

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Eugenija VALIENĖ

**GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJĄ LIETUVOJE
XXI AMŽIUJE: KOMUNIKACINIS ASPEKTAS**

Daktaro disertacija

Humanitarinių mokslų sritis, filologija (04H)

Kaunas, 2016

UDK 821.172(091)

Va-183

Mokslo daktaro disertacija rengta 2010-2016 metais Vytauto Didžiojo universitete, kuriam su Klaipėdos universitetu, Šiaulių universitetu, Lietuvių kalbos institutu doktorantūros teisė suteikta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. V-1019.

Mokslinė vadovė:

prof. dr. **Irena Buckley** (Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, filologija, 04H).

ISBN 978-609-467-219-4

TURINYS

IVADAS	5
1. GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJĄ: ŽANRO SAMPRATA IR ISTORIJA ... 18	
1.1. Recenzijos žanro metmenys.....	18
1.1.1. Grožinės literatūros recenzijos tipologija	18
1.1.2. Recenzija literatūros lauke.....	28
1.2. Lietuviškų grožinės literatūros recenzijų retrospektyva (iki 2000 m.)	32
1.2.1. Pirmosios grožinės literatūros recenzijos Lietuvoje: žanro ištakos (XIX a. pab. – XX a. pr.)	32
1.2.2. Tarpukario grožinės literatūros recenzijos (1918–1940 m.).....	35
1.2.3. XX a. 5–9 deš. grožinės literatūros recenzijos.....	37
1.2.4. Nepriklausomos Lietuvos (iki 2000 m.) grožinės literatūros recenzijos	40
2. 2000–2012 M. LIETUVIŲ GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJOS KAITOS PRIELAIIDOS	45
2.1. Visuomenės transformacijos ir lietuvių literatūros recenzija.....	45
2.1.1. Visuomenės transformacijų įtaka literatūros recenzijai	45
2.1.2. Socialinės aplinkos pokyčiai ir literatūros recenzijos komunikatojai.....	48
2.2. Technologinės inovacijos ir naujų medijų poveikis.....	50
2.2.1. Medijų problematika ir technologiniai procesai	50
2.2.2. Technologinių inovacijų poveikis grožinės literatūros recenzijos tekstui	56
2.2.3. Adresantas naujų medijų fone	61
2.2.4. Naujų medijų įtaka literatūros recenzijų adresatui	63
3. KOMUNIKACIJOS AKTO YPATUMAI LIETUVIŲ GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJOSE	65
3.1. Adresanto raiškos specifika	65
3.2. Recenzijos teksto-pranešimo kitimo tendencijos.....	78
3.2.1. Teksto parengimo eigos kaita	79
3.2.2. Recenzijos pavadinimo ir jos teksto ryšys.....	85
3.2.3. Argumentacijos tipai literatūros recenzijose.....	94
3.3. Adresato aktualizacijos kaitos kryptys.....	100
4. KOMUNIKACIJOS EFEKTYVINIMO BŪDAI LITERATŪROS RECENZIJOSE 108	
4.1. Recenzuojamos grožinės literatūros atranka.....	108
4.2. Recenzijų žanrinis variantiškumas.....	114
4.2.1. Grožinės literatūros imitacijos.....	114
4.2.2. Kritikos žanrų samplaika	116
4.2.3. Autobiografinio rašymo simuliacija	117
4.2.4. Oficialiųjų raštų stilizacija.....	118
5. LITERATŪROS RECENZIJĄ INTERNETE: KOMUNIKACIJOS SPECIFIKĄ ... 122	
5.1. Spausdintų leidinių skaitmeninio prielaidos	122
5.2. Turinio dubliavimo ypatumai	129
5.2.1. Internetizacijos nulemtas teksto dualumas	129
5.2.2. Internetinės raiškos bruožai	132
5.3. Recenzijų komentarai internete: interaktyvioji komunikacija	134
IŠVADOS	138
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	142
PRIEDAI	160
1 priedas. Abėcėlinis recenzentų sąvadas	160
2 priedas. Recenzentų produktyvumo lentelė	213
3 priedas. Skaitytųjų apklausos duomenys	214

4 priedas. Kiekybinis recenzijų pasiskirstymas literatūrinėje periodikoje 2000–2012 m.	221
5 priedas. Recenzijų skaičiaus dinamika	222
6 priedas. Leidinių tiražų kaita	223
7 priedas. M. Anušauskaitės komiksas „Literatūros kritiko žodynėlis“	224
8 priedas. Kultūros leidinių elektroninių archyvų interneto adresai	225
9 priedas. Dažniausiai recenzuoti lietuvių autorių kūriniai 2000–2012 m.	226
10 priedas. Dažniausiai recenzuotos knygos 2000–2012 m.	230
11 priedas. Abėcėlinis sąvokų žodynėlis	231

ĮVADAS

Literatūros recenzija – vienas iš dažniausių kritinės minties raiškos būdų, atspindinčių literatūros, visuomenės santykio su ja ir estetikos aspektus. Kritika kyla iš nepasitenkinimo esama realybe, o „kritiko darbas yra iškelti negeroves, turint galvoje jų pašalinimo galimybes“ (Walzer 1992: 20), todėl kritinė mintis yra svarbus visavertės visuomenės požymis. Dėl šios priežasties literatūros recenzijų rašymą ir skaitymą galima traktuoti kaip (literatūrinio) kritiškumo ugdymą. XXI a. susiklosčiusios palankios sąlygos informacijai skleisti (televizija, radijas, spauda, internetas) turi dvejopą poveikį kritinei minčiai. Viena vertus, literatūros recenzijos labiau paplinta, tampa labiau pasiekiamos, todėl tikriausiai turi daugiau įtakos kritinei minčiai ir nuomonei formuotis. Kita vertus, informacijos gausa gali lemti kritinės minties seklumą.

XXI a. Lietuvoje literatūros recenzija yra populiariausias grožinį kūrinių pristatantis ir vertinantis literatūros kritikos žanras. Šio žanro tekstai skelbiami spaudoje (specializuotuose ir bendrojo pobūdžio leidiniuose) ir internete, o jų autoriai – ne tik literatūros srities žinovai. Literatūros recenzijos objektas – grožinis kūrinys – glaudžiai sieja ją su literatūrologija. Recenzija yra literatūros mokslo dalis, naudojanti literatūros teorijos ir literatūros istorijos žinias bei priskiriama literatūros kritikai (Daujotytė 2007: 47–50). Šio žanro tekstai atskleidžia ir skaitytojo sąmonėje formuoja literatūros koncepciją. Vertybinis recenzijos matmuo dažniausiai nukreiptas į su literatūrologija nesusijusį skaitytoją, todėl šis žanras svarbus visuomenei suvokiant literatūrą.

Recenziją galima vadinti literatūros kūrinio socializavimo būdu, kuris įgyvendinamas komunikuojant. ‘Komunikacijos’ sąvoka nėra vienareikšmė, todėl problemiška (Pruskus 2012: 54), nes gali būti suvokiama plačiąja (informacijos perdavimo procesų) ir siaurąja (žmogiškosios arba socialinės) prasmėmis (Puodžiūnas 2013: 7). ‘Komunikacija’ nėra tapati ‘bendravimui’, nes „bendravimas yra gerokai platesnė kategorija, kuria nusakomos įvairiausios komunikantų kontaktų rūšys, įskaitant ir paprasčiausias tarpusavio sąveikos formas“ (Pruskus 2012: 58). Komunikacijos specifika yra ta, jog šio proceso metu vyksta pasikeitimas idėjomis, mintimis, nuostatomis, emociniais išgyvenimais, nukreiptais į santykio ir supratimo su partneriu užmezgimą (Pruskus 2012: 58). Atsižvelgiant į šios sąvokos sampratų įvairovę, disertacijoje ‘komunikaciją’ pasirinkta traktuoti kaip procesą, kai A siunčia poveikį turintį pranešimą B. Remiantis Lasswellu šį procesą galima detalizuoti: „*Kas sako ką koku kanalu kam ko siekdamas?*“ (O’Sullivan et al. 1994: 50). Tokia komunikacijos samprata sudaro prielaidas literatūros recenziją įvairiapusiskai analizuoti: ne tik kaip tekstą, siunčiamą pranešimą, tačiau taip pat išryškinti recenzentą ir recenzijos skaitytoją bei komunikavimo mediją.

Recenzijos reikšmė visuomenei ir literatūrai yra akstinas nagrinėti ją šioje disertacijoje išsamiau. Analizuoti literatūros recenzijas taip pat skatino komunikacijos kaita XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje, kuri siejama su naujųjų medijų įsigalėjimu ir asmeninė šio darbo autorės recenzijų rašymo patirtis. Komunikacijos kontekste literatūros recenziją galima vadinti medijomis perduodamą specifinį pranešimą. Dėl šios priežasties galima teigti, jog komunikacijos kaita tikriausiai turi įtakos literatūros recenzijai ir yra tokio reiškimo, kaip literatūros kritikos krizė, priežastis.

Lietuvoje XXI a. metakritiniuose apmąstymuose dažna literatūros kritikos krizės retorika, kuri leidžia kalbėti ir apie vieno iš kritikos žanrų – recenzijos – krizę. Tokia išvada padaryta žvelgiant į metakritinių svarstymų visumą. Pažymėtina, kad, aptardami literatūros kritikos padėtį Lietuvoje XXI a., kritikai ir literatūrologai dažniausiai neišskiria kritikos žanrų ir apie literatūros recenziją įprastai kalba literatūros kritikos kontekste. Literatūrų svarstymų sraute išryškėjo tendencija literatūros kritiką pirmiausia sieti su recenzija („kritikos“ ir „recenzijos“ sąvokos kartais vartotos pramaišiu), nes šis žanras dažniausiai (kultūrinėje žiniasklaidoje) reprezentavo ir tebereprezentuoja literatūros kūrinius.

„Literatūros kritikos krizė“ – tai dviejų dėmenų – *literatūros kritikos ir krizės* – suma. ‘Literatūros kritika’ apibrėžiama kaip gyvenamojo meto grožinės literatūros kūrinių nagrinėjimas, aiškinimas ir vertinimas, o jos objektas – jos pačios ir literatūrologijos veikalai. (LLE 2001: 290). Literatūros „kritikos“ sąvokos problemiškas siejamas su jos vertimo į lietuvių kalbą daugiareikšmiškumu. Pastebėta, kad Lietuvoje „pats „kritikos“ terminas skirtinguose literatūros lauko sluoksniuose funkcionuoja skirtingai, reikalavimai ar lūkesčiai kritikos atžvilgiu taip pat išsiskiria, ir tai trukdo susikalbėti“ (Gailiūtė 2012: 449). Taip yra dėl to, kad „literatūros kritikos“ sąvoka apima skirtingus (makro- ir mikro-) literatūros kritikos lygmenis ir atitinka skirtingas kritikos – (*literary*) *criticism*, *critique* ir *literary review* – sampratas. Literatūros kritikos makrolygmeniui galima priskirti sąvokas *literary criticism* ir *critique*: pirmoji iš jų yra nukreipta į kritinę mintį, t. y. literatūros vertinimo, apmąstymo apibrėžimas, antroji – pats kritikavimas, kritinės minties menas. Literatūros kritikos mikrolygmenį galima nusakyti pasitelkiant *literary review* sampratą, kuri yra būdas išreikšti kritinę mintį, kritikavimo dalis, kurios esmė – kritinis vertinimas. *Literary review* dažniausiai atitinka recenzijos žanras. Be to, negalima vienareikšmiškai kalbėti apie literatūros kritiką, nes įvairūs literatūros lauko veikėjai pačią „kritikos“ sąvoką suvokia skirtingai. Literatūros kritikos samprata Lietuvoje yra individuali, daugiapasmė ir priklauso nuo kalbėtojo profesinės veiklos. Šioje disertacijoje literatūros kritika suvokiama kaip kritinės minties raiška tam tikru būdu, o žanras laikomas kritikos raiškos būdu, tam tikro pobūdžio komunikacija.

Antrasis literatūros kritikos krizės reiškinių dėmuo yra krizė. Šios sąvokos vartoseną nusakant XXI a. literatūros kritikos padėtį Lietuvoje yra problemiška, nes „krizės“ reikšmė gana plati. Tai – „persilaužimas, sunki pereinamoji būklė“ (TŽŽ 2005: 412), t. y. laikina ribinė situacija. Krizė kaip reiškinys yra konkretūs, netikėti ir neplaniniai įvykiai, kuriems būdinga grėsmės nuojauta, o jų pasekmes sunku numatyti (Seeger et al. 1998: 231–275). Tokiame krizės paaiškinimų kontekste literatūros kritikos krizė Lietuvoje, kuri gali būti siejama su XX a. 9 deš. pabaigos ir 10 deš. pradžios politiniais įvykiais, atrodo pernelyg sureikšmintą (ypač dėl kritinės padėties laikinumo).

Kultūrinėje žiniasklaidoje aiškus literatūros kritikų ir mokslininkų susirūpinimas literatūros kritika: jie išreiškia nepasitenkinimą šios kritikos kokybe, akcentuoja kritikos funkcijas ir susidariusią situaciją įvardija kaip krizę. Nepaisant lietuvių literatūros kritikos situacijos problemiško ir jos aktualizacijos, ankstesni (iki šios disertacijos rašymo paskelbti) mokslininkų tyrimai nesudaro prielaidų išsamiai ir išskirtinai kalbėti apie literatūros recenziją – ji tirama gana fragmentiškai. Tyrinėtojų dėmesys literatūros recenzijoms rodo šio žanro aktualumą: **tyrinėjamų apžvalga** leidžia išskirti pagrindines recenzijos tyrimų kryptis.

Vienas iš lietuvių literatūros kritikos tyrimų aspektų – istorinio laikotarpio ir ideologinių aspektų aktualizacija. Ji regima Elenos Baliutytės tyrimuose: knygoje „Lietuvių literatūros kritika: laiko įkaitė ir partnerė (1945–2000)“ (2002), straipsniuose „Sovietmečio lietuvių literatūros kritika kaip socialinis reiškinys“ (2003), „Tyliosios rezistencijos“ metafora ir prisitaikymo strategijos sovietmečio literatūros kritikoje“ (2007), „Antano Venclovos literatūros kritika“ (2006), „Estetinės ir etinės vertybės Jono Lankučio literatūros kritikoje“ (2006), „Literatūros kritikos šauktinis“ (2006).

Dėmesio išseivijos literatūrai ir jos kritikai skirta Dalios Kuizininės tyrimuose. Moksliniame straipsnyje „Literatūros kritika „Akiračiuose“: pirmieji leidybos dešimtmečiai“ (2009) literatūrologė pabrėžė šio atviru žodžiu pasižymincio egzodo mėnraščio leidybos pradžią. Straipsniuose „Bernardo Brazdžionio literatūrinė kritika egzilyje“ (2008) mokslininkė akcentavo poeto kritikos tekstus, o „Keliuose štrichuose kritiko portretui“ (2011) kalbėjo apie K. Keblio literatūros recenzijas visos jo literatūros kritikos kontekste: recenzavimą D. Kuizininė išskyrė kaip pagrindinę kritiko veiklą, nusakė K. Keblio literatūros recenzijų ypatybes bei estetines nuostatas. Kolektyvinėje Daivos Dapkutės ir Dalios Kuizininės monografijoje „Laisvas žodis laisvame pasaulyje: atviro žodžio mėnraštis „Akiračiai“ 1968–2005 m.“ (2010) aptarta išseivijoje pradėto leisti leidinio „Akiračiai“ literatūros kritika: recenzija pristatyta kaip vienas iš literatūros kritikos žanrų, išryškintos specifinės šio leidinio literatūros recenzijų gairės (pateikti įvairūs požiūriai į vieną literatūros knygą bei jos vertinimai). Aspektiškai išseivijos literatūros kritiką

aptarė ir Laimutė Adomavičienė straipsnyje „Sterilizacijos“ principas išeivių literatūros kritikoje“ (2008).

Lietuvių literatūros kritikos teorija ir istorija glaustai aptarta Viktorijos Daujotytės vadovėlyje aukštosioms mokykloms „Lietuvių literatūros kritika. Akademinio kurso paskaitos“ (2007). Jame literatūrologė literatūros kritikos žanrus apibūdino kaip komunikavimo būdą ir išskyrė pagrindinius literatūros kritikos žanrus: anotaciją, recenziją, straipsnį, studiją, monografiją; detaliau aptarė tris iš jų: anotaciją, recenziją ir straipsnį.

Vienu iš kryptingų literatūros recenzijos tyrimų variantų galima vadinti tam tikro kritiko recenzijų analizę. Donata Mitaitė straipsnyje „Vytautas Kubilius – poezijos recenzentas“ (Mitaitė 2008: 46–58) literatūros recenziją aktualizavo aptardama literatūrologo, literatūros kritiko V. Kubiliaus recenzijas apie poezijos rinkinius. Mokslininkė straipsnyje pabrėžė galimybę recenzentui laisva valia pasirinkti recenzuojamus kūrinius. D. Mitaitė, analizuodama V. Kubiliaus recenzijas, išskyrė angažuotų literatūros recenzijų laikinumą, nes, pasikeitus istoriniam laikotarpiui, šie kritikos tekstai turi savybę prarasti įtaigą, atrodyti daugiažodžiai ir paveikti recenzuojamos kūrybos intonacijų. Vis dėlto tokių recenzijų svarba, D. Mitaitės požiūriu, nesumenksta dėl tinkamų sprendimų apie kūrinio estetinę vertę, todėl recenzijos gali būti klasikiniai lietuvių kritikos tekstai.

Loreta Jakonytė, nagrinėdama rašytojos R. Šerelytės kritinę veiklą, knygų recenzavimą pavadino pastarosios kūrybine veikla. Mokslininkė pabrėžė, kad rašytoja recenzijose laikosi recenzijos žanro kanono ir aptaria kūrinio struktūrą, pasakojimą, veikėjus, temas ir problemas. Literatūrologė R. Šerelytės recenzijose pastebėjo palankumą literatūros tradicijai, lietuvių klasikams, griežtumą populiariosios kultūros bei meno verslumo atžvilgiu ir laikė tai reikšmingu kokybiniu įnašu į lietuvių literatūros lauką. Minėta rašytoja pristatyta kaip produktyvi recenzentė, o jos tekstai įvardyti kaip aktualus kritiškumo ir analitiškumo periodikoje imperatyvas (Jakonytė 2009: 153–161).

Dera pažymėti, kad vyresniosios kartos literatūrologų susidomėjimas recenzijos žanru menkas, – jis neretai tampa jaunųjų tyrėjų analizės objektu¹. Būtų galima tvirtinti, kad išsamiai studijai recenzija yra neparanki dėl savo vietos žanrų taksonmijoje. Būdamas tarp literatūrologijos ir žurnalistikos, arba priklausydama ir literatūrologijai, ir žurnalistikai, ji

¹ Pastaruoju metu lietuvių literatūros kritika, literatūrinė periodika sulaukia jaunųjų tyrėjų dėmesio: Aistės Tamošaitytės magistro darbas „1991–2005 m. lietuvių literatūros kritikos dėmesio centrai, marginalijos, analizės kanonai ir tabu“ (2006 m., VU KHF), Vaivos Kuodytės magistro darbas „Lietuvos kultūrinė periodika: situacija ir specifika“ (2009 m., VU), Neringos Butnoriūtės bakalauro darbas „Poezijos vertinimai žurnalo „Nemunas“ recenzijose (1973–1990 m.)“ (2011, VDU), Aistės Kavaliauskaitės bakalauro darbas „Literatūros kūrinių recenzijos kultūros portaluose: žanro ypatumai“ (2012, VDU), Mariaus Plečkaičio magistro darbas „Kultūrinės spaudos internetizacija Lietuvoje: „Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, „7 meno dienų“ ir „Nemuno“ atvejų analizė“ (2014, VDU). Studentų tyrimai yra nukreipti į lietuvių literatūros kritikos refleksiją, jos istorinę perspektyvą, padėti medijų tikrovėje.

apsunkina tyrimo gairių formulavimo procesą. Vis dėlto šioje disertacijoje linkstama pritarti G. Kazlauskaitės teiginiui, kad recenzija yra „jaunas“ (jos praktika ir teorija dažniausiai atsiduria filologijos studentų akiratyje) bei „gyvas ir neretai įžūlus žanras“ (Kazlauskaitė 2009: 10), todėl tinka jaunimui ir nelabai dažnai pasirenkamas vyresniųjų mokslininkų.

Tyrinėdami žurnalistikos žanrus, recenziją yra aptarę B. Raguotis, R. Marcinkevičienė ir J. Mažylė. R. Marcinkevičienės (2004, 2008a, 2008b) ir J. Mažylės (2012) tyrimuose apie šį žanrą kalbama žanrų taksonomijos kontekste. Literatūrinę recenziją išskiria B. Raguotis (1992) – ją pavadina masinės periodikos žanru. Minėti žurnalistikos žanrų tyrėjai recenziją traktuoja kaip analitinį spaudos žanrą, kuriam svarbus objekto pristatymas ir įvertinimas.

Šiame darbe pasirinktas komunikacinių procesų recenzijose tyrimas yra **naujas** tokio pobūdžio darbas **lietuvių literatūros moksle**, išsiskiriantis tarpdalykiškumu ir specifine tyrimo metodologija. Vienas iš šio darbo naujumo aspektų yra bandymas tirti XXI a. lietuvių literatūros kritikos krizės reiškinių. To siekiama gilinantis į komunikacijos kaitos procesus. Literatūros recenzijos žanrų analizė taip pat išryškino šios disertacijos naujumą – tokio pobūdžio tyrimų iki šiol nebuvo pastebėta. Tyrimo esmė šiam darbui artimas Baltarusijos valstybinio universiteto Žurnalistikos instituto Literatūros-meno kritikos katedros aspirantės E. A. Malčevskajos straipsnis „Recenzijos žanro transformacija“ (Malčevskaja 2011: 74–77), kuriame analizuota šiuolaikinė literatūros recenzija Baltarusijoje. E. A. Malčevskaja savo publikacijoje pažymėjo, kad literatūros recenzija šiuolaikinėje masinėje žiniasklaidoje kinta: ryškus informacinis teksto dėmuo, reklaminis pobūdis, vis mažesnė apimtis, kurios nors vienos knygos dalies analizė, teksto personifikacija. Aptarusi masinėje periodikoje paskelbtas recenzijas, publikacijos autorė padarė išvadą, kad šiuolaikinė recenzija XX a. pr. žurnalistikos žanrų taksonomijoje išimtinai priskirta analitinių žanrų grupei, šiandien sintetina informacinių ir meninių-publicistinių žanrų požymius.

Literatūros recenzijų analizė svarbi tuo, jog ja galima atskleisti visuomenės etines ir estetines nuostatas, išryškinti taikomas kalbines strategijas, nusakyti literatūros lauko ypatumus ir taip bandyti suvokti bei paaiškinti XXI a. (literatūros) kritikos specifiką. Tai padaryti įmanoma pasitelkiant komunikacinį požiūrį į literatūros recenziją, nes „šiuolaikinė visuomenė save išreiškia, suvokia, kuria ir kontroliuoja įvairiais būdais, tarp jų vieni svarbiausių yra komunikacijos veiksmai“ (Mažeikis, Juraitė 2015: 9). Todėl šios disertacijos **objektas** yra komunikacijos procesai grožinės literatūros recenzijose, publikuotose XXI a. lietuvių kultūrinėje periodikoje. Tyrimo objektas nulemia šio darbo teorines perspektyvas – sujungiamos literatūrologijos, kultūros studijų, komunikacijos mokslų ir medijų teorijos prieigos. Komunikaciniai procesai šiame darbe suvokiami kaip komunikacijos akto organizavimas, komunikaciją efektyvinančių kalbos strategijų naudojimas, komunikuotojų raiška ir jų

pateikiamo pranešimo savitumai. Tokia tyrimo kryptis buvo pasirinkta dėl XXI a. lietuvių literatūros metakritinio diskurso ir to, kad daugiausia literatūros recenzijų publikuota specializuotojoje periodinėje spaudoje.

Kultūrinės žiniasklaidos svarba literatūros recenzijų rašymui ir sklaidai Lietuvoje yra didelė. Leidinys nulemia jame skelbiamų šių kritikos tekstų turinį ir raišką. Lietuvoje XXI a. literatūros recenzijai įtakos turi Lietuvos rašytojų sąjungos [toliau – LRS, – *E. V.*] leidiniai: savaitraštis „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, mėnraštis „Metai“². Šiame kultūrinės žiniasklaidos kontekste išskirtinis yra savaitraštis „Šiaurės Atėnai“, įsteigtas kultūrinės, leidybinės, ūkinės S. Šaltenio ir Ko. bendrijos „Šiaurės Atėnai“ (vėliau UAB „Šiaurės Atėnai“) 1990 m. Jis buvo leidžiamas kaip laikraščio „Lietuvos aidas“ kultūros priedas (Libis 2016). „Šiaurės Atėnai“ yra tam tikra atsvara vyraujantiems LRS leidiniams. Minėti leidiniai turi savo turinio koncepciją ir tikslią auditoriją. Leidiniai formuoja skaitytojų požiūrį į literatūrą ir į jos reiškinius. Dėl šios priežasties, metakritiniai literatūros recenzijų, kritikos svarstymai yra glaudžiai susiję su jų, kaip literatūros lauko agentų, kvestionavimu.

Kultūrinėje Lietuvos žiniasklaidoje skelbtuose metakritiniuose literatūros kritikos svarstymuose aiški kritikos krizės fakto retorika formuoja šio tyrimo problemos pagrindą. Taip yra dėl to, jog literatūros kritikos krizės faktas viešajame diskurse kvestionuojamas ir neigiamas (yra pavienių jaunųjų literatūros kritikų pasisakymų), – tai leidžia svarstyti apie šio fakto (ne)tikrumą ir priežastis.

„Literatūros kritikos krizės“ sąvoka XXI a. nėra nauja – apie tai kalbėta ir XX a. pabaigoje. XX a. 10-jame dešimtmetyje kritikos krizė sieta su politiniais lūžiais, ekonominiu nestabilumu ir literatūros vertinimo kriterijų kaita, globaline civilizacijos nežinia ir metafizine žmogaus mįsle (Jonaitis 1992: 11). XXI a. paplitęs internetas sudarė sąlygas kritikos krizės retorikai išplisti: B. Prėskienio straipsniuose (Prėskienis 2000: 4, 2001: 6), 2002 m. literatūros kritikų ir tyrinėtojų pokalbyje, publikuotame „Metuose“ (Orientyras 2002: 115–129), J. Sprindytės (Sprindytė 2004b: 10), R. Kmitos (Kmita 2010a, 2010b), V. Kukulo (Kukulas 2011) tekstuose išryškinta literatūros kritikos krizė, akcentuoti skirtingi kritikos lygmenys. Šiuo laikotarpiu reikšminga 2006 m. pab. – 2007 m. vykusį polemiką apie literatūros kritikos padėtį, kilusį po K. Baublio recenzijos „Vampyras lakavo man kojų nagus“ (Baublys 2006: 7). Į šią

² Toliau išvardijami leidinių redaktoriai, dirbę nuo 2000 m. „Literatūros ir meno“ redaktoriai: G. Bleizgys 1999 m. liepos 24 (Nr. 30) – 2001 m. sausio 26 (Nr. 4); Kornelijus Platelis 2001 m. vasario 2 (Nr. 5) – 2014 m. (Nr. 28); Jūratė Visockaitė (l. e. p. vyr. red.) 2014 m. (Nr. 29) – 2014 m. (Nr. 32); Gytis Norvilas nuo 2014 m. (Nr. 33). „Šiaurės Atėnų“ redaktoriai: Linas Paulauskis 1994 m. vasario 18 (Nr. 7) – 2000 m. vasario 5 (Nr. 5); Sigitas Parulskis 2003 m. kovo 8 (Nr. 9) – 2004 m. vasario 28 (Nr. 8); Jūratė Visockaitė 2000 m. vasario 12 (Nr. 6) – 2003 m. kovo 1 (Nr. 8), 2004 m. kovo 6 (Nr. 9) – 2010 m. liepos 23 (Nr. 28); Žydrūnas Drungilas 2012 m. sausio 6 (Nr. 1) – 2014 m. spalio 31 (Nr. 39); Giedrė Kazlauskaitė 2010 m. rugpjūčio 6 (Nr. 29) – 2011 m. gruodžio 23 (Nr. 48), nuo 2014 m. lapkričio 7 (Nr. 40). „Nemuno“ redaktoriai: Algimantas Mikuta 1991 m. (Nr. 4 (289)) – 2004 m. (Nr. 1 (441)); Viktoras Rudžianskas nuo 2004 m. balandžio 15 (Nr. 1 (442)); „Metų“ redaktorius – Danielius Mušinskas nuo 1994 m. Nr. 4 (Libis 2016).

diskusiją, kurią savaitraščio „Šiaurės Atėnai“ kolektyviniu pseudonimu prisistatydavę kritikai „Castor&Pollux“ pavadino „bobturgiu“ (Castor&Pollux 2007), leidinyje „Nemunas“ įsitraukė nemažai literatūros kritikų (E. Vaitkevičiūtė, V. Šoblinskaitė, N. Gaidauskienė, G. Kazlauskaitė, E. Drungytė, R. Kmita, V. Kukulas ir kt.). Šiuose literatūros kritikos svarstymuose, kurie kartais traktuoti nerimtai, įvardytos galimos kritikos krizės priežastys ir pasekmės, bandyta apibrėžti pačią literatūros kritikos krizę.

Viešajame diskurse akcentuotos kelios literatūros kritikos krizės priežastys. Pirmoji iš jų – egzistuojanti siena tarp skaitytojų ir rašytojų, visuomenės abejingumas literatūrai (šią K. Korsako mintį 2010 m. pakartojo R. Kmita (Kmita 2010a)). Šiuo laikotarpiu teigta, jog visuomenė negeba suvokti kritinio diskurso (Sprindytė 2004b: 10), todėl kritikos poveikis skaitymo kultūrai ir nuomonių formavimui yra minimalus (Kmita 2010a: 7). Viena iš šio nesuvokimo priežasčių įvardytas negebėjimas komunikuoti: 1) „universalus kalbėjimo raktas, kuris atvertų suvokimo duris“ (Drungytė 2007: 8) neradimas ir 2) nepakankamas kritikos patrauklumas ir ribota sklaida (Kmita 2010a).

Antrasis lietuvių literatūros kritikos krizės veiksnys – ydinga Lietuvos kultūros politika, kuri lemia tai, jog recenzijų rašymas yra menkai apmokamas. Dėl šios priežasties recenzavimas nėra pagrindinė veikla: darbo sąnaudos rašant recenziją didesnės nei atlygis (Sprindytė 2004b: 10). Be to, literatūrologai „privalo „daryti mokslą“, o kritikai tegali tai [rašyti recenzijas – E. V.] daryti priešokiais.“ (Sprindytė 2004b: 10).

Trečioji priežastis – literatūros vertinimo krizė, kuriai svarbus kūrinių kokybės kriterijus – „individuali kalbinės raiškos bei poetinės vaizduotės galia“ (Sprindytė 2004b: 10) – nebegalioja. Populiariosios literatūros svarstymai šią krizę pagilino, nes „lietuvių literatūros kritika taip ir neišmoko kalbėti apie populiariąją literatūrą, kad ji dažniausiai aptariama su išankstiniu nuvertinančiu santykiu. Vis dar neturime žodyno, kuriuo kalbėtume apie populiarią literatūrą, jai dažniausiai keliami tokie patys kriterijai kaip ir aukštajai.“ (Kmita 2010a). Išryškėjo nuomonė, kad literatūros kritika stokoja nenuosaikaus kalbėjimo, todėl yra nyki ir drungna.

Literatūros kritikos krizės faktas XXI a. Lietuvoje priimamas nevienareikšmiai. Jaunoji literatūros kritikų karta (nors ne visi jaunesni kritikai palaikė šią poziciją, tačiau ją reprezentavo G. Kazlauskaitė (Kazlauskaitė 2009: 10–11), G. Gailiūtė (Gailiūtė 2012: 448–457)) labiau akcentavo ne patį krizės faktą, bet požiūrius į jį ir į ‘kritikos’ sampratą. Kritikos situacijos vertinimas, G. Gailiūtės teigimu, priklauso nuo kritikos sampratos ir jai keliamų lūkesčių (Gailiūtė 2010: 449). Teigta, kad literatūros krizė tėra akademinė legenda (Kazlauskaitė 2009: 10–11), kurią skelbė „akademikų choro partitūra“ (Kazlauskaitė 2009: 10), nutolusi nuo leidybos procesų ir recenzijų rašymą palikusi studentams. Šis teiginys paremtas idėja, jog kritikai klestėti palankios nei kada nors anksčiau (Gailiūtė 2012: 448–449).

Sąlygiška literatūros kritikos krizės traktuotė lėmė tai, kad persvarstytos kritikos krizės šalininkų idėjos ir jų ypatumai sieti su „nacionaliniam charakteriui įgimtu saviniekos ir saviplakos instinktu“ (Kazlauskaitė 2009: 10).

XXI a. literatūros kritikos padėties Lietuvoje vertinimams būdingi tam tikri dėsningumai. Vyresniajai kritikų kartai labiau įprasta teigti, kad literatūros kritika nerado atitinkamo santykio su kūriniumi, neturi autoriteto ir stokoja tinkamos komunikacijos su adresatu. Jaunajai kritikų kartai būdingiau oponuoti vyresniesiems ir, persvarsčius kritikos funkcijas, skelbti kritikos laisvę nuo metodų. Abiejų kartų kritikų požiūriai turi bendrą sąlyčio tašką – kritikos teksto patrauklumą skaitytojui. Vyresnieji XXI a. kritikos tekstus vadina nykais ir drungnais, o jaunesni – beskoniais.

Nevienareikšmiai literatūros kritikos padėties vertinimai XXI a. Lietuvoje sudarė prielaidas abejoti kritikos krizės faktu. Remiantis krizės teorija, ji negali tęstis ilgiau nei du dešimtmečius. Remiantis šia teorija ir nevienareikšmiais požiūriais galima teigti, kad Lietuvoje XXI a. literatūros „kritikos krizės“ sąvoka vartojama turint omenyje kritinio teksto kokybės trūkumą. Metakritiniai literatūros svarstymai atskleidė kritikos sampratų įvairovę Lietuvoje ir parodė, kad kritikos mikrolygmuo funkcionuoja gerai (yra recenzentų ir recenzijų), o makrolygmuo menksta (tekstai seklėja).

Šioje disertacijoje tvirtinama, kad viešai svarstyti apie literatūros recenzijas nepakanka. Taigi šis darbas grindžiamas požiūriu, kad literatūros recenzijos padėtį XXI a. tikslinga vadinti komunikavimo būdų kaitos ir paieškos laikotarpiu, o ne kritikos krize. Iš to kyla su tyrimo objektu susijusi XXI a. literatūros recenzijos, funkcionuojančios dėl įvairių priežasčių kintančios visuomenės fone, specifiškumo Lietuvoje **problema**. Keliama prielaida, kad literatūros kritikų kalbėjimo apie kritikos žanrų padėtį retorika yra pernelyg sureikšmintą ir nevisiškai atspindi tikrąją literatūros kritikos padėtį Lietuvoje. Dėl šios priežasties disertacijoje laikytasi nuostatos, kad komunikaciniai recenzijos aspektai aiškiausiai perteikia žanro kaitą ir leidžia daryti išvadas apie visuomenę, kurioje jie funkcionuoja. Galima hipotetiškai teigti, kad visuomenės kaitos tendencijos veikia įvairius literatūros kritikos lygmenis. Taigi galima kelti **hipotezę**, kad komunikaciniu aspektu lietuvių literatūros recenzija pakinta.

Šioje disertacijoje stengiasi suformuoti lietuvių literatūros recenzijos paradigmą, kuri išsklidusi ankstesniuose tyrimuose. Atsižvelgiant į ankstesnius literatūros recenzijos tyrinėjimus ir šiame darbe suformuluotą hipotezę, disertacijos **tyrimo tikslas** – ištirti lietuvių autorių rašytų literatūros recenzijų pokyčius komunikaciniu aspektu ir nustatyti pastovius bei kintančius šio pobūdžio tekstų sąrangos dėmenis.

Tikslo siekta užsibrėžiant šiuos **uždavinius**:

1. Apibrėžti teorines prieigas, reikalingas literatūros recenzijos žanrui tirti.
2. Apžvelgti lietuviškos literatūros recenzijos žanro istoriją.
3. Įvardyti priežastis, lėmusias literatūros recenzijos kaitą XXI a. Lietuvoje.
4. Išanalizuoti 2000–2012 m. lietuvių kultūriniuose leidiniuose „Metai“, „Literatūra ir menas“, „Nemunas“ ir „Šiaurės Atėnai“ publikuotų literatūros recenzijų komunikacinio akto schemą.
5. Apibrėžti literatūros recenzijos reikšmę literatūros lauke: aptarti recenzuojamų knygų atranką ir jų funkcionavimą literatūros lauke.
6. Aptarti netipines XXI a. literatūros recenzijas Lietuvoje.
7. Atskleisti skaitmeninio ir interneto poveikį literatūros recenzijai, lyginant spausdintą ir elektroninį teksto variantus.

Tiriamoji šio darbo **medžiaga** yra lietuvių kultūrinėje periodikoje – savaitraščiuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir mėnraštyje „Metai“ – 2000–2012 m. (imtinai) publikuotos literatūros kūrinių recenzijos. Į tiriamąją medžiagą įeina ir minėtų leidinių recenzijos interneto svetainėse. Jos traktuotos kaip tas pats recenzijos tekstas kitoje medijoje, nes rašinio turinys spaudinyje ir internete sutampa, todėl atskirai neskaičiuotos.

Minėtuose 4 leidiniuose per 2000–2012 m. iš viso publikuota 1 818 grožinės literatūros (užsienio ir lietuvių rašytojų kūrybos) recenzijų.

Komunikacijos akto ypatumų lietuvių literatūros recenzijose tyrimo šaltiniai yra 2000, 2006 ir 2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotos grožinių kūrinių recenzijos. Šie metai išskirti remiantis literatūros kritikos mikroistorijos koncepcija. Istoriko C. Ginzburgo (Ginzburg 1993: 10–35) požiūriu, maži retrospektyviniai tyrimai formuoja makroistoriją. Objektu pasirinktas mažas vienetas būna detalai atskleidžiamas, arba, C. Ginzburgo teigimu, „minutės dimensiją atperka jos reprezentuojamos ypatybės“ (Ginzburg 1993: 12). 2000 metai laikyti riba, nuliniu atskaitos tašku, perėjimu iš XX į XXI amžių. Komunikacijos efektyvinimo ir literatūros recenzijų internete ypatumams analizuoti buvo paimtos recenzijos iš viso 2000–2012 m. laikotarpio.

Minėti leidiniai buvo pasirinkti dėl aktyvaus jų atsiradimo internete ir skaitmeninio. Įvardytų 4 leidinių turinys į internetą buvo perkeltas skirtingai. Disertacijoje 2004-iejį metą laikomi lietuvių kultūrinės žiniasklaidos lūžio tašku: tada buvo sukurta platforma www.culture.lt, ėmė veikti šiuolaikinės lietuvių literatūros antologija www.tekstai.lt. Be to, tais metais Lietuva įstojo į Europos Sąjungą ir įsipareigojo vykdyti oficialią ES kultūros politiką (žr. Kvietkauskas, Varnienė). Stojimas į ES paskatino reglamentuoti Lietuvos kultūros politiką:

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas rėmė abu minėtus projektus (internetinę meno platformą www.culture.lt ir šiuolaikinę lietuvių literatūros antologiją internete www.tekstai.lt).

Disertacijos **teorinės atspirties taškai** yra pasaulio ir Lietuvos mokslininkų darbai, kuriuose analizuojama komunikacija ir žanrai. Komunikacijos mokslų teoretikų (Denisas McQuailas, lietuvių – J. Mažylė ir V. Michelkevičius) tyrimuose skiriama dėmesio žanrams ir medijoms, – tai padeda gilintis į medijų įtaką žanrui. Meno sociologo P. Bourdieu literatūros lauko koncepcija padeda nusakyti ryšius tarp lauko veikėjų, apibrėžti jų funkcijas. Lingvistų, kurie nemažai gilinasi į žanro teoriją bei teksto funkcijas (lietuviškajame kontekste galima išskirti R. Marcinkevičienės tyrimus), darbai yra naudingi recenzijos žanrui apibrėžti ir jo funkcijoms išskirti. Literatūrologių E. Baliutytės ir V. Daujotytės studijos praplečia disertacijos tyrimų kontekstą.

Aktualizuojant medijų įtaką spaudos žanrams, pravertė M. McLuhano knygoje „Kaip suprasti medijas: žmogaus tęsiniai“ (2003) akcentuota medijos kaip pranešimo samprata bei esminės tradicinės ir naujosios medijų skirtys. Kolektyvinė lietuvių ir užsienio mokslininkų knyga „Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos“ (2009) padeda išgryninti medijos prasmes: tyrimui ypač naudinga H. Winklerio pasiūlyta kumuliacinė medijų samprata, kuri apima medijų materialumą, technologiškumą ir simbolinį jų pobūdį. L. Manovichiaus darbas „Naujųjų medijų kalba“ (2009) yra naujųjų medijų ir jų veikimo principų aptarties šioje disertacijoje pamatas. Esminis L. Manovichiaus teiginys, kuriuo vadovautasi tyrime, susijęs su kompiuterinių medijų revoliucijos poveikiu visiems komunikacijos etapams. Kolektyvinėje monografijoje „Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje“ (2012) išsakytas reikšmingas šiai disertacijai požiūris, kad skaitmeninei erai būdingas komunikacijos formų susilieėjimas interneto erdvėje. Iš šios monografijos perimtos medijų virsmo ir tradicinių žanrų kaitos nuostatos. L. Nevinskaitės knygoje „Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos“ (2011) akcentuotas interneto ir kitų (senųjų) žiniasklaidos priemonių ryšys. Šioje knygoje iškelta mintis, kad visuomeniniai procesai atskleidžiami tiriant internetą; šia gaire vadovautasi tiriant lietuvių literatūros recenzijų publikavimo internete ypatumus. Ž. Pečiulio knygoje „Efektyvi komunikacija“ (2004) ir „Kaip bendrauti su žiniasklaida: principai, patarimai, pavyzdžiai“ (2014) aptarta veiksminga komunikacija ir komunikacija įvairiose medijose. Ž. Pečiulio tekstuose atkreiptas dėmesys į esminį dalyką – informacijos pateikimo skirtumus medijose ir produktyvaus komunikacijos akto siekį (pabrėžtos adresanto pastangos sėkmingai perduoti pranešimą). A. Balčytienės straipsnyje „Technikos perversmai ir žurnalistika“ (2002) išryškintas tradicinės ir naujosios medijos susidūrimas ir skirtingų žiniasklaidos rūšių suartėjimas. Šiame straipsnyje aptartas internetinės žiniasklaidos formavimasis Lietuvoje ir akcentuotas internetinių komentarų vaidmuo (skaitytojų interesų rodmuo). Teorines perspektyvas praplėtė literatūros

recenzijos žanro praktiko Thomo Anzo įžvalgos ir jo išskirtos *standartinės* recenzijos gairės, kurios yra disertacijoje tirtų recenzijų *standartiškumo* matmuo.

Visuomenės transformacijas analizuojančių mokslininkų (R. Kollmorgen, A. Uhlin) darbai leidžia sudaryti aiškią socialinės aplinkos kaitos koncepciją, kuri aktualizuojama ir lietuvių mokslininkų tyrimuose (Balčytienė 2015). Esminiais socioekonominiais ir politiniais lūžiais aiškinama visuomenės kaita bei jos kuriamų produktų specifika.

Papildomos informacijos rasta M. Plečkaičio magistro darbe „Kultūrinės spaudos internetizacija Lietuvoje: „Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, „7 meno dienų“ ir „Nemuno“ atvejų analizė“ (2014). Disertacijai pravartūs minėto magistro darbo priedai: 4 priede pateiktas internetinės platformos www.culture.lt techninio vadovo ir iniciatoriaus S. Norvaišos laiškas, 5–7 ir 10 prieduose – pusiau struktūruoti interviu su spaudinių ir į internetą perkeliamų leidinių „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Nemunas“ vyriausiaisiais redaktoriais. Ši informacija buvo naudojama recenzijų specifikai internete analizuoti.

Šis darbas yra tarpdalykinis, todėl teorinės atspirties taškų ir **metodologinių įrankių** ieškota komunikacijos, sociologijos, lingvistikos ir literatūrologijos moksluose. Diskurso analizė paranki dekonstruojant recenzijų tekstus, tiriant jų lingvistinius ir komunikacinius aspektus. Kokybinė turinio analizė (angl. *content analysis*) atliekama tiriant internete publikuojamų recenzijų vizualiąją raišką, suskaitmeninto teksto ypatybes. Sisteminant tiriamąją medžiagą buvo pasitelktas kiekybinis tyrimas (t. y. empirinių duomenų rinkimas ir analizė). Siekiant išryškinti adresato poziciją, buvo taikomas apklausos metodas. Skaitytojų apklausos duomenys, abėcėlinis recenzentų sąvadas, recenzentų produktyvumo lentelė, kiekybinis recenzijų pasiskirstymo leidiniuose rezultatai, kiekybinė recenzijų dinamika ir leidinių tiražų kaita buvo parengti ir iliustruoti naudojant programą „MS Excel“.

Darbo struktūra. Disertacijos dėstomąją dalį sudaro penki skyriai. Pirmajame skyriuje „Grožinės literatūros recenzija: žanro samprata ir istorija“ siekta apibrėžti recenzijos žanrą ir pažvelgti į lietuvių recenzijos istoriją. Antrajame skyriuje „2000–2012 m. lietuvių grožinės literatūros recenzijos kaitos prielaidos“ susitelkta į literatūros recenzijos kaitą lėmusias priežastis. Trečiasis skyrius „Komunikacijos akto ypatumai lietuvių grožinės literatūros recenzijose“ yra analitinė dalis, kurios poskyriuose tirtas adresanto raiškos kismas, recenzijos teksto-pranešimo kaitos tendencijos ir adresato aktualizacijos kaitos kryptys. Ketvirtajame skyriuje „Komunikacijos efektyvinimas literatūros recenzijose“ tiriami dalykai, į kuriuos recenzentai sutelkė dėmesį, ir netipinės recenzijos. Penktajame skyriuje „Literatūros recenzija internete: komunikacijos specifika“ pristatyti recenzijų turinio dubliavimo internete ypatumai. Darbo pabaigoje – išvados. Taip pat pateikta 14 iliustracijų, šaltiniai ir literatūra bei 11 priedų.

1 priede pateiktas informacinio ir tyrimą praplečiančio pobūdžio abėcėlinis recenzentų sąvadas. Šį priedą galima vadinti 2000–2012 m. grožinės literatūros recenzijų, publikuotų kultūriniuose leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“, suvestine. 2 priede – recenzentų produktyvumo lentelėje – nurodyti daugiausiai recenzijų LRS leidiniuose ir „Šiaurės Atėnuose“ publikavę autoriai, tam tikra prasme formavę lietuvių kritinę minties ir recenzijos žanrą 2000–2012 m. 3 priede pateikiama apklausa „Lietuvių literatūros kūrinių recenzijos žanro poreikis šiandienos visuomenėje“, kuri buvo atlikta 2014 m. spalio – 2015 m. vasario mėnesiais *sniego gniūžtės principu*. „Šiuo principu atliekama atranka pasitelkiama, kai tiriamosios visumos dydis nėra žinomas ir tiriamieji sunkiai pasiekiami“ (Morkevičius ir kt.). Apklausoje dalyvavo 121 respondentas. Ja siekta suteikti balsą recenzijos skaitytojui, nustatyti jį, išsiaiškinti literatūros recenzijos žanro poreikį. Apklausa gali reprezentuoti statistinio recenzijų skaitytojo paveikslą. Remiantis anketos duomenimis, statistinė literatūros recenzijų skaitytoja yra 32,8 metų didmiestyje gyvenanti moteris, turinti aukštąjį išsilavinimą ir kultūrinę periodiką dažniausiai skaitanti kartą per mėnesį. Apklauskos rezultatai atskleidė, kad dažniausiai literatūros recenzijos skaitomos internete. Skaitytojus labiausiai domino jų autorių autoritetas ir pavadinimas, mažiau – rašinio pradžia ir recenzuojamos knygos nuotrauka. Respondentai nurodė pirmenybę teikiantys grožiniam kūriniui, o jo recenziją traktuojantys kaip vieną iš nuomonių, kuri nelemia jų pasirinkimo (ne)skaityti literatūros kūrinių. Dauguma apklaustųjų neigė sąmoningai vengiantys skaityti literatūros recenzijas. Apklauskos duomenys daugiausia panaudoti periodinių spaudinių turinio dubliavimui internete aptarti. Kiekybinis recenzijų pasiskirstymas nagrinėtuose leidiniuose (žr. 4 priedą) parodė spausdinto leidinio kritikos gausą. 5 priede pavaizduota recenzijų skaičiaus kaita leido ieškoti koreliacijų su socioekonomika. Nagrinėtų leidinių tiražų kaita (žr. 6 priedą) galimai atspindi Lietuvos kultūros politikos tendencijas bei kultūrinės žiniasklaidos padėtį. 2014 m. „Šiaurės Atėnuose“ paskebtame M. Anušauskaitės komikse (žr. 7 priedą), reprezentuotas literatūros kritikos rašymo šabloniškumas XXI a. Kultūros leidinių „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ archyvų nuorodos (žr. 8 priedą) parodo jų elektroninio kaupimo ypatumus. 9 ir 10 prieduose pateikta informacija atskleidė, į ką recenzantai atkreipė didžiausią dėmesį tirtose kultūrinių leidinių recenzijose. 11 priede pateiktos tam tikrų disertacijoje vartotų sąvokų reikšmės.

Tokią darbo struktūrą nulėmė siekis perteikti lietuvių literatūros recenzijos raidą ir XXI a. visuomenės padėtį bei išryškėjusias recenzijos žanro kaitos priežastis. Disertacijoje laikytasi požiūrio, kad tiriant komunikacinius procesus neįmanoma išsiversti be istorinio, socioekonominio, kultūrinio ir politinio kontekstų, nes nuo pastarųjų priklauso komunikacinė padėtis.

Šis darbas gali būti naudingas analizuojant kitų literatūros kritikos žanrų komunikacinius aspektus arba tiriant kituose leidiniuose ir kitu laikotarpiu skelbtas literatūros recenzijas, taip pat gilinantis į žiniasklaidos raidą.

Tyrimas gali pasitarnauti lingvistams: darbe taikomi lingvistinės pragmatikos principai. Komunikacijos mokslininkams šis darbas būtų pravartus kaip specifinio komunikacijos akto analizės pavyzdys ir XXI a. literatūrinės komunikacijos žiniasklaidoje analizė.

Publikacijos disertacijos tema

Valienė E. 2013: Periferijos sindromas Kauno kultūros ir meno savaitraštyje „Nemunas“: literatūrinės kritikos specifika 2000–2013 m. *Česlovo Milošo skaitymai = Czeslaw Milosz's readings*, T. 6: „Gimtoji Europa“: erdvė, mintis, žodis, 52–62.

Valienė E. 2013: Nacionalinės tapatybės žymės sovietinėje literatūrinėje periodikoje (identiteto perkūros strategijos socializmo sąlygomis). *Acta litteraria comparativa: mokslo darbai. 2012–2013*, [T.] 6: *Tapatybės paieškos baltų literatūrose*, 85–96.

Valienė E. 2012: Komunikaciniai literatūrinės recenzijos žanro aspektai. *Žurnalistikos tyrimai: mokslo darbų žurnalas: (komunikacija ir informacija)*, Nr. 5, 206–236.

1. GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJOS: ŽANRO SAMPRATA IR ISTORIJA

Ši disertacijos skyrių sudaro du poskyriai. Pirmajame gilinamasi į recenzijos žanro teoriją, norint išryškinti recenzijos būdinguosius bruožus, skiriančius ją nuo kitų kritikos žanrų. Vienas iš šio skyriaus tikslų yra aptarti recenzijos vietą žanrų taksonomijoje ir aktualizuoti jos lankstumą literatūros ir žurnalistikos praktikoje. Išsiaiškinus recenzijos žanrines ypatybes, gilinamasi į recenzijos sampratą ir teksto funkcijų įvairovę, siekiama nusakyti jos vietą literatūros lauke.

Antrasis poskyris skirtas literatūros recenzijos žanro istorijai apžvelgti. Šiame poskyryje recenzijos istorija Lietuvoje aptariama atsižvelgiant į XIX a. pab. – XX a. esminius politinius įvykius, tokius kaip karai, Lietuvos suvereniteto praradimas ar atgavimas. Sutelktis į literatūros kritiką, jos vertybines nuostatas, meno ir literatūros sampratos pokyčius šiame darbe kuria recenzijos istorinį foną, padeda išryškinti kritikos paradigmu kaitą ir formuoja pagrindą tolesniam – komunikacijos procesų recenzijose – tyrimui.

1.1. Recenzijos žanro metmenys

Recenzijos žanro apibrėžimas reikalingas kaip leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotų literatūros recenzijų vertinimo standartas. Šiame skyriuje siekiama pateikti recenzijos įvairialypę sampratą, pabrėžiant vertinimus iš skirtingų – teoretikų, literatūros kritikų – perspektyvų. Atskleisti literatūros recenzijos žanro sampratą reikalinga siekiant pabrėžti XXI a. lietuvių literatūros recenzijų ypatybes, pagal kurias šis žanras identifikuojamas. Derinant įvairių mokslų požiūrius į literatūros recenzijos žanrą galima pateikti bendrą šio žanro apibrėžtį ir apžvelgti žanro paradigmos kaitą.

1.1.1. Grožinės literatūros recenzijos tipologija

Recenzijos žanro pavadinimas kildinamas iš lotyniško žodžio *recensio* – įvertinimas. Recenzija (angl. *review*) apibūdinama kaip kritinis vertinimas (pvz., knygos ar spektaklio) arba kieno nors ataskaita, kurioje pateikiama nuomonė apie knygos, pasirodymo, produkto ir t. t. kokybę (MWD). „Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne“ žodis „recenzija“ aiškinama kaip „kritinis literatūros, meno, mokslo kūrinio arba leidinio įvertinimas; straipsnis, kuriame pateiktas toks vertinimas“ (DLKŽ 2000: 649). „Literatūros recenzijos“ sąvoka nukreipia į

aptariamą objektą (literatūros kūrinį) ir jo įvertinimą, o ne į teksto stiliaus literatūriškumą (Anz 2009: 607). Taigi svarbiausias dalykas apibrėžiant recenziją yra literatūros arba meno artefakto kritinis vertinimas. Pačiame žodyje „vertinimas“, G. Steinerio teigimu, „esama giminingu padidėjusios vertės, psichologinės ir materialinės naudos konotacijų“ (Steiner 1998: 31). Dėl šios priežasties recenzija yra neatsiejama nuo literatūros diskurso. Recenzijos atsiradimas itin susijęs su periodikoje įsitvirtinusiiais bibliografiniais knygų aprašais, davusiais pradžių knygų pristatymui ir aptarimui. Ilgainiui kultūrinė žiniasklaida tapo vieta, kurioje viešai kuriamos literatūrinės reikšmės.

„Recenzijos“ sąvoka dažnai vartojama „literatūros kritikos“ sąvokos kontekste arba kartais abi beveik sutapatinamos. Tokia sąvokų niveliacija netiksli. T. Anzas pažymi, kad „recenzijos“ apibrėžimas sinonimiškai funkcionuoja su „knygos kritikos“ (dažnai vadinamos tiesiog kritika), „knygos apžvalgos“ ir „literatūros kritikos“ sąvokomis (Anz 2009: 202). Minėtoji sinonimija nėra absoliuti, pvz., knygos apžvalga stokoja kritiškumo, knygos kritika itin išplečia objektų lauką, o literatūros kritika instituciškai angažuoja, nors, atrodo, yra semantiškai arčiausiai grožinės literatūros recenzijos esmės. „Literatūros kritikos“ sąvoka labiausiai išryškina recenzijos ir literatūros mokslo giminystę, t. y. žymi instituciškumą. Nepaisant semantinių niuansų, bendrojoje literatūros mokslo teorijoje literatūros „recenzijos“ sąvoka gali būti vartojama ir turėti abstraktesnę literatūros kritikos reikšmę.

Viena iš skiriamųjų literatūros recenzijos ypatybių gali būti jos tinkamas pasirodymo laikas, tiesiogiai siejamas su pristatomos knygos išleidimo laiku; šie du įvykiai nebūna nutolę laike. Kai kurie autoriai (pvz., T. Anzas, V. Kukulius) pabrėžia recenzijai svarbų laiko matmenį: „[R]ecenzija laikoma recenzija, jei ji pasirodo praėjus ne daugiau dvejiems metams nuo knygos pasirodymo“ (Kukulius 2011). Viena vertus, greita reakcija į naują knygą yra natūrali, savaime suprantama, atspindi literatūros recenzijos sąsajas su žurnalistika (operatyviu aktualios informacijos pateikimu). Kita vertus, literatūros recenzijos atveju laiko samprata gali būti savita: kūrinio skaitymas ir recenzavimas yra gana ilgas analitinis procesas. Dėl šios priežasties ne visi literatūros kūriniai yra recenzuojami iš karto po jų pasirodymo. Be to, recenzijos (pa)rašymo laiką lemia ir kiti veiksniai: kūrinio aktualumas, jo autoriaus reikšmingumas. Sprendžiant iš to, kuris kūrinys greičiausiai sulaukia recenzijų, galima daryti išvadą apie tam kūriniiui ir jo autoriui suteikiamą reikšmę tam tikromis sociokultūrinėmis aplinkybėmis. Turint galvoje nuolat sparčiai pasipildančią knygų rinką, užtrukęs recenzavimas gali reikšti kritikos neįgalumą, negebėjimą aprėpti literatūros naujienų, jos abejingumą (ar net sąmoningą ignoravimą), taigi, kritikos disfunkciją.

Recenzijos žanro teorija reikalinga siekiant ne tik nusakyti šio tipo tekstų specifiką ar išskirti jų tariamos krizės priežastis. Įsigilinti į recenzijos žanro teoriją pravartu, nes ji nulemia

vidinę ir išorinę recenzijos struktūrą, apibrėžia jos skaitytojų lūkesčių horizontą ir padeda nusakyti literatūros sociologijos aspektu reikšmingą kultūros formą. Atidesnis žvilgsnis į žanrą leidžia konkrečiau įvardyti nekintamas recenzijos ypatybes ir išryškinti žanrinėms transformacijoms tinkamiausius elementus. Šiame darbe susitelkiama į literatūros recenzijos žanro teoriją, kuri yra vertinama preskriptyviai. Preskriptyvinė žiūra atskleidžia susiformavusią žanro koncepciją, liudija žanro kanoną. Literatūros recenzijos atveju tenka apibendrinti teorinius svarstymus apie dvi rašymo sritis – literatūrą ir žurnalistiką.

Bendriausia prasme, D. McQuailo teigimu, „žodis „žanras“ reiškia bet kokio daikto rūšį ar tipą“ (McQuail 1990: 199). „Žanro“ sąvoka padeda kategorizuoti tekstus, sukuria bendras priklausymo vienam ar kitam tipui ypatybes. „Paprastai žanrai siejami su konvencionalumu, tradicija. Įprastinės žanro apibrėžtys grindžiamos tik tekstų dėsningumais, o žanrai laikomi įprastinės formos ir turinio tekstais“ (Marcinkevičienė 2008a: 12), – tai leidžia numanyti preskriptyvinį žanro vertinimą. Vienam ar kitam žanrui yra priskiriami tekstai, turintys tam tikrų struktūrinių ir kalbinių požymių rinkinius, pagal kuriuos ir yra atpažįstami.

Žanrai yra visuotinai priimti tam tikroje jų aplinkoje ir, kaip ir kiti nusistovėję dalykai, konkrečioje visuomenėje išryškina tos visuomenės, kurioje egzistuoja, bruožus (Todorov 2000: 200). Žanrų buvimas, kaip ir jų nebuvimas, liudija tam tikrą ideologiją (Todorov 2000: 200): pvz., anotacijos, recenzijos, straipsnio, studijos ir monografijos žanrų išskyrimas lietuvių literatūros kritikoje nužymi standartizuotas šių žanrų gaires. Lietuvių metakritinėje refleksijoje žanrų variantiškumas detaliau neaptartas, bet išskirtos būdingiausios ypatybės. Remiantis Johno Frow tyrimais, žanras yra ne teksto savybė, o kategorija, priskiriama tekstui, kuri gali keistis, priklausomai nuo kiekvieno teksto (Frow 2006: 102).

Aiškūs žanro bruožai, remiantis D. McQuailo mintimis, gali būti priemonė bet kurioje masinėje medijoje nuosekliai ir veiksmingai kurti produkciją bei susieti ją su klientų (angl. *customers*) lūkesčiais (McQuail 1990: 200). Skaitytojas turi lūkesčių, kuriuos skaitomas tekstas turėtų patenkinti. Taip žanras tampa užkoduota socialine bendravimo forma: M. Bakhtinas išryškino žanrą kaip komunikacijos aktą ir socialinį ženklą (Bakhtin 1986: 72), o R. Marcinkevičienė, remdamasi Carolyn R. Milner teiginiais, apibūdino jį „kaip socialinį veiksma“ (Marcinkevičienė 2008a: 13). Taigi žanras ir socialumas yra glaudžiai susiję.

Lietuvoje literatūros recenzijai (ir apskritai recenzijai) dėmesio skirta žurnalistiką tiriančiuose komunikacijos moksluose. Bendrųjų žinių apie šį žanrą pateikta „Žurnalistikos enciklopedijoje“ (ŽE 1997: 421), kiek išsamiau apie ją kalbėjo B. Raguotis „Žurnalisto žinyne“ (Raguotis 1992: 99–100). Knygoje „Publicistinis stilius“ (Bitinienė 2007: 95–96) Audronė Bitinienė recenziją pristatė kalbėdama apie publicistinį stilių. Išsamiai recenziją savo tyrimuose aptarė R. Marcinkevičienė (knygoje „Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys“

(Marcinkevičienė 2008a: 152–154) bei straipsnyje „Žanrų kaita posovietinės Lietuvos dienraščiuose“ (Marcinkevičienė 2008b: 197–217)), taip pat Jolanta Mažylė viename iš kolektyvinės monografijos „Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje“ skyrių (Mažylė 2012: 160–178). Pastarosios mokslininkės pristatė Rytų žiniasklaidos mokslų teorijas, apibendrinančias vakarietiškuosius žanro teorijos tyrimus, rėmėsi masinės komunikacijos tyrėjo D. McQuailo ir kitų komunikacijos mokslų teoretikų mokslo darbais. Iš šių darbų išryškėjo recenzijos kaip analitinio žanro traktuotė, kurios ryškiausias bruožas – vertinimas.

Lietuvių literatūrologijoje recenzijos žanrui daug dėmesio neskirta, nors pati „žanro teorija, kilusi iš literatūrologijos“ (Marcinkevičienė 2008: 12), kurioje „žanro“ sąvoka pasitelkiama pagrindinėms literatūros rūšims – lyrikai, epui ir dramai – apibūdinti, t. y. analizuojamiems literatūriniam tekstams tipologizuoti ir struktūruoti. Literatūrologai recenziją tiria mažiau nei literatūros kritiką apskritai, – tai empiriškai pagrįsta intensyviais metakritiniais svarstymais Lietuvoje XX a. pab. – XXI a. pr. (apie tai rašyta įvade) ir literatūros mokslininkų tyrimų objektais (šis aspektas išryškintas įvade apžvelgiant tyrinėjimus). „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“ (LLE 2001), kurioje pateikta išsamių ir visapusiškų dalykinių žinių, išsiversta be „recenzijos“ apibrėžimo, – galima teigti, kad tai reiškia šio žanro sąlygiškumą lietuvių literatūros mokslo taksonomijoje: arba jis nevertas dėmesio, arba savaime suprantamas (priešingai nei plačiai aprašytoje žurnalistikos teorijoje). Minėtoje enciklopedijoje recenzija laikoma vienu iš literatūros kritikos žanrų (kaip ir anotacija, esė, straipsnis, etiudas, literatūrinis portretas, studija, apybraiža), todėl patenka į platesnį literatūros kritikos kontekstą. Dėl šios priežasties lietuvių literatūrologijoje recenzijos žanro objektiškumas gana sąlyginis. Literatūros mokslui svarbesnis perduodamas turinys, mintis, idėja, o ne tam tikro kritikos žanro ypatumai.

Enciklopedijose ir žinyuose (Raguotis 1992: 99–100; Marcinkevičienė 2008a: 152–154; ŽE 1997: 421; Cuddon 1992: 792–793; Belčikovas 1939: 642–643) literatūros recenzija priskirta tiek literatūrologijai, tiek žurnalistikai. Literatūros mokslininkas J. A. Cuddonas knygoje „The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literacy Theory“ apibrėžė recenziją (angl. *review*) kaip literatūros, meno, kino ar muzikos kūrinio kritikos žanrą (Cuddon: 1992: 792–793), o T. Anzas apskritai vengė priskirti ją kokiam nors sričiai ir teikė pirmenybę rūšių (variantiškumo) aspektams (Anz 2009: 606). Disertacijoje laikomasi nuomonės, kad logiška priskirti žanrą tai mokslo sričiai, kurios praktikoje ji dažniausiai naudojama (literatūros recenzijos atveju Lietuvoje – literatūros kritikai).

Aptariant grožinės literatūros recenziją, reikia išskirti dvi recenzijos traktuotes: literatūrinę ir žurnalistinę. **Lietuvių literatūros moksle** pažymėta, kad „mūsų (t. y. lietuvių, – E. V.) filologinė kritika siekia XVII–XVIII amžių“ (Zalatorius 1988: 359), nors, anot V. Daujotytės,

kritinių aspiracijų būta anksčiau: „[L]ietuvių literatūros kritikos galimybę ir būtinybę pirmąją knygą nubrėžė Martynas Mažvydas: jo raginimas skaityti ir permąstyti yra ir savotiška kritikos prognozė“ (Daujotytė 2007: 13), t. y. XVI a. viduryje imantys vyrą *miestas, krikščionybė, raštas* bei retorika (Daujotytė 2007: 72–73). Lietuvoje kritinės minties ir pirmųjų literatūros recenzijų atsiradimą (XIX a. pab.) skiria daugiau nei du amžiai, tad recenzija formavosi kritiniame kontekste. Recenzijos ir kritikos ryšiai nepaneigiami, todėl kalbėti apie vieną iš jų neįmanoma visiškai atskiriant nuo kitos.

V. Daujotytė knygoje „Lietuvių literatūros kritika. Akademinio kurso paskaitos“ (Daujotytė 2007: 36–43) bendrais bruožais aptarė recenziją, tačiau daugiau dėmesio skiria literatūros kritikai, jos istorijai ir fenomenologinei refleksijai. Esminiai dalykai, kuriuos pabrėžia mokslininkė, aptardama recenziją, – apimtis (keli ar net keliolika puslapių), paskirtis („knygos ar atskiro kūrinio vertinimas. Būtent *vertinimas*, o ne *įvertinimas*, reiškiantis lyg kokį galutinį nuosprendį“ (Daujotytė 2007: 37)). Pagrindiniai recenzijos dėmenys, literatūrologės teigimu, yra anotaciniai elementai, analizė ir vertinimas (pabraukta *E. V.*). Literatūros recenzijoje svarbūs analizė ir vertinimas yra kritinės minties apraiškos, kuriančios estetines nuostatas ir literatūros sampratą.

Nors lietuvių literatūros mokslas (kaip ir kiti kritikos žanrai) detaliam neaptariama recenzijos teoriniu aspektu, tačiau tokių tekstų rašoma gana daug. Žurnalistika – atvirkščiai: literatūros recenziją ji aiškiai apibrėžė, išryškino jos stilistines ypatybes bei žanro poslinkius.

Žurnalistikoje, kurią tiria komunikacijos mokslai, recenzija apibūdinama kaip „žurnalistikos bei literatūrologijos žanras, kuriam būdingas kritinis ar aiškinamasis naujo literatūros ar meno kūrinio, parodos, spektaklio, kino filmo, taip pat mokslo ar mokslo populiarinimo veikalo įvertinimas“ (ŽE 1997: 421). Dėmesio recenzijos žanrui skyręs spaudos istorikas B. Raguotis laikosi nuomonės, kad „literatūros recenzija paprastai skiriama prie literatūros kritikos (ar kritikos–bibliografijos) žanrų.“ (Raguotis 1992: 99). Tyrinėtojo nuomone, recenzija žanrų taksonomijoje neturi stabilios vietos (tai citatoje pabrėžiama prieveiksmiu „paprastai“). Pastebėta, kad lietuviškajame diskurse ne literatūros srities mokslininkai akcentuoja bendresnius literatūros recenzijos aspektus, jos poveikį skaitytojui, kuris kyla iš recenzento gebėjimo argumentuoti ir įtaigiai išreikšti savo mintis apie grožinį tekstą. R. Marcinkevičienė, nagrinėjusi žurnalistikos žanrus, recenziją įvardija kaip atskirą ir prie analitinių priskiriamą žanrą, kurį galima laikyti tam tikru dokumento tipu tada, kai ši esanti nevieša, arba spaudinių žanru, kurio paskirtis – informuoti skaitytojus apie naujus kūrinius (Marcinkevičienė 2008a: 152).

Spaudos žanrų taksonomijoje recenzija yra priskiriama analitinių žanrų grupei, kurių paskirtis yra aiškinti, sisteminti, apibendrinti ir vertinti (Marcinkevičienė 2008a: 139).

Analitinių žanrų grupės tekstais yra informuojama ir pateikiama objektyvi įvykio ar tam tikros tendencijos analizė (Mažylė 2012: 165). Nuo kitų analitinių žanrų recenziją skiria griežtesnė informacinė struktūra, grindžiama tam tikrais reikalavimais: „recenzija turi aptarti kūrinį ir pateikti jo vertinimą“ (Marcinkevičienė 2008a: 153). Kūrinio aptarimas ir teigiamų ar neigiamų dalykų vertinimas yra pagrindiniai recenzijos dėmenys, neįpareigojantys recenzentų vienodai reflektuoti kūrinio. Recenzijos žanro modifikacijos priklauso nuo publikacijos vietos ir numanomo skaitytojo.

Apibrėžiant recenziją akcentuojama, kad „dažniausiai recenzijos publikuojamos spaudoje, gali būti skelbiamos per radiją ir televiziją“ (ŽE 1997: 421). Žurnalistikos tyrėjas Bronius Raguotis 1992 m. pažymi, kad literatūros recenzijai patogiausia vieta esanti masinė periodika (Raguotis 1997: 100). Tiksliau recenzijų publikavimo vietą 2008 m. nusakė R. Marcinkevičienė: pasak jos, kaip spaudos žanras, recenzija „nėra dažna bendrojo pobūdžio spaudos leidiniuose, ją lengviau rasti mokslinėje ar meninėje periodikoje“ (Marcinkevičienė 2008a: 152). Recenzijų skelbimas radijuje arba televizijoje XXI a. nėra dažnas reiškinys, – dažnesni anotuojamieji literatūros ar meno įvykių pristatymai, tačiau populiarėja naujoji medija – internetas, dar vienas būdas skleisti informaciją.

Recenzijos apimtis tam tikra prasme priklauso nuo leidinio periodiškumo. Paprastai dienraščiuose publikuojamos „nedidelės apimties, daugiausia aiškinamojo, komentuojamojo pobūdžio recenzijos, kuriose išsakoma ir kritinių pastabų apie kūrinį, paprastai detaliau jų nepagrindžiant“ (ŽE 1997: 421). Specialiojoje spaudoje skelbiamos recenzijos gali būti didelės (pvz., recenzija-straipsnis, recenzija-monografija), jose naujas literatūros ar meno kūrinys analizuojamas detaliai (ŽE 1997: 421), tačiau spaudinio apimtis recenziją apriboja. Spaudoje skelbiamą recenziją apriboja spaudos ženklų skaičius, skirtas kritikos skilčiai. Į ribotos apimties tekstą recenzentas turi sutalpinti, jo nuomone, svarbią informaciją apie pristatomą grožinį kūrinį. Specialiojoje periodikoje galima rasti recenzijų-straipsnių, o recenzijos-monografijos paprastai skelbiamos kaip atskiri leidiniai. Dažniausiai šio žanro kūriniai analizuojami laisviau, „kuriant recenziją kaip savitą tekstą, neapsiribojantį vien tik analizuojamo kūrinio esmės persakymu ir vertinimu. Tokios recenzijos siejasi su esė. Esama ir apžvalginio pobūdžio recenzijų, skirtų ne vienam kūriniiui, bet ištiesai jų grupei aptarti“ (Marcinkevičienė 2008a: 153–154). Reikia pažymėti, kad XXI a. Lietuvoje esė tipo recenzijų gana gausu, o apžvalginės recenzijos nepopuliarios.

Specialiosios periodikos adresatas yra tam tikro visuomenės sluoksniu ir socialinės grupės skaitytojas, todėl tokio tipo periodika yra specifinio turinio ar pobūdžio, dažniausiai siauro profilio (ŽE 1997: 466). Literatūrinė periodika yra skirta literatūros gyvenimu besidominčiam skaitytojui, ieškančiam ne paprastų dienraščių recenzijų, o gilesnių kūrinių analizės ir įžvalgų.

Galima teigti, kad specialiosios periodikos skaitytojas yra suinteresuotas ne vien gauti informacijos apie kūrinį, bet ir gilinti žinias.

Literatūros recenzija turi žurnalistikai ir literatūros kritikai būdingų ypatumų. Žurnalistinė recenzijos prigimtis nulemia literatūros recenzijos kryptį į esamąjį laiką ir utilitariškumą. G. Steinerio požiūriu, „žurnalistika mums siūlo investuoti į akimirkos įspūdžio biržą“ (Steiner 1998: 30), todėl recenzija pristato literatūros leidybos naujienas ir atskleidžia literatūros kritikai būdingą kritinę perspektyvą per kūrinio analizę ir (i)vertinimą. Literatūros mokslininkė Viktorija Daujotytė teigia, kad „recenzijos – kritikos kasdienybė“ (Daujotytė 2007: 39), literatūrologas Giedrius Viliūnas įvardija jas kaip einamąją kritiką (Viliūnas 2003: 387) arba operatyviają (Žemgulytė 2002), o poetas, literatūros kritikas Valdas Kukulius – kaip aktualiąją (Kukulius 1998: 14). B. Raguotis „Žurnalisto žinyne“ recenziją pažymi esant „literatūros kasdienybės žanru“ (Raguotis 1992: 99), išėivijos rašytojas Alfonsas Nyka-Nilūnas 1998 m. viename pokalbyje pasakė, kad „recenzija yra dienos dalykas“ (Įrašas 1998). Literatūros recenzija perteikia periodikos esmę: skaitytoją yra „linkusi įtraukti į skubą, kiekybę, ekstensyvumą“ (Daunys 2007: 150). Tokia recenzijos apibūdinimų įvairovė liudija skirtingus požiūrius į recenziją ir recenzavimą, skirtingas etines literatū (tiek rašytojų, tiek literatūros tyrinėtojų ar literatūrai artimų žurnalistų) nuostatas ir estetines koncepcijas šio žanro atžvilgiu. Galima teigti, kad su grožiniais tektais itin susiję literatūros lauko veikėjai mėgina nusakyti recenzijoje išreiškiamos kritikos pobūdį ir apibrėžti savo santykį su ja.

Apibendrinant literatūros recenzijos literatūrinę ir žurnalistinę perspektyvas, galima tvirtinti, kad literatūros recenzija labiau priskirtina literatūros kritikai nei žurnalistikai. Tokia išvada grindžiama empiriniu faktu: daugiausia recenzijų skelbiama specialiojoje (literatūrinėje) periodikoje, o knygų recenzijos yra tipiškas šio žanro pavyzdys. Būtų galima spėti, kad literatūrologai turėtų turėti didžiausią profesinį interesą vertinti ir reflektuoti pasirodžiusius naujus grožinius tekstus, nes literatūra – literatūrologijos objektas ir pretekstas. Dėl laisvosios rinkos sąlygų iš tiesų didžiausią interesą recenzuoti knygas turi leidėjai ir rašytojai, kuriems šis kritikos žanras pasitarnauja kaip legitimacijos literatūros lauke būdas ir leidybos ir (arba) asmeninės rinkodaros priemonė. Pasak G. Viliūno, „operatyviosios literatūros kritikos kūrimo prievolė labiausiai gula ant profesionalių literatūrinės spaudos darbuotojų pečių“ (Viliūnas 2003: 387). Prie šio teiginio reikėtų pridurti, kad ne visi recenzijų autoriai yra profesionalūs spaudos darbuotojai: dalis jų yra literatūrologai, filologijos studentai, filosofai, vertėjai. Apskritai vien recenzijų rašymas yra finansiškai nepelningas užsiėmimas, todėl (dažniausiai) ši veikla būna gretutinė. Leidėjų ir rašytojų iniciatyva ir siekis, kad jų literatūrinė produkcija būtų recenzuojama, leidžia manyti, jog grožiniam kūriniiui įtraukti į literatūros lauką recenzija yra tinkamiausias žanras.

Literatūros recenziją galima traktuoti kaip *sveiko* kultūrinio gyvenimo požymį, adekvataus literatūrinio lauko išdavą. Žvelgiant iš žurnalistikos perspektyvos, literatūros kūrinio recenzija kaip naujiena yra determinuota laikiškumo ir pastovios krypties į dabartį. Literatūros kritikai recenzija yra labiau kritinės raiškos konstanta nei efemeriškas grožinio kūrinio vertinimas: nepaisant recenzijos publikavimo datos, kūrinio kritinio vertinimo retrospektyvoje formuojamas globalesnis refleksijų kontekstas.

Be minėtų pagrindinių literatūros recenzijos funkcijų – kūrinio analizės ir (į)vertinimo, šio tipo tekstai turi ir papildomą paskirtį. Literatūros recenziją apibrėžia laikas: ji atspindi literatūros kasdieną ir atlieka pragmatinę – informacinę, rekomendacinę – funkciją. Viena esmingiausių literatūros recenzijos paskirčių išlieka grožinės knygos pristatymas, objektyvus vertinimas, kurį dar galima vadinti ekspertiniu vertinimu, parodančiu vertinimo sąlygiškumą (skaitytojų lūkesčių apžvalga glaustai leidžia teigti literatūros recenziją esant nuomonių pliuralizmo fone). Pagrindinis literatūros recenzijos adresatas yra galimas knygos skaitytojas ir jos rašytojas, o ne tam tikros srities specialistas (dažniausiai – literatūrologas), todėl teksto leksika turėtų būti neitin sudėtinga, tačiau pagaulios stilistikos, o pati recenzija, pageidautina, neilga. Subjektyvumas iš recenzijų neeliminuoamas, tačiau norima, kad išlaikytų pusiausvyrą su objektyvumu. Tokios išvados leidžia atsirasti deskriptyvinio žanro vertinimo pagrindui, kuris tikriausiai nėra baigtinis, nes ekonominiai, kultūriniai ir technologiniai visuomenės pokyčiai iškelia recenzijos tekstui naujus reikalavimus.

Literatūros recenzijų funkcijų kontekste reikėtų išskirti filosofo A. Maceinos požiūrį, kuris atveria kitą, pragmatinės šio žanro paskirties, pusę. Filosofo nuomone, recenzija yra pernelyg ribota, kad įvykdytų visus literatūrinei kritikai keliamus įsipareigojimus. A. Maceinos žodžiais, „savo pobūdžiu ji (recenzija – *E. V.*) patenkina tik visuomenę: ji pristato naujus talentus ir naujas formas. Bet ji beveik nevadovauja kūrėjui ir neatskleidžia veikalo. Viena kita citata, vienas kitas santraukiškas kūrinio papasakojimas dar nėra kūrinio entelechijos³ suvokimas ir jos pakėlimas į principų aukštį. Recenzija yra tik visuomenei, anai tingiai, nerangiai visuomenei. Bet literatūros gyvenime jos yra per maža. *Literatūros kritika, kuri pasitenkina recenzija, yra pakeliui į nuosmukį.* Tuo tarpu Lietuvoje, ir ypač dabar tremtyje (1951 m. – *E. V.*) recenzija yra beveik vienintelė karalienė. <...> Tai yra ženklas, kad literatūrinis mūsų gyvenimas yra per daug sukasdienėjęs, kad mes per daug žvelgiame į visuomenę, o per maža į kūrėją ir į kūrinį. <...> Receptinis veikalo pasklaidymas yra greičiau jam pakenkimas negu jo pristatymas“ (Maceina 2004: 259). Filosofo nuomone, recenzija, skirta masiniam skaitytojui, įtraukia literatūros kritiką į rutiną, o pačią literatūrą supaprastina, profanizuoja. A. Maceinos pozicija išryškina literatūros

³ Entelechija – A. Maceinos vartojama sąvoka, reiškianti būtis kaip visumos išgyvenimą.

recenziją kaip ribotą literatūros kritikos raiškos žanrą, reprezentuojantį kūrinį ir aptarnaujantį tingią visuomenę.

Kaip jau buvo paminėta, recenzijos samprata ir turinys nėra konstanta – jie priklauso nuo recenzento profesinės veiklos. Recenzentus galima skirti į dvi grupes: literatus ir ne literatus. Literatai – tai rašytojai, literatūros tyrinėtojai ar literatūrai artimi žurnalistai, t. y. glaudžiai su literatūra susiję asmenys. Ne literatais galima vadinti asmenis, kuriems literatūra yra sritis, tiesiogiai nesusijusi su jų pagrindine profesine veikla (filosofai, istorikai, žurnalistai). Skirtingas santykis su literatūra nulemia skirtingą recenzijos suvokimą.

Grožinės literatūros recenzijų rašymas vadinamas žurnalistine recenzijų praktika (Anz 2009: 607). Recenzijos rašymas reikalauja konkrečios srities (t. y. literatūros) išmanymo, ir tuo dažniausiai užsiima ne žurnalistikos profesionalai, o literatai kritikai, siekdami informuoti visuomenę apie pasirodžiusį naują meno objektą ir jį įvertinti.

Lietuvių literatūrinės kritikos tradicijoje literatūros recenzija nėra traktuojama kaip rimta veikla. Literatūros tyrinėtojas Kęstutis Keblys pabrėžia: „Nors šnekėjimas apie naujas knygas yra panašus į kritiką, bet tai jokiū būdu ne kritika, ne rimta, mokslinė aura apgaubta literatūros kritika. Recenzijų gamyba nėra koks nors šlovingas užsiėmimas (aš tai žinau, nes ir pats esu toje gamyboje dalyvavęs), bet vis dėl to tai yra kultūrinis užsiėmimas, ir jį reikia kaip nors pavadinti. Tuo tarpu, kol kas nors nukals geresnį terminą, recenzijų kolektyvinį kūrimą vadinsiu smulkiąja literatūros kritika“ (Keblys 2011: 134). Kaip matyti iš citatos, recenzija priskiriama literatūros kritikos diskursui, tačiau su išlyga, nes sąvokos „recenzija“ (angl. *review*) ir „literatūros kritika“ (angl. *literary criticism*) netapačios. Pastaroji, K. Keblio nuomone, yra literatūros mokslo sritis, o recenzija – masinė į kritiką panašaus teksto gamyba ir mažai šlovės suteikianti kultūrinė veikla.

Literatūrologai tvirtina, kad „kritiko specialybė, ypač Lietuvoje, yra pavojinga“ (Kmita 2010b) ir recenzijas vengiamo rašyti, nes nenorima susipykti su pažįstamais rašytojais, be to, ši veikla menkai apmokama. Recenzentus ir literatūrą saisto skirtingi ryšiai: grožinius kūrinius recenzuoja rašytojai, literatūrologai, literatūros žurnalistai. Rašytojai recenzentai literatūros lauke labiau žinomi kaip kūrėjai, o recenzijų rašymas – gretutinis darbas, kurį T. S. Eliotas vadina „šalutiniu kūrybinės veiklos produktu“ (Eliot 2011: 121). Puikiai įvaldę rašymą, turėdami skvarbų literatūrinį žvilgsnį, rašytojai recenzentai yra produktyvesni nei literatūrologai recenzentai. Vadinasi, recenzijos žanrą formuoja arba keičia patys rašytojai: recenzijų stilistika artima meniniam tekstui. Teigiama, kad literatūros kritika yra „tam tikra žurnalistikos forma, teikianti ir informaciją, ir pramogą. Kritikos tekstas, kaip ir literatūros tekstas, turi teikti skaitančiajam malonumą.“ (Kmita 2010b) Šis teiginys leidžia daryti išvadą, kad recenzijų

rašymas yra tam tikra žurnalistikos atmaina, kuriai svarbu ne tik analizė (kaip literatūros mokslui), bet ir teksto skaitymo malonumas.

Apie literatūros recenziją kiek bendriau kalba ne literatai, t. y. tie, kuriems literatūra yra viena iš jų veiklos sričių. Tokius kritikus T. S. Eliotas vadina kritikais su ugnele (Eliot 2011: 120). Jiems svarbu ne recenzijoje išreiškiamos kritikos pobūdis, o siekis įsigilinti į jos esmę, apibrėžti funkcijas, t. y. ne *kaip*, o *kas ir kodėl / kam*. Šioje situacijoje daugiau dėmesio skiriama recenzijos komunikaciniam aspektui, o recenzuojamo kūrinio analizė ne tokia reikšminga. Tikėtina, kad *kritikų su ugnele* pagrindinis stimulus recenzuoti grožinę knygą yra ne susitelkimas vien ties ja, estetinės vertės nustatymas (t. y. ne profesiniai interesai), o globalesnis, kontekstinis ir apibendrinamasis žvilgsnis.

Pateikti deskriptyviniai komunikacijos ir literatūros mokslų atstovų bei literatūros kritikų teiginiai apie literatūros recenziją atskleidžia, kad nėra vienos recenzijos sampratos. Recenzijų skaitytojų lūkesčių horizontas gali būti veiksnys, leidžiantis preskriptyviai aprašyti recenziją, – tai galima padaryti remiantis skaitytojų nuomone. Skirtingos recenzijų koncepcijos (pvz., A. Maceinos ir R. Kmitos) suponuoja skirtingas recenzijos konstravimo ypatybes, tačiau jų analitinis pradasis bendras.

Žanrinis aspektu literatūros recenzijos gali būti įvairios. Jų žanrinis variantiškumas priklauso nuo skirstymo pagrindo. Recenzijos gali būti skirstomos pagal jų (ne)viešumą. R. Marcinkevičienė pažymi, kad nevieša recenzija gali būti traktuojama kaip dokumento tipas (joje rašoma apie siūlomą publikuoti kūrinį ir ji skirta leidyklai arba redakcijai). „Viešai skelbiamos recenzijos apima labai plačią recenzuojamųjų dalykų skalę ir pagal tai skiriamos: meno kūrinių – parodų, spektaklių, filmų – literatūrologinės ir mokslo darbų recenzijos“ (Marcinkevičienė 2008a: 152). Viešos recenzijos gali būti skirstomos pagal publikavimo vietą – masinė periodika ar specializuotoji. „Žurnalistikos enciklopedijoje“ pažymėta, kad recenzijos tipas ir forma priklauso nuo leidinio tipo. Dienraščiuose dažniausiai publikuojamos nedidelės apimties, aiškinamojo pobūdžio recenzijos, neturinčios išsamios argumentacijos. Specializuotojoje literatūroje, kultūrinėje spaudoje recenzijos gali būti didelės apimties, mokslinio pobūdžio, jose išsamiai vertinamas kūrinys. Pastarąsias recenzijas galima skirstyti į recenzijas-straipsnius ir recenzijas-monografijas. Recenzijoje-straipsnyje literatūros raidos kontekste pristatomas naujas literatūros kūrinys. Recenzija-monografija yra mokslinio pobūdžio veikalas, kuriame įvairiais aspektais kultūros gyvenimo kontekste analizuojamas naujas literatūros kūrinys. Recenzija-monografija yra didesnės apimties nei recenzija-straipsnis, todėl gali būti publikuojama atskira knyga (ŽE 1997: 412). Recenzijos paskelbimas periodikoje lemia jos funkciją – literatūrinę ir publicistinę – dvilypumą. B. Raguočio teigimu, literatūros recenzijos atmainų ir pavidalų įvairovė priklauso nuo nagrinėjamo objekto, pačios recenzijos tikslo ir

paskirties bei kitų veiksnių. Mokslininkas literatūros recenziją laiko publicistikos žanru, kuriam svarbus turinys. Tokios recenzijos yra publicistinio pobūdžio ir apibūdinamos kaip visuomeninis aktas (Raguotis 1992: 100).

Recenzijos gali būti skirstomos pagal turinio pobūdį ir funkcijas. V. Daujotytė recenzijų įvairovę sieja su jų stiliaus skirtybėmis: vienos recenzijos yra anotuojamosios (persakomosios, perpasakojamosios), kitos – analizuojamosios ir vertinamosios (Daujotytė 2007: 38). T. Anzas išskiria tokius funkcinius recenzijų tipus: trumposios, bendrojo pobūdžio (vok. *Sammelnbesprechungen*), nukreiptos į problemą ir standartinės. Trumposios recenzijos dažnai būna patariamiosios, nedidelės apimties. Bendrojo pobūdžio recenzijų dažniausiai pasitaiko mokslų srityse; būna recenzuojamos kelios knygos ta pačia tema, be to, šiose recenzijose svarbus tyrimas. Į problemą nukreiptos recenzijos turi rašinio ar esė požymių. Jose knyga traktuojama kaip įvykis, atspindi politinę, socialinę, etinę ar estetinę problemą, kuriai atskleisti neapsiribojama konkrečia knyga. Standartinio tipo recenzija pasižymi fiksuota, bet laisvai keičiamą arba nenustatyta seka dėmenų, kurie kitų tipų recenzijose dažni, bet dėl funkcinių priešasčių ne tokie išsamūs ir svarūs (Anz 2009: 608–609).

Perspektyva, iš kurios žvelgiama į literatūros recenzijos žanrą, nulemia ne tik teksto struktūrą, bet ir jam priskiriamas funkcijas. Vis dėlto susiformavusi literatūros recenzijos kaip analizuojamojo ir vertinamojo žanro samprata neturi griežtos raiškos (rašymo) schemas. Tai, kad recenzija yra dviejų sričių – literatūros ir žurnalistikos – žanras, sudaro prielaidas suartėti stiliams ir žanrams, praplėsti teksto funkcijas. Literatūros recenzijos kaip literatūros kritikos žanro samprata suponuoja kritiškumą, estetines nuostatas. Žurnalistinė literatūros recenzijos traktuotė lemia siekį formuoti skaitytojo nuomonę. Žanro *standartiškumą*, atsižvelgiant į recenzijos skaitytoją ir kintančią komunikacinę situaciją, galima laikyti adresatui nepatrauklia teksto savybe.

1.1.2. Recenzija literatūros lauke

Literatūros recenzija funkcionuoja tam tikroje socialinėje sistemoje ir kultūrinėje aplinkoje, kurias galima apibrėžti pasitelkiant P. Bourdieu literatūros sociologiją ir „literatūros lauko“ sąvoką. Literatūros laukas yra tam tikra reikšminė struktūra, kuri grindžiama jos veikėjų galios santykiais, siekiu įtvirtinti savo poziciją ir dominuoti. Literatūros lauko veikėjais šioje disertacijoje vadinami recenzentas, skaitytojas, rašytojas, kultūrinis leidinys, Lietuvos rašytojų sąjunga ir valstybė.

Šiame tyrime literatūros sociologija pasitelkiama tiriant lietuvių literatūros lauką ir jo veikėjų ypatumus. Disertacijai ypač svarbi P. Bourdieu įžvalga apie tai, kad „[d]iskurso

(kritinio, istorinio ir t. t.) apie meno kūrinį kūrimas yra viena iš kūrinio atsiradimo sąlygų. Kiekvienas kritinis apibūdinimas, viena vertus, pripažįsta kūrinio vertę, taip jis priskiriamas vertingiems įteisinto diskurso objektams <...>, kita vertus, patvirtina savo paties teisėtumą. Visi kritikai skelbia ne tik nuomonę apie kūrinį, bet ir savo teisę kalbėti apie jį ir vertinti. Trumpai tariant, jie taip kovoja dėl galimybės monopoliškai valdyti diskursą, įteisinantį meno kūrinį, taigi gamina ir kūrinio vertę“ (Bourdieu 2011: 281). Taigi užimama padėtis literatūros lauke numato veikėjo teisę vertinti, kuria pačią vertinimo sampratą, t. y. sudaro sąlygas kurti reikšmes. Literatūros recenzijos atveju viena iš literatūros diskurso kūrimo erdvių yra kultūrinė žiniasklaida, kurioje dažniausiai skelbiami šio žanro tekstai.

Lietuvių kultūrinėje periodikoje daugiausia dėmesio skiriama literatūros problemoms spręsti, publikuojami nauji rašytojų kūriniai. „Kaip „literatūrinio gyvenimo ugnį“ kursto spauda? Ji suteikia galimybę draugų būreliams šildytis prie paskirų jaukių laužų, pro dūmų uždangą regint, kaip palaukėmis „prabėga reiškinys“ <...>“ (Sprindytė 2008: 103). Spauda nespėja fiksuoti visų literatūrinio gyvenimo įvykių, protarpiais užgriebdama kokį nors reiškinį, nepajėgia reaguoti į knygų leidybos naujienas, nes nepakanka išteklių (tiek finansų, tiek žmonių). Lietuvoje literatūros kritikas nėra profesija, o tam, „kad mūsų visuomenėje atsirastų kritiko vaidmuo ar profesija, reikia organizuoti kritikų veiklą, kad jie būtų matomesni, galbūt ir daugiau kalbėtų apie kritiką ir bandytų elgtis taip, kad juos išgirstų. Aišku, kad to reikia ir kitai pusei – ir skaitytojams. Jeigu kritika turės didesnę autoritetą, jinai bus patrauklesnė, įdomesnė, nuo to bus geriau visiems – ir leidėjams, ir rašytojams, ir skaitytojams“ (Kmita 2010b). Literatai viešai kalba apie kultūrinės spaudos nejudrumą, nepakankamą literatūrai reikšmingų įvykių atspindėjimą ir kritiškumo stoką. Kultūrinėje žiniasklaidoje galėtų būti reiškiami kritika, formuojamas estetinis skonis, meno samprata, tačiau kritikai teigia neturintys tvirtų profesinių pozicijų, todėl jų nuomonė nedaro didelės įtakos skaitančiajai visuomenei. Žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos, vieno veikėjo disfunkcija daro įtaką kito veikėjo darbui: literatūros recenzijų stoka liudija nepakankamą spaudos kritiškumą.

Literatūros laukas yra pagrįstas galios santykiais, kurie nusakomi dominuojančiojo (turinčio daugiau galios) ir dominuojamojo (patiriančio kito lauko veikėjo įtaką) veikėjų ryšiais. Meno ir literatūros sociologijos tyrimo objektai yra kūrinio materialinė ir simbolinė produkcija (kūrinio vertės sukūrimas arba tikėjimo kūrinio verte sukūrimas). Minėtos produkcijos veiksniai yra tiesioginiai materialaus kūrinio kūrėjai (t. y. rašytojai, dailininkai ir pan.) ir jo reikšmės bei vertės kūrėjai (kritikai, leidėjai ir pan.), jungtinėmis pajėgomis sukuriantys vartotojus (Bourdieu 2011: 282–283). P. Bourdieu lauko teorija leidžia teigti, kad literatūros lauke vieno veikėjo darbas yra galimybė įteisinti, patvirtinti kito veikėjo buvimą.

Literatūros lauko veikėjai nuolat kovoja dėl geresnės vietos, kurią lemia augantis simbolinis ir ekonominis kapitalas. Pasak P. Bourdieu, „kiekvienas literatūros laukas yra kovos dėl rašytojo sampratos vieta. <...> Tėra vienintelis priklausymo laukui kriterijus – objektyviai daryti jam poveikį“ (Bourdieu 2011: 288). Recenzentas rašo recenziją, kurios funkcija yra suteikti reikšmę materialiam produktui (recenzuojamai knygai), jį įtvirtinti literatūros lauke. Recenzentų aktyvumas kritikuojuant rašytojo išleistą naują knygą yra tiesiogiai susijęs su reikšmės suteikimu rašytojo kūrybai: literatūrologės Jūratės Sprindytės teigimu, kūriniai įgyja išliekamąją vertę tik tuo atveju, jei yra reflektuojami: išlieka „ne tik dėl pačių tekstų tvarumo, bet ir kritinės refleksijos dėka.“ (Sprindytė 2004a: 7). Literatūros kūrėjui bent vieno recenzento recenzija yra tarsi iniciacija, nes kritikos tekste knygos autorius pavadinamas rašytoju. Taip yra dėl to, kad „literatūrinės kovos svarbiausias laimėjimas – literatūrinės legitimacijos monopolija, tai, beje, yra vienvaldiška galia autoritetingai pasakyti, kam leidžiama vadintis rašytojais; arba, kitaip tariant, – galios įšventinti gamintojus ir produktus monopolija“ (Bourdieu 2011: 288).

Literatūros sociologijos srityje recenzavimas yra reikšmę literatūros kūriniai (kaip ir jo autoriui) suteikiantis komunikacijos aktas, kurį inicijuoja recenzentas, turintis galią paveikti literatūros lauką. Recenzentas yra suvokiamas kaip simbolinę produkciją kuriantis veikėjas, įteisinantis kūrinį, patvirtinantis rašytojo buvimą literatūros lauke. Kita vertus, recenzijos rašymas yra jos autoriaus kaip kritiko tapatybės kūrimas, priklausantis nuo kūrinio rašytojo ir recenzijos skaitytojo.

Lietuvių literatūros moksle recenzijos žanro svarstymai neatsiejami nuo jos autoriaus – recenzento – figūros. Pastebėta, kad Lietuvoje gana aiškiai formuluojamos literatūros kritiko (beje, kaip ir „literatūros kritikos“ bei „literatūros recenzijos“ atvejais, „literatūros kritiko“ sąvoka dominuoja „recenzento“ sąvokos atžvilgiu) funkcijos, atliekamos per recenzijos tekstą. Vyraujantys literatūros kritikos principai pašiepiami. M. Anušauskaitė komikse „Literatūros kritiko žodynėlis“ (publ. 2014 m.; 7 priedas) išryškina pagrindines literatūros kritikos problemas. Šaržuotame komikse matyti, kad lietuvių literatūros kritikai galima prikišti schematizuotą kūrinio vertinimą, standartizuotą kritinę raišką, pramaišiu išskiriant kūrinio privalumus ir trūkumus, tačiau nepateikiant įvertinimo. M. Anušauskaitės paveikslėlių serija liudija, kad literatūros kūrinio vertinimas yra schematizuotas, todėl, anot G. Kazlauskaitės, beskonis ir recenzijos skaitytojui nepatrauklus.

Recenzentų ir recenzijos skaitytojų tarpusavio ryšys panašus į paslaugos teikėjo ir gavėjo santykį, t. y. įtvirtinamos dominuojančiojo ir dominuojamojo galios struktūros (tai akivaizdu P. Bourdieu literatūros lauko teorijoje). Veikėjo vieta literatūros lauke parodo, kas apibrėžia sąlygas, kuris veikėjas viršesnis, galingesnis. Recenzijos skaitytojas dažniausiai yra dominuojamasis, t. y. paprastai literatūros lauko sąlygos priklauso ne nuo jo. Iš dominuojamojo

dominuojančiuoju jis tampa nedažnai, tačiau aktyviu lauko veikėju gali būti vadinamas, kai įsigyja knygą, nusiperka spaudinį, kuriame publikuojama recenzija, ar atveria kompiuterio lange kritikos tekstą. Iš kritiko tikimasi kompetentingos nuomonės, tačiau norima, kad jos neslėgtų recenzento autoritetas: „plačiau auditorijai reikia ne analizės vingrybių iššūkio, o eksperto patarimo. Dažniausiai kritikas laikraštyje rašo ne rašytojams, ne kolegoms kritikams ar draugams – aukštųjų mokyklų profesoriams. Jų adresatas yra tūkstančiai skaitytojų, o uždavinys panašus į liūdnei pagarsėjusį kritiko uždavinį – ir pasiūlyti patrauklią medžiagą, ir pateikti naudingą patarimą“ (Jundze 2009: 113).

Rašydami recenziją literatūros kritikai pristato naują knygą, reflektuoja savo skaitymo patirtis. Recenzijos skaitytojai (ypač galimi pristatomos knygos skaitytojai) nori, kad šio žanro kritikos tekstas būtų skirtas jiems (nesudėtinga leksika, nedidelė apimtis, šmaikštus stilius), t. y. tikisi ne tik gauti informacijos apie knygą, bet ir mėgautis kritinio rašinio skaitymu. Kitaip tariant, recenzijos skaitytojai tikisi metaliteratūros (literatūros apie literatūrą).

Recenzento kuriamas produktas – recenzija – yra itin svarbus debiutuojančiam kūrėjui ir ne itin nuvokiam skaitytojui. G. Steinerio teigimu, „Ką gi be recenzento darytų savo pirmo romano autorius <...>? Ne vienam baugščiam skaitinėtoji pedagoginis kritinis piemuo gali būti didžiai vertingas.“ (Steiner 1998: 26). Recenzijos svarbą visuomenės gyvenime pabrėžia ir B. Raguotis. Mokslininko požiūriu, be recenzijos „negali išsiversti nei literatūra, nei jos kritika, nei pagaliau skaitančioji visuomenė“ (Raguotis 1992: 99). B. Raguočio nuomone, literatūrą, jos kritiką ir skaitytoją sieja simbiotiniai ryšiai. Nors recenzijas G. Steineris vadina antriniu ir parazitiniu literatūros diskursu, tačiau jo atriboti nuo literatūros neįmanoma (Steiner 1998: 25), nes šis diskursas rašytojui ir skaitytojui labai svarbus. Tad recenzentas ir recenzija tampa galios turinčiais literatūros lauko veikėjais, darančiais įtaką kūriniui, jo autoriui ir skaitytojui.

Aptariant skirtingas literatūros recenzijos sampratas išryškėjo esminės šio žanro ypatybės – vertinimas ir analizė. Recenzija traktuojama kaip literatūros diskurso dalis, kuriai būdingos kritinės minties apraiškos, ir kaip kultūrinė veikla, nepretenduojanti į literatūros mokslą. Kultūrinė literatūros recenzijos svarba atsiskleidžia į ją žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos. Literatūros lauke recenzija yra kūrinio ir jo autoriaus reikšmę kuriantis žanras, formuojantis literatūros sampratą skaitančiojo sąmonėje.

Literatūros samprata nėra konstanta. Šiuo požiūriu svarbu apžvelgti lietuvių literatūros recenzijos istoriją, kurioje išryškėja esminiai vertybiniai aspektai iki interneto atsiradimo ir paplitimo Lietuvoje.

1.2. Lietuviškų grožinės literatūros recenzijų retrospektyva (iki 2000 m.)

Literatūros recenzijos istorija Lietuvoje gana neilga – šiek tiek daugiau nei 100 metų. Pirmosios literatūros kūrinių recenzijos buvo paskelbtos pirmuosiuose tautiniuose periodiniuose leidiniuose, todėl apie recenziją kaip literatūros kritikos žanrą Lietuvoje galima kalbėti pradedant XIX a. pab. Recenzijos raidos apžvalga atskleidžia grožinio kūrinio vertinimo kriterijų įvairovę ir pačią meno, literatūros kritikos bei jos funkcijų sampratą. Nuo politinių sąlygų ir literatūros sampratos priklausanti literatūros kritikos vertinimo kriterijų kaita Lietuvoje leidžia daryti išvadą, kad viena iš galimų XXI a. literatūros kritikos krizės priežasčių yra recenzijos tradicijos neturėjimas ir pakitusi literatūros (meno) samprata bei vaidmuo.

1.2.1. Pirmosios grožinės literatūros recenzijos Lietuvoje: žanro ištakos (XIX a. pab. – XX a. pr.)

Dabartinį žanrinį pavidalą lietuvių literatūros kritikos kontekste recenzija įgijo pamažu. Žvilgsnis į recenzijos žanro ištakas lietuvių literatūrinėje periodikoje itin susijęs su lietuvių periodikos pradžia. Galima teigti, kad lietuvių periodika atsirado iš būtinybės, todėl joje publikuoti (dabartinės) literatūros recenzijos bruožų turintys tekstai pasižymėjo leidinio koncepcijos raiška.

Lietuvių literatūros recenzijos užuomazgos XIX a. pab. Remiantis empiriniais duomenimis, galima teigti, kad literatūros recenzijos ištakos siekia pirmuosius lietuviškus periodinius leidinius (pirmasis iš jų – „Aušra“ ir kt. spaudiniai) XIX a. pab. Anot V. Urbono, „XIX a. viduryje ir antrojoje pusėje Mažojoje Lietuvoje leisti lietuviški periodiniai leidiniai buvo reikšmingi lietuvių žurnalistikai kaip lietuviškos periodinės spaudos pradininkai, tačiau jie negalėjo patenkinti visos Lietuvos lietuvių, ypač jos inteligentijos. Pirmiausia todėl, kad jie buvo skiriami vietiniams Mažosios Lietuvos lietuvininkams ir spausdinami lietuviams neįprastomis gotiškomis raidėmis, be to, buvo daugiausia religinio turinio ir provokiškos orientacijos.“ (Urbonas 2004: 55). Dėl šios priežasties literatūros recenzijos ištakų ieškota pirmojo tautinio, lotyniškais rašmenimis spausdinto ir visai Lietuvai skirto bendrojo pobūdžio leidinio „Aušra“ numeriuose. „Aušra“ nuo anksčiau leistų periodinių leidinių skyrėsi tuo, kad „iš tikrųjų buvo visuomeninis, politinis ir literatūrinis mėnesinis žurnalas“ (Urbonas 2004: 56). Šis leidinys, nors vis dar negalėjo patenkinti kultūros trokštančios inteligentijos reikmių, buvo atspirtis literatūros kritikai ir specializuotiesiems spaudiniams.

Periodinės spaudos ir literatūros recenzijos ryšys itin glaudus. Aptardamas 1861–1905 m. lietuvių literatūros kritiką, Adolfas Sprindis pažymėjo: „[n]esant periodinės spaudos, kritika

negalėjo nuosekliai ir greitai plėtotis. Tiktai pasirodžius periodinei spaudai – kritikos tribūnai, XIX a. pabaigoje prasidėjo spartus literatūrinės kritikos vystymasis. <...> Nors platesnis kritikos straipsnis ar etiudas joje buvo retas dalykas, tačiau ypač dažnai ten pasirodydavo recenzija. Beveik kiekvienas pasirodęs literatūros kūrinėlis būdavo recenzuojamas“ (Sprindis 1957: 9). Literatūros recenzija buvo tinkamas kritikos žanras besiformuojančiai lietuvių spaudai ir tvirtėjančiai literatūros kritikai.

XIX a. pab. literatūros kritika akcentavo kūrinio svarbą tautai, jo socialinį poveikį, todėl emocinis literatūros kūrinių vertinimų tonas stiprus. XIX a. pab. egzistavo dvi literatūros kritikos kryptys: idealistinė-romantinė ir sociologinė-pozityvistinė. Romantinis literatūros vertinimas ryškino literatūros kaip dvasinio reiškimo reikšmę. Labiausiai buvo pabrėžiama poezija, joje besireiškianti tautos savimonė (pvz., kūrinio „Witoliorauda“ recenzija laikraštyje „Aušra“ 1883 m.). Romantinį kritikos požiūrį į literatūrą reprezentavo laikraštis „Aušra“. „Aušros“ literatūros recenzijos neturėjo jokios šio kritikos žanro rašymo tradicijos, ir „nors „Aušra“ atskiro dėmesio kritikai ir neskyrė, vis dėlto jos pėdsakas kritikos istorijoje neapeinamas.“ (Daujotytė 2007: 82). Kritinį literatūros kūrinių vertinimą „Aušroje“ galima apibūdinti kaip literatūros apmąstymą siekiant atskleisti grožinio kūrinio reikšmę visuomenei (skaitytojui) ir formuoti literatūros sampratą. Žymiausi romantinės literatūros kritikos krypties atstovai buvo J. Zauerveinas ir S. Dagilis.

Pozityvistinės krypties literatūros kritika literatūrą laikė praktinės veiklos paskata. Tokia kritika buvo siejama su asmenimis, susitelkusiais apie leidinius „Varpas“, „Vienybė lietuvininkų“: J. Šliūpu, J. Mačiu-Kėkštu, V. Kudirka, P. Višinskiu ir S. Matulaičiu. Esminė pozityvistinės literatūros kritikos gairė – objektyvumas, kurį nulėmė pozityvistų palaikomos moksliskumo, pagrindimo faktais tendencijos. Griežtais literatūros kūrinių vertinimais pozityvistinės kritikos atstovai siekė pakelti kultūros lygį: menkaverčio kūrinio nebuvo galima pateisinti nepalankiomis jo rašymo sąlygomis. Neretai pozityvistai pasirinkdavo recenzuoti tuos kūrinius, kuriuose aiškiai matyti lietuvių literatūros trūkumai, – tai buvo daroma siekiant pagerinti grožinės literatūros kokybę ir pastabomis padėti literatūros kūrėjams. Šios krypties literatūros kritikai buvo aktualūs grožinio kūrinio kalbos aspektai, todėl tai, kad jis parašytas nacionaline – lietuvių – kalba, nebuvo savaiminė literatūros teksto vertybė: negiriama viskas, kas parašyta lietuviškai (V. Kudirkos pozicija).

Derėtų pridurti, kad abiejų krypčių literatūros vertintojai dažnai savo tekstus pasirašydavo slapyvardžiais. Tokias sąlyginio anonimiškumo apraiškas galima vertinti dvejopai: 1) kaip siekį pateikti asmens nuomonę; 2) kaip pastangas išvengti atsakomybės (valdžios ir rašytojų ar visuomenės rūstumo).

Nedidelis skaičius kūrinių pristatymų lietuviškoje kritinės minties pradžią davusioje periodikoje tapo vėlesnių knygų vertinimų prielaida. Romantinis (reprezentuojamas „Aušros“ ir jos bendraminčių) ir pozityvistinis („Varpo“ ir jo šalininkų) požiūriai į literatūrą atvėrė skirtingas grožinės literatūros vertinimo perspektyvas ir sudarė galimybę atsirasti vertinimo kriterijų įvairovei.

Pirmieji periodiniai literatūriniai leidiniai lietuvių kalba XX a. pr. sudarė sąlygas kurti literatūros recenzijos žanro tradiciją. Lietuvių literatūros recenzijai įtakos turėjo specializuotosios (specialiosios) periodikos atsiradimas, panaikinus spaudos draudimą (1907 m. Jono Biliūno siūlymu buvo išleistas literatūros ir meno kalendorius „Aitvaras“, o „lietuvių literatūrinės spaudos pirmagimių laikytinas almanachas „Gabija“ (Gudaitis 1986: 317)). Periodinių leidinių gausėjimas ir didėjantis recenzentų būrys nulėmė recenzijų įvairovę.

XX a. pradžia lietuvių literatūros kritikai svarbi tuo, kad tuo metu išryškėjo metakritinė tendencija, kuri buvo atskleidžiama literatūros recenzijose, literatūrinėje polemikoje. Formuojami aiškūs literatūros vertinimo kriterijai, požiūris į žodžio meną, įvairėjo estetinės nuostatos (vienos iš jų tęsiamos, kitos sulaukia naujo įkvėpimo). Šiuo laikotarpiu recenzijose kurtos literatūros ir meno sampratos.

XX a. pradžioje toliau laikytasi pozityvistinio literatūros vertinimo (J. Biliūnas, G. Petkevičaitė-Bitė): siekta aptariamą literatūros reiškinių susieti su gyvenamojo meto aktualijomis, orientuotis į visuomenę, aiškinti literatūros kūrinių, o ne kritiniu tekstu pamokyti (G. Petkevičaitė-Bitė išskyrė E. Zola teiginį, kad kritika aiškina, o ne moko (Petkevičaitė-Bitė 1968: 222)). Pozityvistinės kritikos atstovams „labiausiai rūpi, kiek nagrinėjamas literatūros reiškiny ar faktas tarnauja bendriesiems tautos interesams, ar analizuojamas literatūros kūrinys teisingai atspindi istorinės praeities arba dabarties tikrovę, ar jis pakankamai gerai atlieka kiekvienam meno kūriniui privalomą visuomeninį vaidmenį“ (Doveika 1968: 7). Vertingu literatūros kūriniu laikytas tekstas, turįs praktinę reikšmę ir socialiai angažuotas, todėl dažniausiai dėmesys buvo atkreipiamas į realistinę literatūrą.

XX a. pr. ėmė rasti modernistinę literatūros kritika, kuri nukreipė literatūrą į „tautos dvasios“ ieškojimus (J. A. Herbačiauskas, S. Čiurlionienė-Kymantaitė, K. Puida, L. Gira) ir polemizavo su pozityvistiniu požiūriu į literatūrą – kritiką traktuota kaip žinovo nuomonė. Aptardamas XX a. pradžios lietuvių literatūros padėtį, V. Mykolaitis-Putinas pažymėjo: „<...> kritikui dabar pasirodo kaip nors rasti, pajusti ir sučiupti tą savo tautos dvasią ir tą atžvilgį, kuriuo lietuvių santykiavimas su pasauliu ir gyvenimu skiriasi nuo rusų, lenkų ar vokiečių santykiavimo“ (Mykolaitis-Putinas 1999: 246). Modernistinės kritikos pozicija literatūros vertinimą nusakė kaip skirties tarp savo ir svetimo paiešką, turinčią psichologinių aspektų. Literatūroje ieškota individualių tautos savybių, nes „kiekviena tauta turi savo individuališką

ypatybes ir pagal jas savotiškai tveria. Ta pačia tema kitoniškai parašys slavas, anglas, o dar kitaip lietuvis“ (Čiurlionienė-Kymantaitė 1998: 6). Modernistinė literatūros kritika nekėlė pragmatinių uždavinių literatūrai ir laikėsi estetizmo, literatūros elitiškumo idėjų. Reprezentatyviausiais modernistinės literatūros kritikos metakritiniais tekstais galima vadinti šias knygas: J. A. Herbačiausko „Erškėčių vainikas“ (1908), S. Čiurlionienės-Kymantaitės „Lietuvoje“ (1910) ir „Iš mūsų literatūros“ (1913).

Normatyvinė literatūros kritika formavosi kaip atsvara modernistinei; ją reprezentavo leidinys „Draugija“ ir A. Jakštas. „Draugija“ išsiskyrė iš kitų ano meto leidinių tuo, kad joje buvo recenzuojama daug naujų literatūros kūrinių. Normatyvinę kritiką galima vadinti iš dalies pozityvistine, tačiau nuo pastarosios ji skyrėsi aiškiais estetiniais reikalavimais literatūros kūriniui ir vertinimų metodiškumu. Pagrindinis XX a. pr. lietuvių normatyvinės kritikos vertinimo kriterijus buvo grožis, tapatus gėriui ir tiesai. Kūryboje ieškota grožio normų, kurios nustatytos remiantis Dievo kūrybos specifika, t. y. dėsningumu, tvarka ir aiškumu. Remiantis A. Jakšto (jo metakritiniai svarstymai „Menas ir jo kritika“, 1925; „Mano kritikams“, 1925) atstovaujama normatyvine kritika, teigta: „Nes kad ir galima kiekvienas menas vadinti žmogaus kūryba, tai toli gražu *ne kiekviena žmogaus kūryba bus menas*. Tikras menas bus vien tik „grožio kūryba““ (Jakštas 1997: 214). Manyta, kad žmogaus kūryba neprilygsta dieviškajai (A. Jakštas pabrėžia, kad „Tik Dievo kūriniai tėra geri“), todėl kritikos funkcija – šalinti kūrinio blogybes, pasitelkiant objektyvius kriterijus (taikant dieviškosios proporcijos dėsnį). Žvelgiant iš normatyvinės kritikos perspektyvos, menas (kaip ir literatūra) siekė ne vien estetinio pasigėrėjimo, bet ir kilnių idėjinių tikslų.

Pirmieji metakritiniai svarstymai, nors ir oponuojantys vienas kitam, XX a. pr. buvo prielaidos vėliau formuotis tvirtesnei literatūros kritikai. Literatūros kritikų požiūrių į grožinę literatūrą skirtumai rodė lietuvių kritinės minties raidą ir besiformuojančias tendencijas. Galima pridurti, kad tam tikra prasme tautinio atgimimo, romantinis, XIX a. pab. – XX a. visuomeninis judėjimas nulėmė tam tikrą polinkį nekvėsti tautine tematika parašytų kūrinių, kuris vėliau po truputį eliminuotas.

1.2.2. Tarpukario grožinės literatūros recenzijos (1918–1940 m.)

Įvairialypė vertinimo požiūrių aspektu literatūros kritika tapo tarpukariu. Literatūrinė (kultūrinė) periodika sudarė prielaidas platesnei rašytojų raiškai, „tolydžio didėjo kultūros žurnalų reikšmė jaunų literatų ugdymui“ (Gudaitis 1986: 321). Tarpukariu Lietuvoje „prasidėjo naujas literatūrinės savimonės tarpsnis“ (LLE 2001: 290), kurio metu atsirado ir įvairėjo specialioji periodika. „Nepriklausomoje Lietuvoje steigti įvairių estetinių kryptų almanachai ir

žurnalai, kurių dauguma išsilaikė labai trumpai“ (ŽE 1997: 301). Literatūrinių leidinių trumpalaikiškumas gali būti siejamas su komplikuota kultūros padėtimi ir politine įtampa bei grėsmėmis.

Tarpukario periodika bei literatūros kritika atspindėjo Vakarų estetinius principus, todėl literatūros recenzijose jaučiama kokybės pokyčių. Laikytasi nuostatos, kad recenzija yra literatūros kritikos dalis, t. y. „trumpesnis šios rūšies darbelis, paprastai atskiras straipsnis, paduodąs vieną kitą perskaityto veikalą išpūdi, vadinasi recenzija (įvertinimas). Jai pavyzdžių turime žurnaluose „Draugija“, „Skaitymai“, „Židinys“ (Gustaitis 1927: 158–159). Literatūros kritikos vertinimo kriterijai įvairavo: inspiruoti nauji požiūriai, o „menotyros ir kritikos baruose aštrėjo nesutaikomų idėjų ir estetikų koncepcijų kova“ (Gudaitis 1986: 321).

Tarpukario Lietuvoje formavosi literatūros kaip estetinio reiškinių samprata, padaugėjo dėmesio kūrinių meninei specifikai, o pati literatūros kritika įvairėjo stilistikos ir žanro aspektais. Vienas iš esminių literatūros vertinimo poslinkių buvo literatūros vertybių perkainojimas ir dėmesys literatūros specifikai (L. Gira, B. Sruoga, V. Krėvė, V. Bičiūnas). Vienas iš literatūros vertinimo aspektų buvo susitelkimas ties kūrinių ritmu, melodija, žodžių sandara, vaizdų sinteze, jausmų harmonija (B. Sruoga). Akcentuotas estetinis išgyvenimas kaip subjekto ir objekto sąveika, kuriai būdinga tai, kad menininkas determinuoja kūrybą, o pats menas yra nepažinus žmogaus protui ir mokslui (V. Mykolaitis-Putinas). Teigta, kad „literatūros egzistavimo ir jos vertės klausimas – štai svarbiausios problemos, kuriomis šiandien reikia susirūpinti“ (Mykolaitis-Putinas 1999: 358). Fenomenologinė literatūros kritika atkreipė dėmesį į kūrinių estetinę nepriklausomybę.

Jaunoji kritikų karta (J. Ambrazevičius, J. Keliuotis, A. Vaičiulaitis), paveikta neokatalikybės idėjų, esminėmis literatūros vertinimo gairėmis laikė estetiškas vertybes ir siekė atnaujinti literatūrą, jungdami tautiškumą, katalikybę ir modernumą. Kritiko uždavinys, jų požiūriu, buvo vertinti ne tik literatūrą, bet ir patį grožinio kūrinių autorių. Formavosi reiklios literatūros kritikos koncepcija, kuria remiantis atidžiai tyrinėtą literatūros kūrėjas: J. Keliuočio teigimu, literatūros kritikas „nutraukia veidmainingą kaukę nuo melagingo menininko. Juk niekad pasauly nestigo melagystės, kuri dangstosi po meno kūrybos skraiste ir klaidina naivius žmones. Kritiko pareiga nurodyti, kur apgavikas, kur genijus, kur dvasinis skurdas, o kur kūrybos potvynis. Jis visuomenėje gina kūrybos teises ir mirtingomis vilyčiomis apšaukia apgavikų stovyklas“ (Keliuotis 1997: 31). Šiame jaunujų kritikų požiūryje, žvelgiant iš XXI a. perspektyvos, tam tikra prasme galima išvelgti sociologinio žvilgsnio į literatūrą (meną) apraiškas, kur kritiko funkcija – saugoti vartus, pro kuriuos kūrėjas gali įžengti į literatūros (meno) lauką.

Literatūros vertinimo perspektyvas papildė sociologinis požiūris į literatūrą, kurio esminė kritikos gairė buvo literatūros kaip priemonės siekti socialinių ir politinių tikslų traktuotė. Sociologinės literatūros kritikai akcentavo literatūros ir gyvenimo ryšį bei palaikė ideologiškai angažuotą konstruktyvizmą. Pagrindiniais literatūros vertinimo kriterijais laikyta klasinė sąmonė, kūrybos novatoriškumo, stiliaus originalumo ir ideologinės autoriaus pozicijos dermė. Sociologinės krypties literatūros kritika nebuvo linkusi nuolaidžiauti grožiniam kūrinui, nes pastarojo kokybė lėmė kritikos lygį. Šiuo atveju literatūros kritika įgavo nurodomąjį pobūdį, kai siekta fiksuoti įvairius trūkumus literatūros kūrinyje, norint pagerinti literatūros ir literatūros kritikos kokybę. Tiesioginė literatūros kritikos funkcija buvo „[p]opulerizuoti skaitytojų masėje geriausius lietuvių literatūros veikalus, priartinti juos prie skaitytojų, išaiškinti jų idėjinę prasmę ir estetinį grožį, propaguoti juos <...>“ (*sic!*) (Korsakas Radžvilas 1936: 57). Sociologinės krypties kritikai buvo P. Janeliūnas, J. Šimkus, A. Venclova, V. Drazdauskas, P. Ancevičius-Rogūza, K. Korsakas, V. Žilionis.

Tarpukariu atsiskleidę skirtingi požiūriai į grožinį kūrinį sudarė prielaidas formuoti lietuvių literatūros kritikos tradicijai, kurios tam tikra prasme buvo laikomasi išėivijoje (vyresniųjų literatūros kritikų, pradėjusių rašyti Lietuvoje, išėivijoje paskelbti kritikos tekstai, taip pat išreikštos jaunosios kartos kritikų, pvz., A. Nykos-Niliūno, estetinės nuostatos). Sovietinis režimas tarpukario kritiką įvardijo kaip buržuazinę (išskyrus sociologinės krypties kritikos tekstus), todėl ją neigė.

1.2.3. XX a. 5–9 deš. grožinės literatūros recenzijos

XX a. antrosios pusės lietuvių literatūros kritika vertinimo aspektu gana įvairialypė. Šis laikotarpis išsiskyrimo intensyvia ideologijų kaita ir politinėmis pervartomis (hitlerinė ir sovietinė okupacijos, Lietuvos nepriklausomybės atgavimas 1990-aisiais), nulėmusiomis požiūri į literatūrą. Nuo 1945 m. lietuvių literatūros kritiką galima vadinti dvilype, nes tuo pačiu laikotarpiu lietuvių literatūra rašyta ir kritikuota sovietų okupuotoje Lietuvoje ir išėivijoje.

Literatūros recenzijos pokyčiai sovietinio režimo metais Lietuvoje. Tarpukariu periferijoje buvęs socialinis literatūros kritikos aspektas absoliučiai save legitimavo pasikeitus politinei padėčiai, t. y. įsigalėjus komunistiniam režimui. Dėmesys išliko sutelktas ties kūrinio vertės (kokybės) aspektu, tačiau reikšmingiau nei estetiką, laikytas tikrovės–vienpartinės ideologijos ir kūrinio turinio adekvatumas. Palyginti su tarpukariu, sovietinis laikotarpis užėmė didesnę dalį lietuvių *einamosios* kritikos (ir apskritai literatūros kritikos) raidos etapų: beveik penki komunistinio režimo dešimtmečiai formavo pragmatinį ir utilitarinį požiūrį į literatūrą ir jos kritiką.

Sovietiniu laikotarpiu literatūra orientavosi į partiškumą ir liaudiškumą, o literatūros kritika aiškinosi, kiek nauja ir reikšminga yra tai, ką nagrinėjamas kūrinys suteikia literatūrai, palyginti su ankstesniaisiais (Abromavičius 1955: 9). Literatūros kritika buvo traktuojama kaip revizuojanti grožinį kūrinį ir socialiai angažuota, todėl sovietinio režimo laikotarpiu ji buvo labai svarbi ir akylai stebima. Literatūros kritika buvo kūrinį legitimuojanti institucija ne tiek socialiniame, kiek politiniame kontekste, todėl „konfliktas tarp kritiko ir menininko neišvengiamas. <...> Kritikos padėtis svarstoma Rašytojų sąjungoje po 3-4 kartus per metus, o poezijos ir dramaturgijos – nė karto“ (Kubilius 1997: 305). Pagrindiniais literatūros vertinimo kriterijais tapo kūrinio socialinė funkcija, politinė prasmė ir gyvenimo tiesa. Literatūros kritika sovietiniais metais turėjo du tikslus: „Iš vienos pusės, kritiko uždavinys – padėti skaitytojui teisingai suprasti ir reikiamai įvertinti nagrinėjamuosius kūrinius. Iš antros pusės, kritikas privalo prisidėti prie tolesnio kūrybinio pačių skaitytojų ugdymo. Nurodydamas teigiamas ir neigiamas kurio nors kūrinio ypatybes, kritikas padeda rašytojui suvokti tai, kas vertinga, ir nugalėti tai, kas klaidinga“ (Abromavičius 1955: 8). Taigi, formuojasi *ad hominem* (į asmenį nukreiptos, asmens) kritikos principai, nes literatūros kūrinys laikytas rašytojo ideologinio angažuotumo atspindžiu.

Griežtas kūrinių vertinimo kanonas labiausiai pasireiškė sovietinės santvarkos įsitvirtinimo pradžioje, o brandžiaisiais (vėlyvaisiais) sovietiniais metais pastebėtas posūkis į individą ir jo vidines būsenas, siekį individualizuoti, bet nebuvo atsiskirta nuo kolektyvinio mąstymo paradigmų, nes vis dar privalo laikytis savo kolektyvinės tapatybės nustatymo kanonų. *Atlydžio* metais teigta: „kiekvienas talentingas kūrinys dabar gali tikėtis palankaus ir draugiško kritikos vertinimo net tais atvejais, kai jis eina į gyvenimą poleminių kartėlių prisisunkęs ar eksperimentinės karštligės apsvaigintas“ (Lankutis 1984: 389). Literatūros kritika vis dar turėjo sprendžiamąją galią, tačiau vertinimo kriterijai neapsiribojo vien dominuojančia partine ideologija. Kritika ėmė kreipti dėmesį į kūrinį vaizduojamą individą. Beje, sovietinio laikotarpio pabaigos literatūros kritikai (kaip ir nemažai daliai grožinių kūrinių) būdinga ezopinė kalba.

Aptariamojo laikotarpio lietuvių literatūros kritika vertinimo aspektu nebuvo vienalytė – tai tiesiogiai priklausė nuo režimo griežtumo. Apžvelgus sovietinių metų lietuvių literatūros kritiką matyti, kad laisvėjant režimo varžtams buvo ieškoma naujų grožinio kūrinio vertinimo atspirčių. Be to, literatūros kritika atspindėjo kritinės minties padėtį bei prisitaikymą arba rezistenciją.

Lietuvių literatūros recenzija išėjimoje. Lietuvių išėjimo kritikų požiūriai į literatūrą skyrėsi ir nemažai priklausė nuo kartos bei vertybinių nuostatų. Pokariu vyresniesiems išėjimo kritikams literatūra buvo lyg kovojančios tautos balsas, todėl vertinant kūrinį jie atkreipdavo

dėmesį į jo tautiškumo ir patriotiškumo aspektus (J. Ambrazevičius-Brazaitis, A. Vaičiulaitis, J. Grinius). Jaunoji kritikų karta (A. Nyka-Niliūnas, H. Nagys, K. Bradūnas, J. Kaupas, J. Greimas, J. Mekas, K. Ostrauskas, A. Landsbergis, A. Maceina) pokariu pasisakė už estetinę literatūros nepriklausomybę, todėl siekė sugrąžinti normalią vertybių gradaciją ir atverti lietuvių literatūrą Vakarų kultūrai. Jų požiūriu, literatūros kritika turi būti įvairios stiliškos, neatsiriboti nuo emocijų konotacijų ir patraukti skaityti, – tokios buvo kai kurių kritikų literatūros recenzijos tarpukario Lietuvoje. Pasak A. Nykos-Niliūno, „[k]ritikoje, polemikose etc. mes esame švelnūs ir atsargūs iki šleikštumo. Dėl to mūsų literatūrinė kasdienybė tokia pilka, anemiška, be „mažosios istorijos“ ir nuobodi. <...> [S]enais gerais laikais ir pas mus buvo kitaip. Ne tik temperamentingasis Sruoga, bet ir griežtasis moralistas Adomas Jakštas savo recenzijose nevengdavo pavartoti vieną kitą šmaikštesnį žodį. Iš jų mes turėtumėm pasimokyti. <...> „Romi“ ir nuobodi skaityti kritika beveik visuomet yra ir bloga kritika“ (Nyka-Niliūnas 2002: 258). Literatūros kritika turi būti objektyvi ir subjektyvi, t. y. „*subjektyviai* objektyvi arba objektyviai *subjektyvi*, pagal kritiko temperamentą“ (Nyka-Niliūnas 2002: 195). Literatūros kritikas traktuotas kaip *dienos literatūros* kritikas, fiksuojantis literatūros kasdienybės faktus, aiškinantis kūrinį ir besivadovaujantis estetikos kriterijumi. Estetinėmis nuostatomis pasižymintys literatūros kritikai recenziją laikė literatūros kritikos žanru. Neretai šios krypties literatūros vertintojams kritika pirmiausia asocijavosi su recenzija.

Kitokią – akademinę analitinę – literatūros vertinimo sistemą reprezentavo R. Šilbajoris, V. Kavolis, A. J. Greimas, V. Skrupskelytė, A. Staknienė, D. J. Valiukėnaitė, B. Vaškėlis, T. Venclova, A. Barūnaitė-Willeke, V. Kelertienė. Tokią literatūros kritiką apibūdino susitelkimas į tam tikro kūrinio ar jo dalies (pvz., motyvo ar simbolio) analizę. Akademinės analitinės kritikos principus nusakė V. Kavolis: „čia reikia literatūros mokslininko tono, ne impresijų ir ne polemikos“ (Kavolis 2000: 389). Šios kritikos krypties atstovai akcentavo kūrinio analizę, o (į)vertinimo, kurio būtų galima tikėtis, kritikos adresatas ne visada sulaukė, – tai lėmė akademiškumo (ir jo nulemtą objektyvumą) aspektas. Žvelgiant iš akademinės analitinės literatūros kritikos perspektyvos, „visa kritika turi būti vertinama pagal jos sugebėjimą atskleisti kūrybos „prasme“ (Valiukėnaitė 1978: 61). Akademinės analitinės kritikos atstovų požiūriu, kritikos funkcija – nustatyti ir vertinti kūrinio kokybę, kurti kokybės standartus, tirti literatūrinės priemonės, formuoti skaitytojo estetinį skonį. Vertindami kūrinį, šios kritikos krypties atstovai laikėsi nuostatos aiškiai ir įtikinamai argumentuoti savo teiginius, objektyviai jį aptarti. Subjektyvumas literatūros kritikoje traktuotas kaip neigiamas dalykas, kuris būdingas *nerimtajai* literatūros kritikai, t. y. recenzijoms (D. J. Valiukėnaitė). Aiški kritikos straipsnio ir recenzijos arba akademiškumo ir impresionistinio rašymo skirtis išryškino akademinės analitinės kritikos šalininkų norą išstumti recenziją į literatūros kritikos užribę ir labiau susieti su

grožine kūryba. Tai yra vakarietiškas požiūris į literatūros recenziją, papildantis lietuvių literatūros vertinimo perspektyvas.

Egzodo kritikai siekė neatsiriboti nuo sovietinės Lietuvos literatūrinio gyvenimo, domėtis juo ir reflektuoti. Išeivijoje literatūros recenzijos buvo pranašesnės nei rašomos sovietinėje Lietuvoje, nes „metodologijos buvo ir konkretesnės, ir sąmoningiau pristatomos“ (Daujotytė 2007: 345). Skirtingos nuostatos grožinio kūrinio vertinimo atžvilgiu kilo iš skirtingų literatūros kritikos sampratų ir nulėmė tam tikrų kritikos žanrų (ne)populiarumą. 1990 m. pakitus politinei padėčiai, išeišiškoji kritinė mintis Lietuvoje aktualizavosi: stengtasi iš naujo įvertinti tarybinę literatūros kritiką.

1.2.4. Nepriklausomos Lietuvos (iki 2000 m.) grožinės literatūros recenzijos

Lietuvos nepriklausomybės atgavimas 1990 m. iškėlė būtinybę lietuvių literatūros kritikai metodologiškai atsinaujinti, išryškėjo pačių kritikų metakritiniai svarstymai. Metakritinė literatūros tendencija buvo itin stipri vykstant politiniam lūžiui (žlungant komunistiniam režimui ir Lietuvai atgaunant nepriklausomybę) 1988–1992 m. 1994–1997 metai Lietuvoje pasižymėjo literatūros kritikos krizės viešajame diskurse refleksijomis. Pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais buvo svarstomos metodologinio atsinaujinimo problemos ir galimybės, ieškota naujų literatūros vertinimo kriterijų, tačiau labiausiai orientuotasi į sovietiniu laikotarpiu parašytų literatūros mokslo darbų, kritikos tekstų naują vertinimą, siekta reabilituoti apskritai visus humanitarinius mokslus, kuriuos V. Kubilius metaforiškai įvardijo kaip išprievartautus komunistinio režimo (Kubilius 1997: 22–27).

Turint galvoje nestabilią politinę (politinių pervartų laikotarpis, geopolitinės padėties nepastovumas) ir kultūrai nepalankią ekonominę (ekonominė blokada, deficitas) padėtį, literatūros kritika susidūrė dar ir su savo pačios buvimo problema. 1992 m. lietuvių literatūros kritikai apibūdinti pasitelkta konceptualioji ligos metafora. Ši metafora pagrindė „krizės“ sąvokos vartojimą XX a. ir vėliau: kritikos krizė – ūmi, „kritinė [kritikos] organizmo būklė“ (Jonaitis 1992: 11), kurią ji patiria po mąstymo ir tyrinėjimo metodų radikalaus pokyčio (Kubilius 2003: 373). Kaip viena iš kritikos negalavimo priežasčių nurodytas vertybinių atramų (vertinimo kriterijų) nebuvimas, kritikos žanrų išsisėmimas ir scholastika.

Lietuvių literatūros kritika buvo publikuojama po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo perorganizuotoje arba naujojoje kultūrinėje periodikoje bei šalies dienraščių specialiosiose skiltyse. Stipria metakritinė tendencija pasižymėjo kultūrinė žiniasklaida, kurios diskusiniuose, kritikos straipsniuose, rečiau – recenzijose matyti kritikos (savi)analizė. Literatūros vertinimo kriterijų krizė sieta su kritikos prasmingumo svarstymu 1992 m. Vytautas Natkevičius teigė:

„<...> Literatūros kritikoje ir moksle yra didesnių problemų, nes prieita prie tam tikro krizinio tarpsnio. Mat struktūralistai pareiškė, jok iki šiol nebuvo jokio tikro literatūros mokslo.“ (Natkevičius 1992: 12). Suvyravus literatūrologijos mokslų pagrindams, suvokta, kad literatūros vertinimas pagal nustatytus kriterijus (tokia vertinimo sistema buvo taikyta sovietiniais metais) – žingsnis kritikos standartizavimo link. „Apskritai, – pažymėjo M. Jonaitis, – kriterijai, kaip ir visi svarbiausi dalykai, geriausiai jaučiami nerašyti. Atspausti juodu ant balto, jie virsta deklaracijomis ir mandatais, pakvitavimais ir indulgencijomis.“ (Jonaitis 1992: 11). Išryškėjo nuostata, kad literatūros kūrinio vertinimas yra susijęs daugiausia su jį vertinančiojo estetinė nuojauta.

Naujomis – nepriklausomybės – sąlygomis kalbama apie kultūrą ir jos sampratą destruktiviai veikusias politines pervartas: „Pastarąjį šimtmetį Lietuvoje septynis kartus keitėsi politinės ir socialinės santvarkos. Ar tiek pat kartų privalėjo keistis ir lietuvių kultūra, pereinama iš vienos okupacijos glėbio į kitą?“ (Kubilius 1995: 102). Pabrėžta, kad egzistuoja idėjų ir vertybių vakuumas (Kubilius 1995: 102), o kultūra stovi ant postmodernizmo slenksčio. Laisvė sukūrė priešingą efektą, nei tikėtasi: literatūrinė periodika galėjo formuoti savo estetinę programą ir pasklisti tiek plačiai, kiek galėjo būti norinčių ją skaityti. „Tačiau šiandieninis lietuvis yra geriausias laikraščio draugas, paguodos teikia gal tik tai, kad kultūros spaudos draugai užima atskirą kambarį su vis mažėjančia kvadratura“ (Navakas 1992: 7). Visas literatūros laukas turėjo prisitaikyti prie laisvosios rinkos, susidarė sąlygos naudotis minties laisve, iš naujo įvertinti ankstesnį laikotarpį.

Kritinės minties raiška literatūros recenzijose atspindėjo tam tikrus sovietinės literatūros kritikos ir išeivijos kritinės minties aspektus bei šių dviejų bendrumus. Lietuvoje rašytoje literatūros kritikoje atsivėrė naujos (pvz., feministinė, postkolonijinė) literatūros kūrinių vertinimo perspektyvos. „Nepriklausomybės metais buvo pasiūlytos naujos visuotinio projekcijos, galinčios išsklaidyti suvienodėjusį chronotopinį minties modelį. Vietoj klasių kovos – lyčių kova, vietoj žmonių išlaisvinančio proletariato – išsilaisvinusi moteris, kuri užbaigs karų epochą“ (Kubilius 2003: 375). Literatūros kritikai svarbu iš naujo sudėlioti grožinio kūrinio vertinimo kriterijus, subalansuoti tai, kas atsidūrė dėmesio centre, nužymėti literatūros vertinimo gaires bei gebėti prisitaikyti prie naujojo laikotarpio, nes „nepriklausomybės atkūrimas laikomas lyg nuline riba“ (Sprindytė 1995: 111).

Pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje recenzija ne visada įvardyta tokiu pavadinimu. Galima paminėti, kad 10 dešimtmečio pradžioje savaitraštyje „Literatūra ir menas“ recenzija publikuota skiltyje „Knygos“, kurioje galima skelbti įvairaus žanro tekstus apie knygas. Šiuo aspektu žurnalas „Metai“ XX a. paskutiniajame dešimtmetyje pastovus – tokio tipo kritikos tekstai publikuoti skiltyje „Recenzijos, anotacijos“, nepriskiriant šių žanrų tekstų

atskiroms skiltims. Tokios recenzijų publikavimo tendencijos leidžia teigti, kad pirmajame nepriklausomybės dešimtmetyje šis žanras dažnai priskirtas bendresniam – kritikos – apibūdinimui. Dažnai sinonimiška „recenzijos“ ir „kritikos“ sąvokų vartoseną išryškino kylančius neaiškumus dėl žanro gairių, tačiau apibrėžė jo turinį (svarbus dėmesys knygai). Nors literatūros mokslo žanrų taksonomijoje recenzija laikyta kritikos žanru, tačiau kitokio pobūdžio, ypač dienraščiuose paskelbta, kritika vadinama einamąja ir operatyviąja.

Pervartos laikas nepalankus literatūros kritikos būčiai dėl ekonominių sunkumų. G. Viliūno teigimu, dėl ne itin palankių politinių lūžių ir materialinių aplinkybių literatūros kritikoje „susidarė tam tikras vakuumas, kuris nėra užpildytas iki šių dienų (iki 2002 m., – *E. V.*)“ (Viliūnas 2003: 387). Viena iš esminių tuo laikotarpiu aktualizuotų literatūros kritikos problemų yra ta, kad „[b]eveik visai išnyko literatūros kritika, kuri atliktų tarpininkės ir net švietėjos vaidmenį. Yra puikios kritikos, kuri orientuota į gana specialų ir uždarą bendraminčių ratą. Bet reikia ir reguliariai informuojančios <...>“ (Zaborskaitė 1995: 99). Sąmoningai suvokta, kad be nuolatinio ir kasdienio literatūros knygų vertinimo egzistuoja nemenka galimybė prarasti tarp gausios menkavertės lektūros besiblaškančių skaitytojų. Recenzija buvo traktuojama vienas iš literatūros kritikos žanrų, kuri apibūdina gausa, t. y. recenzijų turi būti daug. Idealiu atveju bent vienos recenzijos turėtų sulaukti kiekviena išleista knyga (tai perteiktų šio žanro žurnalistinę sampratą). Praktika rodė, kad ne visos knygos buvo recenzuojamos, o tos, kurios recenzuotos, buvo vertinamos kelių skirtingų kritikų. Tokia padėtis susiklostė tada, kai kūrinyms aktualus ne tik recenzentui, bet ir skaitančiajam visuomenei.

XX a. pabaigos literatūros recenzijos išryškino tam tikrą šio žanro ir recenzento nuostatų prarastį. Aptardamas lituanistikos padėtį XX a. pab. pervartų metais, V. Kubilius pabrėžė pakitusį literatūros vertinimą: „Meno kūriniuose mes (literatūros kritikai, – *E. V.*) atkliausiai tebeieškome semantikos, kai čia dažnai siekiama tik akimirkos šoko, agresyvaus mosto, trumpalaikio kontakto su nedideliu žiūrovų būreliu <...>“ (Kubilius 2003: 378). Pačiose literatūros recenzijose atvirai kalbėta apie literatūros devalvaciją ir disfunkciją: „Šiek tiek mįslingesnės literatūros kritikos funkcijos. Abejojama, ar jų iš viso esama ir prieinama prie teisingos išvados – literatūros kritika yra „daiktas sau“. Ji nepajėgi bent minimaliai formuoti knygų rinkos, estetinių skaitytojo pagavų etc. (ir dar daug ko). Beje, literatūros kritika neturi kompetencijų nurašyti naudojimui netinkamų naujų knygų“ (Korsakas 1992). Iš esmės buvo konstatuojama literatūros kritikos padėtis konkurencijos sąlygomis: bet kuris kritikos tekstas turėjo pats išsikovoti vietą spauidinyje ir ieškoti tinkamų būdų pasiekti skaitytoją.

XX a. pabaigoje literatūros kritikos nepakankamumo aspektas ataidėjo iš ankstesnio – sovietinio – laikotarpio ir atrodė kaip situacinis imperatyvas. Komunistinio režimo metais akcentuota, kad literatūros kritikos nepakanka ir jos reikia rašyti daugiau. Tokia retorika galėjo

būti grindžiama planinės ekonomikos principu ir deklaruojamu produkcijos (nepaisant rūšies, t. y. meno, žemdirbystės ir pan.) gausėjimu.

Pirmojo nepriklausomybės dešimtmečio pradžioje literatūros kritikos nepakankumas persvarstytas. Straipsnyje „Lyg kamerdineris apytuščiuose rūmuose“ (Zalatorius 1992: 6–7) literatūrologas A. Zalatorius įvardijo prieš porą dešimtmečių mestus kaltinimus literatūros kritikams dėl negebėjimo parašyti patrauklių tekstų (tai neretai pateisinama buvusio režimo apribojimais), tačiau ir atgavus laisvę „kritika vis dėlto nepavirto tokia gražia ir laisvai skraidančia paukšte, į kurią užvertę galvas visi iš nuostabos rytų seilę. Sakyčiau – priešingai. Kritikos patrauklumas sumažėjo, įtakos sfera susiaurėjo, poveikis susilpnėjo. Ji primena laužan įsiknusių mešką, čilpiančią savo leteną“ (Zalatorius 1992: 6). Literatūrologo nuomone, išgelbėti literatūros kritiką (įskaitant recenziją) gali kritiko noras kalbėti, turėti ką pasakyti ir tai daryti, kad suprastų kuo didesnė auditorija. Vis dėlto kritiko geranoriškumas nelaikytas nepakankamu veiksmu, nes literatūros kritika patyrė sunkius laikus ir dėl skaitytojų veiksnio krizės (M. Jonaičio pastabos (Jonaitis 1992: 11)), kurie kalbamu metu nebuvo aiškūs.

Nepaisant išorinės sumaišties, dar eksperimentinių komunikacijos formų, literatūros tekstuose ieškota estetinių aspiracijų, kurios tapo vertinimo kriterijumi, pvz., „šios recenzijos estetiškas postūmis – pasibjaurėjimas“ (Laurinaitis 1992). Literatūros kūrinio vertės nustatymas nebuvo rimtas ir recenzento asmenį slepiantis procesas. Į literatūrą ir jos kritiką atėjo naujoji karta, kuri neįtardė jokių sentimentų praėjusiam laikui, stengėsi įsitvirtinti naujame pasaulyje (K. Navakas, S. Parulskis, R. Šerelytė ir kt.) ir tekstais atkreipti dėmesį į save (gyva stilistika, atvirai komunikuojantis, į eseistiką linkstantis tekstas). Galima teigti, kad – ypač – jaunosios kartos ir kai kurių vyresniųjų kritikų (A. Zalatoriaus) recenzijos paneigė literatūros kritikos apibūdinimą kaip daikto sau ir provokavo skaitytoją: „Betgi šiais laikais dažnai kokio nors jaunuolio recenziją skaitai kaip humoreską <...>“ (Cieškaitė 1992). Savitas ir individualus, ideologiškai nesuvienodintas žvilgsnis į literatūros kūrinį ėmė skleisti ir sukėlė tai, ką būtų galima vadinti recenzentų kartų konfliktu.

XX a. paskutinįjį dešimtmetį galima vadinti virsmų laikotarpiu, kuriuo kristalizavosi XXI a. pradžios lietuvių literatūros recenzijos struktūros. Tada literatūros recenzija patyrė ideologinį ir psichologinį lūžius, bandė prisitaikyti prie pakitusių sociokultūrinių ir politinių sąlygų, kurioms nemažą poveikį padarė ekonominiai veiksniai. Recenzijas rašė ne vien literatūrologai ar literatūros kritikai, bet ir rašytojai ar plataus humanitarinio išsilavinimo žmonės. Šiuo aspektu ypatingo lūžio neaptikta, nes tarpukariu literatūros kritikos srityje itin aktyviai reiškėsi rašytojai B. Sruoga, V. Mykolaitis-Putinas, prelatas A. Jakštas. XX a. pabaigoje literatūros recenzijose sklėdėsi įvairialypis grožinio kūrinio vertinimas, išryškėjo

individuali kiekvieno recenzento stilistika. Svarbiausia tai, kad ieškota žanro atsinaujinimo galimybių, – taip literatūros recenzija įgijo naujų žanro formų (pvz., eseistinė recenzija).

Politinė Lietuvos nepriklausomybė buvo lietuvių kultūros globalizacijos prielaida, su kuria atėjo nauji kokybiniai socioekonominio gyvenimo standartai, vis liberalesnis darėsi vertinimas, formavosi nuomonių pliuralizmas, kito komunikacija, t. y. prasidėjo procesai, kurie įvardijami kaip visuomenės pokyčiai.

2. 2000–2012 M. LIETUVIŲ GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJOS KAITOS PRIELAIDOS

Šiame skyriuje siekiama įvardyti galimas recenzijos kaitos priežastis. Pabrėžtas literatūros recenzijų ir komunikacinės situacijos kaitos santykis, kuris pagrįstas dėl Lietuvai reikšmingų politinių ir ekonominių sprendimų bei sparčios technologinių inovacijų plėtros vykusiai visuomenės pokyčiais. Aktualizuojant visuomenės pokyčių aspektus, norėta parodyti sąlygas, kuriomis rašyta recenzija ir formavosi recenzento ir recenzijos (arba galimo knygos) skaitytojo komunikacinis aktas. Komunikaciniu požiūriu, šiame skyriuje svarbu apibūdinti recenzento ir jo recenzijos skaitytojo komunikavimo aplinkybes.

2.1. Visuomenės transformacijos ir lietuvių literatūros recenzija

Pagrindinis šio poskyrio tikslas – susitelkti į XXI a. Lietuvos visuomenės pokyčius ir jų įtaką literatūros recenzijos kaitai. Visuomenės ir joje rašytos recenzijos santykis padeda atskleisti sociumo mąstyseną, kritinės minties gelmę ir literatūros sampratą. Šiame poskyryje atkreiptas dėmesys į posovietinį laikotarpį ir globalėjančią Lietuvos kultūrą ir literatūrą, postmoderniosios kultūros nulemtą jos recepciją. Tokia strategija padeda detaliau atskleisti recenzijos kaip socialinio veiksmo ypatumus.

2.1.1. Visuomenės transformacijų įtaka literatūros recenzijai

Literatūros recenzijos yra visuomenės sąmoningumo ir valstybinės kultūros politikos atspindys. Iš recenzijų gausos specialiojoje žiniasklaidoje galima spręsti apie šio tipo masinės komunikacijos priemonės ekonominį potencialą (t. y. gauti finansavimą, gebėjimą mokėti autoriams honorarus), pastangas skaitytojams pateikti literatūros vertinimą. Literatūros recenzijų kokybė leidžia daryti išvadas apie gebėjimą kritiškai mąstyti ir tokio pobūdžio mąstymą skatinti. Literatūros recenzijų paplitimas skirtingose medijose žymi recenzentų interesą pasiekti kuo daugiau adresatų ir su jais komunikuoti. Šio tipo tekstuose skelbiamos idėjos, požiūriai išryškina ideologinį angažavimąsi, nuomonių pliuralizmą. Literatūros recenzijose įmanoma įžvelgti ir daugiau įvairių visuomenės virsmų, tačiau akivaizdžiausiai jose atsiskleidžia konkretūs vertybiniai aspektai. Visuomenėje vykstančiais pokyčiais galima paaikškinti literatūros recenzijos kaitos tendencijas.

Esminės Lietuvos visuomenės virsmų priežastis bei kryptis galima išryškinti remiantis Visuomenės transformacijų teorija (angl. *Theory of societal transformations*). Rajo

Kollmorgeno teigimu, sąvoka „transformacija“ yra susijusi su politiniais ir socialiniais lūžiais Centrinėje ir Rytų Europoje (toliau tekste CRE, – E. V.) ir paprastai reiškia pokomunistinius socialinius pokyčius šiame regione (Kollmorgen 2010). „Visuomenės transformacijos atspindi specifinę socialinių pokyčių rūšį, kuri turėtų būti suvokiama kaip alternatyvus *formacinio pokyčio* būdas, palyginti su „klasikinėmis“ formomis, tokiomis kaip moderniosios demokratijos ir kapitalistinių visuomenių formavimasis Šiaurės Vakarų pusrutulyje daugiau kaip tris pastaruosius šimtmečius“ (Kollmorgen 2010). Atkreipiant dėmesį į Lietuvos atvejį ir vertinant XXI a. visuomenę, išskirtinas pokomunistinis laikotarpis, t. y. laikotarpis po Sovietų Sąjungos žlugimo.

Visuomenės pokyčius sukelia įvairūs išoriniai veiksniai. Auksė Balčytienė įvardijo tris visai CRE bendrus ir visuomenės pokyčius nulėmusius įvykius: politinis lūžis, integracija į ES ir pasaulinė ekonominė krizė (Balčytienė 2015). Kiekvienoje iš buvusių Sovietų Sąjungos šalių įvardytieji įvykiai skirtingai paveikė socialinę aplinką ir jos gyvenimo bei veiklos sritis: „[a]tskirų valstybių ir regionų skirtumai tapo tokie ryškūs, kad galima klausti, ar vis dar tikslinga taikyti „postkomunizmo“ sąvoką“ (Uhlin 2011: 31). Visuomenės transformacijų procesas nėra baigtinis – tai nuolatinė socialinės aplinkos kaita.

Kaip buvo paminėta, politinis lūžis siejamas su Sovietų Sąjungos žlugimu 1989 m. Lietuvoje politinės kaitos – demokratizacijos – procesas pažymėtas specifine visuomeninio solidarumo forma – dainuojančiąja revoliucija. Nujos politinės sąlygos sudarė prielaidas atsirasti ir plėtotis laisvajai rinkai, stiprėti kapitalizmui, kurtis įvairiomis nevyriausybinėms organizacijoms, inspiruoti vertybių kaitą. Pastarasis procesas yra vienas sudėtingiausių, nes „susiduriame su mentalinių pokyčių klausimu. O šių pokyčių ciklas yra labai ilgas. Kadaisė Ralfas Dahrendorfas davė pokomunistinėms visuomenėms pusšimtį metų, kad pasikeitimas įvyktų“ (Aleksandravičius 2010: 27). Nuo Lietuvos nepriklausomybės atgavimo iki tyrinėjamo laikotarpio pradžios praėjo 10 metų. Literatūros recenzijų tyrimo laikotarpio pabaigą ir nepriklausomybės atgavimą skiria šiek tiek daugiau nei 20 metų. Atsižvelgiant į R. Dahrendorfo apskaičiuotą laikotarpį visuomenei pasikeisti, galima teigti, kad Lietuvoje socialinės aplinkos transformacijos prasidėjo ir yra gana pastebimos.

Visuomenės pokyčiai įvairiuose lygmenyse vyksta nevienodai. V. Rubavičiaus teigimu, „Lietuvoje išgyvenome sovietinės sprespaudos ir „naujo žmogaus“ formavimo tarpsnį, dabar gyvename pereinamojo laiko nulemtu vertybių kaitos, su ta kaita susijusio netikrumo, socialinių atskirčių metų.“ Literatūroje, jos istorijoje ir kritikoje – šiose kalbinės kūrybos ir konceptualizavimo srityse labiausiai išryškėja tam tikri buvusio ir naujojo pasaulėvaizdžio bruožai bei jų suvokimo ypatumai (Rubavičius 2014: 112). Kintančią žmogaus mąstyseną

galima įžvelgti literatūros recenzijose: komunikacinio akto konstravimas atskleidžia tarpasmeninių santykių pokyčius bei komunikacijos sampratą.

Ženklių poveikį visuomenės pokyčiams turėjo Lietuvos stojimas į Europos Sąjungą 2004 m. Kandidavimas į Europos ekonominę bendriją buvo vienas iš Lietuvos visuomenės transformacijos paskatinusių veiksnių. „Reikia akcentuoti, kad visuomenės transformacija laiduoja kokybiškesnį žmogaus gyvenimą bei gerovės valstybės kūrimą“ (Trakšėlys 2015: 129), – ekonominės gerovės kūrimas paskatino fundamentalius vartojimo įpročių ir mąstysenos pokyčius. Šie pokyčiai pasireiškė vartotojiška sąmone ir padidėjusiu visa ko vartojimu (tiek materialiu, tiek intelektualiu ištekliu).

Socialinės aplinkos kaitą ypač nulėmė ES įgyvendinama Europos skaitmenizacijos idėja ir informacinės visuomenės kūrimo planas⁴. „[I]nformacijos ir komunikacijos technologijų plėtra yra viena pagrindinių charakteristikų, apibūdinančių socialinius, kultūrinius, ekonominius, politinius XXI amžiaus procesus“ (Balčytienė, Vinciūnienė 2013: 211). 2001 m. suformuoti Lundo principai pabrėžė kiekvienos ES šalies kultūros išskirtinumą bei svarbą kuriant informacinę visuomenę, o Lundo veiksmų planu skatinama Europos Komisiją ir ES nares koordinuoti kultūrinio paveldo procesus. Parmos chartijoje pabrėžta kultūros skaitmeninimo svarba ir nusakyta strategija, kurios turi laikytis ne tik ES šalys, bet ir šalys kandidatės.

Į internetizaciją ir kompiuterizaciją nukreipta ES kultūros politika buvo viena iš literatūrinės periodikos skaitmeninimo priežasčių. Šis procesas pačius literatūrinius leidinius paveikė neigiamai – sumažėjo spaudinių tiražai, spausdintus leidinius pirkdavo vis mažiau skaitytojų (žr. 6 priedą).

2008–2009 m. Europoje prasidėjusi ekonominė krizė dar labiau pasunkino literatūrinės spaudos padėtį. Sumažėjus skaitytojų perkamajai galiai, padidėjus leidybos sąnaudoms,

⁴ Europos skaitmenizacijos idėja yra paremta *Europeana* projektu. Šis projektas pagrįstas 2005 m. rugsėjo 30 d. EK paskelbtu komunikatu „i2010: skaitmeninės bibliotekos“, kuriame pateikiamas strateginis EK iniciatyvos tikslas sukurti ir palaikyti Europos skaitmeninę biblioteką.

ES informacinės visuomenės kūrimo siekį apibrėžia 2001 m. suformuluoti Lundo principai (*The Lund Principles*). Lietuvoje informacinės visuomenės samprata apibrėžiama ir patvirtinama LR Vyriausybės nutarimu Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“ 2001 m. vasario 28 d. (žr. Nutarimas 2001) Šiame dokumente, remiantis Lundo principais, pažymima, kad „informacinė visuomenė – tai atvira, išsilavinusi, nuolat besimokanti ir mokėjimu (žiniomis) savo veiklą grindžianti visuomenė, kurios nariai – tiek paprasti gyventojai, tiek visų lygių vadovai – turi galimybę ir geba visose savo veiklos srityse efektyviai naudotis šiuolaikinių informacinių technologijų priemonėmis, šalies ir pasaulio kompiuterizuotais informacijos ištekliais, o valstybės ir savivaldybių institucijos, pasitelkdamos šias priemones ir išteklius, – priimti sprendimus, garantuoti gyventojams prieinamą ir patikimą viešąją informaciją.“ Šiame LR Vyriausybės dokumente akcentuojama, kad „Valstybės ir savivaldybių misija – sudaryti sąlygas informacinės visuomenės plėtrai ir skatinti šį procesą, padėti gyventojams integruotis į pasaulio informacinę visuomenę, panaudoti jos teikiamas galimybes.“ EK inicijuotas informacinės visuomenės kūrimo planas priimtas ir pritaikytas Lietuvoje, nors 2001 m. mūsų šalis dar nebuvo ES narė. Valstybės (šiuo atveju Lietuvos) palaikomos informacinės visuomenės kūrimo strategijos lėmė įvairių visuomenės gyvenimo sričių pokyčius.

panaikinus lengvatinį PVM tarifą, spaudiniai brango. Vis aktualesnė tapo galimybė nemokamai skaityti recenzijas internete.

Periodiniai spaudiniai persikėlė į internetą, – taip leidinys tapo labiau pasiekiamas, ir literatūros recenzija galėjo plačiau pasklisti geografiniu aspektu. Internete paskelbta recenzija buvo prieinama atokiau Lietuvoje arba užsienyje gyvenančiam skaitytojui ir dėl to tenkino jo poreikį kritinius vertinimus skaityti lietuvių kalba. Leidinių rengėjai išbandė įvairius informacijos archyvavimo, turinio atvaizdavimo būdus, kol surado tinkamą (apie tai išsamiau 5 skyriuje).

Visuomenės pokyčiai nulėmė komunikacinės erdvės, kurioje funkcionuoja literatūros recenzija, kaitą. Tokiomis sąlygomis organizuoti komunikaciją sudėtinga: ankstesnės bendravimo formos netiko, o naujos dar nerastos. Be to, nuo aplinkos kaitos priklausė ir komuniukuotojų savivoka, kuri negalėjo formuotis akimirksniu, nes siejosi su asmens vidiniais pokyčiais. Literatūros recenzija gali būti traktuojama kaip naujos XXI a. – skaitmeninio amžiaus – žmogaus, vis dažniau komuniukuojančio internete, tapatybės apraiška.

2.1.2. Socialinės aplinkos pokyčiai ir literatūros recenzijos komuniukuotojai

Visuomenės pokyčiai išlaisvino kritinę mintį. „10 dešimtmetį stipriai ženklino ir postsovietinės visuomenės išgyvenamos transformacijos problemos: trauminė patirtis, sukėlusį klaidinančias sublimacines racionalizacijas ir kompensacinį elgesį bei „postsocialistinę būseną“; griuvus valdančiajai politinei doktrinai, laikiusiai visą socialinį lauką, visuomenėje atsivėrė ideologinė, politinė ir socialinė tuštuma – imta kalbėti apie vertybių krizę, tapatybės paieškas, nacionalistines idėjas“ (Citvarienė 2008: 114). XX a. pab. Valstybės valdymo santvarkų kaitos poveikis buvo dvejopas: viena vertus, demokratija atvėrė kelią laisvai kritinei minčiai, kita vertus, vertybių vakuumas turėjo destabilizuojamąjį poveikį. Literatūros recenzija, kaip socialinius procesus absorbuojantis žanras, atspindėjo visuomenės sąmonės slinktis.

Be to, šiame politinių lūžių ir socialinių pokyčių kontekste svarbus postmodernusis būvis ir su juo siejamas vartotojiškumas. Zygmunto Baumano teigimu, „vartotojiškumas“ atsiranda tuomet, kai vartojimas perima <...> kertinį vaidmenį“ ir yra visuomenės atributas (Bauman 2010). Filosofo požiūriu, vartotojiška visuomenė „laimę sieja ne su poreikių patenkinimu (kaip linkę teigti jo „oficialūs dokumentai“), bet su vis didėjančia troškimų *apimtimi* ir *intensyvumu*, o tai savo ruožtu numato greitai suvartojamus ir vis naujus objektus, skirtus jiems patenkinti“ (Bauman 2010). Gausa ir dinamika apibūdina XXI a. visuomenės poreikius ir literatūros kritikos padėtį: vartotojas nuolat ieško estetinių dirgiklių, literatūros recenzijos rašomos orientuojantis į estetizmą. Šiame procese svarbi yra recenzento figūra, struktūruojanti literatūrinę komunikaciją ir kurianti literatūros vertes.

Visuomenės kaita ir literatūros recenzentas. Literatūros recenzentas atsisakė ankstesnio literatūros lažininko vaidmens ir išreiškė norą neišsiskirti iš visuomenės bei jos papročių (Guščius 2000c: 79). Būti solidariam su visuomene, savo recenzijomis šviesti ją, dalytis įžvalgomis – tai vienas iš recenzento siekių. Laisva minties raiška literatūros recenzijose sieta su visuomenės demokratizacijos procesais. Provokatyvios recenzijos, bandančios įžiebt literatūrinę polemiką, laikomos vienu iš recenzento sąmonės laisvėjimo požymių. Anot A. Kalėdos, „kritikai turi siekti pagrindinės sąlygos – normalaus egzistavimo, saviraiškos galimybių, jie turi žinoti, jog, parašę neigiamą recenziją apie savo... viršininko romaną ar poemą, nebus išvyti iš darbo, nebus diskriminuojami. Turi būti įtvirtinti elementarūs etikos dalykai, tik tada galėsime reikalauti iš kritikos profesionalumo, principingumo.“⁵ Recenzentų noras laisvai analizuoti literatūros kūrinių ryškus didėjančio *aš* matomumo recenzijose bei pasitaikančioje *ad hominem* kritikoje. Demokratijos sąlygomis recenzentas galėjo laisvai išreikšti savo nuomonę, tačiau, kiek ta laisve naudojosi, priklausė nuo jo paties (etinės nuostatos, rašymo situacija, asmeninės savybės). Kritikuodamas *ad hominem*, recenzentas pasinaudodavo žodžio laisve ir atskleidavo savo požiūrį į pristatomos knygos autorių. Tokią kritiką galima vadinti neetiška ir nekonstruktyvia, o recenzentą – neprofesionalu, neskiriančiu kūrinio ir jo autoriaus. Kita vertus, į asmenį nukreipta kritika kūrė tam tikrą intrigą, suteikė tekstui asmeniškumo ir atkreipė skaitytojo dėmesį į recenzuojamos knygos rašytoją.

Kintant visuomenei, literatūros recenzentas pradėtas suvokti kaip vartotojiškos visuomenės narys, generuojantis intelektualinį produktą. Pastangos parašyti patrauklų kritikos tekstą galimai liudijo recenzento norą pasiekti skaitytoją, patenkinti jo poreikius, tačiau recenzijos (ne)rašymo veiksniai (jie įvardyti disertacijos įvade) lėmė recenzentų-rašytojų dominavimą Lietuvoje 2002–2012 m. laikotarpiu literatūrologai recenzijų skaičiumi nusileido rašytojams kritikams: 2 priede pateikiamas rašytojų kritikų – R. Šerelytės ir S. Parulskio – 2000–2012 m. paskelbtų recenzijų skaičius yra daug didesnis nei literatūrologų kritikų, pvz., A. Guščiaus, V. Daujotytės, V. Sventicko.

Socialinės aplinkos pokyčiai ir literatūros recenzijos adresatas. Per porą dešimtmečių vykstančias visuomenės transformacijas recenzijos skaitytojas tapo vartotoju. Vartotojas siekis – patenkinti savo poreikius, t. y. skaityti recenziją tam, kad gautų išsamesnių (ne vien anotojuojančių) žinių apie norimą knygą. 4 priede pateikti duomenys liudija, kad recenzijos skaitytojais linkę į estetizmą: „šiuo terminu yra įvardijamas ypatingas žmogaus egzistencijos būdas ir atitinkamas asmenybės tipas, kuris žiūri į pasaulį (taip pat ir meno, grožio kūrybą) hedonisto akimis – kaip į neišsemiamą malonumų šaltinį“ (Kuzmickas 2009: 9). Skaitytojo

⁵ A. Kalėdos ir A. Guščiaus pokalbis (Guščius 2000c: 83).

gyvenimas vadovaujantis juslinio malonumo principu skatina jį greitai gauti informacijos ir ją apdoroti, todėl pirmenybė teikiama internetui.

Vykstant skaitmeninimo ir internetizacijos procesams, recenzijos adresatas – aktyvus, tinklaveika besiremiančios visuomenės narys. Pinganti kompiuterinė technika ir atokesnių Lietuvos regionų kompiuterizacija, finansuota ES lėšomis siekiant mažinti informacinę atskirtį, sudarė sąlygas literatūros recenzijas skaityti ir komentuoti internete. Įsitraukdamas ir dalyvaudamas turinio gamyboje ir tam tikra prasme platinime, recenzijos skaitytojas tapo dalyvaujamosios kultūros, kuriai svarbu, „kad jos dalyviai laikytų savo indėlį svarbiu, taip pat kad jiems būtų reikšminga kitų dalyvių nuomonė“ (Klavis 2015: 91), veikėju.

Recenzijų skaitytojas iš pasyvaus adresato tampa diskusijų apie literatūrą dalyviu. Šią galimybę jis įgijo rašydamas komentarus po paskelbta recenzija. Dažniausiai šių komentarai būta impresioninio pobūdžio, menkai arba iš viso neargumentuotų, apibendrinančių ir iš esmės nekeičiančių literatūros kritikos. Galimybė pakomentuoti leido recenzijų skaitytojui naudotis žodžio laisve ir jaustis integralia literatūros kritinio diskurso dalimi.

Visuomenės transformacijos yra nuolat vykstantys ir socialinės aplinkos mąstyseną keičiantys procesai, kuriuos sukelia tam tikri išoriniai veiksniai (ekonominės, politinės krizės, technologinė pažanga ir pan.). Šiame skyriuje išskirtos socioekonominės ir politinės priežastys, lėmusios Lietuvos visuomenės pokyčius, kurias intensyvinio 2.2 poskyryje aptariamas technologinis progresas.

2.2. Technologinės inovacijos ir naujųjų medijų poveikis

Ženklaus technologinių inovacijų proveržis, kompensacijų sistema gyventojams perkant kompiuterį ir pingančios technologijos XXI a. Lietuvoje sudarė palankias sąlygas plisti naujosios medijoms, kuriomis plačiai naudojosi lietuviai. Naujosios medijos, kurių samprata apibrėžiama 2.2.1 skirsnyje, keitė komunikacinį aktą, kuriame recenziją galima traktuoti kaip pranešimą. Naujosios medijos turėjo įtakos iki tol vyravusiam recenzentas ir recenzijos skaitytojo komunikavimo modeliui.

2.2.1. Medijų problematika ir technologiniai procesai

„Medijos“ sąvoka yra viena iš esminių tiriant lietuvių literatūros recenzijos komunikacinius aspektus. Visame pasaulyje medijos yra persmelkusios įvairias gyvenimo sritis ir jose skirtingai funkcionuoja, todėl jų samprata priklauso nuo to, iš kokios disciplinos ar teorinės perspektyvos yra aptiriamos. „Medijų“ sąvoką bando apibrėžti filosofai, sociologai,

kultūrologai, menotyrininkai, komunikacijos teoretikai ir kitų sričių atstovai (Michelkevičius 2009: 27), todėl egzistuoja ne viena medijų teorija. Determinuojamąjį teorijų poveikį šiuo atveju turi tiriamasis objektas: aiški analizės objekto apibrėžtis bei siejami tikslai pažymi teorinę ašį. Selektivus žvilgsnis į pliuralistinę medijos sampratą ne tik sutvirtina šio tyrimo teorinį pamatą, bet ir atskleidžia lietuvių literatūros kritikos bei literatūrinės spaudos padėtį pasirinktos medijos koncepcijos kontekste, pritraukiančia **senosios ir naujosios medijų** dvinarės sistemos ir **mediatizacijos** kontekstus.

XXI a. gana aktyviai gvildenamos naujų ir tradicinių medijų sampratos. „Naujoji medija yra labai apibendrintas XXI a. terminas, vartojamas apibrėžti viskam, kas yra susiję su internetu, ir tarpteknologinei sąveikai, vaizdams ir garsams. Iš tiesų naujosios medijos apibrėžimas kasdien kinta ir kis. Naujoji medija nuolat vystosi ir formuojasi.“ (žr. Socha, Eber-Schmid). Nepaisant naujų medijų nebaigtinio vystymosi, jos turi tam tikrų, nuo tradicinių medijų jas skiriančių, ypatybių. Apibendrinama teorinius naujų medijų aspektus, L. Nevinskaitė išskyrė tokias jų ypatybes: „skaitmeniškumas, interaktyvumas, hipertekstualumas, konvergencija, tinkliškumas ir fragmentacija, virtualumas ir simuliacija“ (Nevinskaitė 2011: 53). Naujosios medijos keitė ir tebekeičia tradicines, o tradicinės stengėsi išlikti naujomis sąlygomis, tad įgavo naujų formų.

Anglų kalboje daiktavardis „media“ yra daugiskaitinė „medium“ forma. Anglų kalbos žodyne (MWD) pabrėžiama, kad dažniausiai būtent daugiskaita vartojama „mass media“ reikšmė žymi tam tikras komunikacijos formas arba sistemas (pvz., laikraščiai, radijas, televizija). Šis apibrėžimas nukreipia į komunikacijos mokslus ir technologinę medijų prigimtį.

Medijų teorijos pradininku laikytinas Marshallas McLuhanas (*Understanding Media: The Extension of Man*, 1967), kuris apibūdino mediją kaip pranešimą bei žmogaus tęsinį. M. McLuhano medijų koncepcija gana plati ir bendra: medija, kuri yra pranešimas, apima turinį ir jį perduodančią priemonę. Vis sparčiau diegiant technologines inovacijas, atsirandant naujų raiškos galimybių, medijos kaip pranešimo ir žmogaus tęsinio koncepcija nebeatitinko savo turinio, nes „medijos jau nebėra žmogaus pagalbininkai ar „papildiniai“ (angl. *extensions*, pasak Marshalo McLuhano), o tampa vidiniais (angl. *inhuman*), įsikūnijančiais protezais, pertvarkančiais visą žmogaus sensomotoriką“⁶. Dėl medijų hibridiškumo ir akumuliacinio pobūdžio tampa sunku jas apibrėžti, tad atsiranda įvairių apibrėžimų iš skirtingų perspektyvų.

XXI amžiuje, į mediją žvelgiant kaip į objektą, galima išskirti teoretikės Marie-Laure Ryan apibendrinimus, atspindinčius pačios medijos polimorfiškumą ir daugiaturišumą. M.-L. Ryan teigimu, „medijų“ sąvoka pasižymi įvairialypiškumu ir gali būti traktuojama kaip

⁶ Šią mintį V. Rubavičius aktualizuoja remdamasis Marko B. N. Hanseno suformuluota Naujų medijų teorija (Rubavičius 2004: 19).

1) **masinės komunikacijos medija**, t. y. televizija, radijas ir internetas (ypač www, t. y. globalusis saitynas), 2) meno medija, kuri apibūdinama kaip muzika, filmas, piešinys (dailės kūrinys), teatras ir literatūra, 3) **išraiškos (ekspresijos) medija** (taip pat implicitiškai ir kaip meninės ekspresijos medija) – kalba (angl. *language*), vaizdas, garsas, 4) kalbos medija, įprasminama rašymu (angl. *writing*) ir sakymu (angl. *orality*), 5) **rašymo medija** – rašymas ranka, spausdinimas, knyga ir kompiuteris (Ryan 2012).

Paprastai galima apibrėžti mediją pasitelkiant reikšmingą (prasmio atitikmens) požiūrį. Juo remdamasi, M.-L. Ryan išskyrė **transmisinę** ir **semiotinę** medijas (Ryan 2012). Transmisinė (perdavimo) medija gali būti įvairių tipų technologijos (televizija, radijas, telefonas, knygos, laikraščiai ir pan.). Semiotinė medijos koncepcija apima kalbą, garsą, vaizdą – žvelgiant siauriau, popierių, bronzą, žmogaus kūną arba elektromagnetiškai užkoduotus signalus, saugomus kompiuterio atmintyje (Ryan 2008: 289). Šis skirstymas, kaip pažymėjo pati M.-L. Ryan, yra sąlyginis ir labiau padeda pačią mediją suvokti nei griežtai apibrėžti. Sąlygiškumą lemia tai, kad medijos gana hibridiškos – turi viena kitos ypatybių.

Vokiečių medijų tyrėjas Knutas Hickethieris medijas sugrupavo pagal jų funkcijas: 1) stebėjimo medijos (pritariama M. McLuhano medijų sampratai; t. y. žmogaus suvokimą praplečiančios ir sustiprinančios medijos, pvz., regos – akiniai, klausos – klausos aparatas ir pan.), 2) fiksavimo ir apdorojimo medijos (*irašo* informaciją, kad ši būtų išsaugota arba apdorota, pvz., fotoaparatas, fonografas), 3) perdavimo medijos (laike ir erdvėje perduoda turinį, pvz., radijo ryšio tinklas), 4) įvairios šių trijų medijų tipų kombinacijos, kurios pavadinamos komunikacijos medijomis (apima pirmųjų trijų medijų tipų funkcijas, pvz., televizija) (Hickethier 2003: 20–22).

Naujųjų medijų teoretikas Hartmutas Winkleris pabrėžė, kad, siekiant apibūdinti mediją, „tenka pasiūlyti kumuliacinį apibrėžimą, kuris tik susikirtus daugeliui perspektyvų – būtent kumuliacinių – įgauna prasmę“ (Winkler 2009: 189). H. Winkleris pateikė šešias tezes, kurios, jo manymu, apibrėžia mediją: medija yra 1) komunikacija, 2) simbolinis charakteris, 3) technika, 4) forma ir turinys, 5) medijos įveikia erdvę ir laiką, (6) medijos yra nematomos (Winkler 2009: 189–190). Mokslininkas medijas conceptualizavo ir jų nediferencijavo, tačiau nusakė medijų specifiką, pateikė holistinį požiūrį į jas.

Medija kaip komunikacijos galimybė neegzistuoja pati savaime. Mediją, kaip ir komunikaciją, determinuoja žmogiškasis veiksnys, nes „medija yra kažkas, ką mes darome su technologija“ (Lister 2009: 88). Atsižvelgiant į medijų technologiškumo aspektą, iškyla „naujųjų medijų“ sąvoka, tarsi suponuojanti senosios (tradicinės) ir naujosios medijų opoziciją. Šis skirstymas, pasak kai kurių mokslininkų (Peters 2009: 13–30), yra sąlyginis, nes atsiradusi kiekviena medija yra nauja.

Naujųjų medijų pavadinimu medijų teorijose kartais suabejojama ir klausiama, kada naujosios medijos tapo naujos. M. McLuhanas išskiria dvi – J. Gutenbergo ir G. Marconi – galaktikas (McLuhan 2003). Šios galaktikos atspindi komunikacijos technologijų raidą, panašumus ir skirtumus. *J. Gutenbergo komunikacijos galaktika* atspindi tradicinę mediją ir buvo siejama su J. Gutenbergo išrastu spaudos presu bei individualaus skaitymo plitimu. *G. Marconi komunikacijos galaktika* sietina su naująja medija ir G. Marconi išrastu bevielium telegrafu bei daugiaterpiškumu (McLuhan 2003).

Vienas didžiausių technologijų progreso impulsų – kompiuterio atsiradimas ir naudojimas asmeninėms reikmėms – sukėlė skaitmeninę revoliuciją. Ji XX a. 9–10 deš. pradėjo spartėjančios kompiuterizacijos, skaitmeninimo ir internetizacijos procesus bei išplėtė komunikacijos galimybes. Skaitmeninės revoliucijos fone galima kalbėti apie tradicinės ir naujosios medijų skirtis. Anot Levo Manovichiaus, „naujosios medijos atpažįstamos kaip tokios tada, kai kompiuteris naudojamas joms platinti ir eksponuoti, bet ne gaminti“ (Manovich 2009: 89). Naujosios medijos yra skaitmeninės, interaktyvios, hipertekstualios, virtualios, sujungtos į tinklą (angl. *networked*) ir susimuliuotos (Lister 2009: 13). Kai kurių mokslininkų požiūriu, „naujosios technologijos ne vien išstumia senąsias, bet jas pasitelkia bei modifikuoja. Spausdintas tekstas išlieka ir šiuo metu, tik spausdinama jau pasitelkiant kompiuterius ir skaitmenines operacijas“ (Rubavičius 2011: 19). Vadinasi, naujoji medija nėra absoliutus tradicinės medijos pakaitalas, – jos abi funkcionuoja vienu metu. Pasak M. Komzos (Komza 2005: 105), kultūroje, „kurioje vyrauja internetas ir sparčiai besikeičiantys vaizdai, rašomas ir skaitomas žodis užima kitą vietą. Tačiau negalima teigti, kad jis tampa praeities reliktu, veikia keičia savo funkciją.“ Pastebėta, kad medijų teorijoje aktualizuojamas modifikuojamasis naujosios medijos poveikis tradicinei, t. y. pažymima komunikacijos priemonių transformacija. Dėsninga, kad, kintant komunikacijos priemonėms, ima kisti ir komunikacinė erdvė bei sociokultūrinis fonas.

Medijos inicijuoja ir palaiko visuomenės transformacijas. Šiame kontekste galima kalbėti apie **mediatizaciją**, kuri, anot K. Kirtiklio, kuris remiasi F. Krotzu ir A. Heppu, „nusako ne tik medijų daugėjimą ar vis didesnį jų naudojimą komunikacijoje, bet ir jo veikiamą kasdienio gyvenimo kaitą, kintančius tapatybės konstruktus ar socialinius santykius, ekonominius ir politinius, o ir apskritai kultūros ir visuomenės kaitą“ (Kirtiklis 2015: 31). Mediatizacijos teorija padeda atskleisti kintantį medijų vaidmenį ir įtaką visuomenei bei kultūrai, nes pačios teorijos esmė – santykio tarp medijų ir kitų visuomenės bei visuomenės struktūrų konceptualizavimas. Mediatizacijos kategorija apibūdina pokyčius, specifiškiau nurodo tam tikros medijos vaidmenį sociokultūrinių pokyčių procesuose (Couldry, Hepp 2013: 196). Mediatizacijos teorija sudaro

galimybę konceptualizuoti visuomenės transformacijas, aptarti naujųjų medijų konstruojamus virtualios ir skaitmeninės komunikacijos procesus.

Ivairialypis medijos apibrėžimas lietuvių kalboje susijęs su paties žodžio gramatine – skaičiaus – kategorija, t. y. „medija“ ir „medijos“. Vytauto Michelkevičiaus teigimu, „[s]kaitydami apie medijas lietuviškai susiduriame su šios sąvokos dviprasmybėmis, kurios atsiranda painiojant skirtingus kontekstus bei nemokant taisyklingai pritaikyti ar tinkamai išversti sąvokas“ (Michelkevičius 2007: 41). Lietuviškajame medijų teorijos fone ryškūs lingvistiniai aspektai: sąvokos „medija“ naujumas ir nepakankamos jėgos ją tinkamai išversti⁷ bei jos adaptacija lietuvių kalboje⁸. Naujo reiškinio (tiksliau, visos gausybės naujų techninių priemonių) atsiradimas lėmė lietuvių kalbos kitimą, vadinasi, ir komunikaciją.

Pasauliniame medijų teorijų kontekste išryškėjo lietuviškoji medijos ir medijų samprata, atsispirianti nuo vakarietiškosios medijų koncepcijos. Lietuvoje funkcionuoja medijos kaip komunikacijos priemonės ir (arba) informacijos siuntėjo ir gavėjo tarpininko, turinčio savo informacijos kodavimo sklaidos sistemą (VLE 2008: 565), traktuotė. „Nors kai kuriuose kontekstuose tinka *komunikacijos priemonės* ar *komunikacijos kanalo* terminai, medijų terminas dažniau vartojamas nagrinėjant komunikacijos priemones medijų teorijų aspektu, t. y. tiriant komunikacijos kanalų požymius ir kaip šie požymiai skiria vienas medijas nuo kitų bei kokį poveikį daro visuomenei kultūriniu, socialiniu, ekonominiu ir kitais požiūriais. (Medijos terminas beveik visada vartojamas nagrinėjant ir naująsias medijas“ (Neviskaitė 2011: 14–15).

Reikia pažymėti, kad medijų teorijai Lietuvoje 2008–2009 metai yra gana reikšmingi, nes pasirodė šios teorijos refleksijų lietuvių kalba, kurios tarsi atvėrė kelią tolesniems svarstymams apie medijų teoriją. Pasirodo vis daugiau tam skirtų studijų, straipsnių rinkinių, monografijų ar pavienių straipsnių⁹. Neretai medijų teorija aptariama komunikacijos mokslų, kultūros studijų

⁷ 2009 m. išleistoje kolektyvinėje knygoje „Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos“, kurios pats pavadinimas suponuoja medijų teorijų pliuralizmą, V. Michelkevičius rašo: „Lietuvių kalboje sąvoka *medija* yra labai nauja, vartojama keletą metų, dažnai dar netinkamai pasitelkiama ir angliška jos forma *media*. Tiek pastarajam, tiek sulietuvinam terminui (su raide *j*) paprastai priskiriama viena ir ta pati reikšmė – žiniasklaida ir žiniasklaidos priemonių (radijo, TV, spaudos ir t. t.) visuma. Verta atsiversti anglų kalbos žodyną, kuris padės išsiaiškinti šios painiavos kilmę.“ (Michelkevičius 2009: 28).

⁸ „Medijų terminas sunkokai įsileistas į lietuvių kalbą – vietoj jo buvo bandoma versti minėtaisais *komunikacijos priemonės*, *komunikacijos kanalo terminais*. <...> 2008 m. į *Visuotinės lietuvių enciklopedijos* XIV tomą įtraukti įrašai *Medija*, *Medijų teorija*, *Medijų menas*. 2010 m. medijų terminas įtrauktas į patvirtintą svetimžodžių atitikmenų sąrašą.“ (Nevinskaitė 2011: 15).

⁹ Išleidžiama gana reikšmingų straipsnių rinkinių, kolektyvinių monografijų, žymių medijų teoretikų tekstų vertimų: *Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos*. Vilnius: MENE, 2009; Manovich L. *Naujųjų medijų kalba*. Vilnius: MENE, 2009; kolektyvinė mokslinė monografija *Medijos, žiniasklaida ir žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012 (parengta vykdant VU Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos instituto mokslo temą „Periodinės žiniasklaidos pokyčių tyrimas ir periodinės spaudos šaltiniotyra“ ir apima 2008–2011 m.); Nevinskaitė L. *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos priemonės*. Vilnius, 2011; V. Rubavičiaus, G. Mažeikio, A. Savickos, R. Repšienės tekstai straipsnių rinkinyje *Lietuvos kultūros tyrimai I. Medijos, politika, vaizduotė*. Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2011; Kačerauskas T. *Medijos ir istorija. Problemos*, Nr. 78, 2010, p. 165–173; Kirtiklis K. *Mediatizacijos teorijos statuso komunikacijos tyrimuose*

kontekste, todėl vyrauja medijos kaip informacijos perdavimo kanalo, komunikacijos priemonės apibrėžimas. Lietuviškajame diskurse medija labiau sietina su technologiniu aspektu.

Remiantis išdėstytomis teorijomis ir įvertinus skirtingus skirstymo pagrindus, pasakytina, kad šiame darbe sąvoka „medija“ vartojama **komunikacijos priemonės, kuri yra pagrįsta technologija**, reikšme. Medija glaudžiai siejama su komunikaciniais ir technologiniais aspektais, nes „[m]edija tarpininkauja perduodant turinį. Nereikėtų jos painioti su pačiu turiniu. Išskyrus nedaugelį išimčių, informacija gali virsti komunikacija tik pasitelkiant mediją kaip „transportavimo priemonę“ (pabraukta *E. V.*)“ (Lahnstein 2004: 255). Šiuo aspektu internetas ir laikraštis yra laikomos turinio (t. y. lietuvių literatūros recenzijų) perdavimo medijomis, sudarančiomis galimybę komunicuoti (paskelbti, perskaityti ir reflektuoti recenziją).

Aptariant XXI a. lietuvių literatūros recenzijas iškilo dvinarė spaudinio ir interneto svetainės sistema. Ši sistema, remiantis komunikacijos mokslų ir medijų teorijomis, suponavo tradicinės ir naujosios (dar vadinamos šiuolaikine (Nevinskaitė 2011)) medijų aktualizaciją. Internetas ir spaudiniai technologine kilme ir turinio atvaizdavimo specifika yra skirtingi. Internetas priskirtinas naujosioms medijoms, laikraštis – tradicinėms, t. y. internetas siejamas su elektronine medija, o laikraštis – su analogine.

Iš esmės dvinarėje laikraščio ir interneto sistemoje supriešinimo nėra (Lietuvos kontekste tai pagrįsta empiriškai: leidžiami popierinis ir elektroninis to paties literatūrinio leidinio variantai arba pasirenkamas vienas iš jų), tačiau užfiksuotas dviejų galaktikų – J. Gutenbergo ir G. Marconi (remiantis M. McLuhanu) – susidūrimas ir dalinis sutapimas. Internetas netapo spaudinio pakaitalu – jie funkcionavo ir funkcionuoja kartu, tačiau, būdamas technologiškai inovatyvesnis, internetas perėmė kai kuriuos spaudinio ypatumus (jo turinys ir formatas internete) ir tapo nauja komunikacijos priemone (medija): pvz., savaitraštis „Šiaurės Atėnai“ turėjo elektroninį leidinio variantą (nuorodos į leidinių elektroninius archyvus pateiktos 8 priede). Vyko ir atvirkštinis procesas: spauda perėmė turinio skelbimo internete specifika.

Sparčią naujosios komunikacijos priemonės – interneto – plėtrą Lietuvoje nulėmė siekis įstoti į Europos Sąjungą bei iš jos per projektus gaunamos lėšos (apie tai išsamiau žr. 2.1.1 skyrelyje) informacinei visuomenei kurti. Daugiametė ES programa „Promise“, skatinanti kurti Europos informacinę visuomenę, buvo vienas iš impulsų Lietuvai, kuri tuo metu dar nebuvo ES narė, bet siekė ja tapti, sudaryti palankias sąlygas kompiuterizacijai ir interneto plėtrai. 1998 m. kovo 30 d. buvo patvirtinta Europos Bendrijos daugiametė programa penkeriems metams (nuo 1998 m. sausio iki 2002 m. gruodžio). 2000 m. birželį Europos Taryba patvirtino e. Europos 2002 m. veiksmų planą: jame išreikštas naujas požiūris į informacinę

problema. *Informacijos mokslai* 71, 2015. Šie leidiniai ir straipsniai išsiskiria tuo, kad medijos apsvarstomos iš skirtingų mokslų – komunikacijos, kultūrologijos, humanitarinių – perspektyvų.

visuomenę, todėl programa „Promise“ nukreipta remti naują strategiją. 2000 m. pristatytame e. Europos 2002 m. veiksmų plane numatyti trys pagrindiniai tikslai: 1) pigesnis, greitesnis ir saugus interneto ryšys, 2) investicijos į žmones ir įgūdžius, 3) internetu naudojimo skatinimas (pabraukta E. V.) (Komunikatas 2005). Visa tai nulemia intensyvius internetizacijos procesus.

XXI a. susiklosčiusi technokultūrinė padėtis paskatino perkelti kultūrinės žiniasklaidos turinį į internetą, mažinti tiražus, padidino jos turinio pasiekiamumą. Siekdama didesnio finansavimo, Lietuvos kultūrinė žiniasklaida turėjo paisyti ES ir Lietuvos Respublikos (Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo) fondų reikalavimų, iš kurių vienas yra leidinio turinio pasiekiamumo didinimas pasitelkiant internetą. Spaudinio tekstų skelbimas internete padidina jų socialinę skvarbą, t. y. internete tekstas paplinta plačiau nei atspausdintas, todėl galima lengviau komunikuoti.

2.2.2. Technologinių inovacijų poveikis grožinės literatūros recenzijos tekstui

„Dutūkstantieji perverčia ne tik šimtmetį, bet ir tūkstantmečius. Vis garsiau kalbame apie naująjį technokultūrinės revoliucijos šuolį, kai rašytinis žodis bus galutinai pakeistas elektriniu impulsu,“ – teigė V. Girdzijauskas (Girdzijauskas 2000c: 141) „Metuose“ 2000 m. publikuotoje recenzijoje. Ši pastaba žymi vienos iš medijų – interneto – išpopuliarėjimą ir naudojamumą. V. Girdzijausko užfiksuotas technologinės inovacijos pokytis išryškino naujosios komunikacijos ir informacijos sklaidos eros pradžią: nuo XXI a. I dešimtmečio „ne tik tiriami interneto panaudojimo klausimai, bet jis dažnai tiesiog įtraukiamas kaip dar viena žiniasklaidos priemonė šalia kitų, tiriant įvairius visuomeninius procesus“ (Nevinskaitė 2011: 50). Būtent naujojo informacijos sklaidos kanalo – interneto – poveikis ryškus stebint Lietuvos literatūros gyvenimą 2000–2012 m.

Galima teigti, kad internetas kaip viena iš technologinio progreso pasekmių paveikė literatūros recenzijos žanro raidą, jo organizuojamo komunikacinio akto vyksmą bei tapo tinklaveikos visuomenės, kurioje šis kritikos žanras vis dar funkcionuoja, formavimosi prielaida. Tinklaveikos visuomenė, dar vadinta žinių, informacijos visuomene, nusako ne tik adresantą ir adresatą, bet ir jų komunikavimo būdus. Šie XXI a. modernėjo mažindami atstumus ir pagreitindami susisiekimą, – Lietuva šiuo aspektu neatsiliko nuo pasaulio. „Nepriklausomos informavimo priemonės Lietuvoje atsirado jau pasauliui įžengus į informacijos erą, tad ir pas mus „Gutenbergio epocha“ (M. McLuhano terminas) intensyviai maišėsi su Billo Gateso ir Steve'o Jobso instrumentarijumu ir postmodernia bei nomadine žemės gyventojų būseną“ (Jauniškis 2007: 71). Taigi informacijos sklaidos kanalai reprezentavo technologijų progreso ir visuomenės būsenos sampynas bei jų slinktis.

Komunikacijos sparta, vadinasi, ir informacijos perdavimas bei pasiekiamumas tiesiogiai sietas su kompiuterizacija, skaitmenine medija ir internetu. 2001 metai išsiskyrė tuo, kad Lietuvoje pradėta taikyti DSL technologija, leidusi ženkliai paspartinti internetą ir 2007-aisiais pasiekti, jog internetas būtų daugumoje namų ūkių (2011 m. tai sudarė 65 proc.), o 2011 m. būti sparčiausią internetą turinčia šalimi (Ikamas 2012). Dar XXI a. pr., neišvengiamai artėjant internetizacijos erai, „diskusijų objektais tampa tokie svarstymai: kaip tradicinė spauda reaguos į internetinės žiniasklaidos atsiradimą – ar spauda okupuos internetą?“ (Balčytienė 2002: 163). Nepaisant to, tradicinė medija – spauda – funkcionavo, tačiau pamažėle užleido lyderio poziciją ir ieškojo naujų galimybių išlikti.

XXI a. realija yra tai, kad „<...> tradicinė žiniasklaida persikelia į internetą, nes jai neužtenka senosios rašto ir fiksuoto vaizdo raiškos. Vyksta revoliucija. Tradicinė žiniasklaida apibūdinama dviem žodžiais – *periodical press* („periodinė spauda“). Dabar nelieka nei periodinės, nei spaudos. Elektroninė spauda gaminama ne presu. Su periodiškuumu irgi problema – dienraščius, savaitraščius, mėnraščius keičia internetinės erdvės minutraščiai ar sekundraščiai“ (Denisenko, Pečiulis 2010: 37–38) – tokia intensyviai informacijos sraute vis mažiau vietos lieka lėtam skaitymui, rašymui ir galvojimui. Lėtas, ramus kritinis procesas nebėra vertybė, todėl daugelis kompetentingų literatų nespėja generuoti greitam skaitymui skirtų recenzijų – tai vis rečiau apsimoka finansiškai. Ima vyrauti greitas mąstymas (angl. *fast thinking*), kuriam būdinga koherencija ir kongnityvinis paprastumas (Kahneman 2011). Be to, šiuo laikotarpiu vyksta tradicinės (rašto, spaudos) ir naujosios (skaitmeninės) medijų sinergija bei medijų virsmas, ir lokumą keičia globalumas. Interneto globalumas skatina daryti tokią išvadą: „jei žinios yra galia, tai tinklas (angl. *web*) yra didžiausias įrankis pasaulio istorijoje“ (Krotoski 2011). Besiformuojančioje tinklo kultūroje recenzija patenka į naują funkcionavimo vietą, kurioje gali būti pasiekama greitai ir vienu metu skaitoma daugelio skaitytojų.

Atsiradus naujam informacijos sklaidos kanalui, iki tol naudotas (tradicinis) iš esmės negali egzistuoti kaip atskiras ir funkcionuoti hermetiškai, nes juos naudoja tie patys žmonės. Skirtingos medijos sujungiamos joms pačioms ir jų vartotojams tarpusavyje komunikuojant: „*bendravimas pasireiškia ne per simbolinį, o per techninį mediumą*: štai kodėl tai yra komunikacija“ (Baudrillard 2010: 125). Informacijos sklaidą nulemia komunikuoju gebėjimas konstruktyviai naudotis įvairiais informaciniais kanalais ir priemonėmis. „Bene nuosekliausiai komunikacijos formų sistemą ir jos elementų ryšį apibūdina R. Filderio pasiūlyta medijamorfozių sąvoka. Įvairios komunikacijos formos sudaro bendrą sistemą, kurioje kovojama dėl išlikimo. Naujosios formos neatsiranda ir neišnyksta staiga ir savarankiškai, jos tarsi išnyra iš senųjų, o ankstesniosios turi prisitaikyti arba išnykti“ (Pečiulis 2012: 25). Interneto sąsaja apibūdinama hibridiškai (įtraukiant knygos kultūros specifika ir technologinių

inovacijų konceptus): atveriamas interneto langas ir galima naršyti po puslapius (pabraukta *E. V.*).

Tiek spauda, tiek internetas turi svarbią komunikacinę reikšmę, nuo jų priklauso recenzijos kaip pranešimo raiška. XXI amžius pasižymi sutrumpėjusiu laiku, reikalingu informacijai perduoti ir gauti, kurio spausdintinė medija negali pakoreguoti dėl iš anksto apibrėžto periodiškumo ir užtrunkančių leidybos procesų. Nuolat pasipildančiame naujienų sraute svarbu kuo operatyviau paskelbti žinią ir stengtis, kad ji pasiektų kuo daugiau adresatų (informacijos gausoje išryškėja tekstų konkurencija), todėl spauda imasi kompromisinio veiksmo – persikelti į internetą.

Literatūrinė periodika („Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“) 2000–2012 m., nors ir ne tuo pačiu metu, pradėjo teikti spausdinio elektronines versijas ir skelbti jas internete, t. y. įžengė į daugiaterpę erą. Spaudinių turinys imamas dubliuoti naujojoje (skaitmeninėje) medijoje, todėl, vyraujant į internetizaciją nukreiptai valstybės kultūros politikai ir mažinant spaudinių finansavimą, jų tiražai mažėja (žr. 6 priedą „Leidinių tiražų kaita“). Statistiniais duomenimis (3 priedas), skaitytojai literatūros kūrinių recenzijas dažniausiai skaito internete (šis variantas imponuoja daugumai apklaustųjų). Trečdalis respondentų pažymėjo, kad jiems literatūros kūrinių recenzijos patraukliausios publikuotos kultūriniuose portaluose, šiek tiek mažiau nei trečdalis (34 iš 121) nurodė, kad jiems priimtinesnės specializuotojoje periodikoje paskelbtos recenzijos. Galima daryti išvadą, kad spausdintame laikraštyje paskelbta recenzija keičia vietą, derindamasi prie skaitytojų poreikių (dalis apklaustųjų nurodė, kad elektroniniai kultūriniai portalai priimtinesni „tik todėl, kad taip greičiau“; žr. 3 priedą), ir pasirenka veiksmingesnę komunikavimo priemonę.

Geresnis informacijos pasiekiamumas internetu mažiau apriboja adresato ir adresanto komunikaciją. Paminėtina, kad vartotojui gauti informacijos atsieina pigiau (arba visai nekainuoja). „Literatūros ir meno“ redakcija savo anketoje paklausė poeto Dainiaus Dirgėlos: „Ar skaitote kultūros leidinius? Jei taip, tai kur – popieriuje ar internete? Gal jau laikas kultūrinei spaudai apskritai keltis į internetą?“ (Dirgėla 2014) (tokio pobūdžio indikacinis klausimas parodo kultūrinės spaudos susirūpinimą savo situacija, tam tikrą suinteresuotos visuomenės grupės nuomonių tyrimą). Poeto atsakymas veikiausiai atspindi daugumos nuomonę: „Kultūros leidinius paskaitau internete. Popieriniai variantai kartais perkami kaip kolekciniai, dėl kokių nors konkrečių publikacijų, kurias norisi turėti lentynoje. Spaudos leidinių persikėlimas į internetą – akivaizdi tendencija <...>. Abu formatai – popierinis ir virtualusis – turi savų privalumų ir minusų, nė vienas jų nėra absoliučiai geresnis už kitą. Man jie tiesiog vienas kitą papildo ir suteikia pasirinkimo alternatyvą pagal konkretų poreikį“ (Dirgėla 2014). Tai galima pagrįsti ir kito rašytojo žodžiais. Herkus Kunčius į tą patį klausimą atsakė

pragmatiškai: „Kultūros leidinius dažniausiai skaitau internete. Mielai skaityčiau popieriuje, tačiau mano butas jau seniai pavirtęs popierių ir juos nusėdusių dulkių karalyste. Perskaitytą žurnalą ar laikraštį išmesti gaila, o kišti nebėra kur. Dėl šios priežasties apribojau ne tik kultūrinių leidinių, bet ir knygų pirkimą, kurias dabar skolinuosi iš draugų ar imu iš bibliotekos“ (Kunčius 2014). Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad klausia suinteresuotoji pusė ir klausimą adresuoja vadinamajam literatūriniam elitui (rašytojams). *Paprasto* skaitytojo nuomonė neįsigūuoja, nors pagrindinis prenumeratorius ir yra kultūra ar literatūra besidomintis žmogus. Pastarasis savo pritarimą išreiškia pirkdamas spaudinį arba apsilankydamas leidinio portale.

Literatūrinei periodikai operatyviai reaguojant ir neilgai trukus po to, kai išsena spausdinta leidinio versija, įkeliant ją į virtualiąją erdvę, t. y. dubliuojant turinį, iš esmės tikslinė auditorija neprarandama. Reklamos įmonės vadovas Darius Gricius pažymi: „Labiausiai per tuos 10 m. nukentėjo spauda. Tačiau to nereikėtų vertinti vienareikšmiškai. Žinoma, spaudos periodiškas, skaitomumas mažėja, tačiau pasikeitė pati šio proceso forma. Žmonės ne mažiau laiko praleidžia skaitydami, tačiau tai daro kitaip – dažniau varto elektroninius puslapius“ (Aukštuolytė 2014). Apibendrinant D. Griciaus praktinę patirtį galima teigti, kad literatūrinė periodika dabar išgyvena prisitaikymo laikotarpį: kiekvienas žiniasklaidos kanalas keičiasi ir formuoja savo auditoriją.

Kultūrinė žiniasklaida į lengvai pasiekiamas interneto erdves persikelia ne vienu metu ir skirtingais būdais. Prieigas ir nuorodas į atitinkamus kultūros, meno, periodinių spausdinių portalus, galimybę skaityti juos nuo pirmojo iki paskutinio puslapio pateikia (dubliuoja *popierinį* variantą) svetainė www.culture.lt. Akcentuojant tik literatūrinės periodikos turinio dubliavimą internete, pastebima tendencija tekstus įkelti vėliau: pavyzdžiui, „Literatūros ir menas“ vėluoja dvi savaites. „Šiaurės Atėnai“ operatyvesni – praėjus kelioms dienoms po spausdintos leidinio versijos pasirodymo, jis jau randamas portale <http://www.satenai.lt>. Žurnalo „Metai“ archyvas nuo 2004 m. Nr. 12 (atsilieikama vienu mėnesiu) randamas šiuliakinės lietuvių literatūros antologijos platformoje <http://www.tekstai.lt/tekstai/2-zurnalas-metai>; savaitraštis „Nemunas“ neilgai trukus po spausdintinės leidinio versijos pateikia ir skaitmeninį. Taigi spausdintinio turinio dubliavimas laikomas logiška internetizacijos išdava ir tinklaveikos visuomenės poreikių tenkinimo pasekme.

Literatūros reiškinių sklaida taip pat paveikta medijų, kurias linkstama analizuoti tyrinėjant literatūrinių recenzijų virtualiąją raišką. Statistinių tyrimų duomenys liudija spaudos tiražų mažėjimą dėl aktyvios *internetizacijos*: „tebesitęsianti skaitytojų migracija į internetą neigiamai veikė ir veikia spausdintų leidinių tiražus <...>“ (Barysas 2012: 57). Visų trijų aptariamų savaitraščių tiražai linkę mažėti (žr. 6 priedą). Iš aptariamų leidinių vienintelis žurnalas „Metai“ padidino savo tiražą. „Netylant diskusijoms apie galimą spaudos mirtį,

žiniasklaidos stebėsenos ir analizės bendrovė „Mediaskopas“ išanalizavo trijų aktyvių verslo sektorių komunikaciją 2003–2012 m. Dešimtmečio verslo informacijos analizė atskleidė tolygų pokytį dviejose žiniasklaidos kategorijose: interneto portaluose ir nacionalinėje spaudoje. Susiformavusiose „žirklėse“ šie – 2012 metai – išsiskiria tuo, jog informacijos srautas, perduodamas internetu, procentine išraiška įtikinamai viršijo tą, kuris buvo publikuotas nacionaliniuose leidiniuose prieš 10 metų“ (DTŽ: 2012). Šiame statistiniame tyrime dėmesio skiriama Lietuvos spaudai ir interneto portalams apskritai, tačiau panašių tendencijų galima įžvelgti ir analizuojant literatūrinės periodikos padėtį (kultūriniai ar literatūriniai portalai ne tik publikuoja originalias, tik jiems parašytas, recenzijas, bet ir platina periodikoje išspausdintus literatūrinės kritikos tekstus).

Leidinio tiražas nėra teksto paplitimą determinuojantis veiksnys, jei spaudinio turinys pateikiamas internete. 5 priede pateikta literatūros recenzijų skaičiaus dinamika atskleidžia rašinių skaičiaus kitimą (kuris traktuotinas kaip natūralus literatūrinio gyvenimo reiškinys), tačiau kritinio mažėjimo neužfiksuota. Literatūriniuose leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ literatūros kūrinių recenzijų publikuojama apylygiai¹⁰ (žr. 4 priedą). Pastebėta, kad 2000–2012 m. „Metuose“ paskelbta mažiausiai recenzijų. Tokį rezultatą galima pagrįsti prielaida, kad recenzijai labiau tinka dažniau leidžiami leidiniai – savaitraščiai, labiau atitinkantys recenzijos kaip žurnalistikos žanro esmę – pateikti, aktualizuoti ir analizuoti literatūros naujienas. Mėnraštyje publikuojami ilgiau skaityti ir labiau įsigilinti reikalaujantys tekstai, neretas jų yra didesnės apimties nei literatūros kūrinių recenzija, todėl šio žanro kritikos tekstai užima santykinai mažesnę žurnalo publikacijų dalį.

Internetinė medija nulemia informacijos pateikimo pobūdį, vadinasi, paveikia ir mąstymo struktūras. Literatūriniai periodiniai leidiniai, keldami recenzijas į internetą, laikosi šiai medijai būdingų teksto segmentavimo reikalavimų. Pagrindiniai informacijos **raiškos skirtumai** tradicinėje ir naujojoje medijoje literatūros recenzijų atveju Lietuvoje yra teksto pateiktis. Suprantama, kad kiekviena medija turi jai būdingą informacijos perteikimo priemonę ir būdą. Išskiriami 7 internetinės medijos ypatumai, lemiantys jos populiarumą: 1) geografinis paplitimas, 2) tvirta struktūra, 3) beveik šviesos greitis, 4) visuotinė (universali) prieiga, 5) interneto plėtra, 6) skaitmeniniai privalumai, 7) kalbėjimo laisvė (plačiau žr. KIF). Internetas yra įvairių medijų konvergencijos pavyzdys, kuris „integruoja praktiškai visas komunikacijos rūšis,

¹⁰ Pažymėtina, kad „Nemunas“ nuo 2004 m. balandžio mėnesio pasivadino Kauno kultūros ir meno savaitraščiu, t. y. regioniniu leidiniu, o „Metai“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Literatūra ir menas“ – visos šalies. Lyginant kiekybiniu aspektu, literatūros kūrinių recenzijų „Nemune“ publikuota mažiausiai – 18 proc. visų 2000–2012 m. parašytų recenzijų. Šiame savaitraštyje publikuotų recenzijų mažesnį skaičių lemia ir tai, kad nuo 2000 iki 2003 m. (imtinai) šiame leidinyje recenzijų nepublikuota: 2000–2001 m. *einamosios* kritikos apskritai nėra, 2002–2003 m. atsiranda knygų kolektyvinių aptarimų (vykusių žodžiu, paskui išspausdintų) „Aptariame naują knygą“. Aktualizuojant šį faktą reikia pasakyti, kad „Nemuno“ recenzijų imtis yra 9 metai, o ne 13 kaip kitų aptariamų leidinių.

jis pajėgus transliuoti visus informacijos raiškos pavidalus“ (Puodžiūnas 2013: 220). Palyginti su internetiniu leidinio variantu, laikraštis pateikia ribotą informaciją, išdėstyta mozaikiškai, kurią reflektuoti užtrunka dėl leidybos procesų (pvz., replikuoti į tam tikrą tekstą įmanu tik kitame leidinio numeryje ir pan.), taigi „tradicinė spauda, palyginti su elektrone, yra lėta ir sustingusi“ (Pečiulis 2012: 43). Be to, informacija, kuri publikuojama leidinyje, gali neatspindėti dienos aktualijų, t. y. žaibiška įvykio refleksija nukeliama ir ištesama. Tokiu atveju literatūros kūrinių recenzija kaip vienas iš žurnalistikos žanrų, internetui spartinant tekstų *vartojimą*, turi keisti spausdintinei medijai būdingą publikavimo cikliškumą į determinuotą, pagrįstą nuolatinio poreikiu užpildyti interneto erdvę (dvejopo rašymo situacija: rašant spaudiniui reikia turėti galvoje, kad tekstas vėliau bus publikuojamas internete).

Internetinė medija ir visos jos teikiamos galimybės nulemia tradicinių literatūrinio komunikavimo įpročių kaitą, kurią leidžia numatyti nuolatinė dinamika. Nuo pastarosios ypatybės priklauso adresatų informacijos atrankos ir priėmimo procesai bei adresantų pasirenkamos komunikacijos akto organizavimo strategijos. Dėl minėtų priežasčių literatūros recenzijos žanras gana aiškiai atskleidžia ne tik kritinio diskurso, bet ir visuomenės kaitos tendencijas.

Pati recenzija technologinių inovacijų fone tampa labiliu, literatūrinę komunikaciją įprasminančiu žanru. Sparčiai plintančios informacijos sraute šis žanras vis dažniau funkcionuoja internete ir tampa skaitomesnis bei labiau reflektuojamas nei spausdintinėje medijoje. Interneto interaktyvumas yra recenzijos ir galimą knygos skaitytoją masinanti galimybė, daranti literatūrinę komunikaciją veiksmingesnę.

2.2.3. Adresantas naujų medijų fone

Recenzentas ir recenzijos skaitytojas yra pagrindiniai komunikacijos akto, įprasmino recenzijos tekstu, dalyviai, kurių elgesį lemia komunikacinė situacija. Atidus žvilgsnis į šių dviejų komunikatorių pasirenkamas komunikacines strategijas leidžia pamatyti bendravimo akto ypatumus.

Šiuolaikinis recenzentas labiau vadintinas kritinės nuomonės apie literatūros kūrinių reiškeju nei aktyviai skaitytojo nuomonę formuojančiu specialistu. Jo įžvalgas recenzijų skaitytojais traktuoja rimtai, į jo nuomonę atsižvelgia (3 priedo 12 dalies duomenys). Viešajame diskurse teigiama, kad literatūros kritika, recenzijų rašymas nelaikoma rimta veikla: „[A]kademiniai leidiniai, nepaisant klaidingų interpretacijų, vartojami ilgai ir dažnai, o „vienadienius“ laikraščius po savaitės visi jau būna pamiršę“ (Jundze 2009: 112). Laisvosios rinkos sąlygomis tarpstanti konkurencija gali literatūros kritiką veikti dvejopai: skatinti ieškoti

naujų raiškos, patrauklios komunikacijos būdų arba rašyti kritikos tekstus, nesitaikančius prie kintančios visuomenės poreikių. Ieškodamas patrauklių komunikavimo būdų, recenzentas gali tikėtis patraukti skaitytojo dėmesį ir įgyvendinti savo tikslus. Nesitaikydamas recenzijomis prie adresato, recenzentas išlieka principingas, tačiau ilgainiui (dėl kartų kaitos) didėja tikimybė netekti skaitytojo.

Konkurencija lemia teksto patrauklumo pabrėžtį: gilios mintys paliekamos mokslui, o ne kasdieniam vartojimui. Dėl šios priežasties išsami literatūros kūrinio analizė praranda aktualumą, o recenzentui leidžia išvengti kūrinio verifikacijos. Literatūrologės Virginijos Cibarausksės teigimu, „žmogus, rašantis apžvalgas, recenzijas, bet nedirstantis ar nesugebantis pasakyti, kuri knyga yra vertinga, o kuri – ne, yra impresijų rašinėtojas, o ne kritikas“ (Tumasonytė 2014). Vertinimo sąlygiškumas nulemia recenzijų *drungnumą*, o šis turi įtakos pačiam žanrui: minimizuojant vertinamąjį matmenį, krypstama į eseistinių kalbėjimą.

Eseistinis kalbėjimas recenzijose atveria naujas literatūros kritikos komunikacijos perspektyvas: subjektyvėjančioje recenzijoje išryškėja kritiko asmuo. Iš naujo subalansuojant žvilgsnį į svarbiausius dalykus, kuriamas pagaulaus stiliaus, neperkrautas informacija tekstas. Žingsnį atvirėjimo link galima pavadinti kompensaciniu, kai, sumenkus kritiko kaip žinovo svarbai, į pirmąjį planą iškyla intymi, autentiška skaitymo patirtis.

Patrauklaus stiliaus ir kondensuoto turinio dermė yra viena iš recenzento patrauklumo skaitytojui aspektų XXI amžiuje. Žvelgiant į recenzentų produktyvumo lentelę (2 priedas) matyti, kad literatūros kritikos srityje aktyviausiai reiškiasi rašytojai kritikai (R. Šerelytė ir S. Parulskis), o literatūros mokslininkai jiems dažnai nusileidžia. Pastarieji, kaip literatūros mokslo atstovai ir kompetentingi literatūros lauko veikėjai, turi tam tikrą simbolinį kapitalą (specifinės srities žinių, yra atlikę mokslinių tyrimų ir parašę mokslinių darbų bei straipsnių), tačiau aiškios monopolijos nesuformuoja, o aktyvesni ir produktyvesni yra recenzentai rašytojai. R. Kmita menką literatūrologų aktyvumą *einamosios* kritikos baruose argumentuoja veiklų nesuderinamumu: „kritika ir šiuolaikinės literatūros tyrinėjimai yra atskiros veiklos sritys. Kritika yra specifinis rašymo būdas, kur reikalinga ne tik literatūrinė analizė, bet ir kritiko temperamentas, ir ambicija sukurti paveikų, įtaigų tekstą, ir specifinis, aštrus skaitymo įprotis“ (Kmita 2010b).

Internetinės medijos intensyvinamą informacinį triukšmą padidina literatūros kritikos marginalijų gausa: atsiranda įvairių asmeninių tinklaraščių, internetinių komentarų apie knygas, kuriuose dažniausiai pateikiama subjektyvi nuomonė. Tokiomis aplinkybėmis literatūros recenzentas tampa gaire, kuri skaitytojui duoda kryptį lietuvių literatūros lauke. Recenzento ir skaitytojo ryšį ypač sustiprina pastarojo pasitikėjimas kritiku (pvz., kai kurie 3 priede pateiktos apklausos dalyviai pažymėjo turį mėgstamus kritikus ir nuolat skaitantys jų tekstus, kad ir kur

jie būtų paskelbti). Tokiomis sąlygomis išryškėja recenzento savęs reprezentavimo svarba bei kokybiško santykio su adresatu užtikrinimas.

2.2.4. Naujųjų medijų įtaka literatūros recenzijų adresatui

XXI a. lietuvių literatūros recenzijos adresatas yra technologinių inovacijų amžiaus žmogus. 3 priede pateiktos apklausos duomenimis, dauguma aptariamo laikotarpio pabaigos literatūros recenzijų skaitytojų yra jauni žmonės. Todėl trečiojo tūkstantmečio adresatą galima apibūdinti kaip Sąjūdžio priešaušryje gimusį ir demokratijoje brendusį individą. Šis adresatas nepasitenkina vien grožinio kūrinio vertinimu recenzijoje, – nori pajusti ir teksto malonumą.

Lietuvių literatūros recenzijos adresatas turi gana aiškų recenzijos žanro pirmavaizdį, formuojantį jo lūkesčių horizontą, t. y. knygos pristatymas ir vertinimas. Pastaruoju klausimu skaitytojų nuomonės išsiskiria (3 priedo 13 dalis): vieni nori objektyvių, o kiti – subjektyvių, lengvai skaitomų tekstų. Subjektyvumo recenzijose poreikis ryškėja kaip dominuojantis. Dėl šios priežasties galima teigti, kad esė tipo recenzijų gausėjimą iš dalies nulėmė auditorija.

Internetas recenzijos skaitytoją padarė nekantrų: sąlygos čia ir dabar skaityti įvairius leidinius skatina greitą informacijos naudojimą. „Interneto skaitytojai primena pro judančio autobuso langus žvilgčiojančius turistus. Skubama, nes dar tiek reikia apžiūrėti“ (Pečiulis 2014: 194). Recenzijos adresatas, ypač jas skaitantis internete, yra jaunas (3 priedo duomenimis, respondentų amžiaus vidurkis – 32,8 m.) ir taupo laiką („nes taip greičiau“). Šiuo atveju galima kalbėti apie „laiko biudžeto“ sąvoką, kuri, J. Baudrillard'o teigimu, yra vis svarbesnė. Mokslininko požiūriu, „[l]aiko analogija su pinigais <...> yra fundamentali mūsų laikų analizei ir tam, ką gali reikšti didžiulis reikšmingas atotrūkis tarp darbo ir laisvo laiko. Tai lemtingas atotrūkis, mat juo grindžiamos esminės vartojimo visuomenės pasirinktys“ (Baudrillard 2010: 194). Simbolinio (laiko) ir materialinio (pinigų) išteklių sugretinimas parodo XXI a. visuomenę kaip naudojančią vienus išteklius kitų sąskaita – materialiniai ištekliai simbolių atžvilgiu sureikšminami.

Laiko biudžetą skaitytojai sumažina skaitydami recenzijas internete ir tai daro kitaip, nei skaitydami spaudinį. Recenzijos skaitytojas (labiau nei į rašinio pavadinimą) dėmesį atkreipia į pirmuosius teksto sakinius (3 priedas). Recenzijos adresato skaitymas internete pagrįstas F raidės principu (žr. 1 pav.) (Nielsen 2006). Atvėrus recenziją kompiuterio ekrane, skaitytojų dėmesys sutelkiamas į kairiąją viršutinę ekrano ar teksto dalį ir vėliau akimis judama horizontaliai į dešinę. Paskaičius dalį teksto, akys nukrypsta ties teksto viduriu ir kurį laiką žvilgsniu vis judama į dešinę. Galiausiai vertikalčiai peržvelgiama kairioji ekrano ar teksto pusė, sutelkiant jau mažiau dėmesio nei ties teksto viduriu.

1 pav. Skaitymo kompiuterio ekrane specifika

Raudona spalva nuotraukose nurodo didžiausią skaitytojų dėmesio sutelktį, mėlyna – mažiausią. Toks skaitymo principas dar apibūdinamas kaip *fast* (iš angl. k. – greitas), pagal F formą. Jis išryškina teksto naudojamumo ir trumpėjančio komunikacijos akto tendencijas.

Bendroji vartotojiška visuomenės tendencija rodo, kad recenzijos internete skaitomos dažniau (tai užfiksavo literatūrinių leidinių redaktoriai, atsakingi už internetinio turinio skelbimą). Išplaukia išvada, kad recenzentui, siekiant produktyvios komunikacijos, tikslinga kurti skaitytojui patrauklų tekstą-produktą, kad šis skubėdamas spėtų perskaityti. Tokia situacija paradoksali, nes, siekdamas prisitaikyti prie skaitytojo ir parašyti jam imponuojantį tekstą, recenzentas sunaudoja daugiau simbolinių išteklių, nei gauna materialinių, o recenzijos skaitytojas šiuo atveju didelių nuostolių (nei laiko, nei pinigų) nepatiria.

Aptarus visuomenės transformacijų ir technologijų progreso įtaką, galima daryti išvadą, kad XXI a. Lietuvoje egzistuoja aiškios vartotojiškos visuomenės formavimosi tendencijos. Technologinės inovacijos sudarė palankesnes sąlygas kultūrinės žiniasklaidos turiniui pasklisti plačiau, greičiau užsimegztį recenzento ir recenzijos skaitytojo komunikacijai. Atsiradus nuolatiniam informacijos srautui, kurio neribojo spaudinio iš anksto nulemtas periodiškumas, ir informaciniam triukšmui, kurio internete nekontroliavo redaktorius, sutrumpėjo recenzijos skaitymo laikas ir sumažėjo skaitytojo atida. XXI a. recenzijos skaitytojo paveikslas (sudarytas remiantis apklausa) suponavo mintį, kad šiuolaikinis recenzijos skaitytojas – demokratinėje visuomenėje subrendęs asmuo, noriai ir lengvai besinaudojantis technologijų teikiama patogumais. Taigi dėl minėtų priežasčių (pa)kitusi visuomenė nepakeis įpročio naudotis internetu, jame ieškos skaitytinų tekstų. Todėl recenzentas, siekiantis produktyvios komunikacijos, turi ieškoti būdų efektyvinti komunikaciją, kurią keičia internetizacija..

3. KOMUNIKACIJOS AKTO YPATUMAI LIETUVIŲ GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJOSE

Šis skyrius yra skirtas aprašyti 2000–2012 m. lietuvių literatūrinėje periodikoje paskelbtų grožinių kūrinių recenzijų komunikacinio akto schemą kintančioje komunikacinėje situacijoje. Šiame skyriuje 'komunikacija' – tai komunikavimo procesas, kai recenzentas pateikia recenziją-pranešimą numanomam šio teksto skaitytojui viename iš keturių spaudinių („Literatūroje ir mene“, „Nemune“, „Šiaurės Atėnuose“ ir „Metuose“) dėl tam tikrų intencijų. Pirmojoje skyriaus dalyje susitelkta ties adresantu kaip inicijuojančiu komunikaciją, akcentuota jo raiškos recenzijose specifika ir socialinis vaidmuo. Antroje, detaliausioje, šio skyriaus dalyje aptartos recenzijos teksto-pranešimo ypatybės. Recenzija kaip socialumo raiškos vieta kalbos lygmenyje atskleidžia kritinio diskurso ypatumus, esminius grožinio kūrinio vertinimo aspektus, recenzijos-pranešimo intencijas ir jos žanrinės kaitos tendencijas. Trečiojoje šio skyriaus dalyje analizuojamas recenzijose rodytas dėmesys adresatui.

Šiame skyriuje analizuotos, laikantis literatūros mikroistorijos koncepcijos, 2000-ųjų, 2006-ųjų ir 2012-ųjų m. „Literatūroje ir mene“, „Nemune“, „Šiaurės Atėnuose“ ir „Metuose“ grožinių kūrinių recenzijos. Minėtų metų recenzijų tyrimas – galimos XXI a. lietuvių literatūros kritikos makroistorijos dalis.

3.1. Adresanto raiškos specifika

Recenzento institucijos traktuotė yra svarbi paties recenzento savivokai. Recenzentas kaip vienas iš literatūros lauko veikėjų įsiterpia tarp knygos rašytojo ir (galimo) jos skaitytojo. Rašomu kritiniu tekstu recenzentas išskaido grožinį kūrinį ir kuria jo prasmes, konstruoja refleksijų platformas ir struktūruoja savo ir knygos autoriaus simbolinio kapitalo kaupimą. Vienas iš recenzento siekių yra formuoti skaitytojo nuomonę apie konkretų kūrinį, siūlant savo interpretaciją. Žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos, recenzentas yra **rašantis skaitytojas**, kūrinio skaitymą derinantis su kritiko priederme rašyti ir analizuoti knygas. Tokia bendresnė recenzento funkcija literatūros lauke gali kisti priklausomai nuo to, kaip jis pats save suvokia.

Literatūros recenzijose galima rasti ženklus, išduodančius recenzento savivoką. Vienas iš aiškiausių požymių, nurodančių adresanto poziciją – sąmoningo recenzavimo akcentavimas. Pabrėždamas, jog jis kūrinį recenzuoja („pamėginkime iššifruoti recenzijos pavadinimą“, „kodėl apsisprendžiau rašyti recenzija“ (pabraukta *E. V*)), teksto autorius formuoja skaitytojų lūkesčių

horizontą ir signalizuoja rašinio ypatybes, būdingas recenzijos žanrui. Be to, jis, kaip recenzentas, prisiima tam tikras prievoles, kurias pildyti reikalauja recenzijos žanras.

Viena iš pagrindinių recenzento savasties suvokimo reprezentacijų, kaip matyti 2000-ųjų metų recenzijose, yra recenzentas – grožinio kūrinio **vertintojas**. Literatūros kūrinio vertinimas, recenzentų teigimu, neretai būna subjektyvus: „Vertindamas visada remiuosi tik savo šiek tiek apgadintu skoniu. Pavyzdžiui, jei man nepatinka eilėraščiuose per dažnai minimas Dievo vardas, tai tik iš manymo, kad religinė poezija skirta tikintiesiems“ (Visvydas 2000). Suvokdamas save kaip literatūros kūrinio vertintoją, recenzentas susiduria su autocenzūra ir žanro ribojimais, kuriuos ir reflektuoja:

Nesu labai tikra nė tuo, kad parašysiu, ką „iš tikrųjų“ apie naująjį Jurgos romaną manau. Kad ir tokius niekingus tarnybinius (pabraukta *E. V.*) tekstus kaip recenzijas rašant, man vis atrodo, kad neparąšau to, ką iš tikrųjų manau, jaučiu, nujaučiu. Nesugebu. Arba – neatsikratau jausmo, kad esu verta parašyti geresnį tekstą, nei parašau. (Daugirdaitė 2000).

Į recenziją žvelgiama ironiškai, pabrėžiamas paties teksto ir rašymo neįgalumas, todėl kūrinio vertinimas įstumia recenzentą į diskomforto zoną. Potekstėje galima pajusti tam tikrą recenzentės bejėgiškumo percepciją – tai nėra tendencija 2000-ųjų metų recenzijose. Bejėgiškumo jausena išduoda recenzentės, kaip literatūros žinovės, institucijos susvyravimą. Be to, 2000 m. recenzijose galima pastebėti recenzentų teiginius apie didaktiškumo vengimą kritikos rašiniuose:

Ne, nieko neagituojū ir nemokau (pabraukta *E. V.*), nors esu ne tik rašantis, bet ir leidžiantis kitų parašytas knygas, todėl man gal labiau rūpi, kad jos būtų perkamos ir skaitomos, nes greit gali atsitikti taip, kad nebus iš ko ir dėl ko leisti. (Girdzijauskas 2000c: 141).

Knygų rašytojų saviraiškos ir leidyklų pelno troškimas nulemia jų prisitaikymą prie auditorijos skonių ir poreikių. Recenzentai, 2000-aisiais dar tvirtai laikęsi objektyvumo, 2012-aisiais rašo subjektyviau kaip matyti iš skaitytojų apklausos duomenų (3 priedo 13 dalis), šie iš recenzentų dažniausiai to tikisi. Recenzijų ir nuomonių subjektyvėjimas aiškiai pastebimas lyginant vyresniosios kartos kritikų tekstus skirtingu laiku, pavyzdžiui, V. Areškos asmeniniai pastebėjimai: „Šioje recenzijoje išdėsciau tik kai kuriuos savo subjektyvius vertinimus“ (Areška 2012: 138). Nors ir subjektyvus, tačiau, kaip matyti iš recenzento teiginio, vertinamasis aspektas recenzijoje išlieka svarbus.

2000–2012 m. „Literatūroje ir mene“, „Nemune“, „Šiaurės Atėnuose“ ir „Metuose“ pasitaiko knygos ar kūrinio aptarimų, įvardijamų tiesiog *rašymu*. *Rašymas* adresatą labiau nukreipia į kūrinio refleksiją, o ne į jo vertinimą: „man pasisekė, jog kaip tik prieš rašydamas <...> lankiausi beprotnamyje“. Recenzentui pateikiant savąjį kūrinio perskaitymo kodą, galima

pastebėti, kad jo nuomonė yra dominuojanti skaitytojo nuomonės atžvilgiu: „Analizuoti šios knygos tekstus galima įvairiais kampais, nors patogiausias ir paprasčiausias visų pirma tematinis“ (Parulskis 2000: 9).

Nors recenzija periodikoje yra pateikiama raštu, tačiau formuojama *pokalbio* ar *monologinio kalbėjimo* situacija: frazės „čia tarsiu žodį“ „verčiau pakalbėkime“ ir kt. galima įvardyti kaip recenzento siekį inspiruoti imituoti dialogą. Recenzijose pastebima pokalbio simuliacija („kodėl apie tai kalbu?“), kviečianti įsitraukti recenzijos skaitytoją, aktyvinanti kritinį kalbėjimą. Turint galvoje, kad recenzija yra publikuota, adresanto valioje vietoj *kalbėjimą* įvardinančių žodžių vartoti *rašymą* indikuojančius žodžius. Galima daryti išvadą, jog recenzentas *kalbėjimą* suvokia kaip įtaigesnę komunikavimo formą. Kita vertus, dialogo imitacija, pokalbio situacijos kūrimas gali reikšti kalbėjimo apie literatūrą trūkumą, todėl recenzija yra kaip literatūros kritikos tylą sudrumsčiantis tekstas.

Visu analizuojamu laikotarpiu sąmoningo recenzavimo raiška nukreipia žvilgsnį į recenzentą. Eksplikuotas recenzavimas 2000 m. pateikiamas iš *aš* perspektyvos ir siejamas su adresato siekiu išryškinti tam tikrą, recenzijos žanrui būdingą, aspektą bei asmenines pastabas:

Nebūdamas joks istorikas ar kitoks išmanytojas, nieku gyvu negalėčiau šios turiningos knygos recenzuoti. <...> Vis dėlto plika akim matau: likę R. Mackonio knygoj ne tik spragų. (Braziūnas 2000: 5).

Vertindamas grožinį kūrinį, recenzentas reprezentuoja savo kaip **literatūros žinovą** ir tam tikrą estetinės vertės matą tada, kai aptaria recenzuojamo kūrinio trūkumus. Neigiamų knygos dalių išryškėjimas ir aptarimas rodo recenzento kompetenciją, formuoja jo autoritetą adresato akyse: „Pažėriau tik dalelę žodynėlio keistenybių, riktų, kuriozų. <...> Naivuolis patikės, kad žodynėlyje suras visų trylikos įžymybių išminties pavyzdžių. Deja, Darvino, Mocarto, Renuaro mintys ėmė ir paprasčiausiai „išgaravo“...“ (Mažrimas 2000: 5). Recenzento pastabumas, gebėjimas (į)vertinti kūrinio estetinę kokybę rodo jo profesionalumą.

Savo profesinę kompetenciją ir estetinę nuovoką recenzentas pademonstruoja nustatydamas arba kvestionuodamas recenzuojamos knygos žanrą. Šiame procese recenzijos autorius demonstruoja literatūros teorijos žinias ir užima aiškinančiojo poziciją. 2000-aisiais metais Mindaugas Kvietkauskas vienoje iš recenzijų teigė: „Kad ir kokie sąlygiški šiandien yra tapę visi klasikiniai literatūros formų apibrėžimai, nėra beprasmiška ir pačiuose laisviausiuose tekstuose ieškoti žanro rudimentų, užsiimti žanro archeologija“ (Kvietkauskas 2000: 169). Tačiau pastarojo teiginio pagrįsti empiriškai neįmanoma, nes recenzuojamo kūrinio žanro aptarimo atvejai recenzijose buvo apie 15–20 proc. analizuotų recenzijų.

Recenzuojamos knygos žanro įvardijimas ar kvestionavimas yra vienas iš rūpesčių, su kuriuo susiduria recenzentas ir mano esant svarbu tai išryškinti. Analizuojamo laikotarpio

recenzentas labiau interpretuoja aptariamo kūrinio žanrą, pateikia alternatyvą: „Šioji [knyga] skaitytojui galėtų būti pristatyta labiau ne kaip esė, bet kaip kruopščiai ir meistriškai sudaryta epochos liudijimų rinktinė.“ (Šerytė 2006: 5); „Marcelijaus Martinaičio knygą „Tylintys tekstai“, kurią pats autorius apibūdina kaip įvairius įrašus „sau pačiam“, galima laikyti ne tik sąžiningai užfiksuotais laiko fragmentais, bet ir savotiška rezistencine kūryba, rašymo „į stalčių“ pavyzdžiu.“ (Šerelytė 2006c). Identifikuodamas recenzuojamo kūrinio žanrą, recenzentas linkęs atskleisti formos įtaką suvokimui: „Japoniškų haiku žanrinės tradicijos pasirinkimas vertė labiau sutelkti dėmesį į išraiškos lakoniškumą“ (Areška 2006). Recenzuojamos knygos žanro svarstymas atskleidžia recenzento, kaip literatūros žinovo, savivoką ir parodo kūrinio analizės procesus.

Recenzento savivoka susijusi su jo rašomo teksto techniniais aspektais. Ribota ir kiekvienam leidiniui savita recenzijos apimtis varžo recenzijos autorių spaudos ženklais. Spaudos ženklų skaičius – priminimas recenzentui, jog jis nėra laisvas rašyti kaip nori ir kad tam tikrus recenzijos reikalavimus jam pateikia leidinio redaktorius. Išimtiniais atvejais 2000-aisiais metais recenzentas gali būti labai atviras ir baigdamas recenziją ironiškai konstatuoti: „Čia aš peržengiau 4500 ženklų ribą ir toliau nebegaliu rašyti, nes Redaktorė apdraskys man veidą.“ (Parulskis 2000: 9). Bravūriškas recenzento teiginys išduoda tam tikrą reikalavimą recenzijai – teksto apimtis (bent jau „Šiaurės Atėnuose“) turi būti 4500 spaudos ženklų. Be žanro rėmų recenzentas yra ribojamas leidinio reikalavimų, varžančių jo kritinę raišką ir menkinančių profesinę savivertę.

Recenzento savivokos kaita: *visažinis* kritikas tampa eiliniu skaitytoju. Objektyvumo minimizavimas ir asmeninių skaitymo potyrių raiška sumažina atstumą tarp adresanto ir adresato, todėl leidžia recenzentui maksimaliai priartėti prie eilinio skaitytojo būsenos. Tokia situacija pastebėta 2006 m.. Objektyvizuotos laikotarpio pradžios recenzijos, išlaikančios konstatuojamą intonaciją ir maksimalų tarpasmeninį nuotolį, apibrėžė recenziją kaip autonomišką nuomonę, nepretenduojančia į masinį palaikymą.

Recenzento, kaip išskirtinio literatūros lauko veikėjo, poziciją išryškina jo, kaip *daugiau* už recenzijos skaitytoją *žinančio*, *daugiau išmanančio* asmens, savireprezentacija. Savo žinių demonstracija sumažina savo teksto skaitytojų skaičių, nes iškoduoti, suvokti pateikiamą informaciją reikia specifinio žinojimo. 2000-aisiais metais recenzentas, aktualizodamas specifinę informaciją, išryškina savo erudiciją, atkreipia adresato dėmesį į savo profesionalumą, pvz.,

jos kūrybai analizuoti tinka ne tik feministinio ar postkolonijinio diskurso kontekstas, bet ir egzotiškesnis G. Deleuze'o ir F. Guatari, J. Derrida bei ypač A.

Lingio konceptai, filosofiniai vaizdiniai, užkrėsti nomadiškumo virusu. (Rubavičius 2000: 175)

arba 2012 m.:

Šis paskutinis rašinys sukuria visos knygos žiedinę kompoziciją, sugrįžtama į pradžią, prie tėvų, vaikystės, paauglystės, sukabinama laiko gija su pirmuoju portretu „Dvi moteri“ ir su ankstesne prisiminimų knyga „Atminties salos“ (2008). (Sprindytė 2012: 136)

Pirmuoju atveju recenzentas parodo savo tam tikrų analizės metodų, filosofinių krypčių žinojimą ir gebėjimą juos pritraukti prie literatūros, antruoju – teksto komponavimo žinios ir gebėjimas jomis operuoti. Tokio pobūdžio informacija ne tik atveria naujas kūrinio perskaitymo perspektyvas, tačiau atkreipia dėmesį į recenzentą, suteikia jo asmeniui savotiško narciziškumo.

Pastebimas recenzentų susivokimas, kad specifinių kontekstų recenzijose numanomi recenzijos skaitytojai gali nepageidauti. 2000-aisiais metais recenzentas tekste formuoja intertekstą ir pabrėžia: „Rizikuojant apsunkinti šitą poeziją kontekstais, visgi norėtusi pasakyti, kad ją (neabejotinai bent dalį jos) galima būtų skaityti greta Cz. Miłoszo „Miasto bez imienia“ („Miestas be vardo“, 1969)“ (Speičytė 2000: 140). 2006-aisiais metais, be anksčiau taikytų konteksto įtraukimo būdų, pastebimas papildančios informacijos pateikimas skliausteliuose, pvz., „Atrodo, kad į literatūrą (o per fenomenologinį-hermeneutinį protokolą ir į literatūros kritiką) grįžta naujasis biografizmas <...>“ (Daujotytė 2006: 140). Papildanti informacija praplečia teiginį ir jo argumentaciją.

Siekis recenzijas papildyti specifinėmis, papildomo žinojimo reikalingomis žiniomis, nuo 2000 m. iki 2012 m. mažėja: jei laikotarpio pradžioje tokių būtų apie 30–35 proc., tai pabaigoje – apie 20 proc. (tokie rezultatai gaunami suskaičiavus recenzijas, kuriose pateikiami specifinių žinių reikalaujantys intarpai). Šis pokytis nulemtas pateikiamos informacijos redukcija: vietoj specifinės informacijos pateikiama asmeninių potyrių inspiruota perspektyva, kurią recenzentas pridengia skaitymu ir skaitytojo figūra.

Recenzento – komunikacijos akto dalyvio – savivoka yra susijusi su recenzento išreikštumo kritiniame rašinyje. Paskutiniuosius analizuojamo laikotarpio metus, kai recenzento išreikštumo laipsnis yra didžiausias, palyginti su ankstesniais metais, adresantas ne tik atskleidžia savo asmeninę nuomonę apie kūrinį, bet ir išryškina savo ryšius su kitais literatūros lauko dalyviais. Laikotarpio pradžioje asmeninės informacijos recenzijose nėra daug, tačiau parodomas draugiškas santykis su literatūros pasaulio žmonėmis, mažiau akcentuojami aptariamo kūrinio trūkumai.

Asmeninių ryšių su kitais literatūros lauko dalyviais demonstravimas 2000-aisiais metais nėra dažnas. Vienas iš tokių lauko dalyvių, santykio su kuriuo recenzentas nevengia viešinti, yra

aptariamoms **knygos autorių**. Aktualizuoti ryšį recenzentas gali keliopai. Vienas iš tokių būdų – pradėti tekstą simuliuojant laiško rašymą:

Mielas Kostai, Tavo siuntinėlis su nauja autografuota knyga ir laišku mane ir nudžiugino, ir nustebino. Tavo geri žodžiai dėl satyros elementų mano publikacijose verčia šyptelti. (Girdzijauskas 2000a).

Laiškas – intymios korespondencijos dalis, tad jo paskelbimas rodo adresanto siekį paviešinti asmeninius ryšius. Tokio pobūdžio tekste vartojami teiginiai adresatui leidžia manyti, kad kūrinio autorių ir recenzentą sieja artimi ryšiai (familiarus kreipinys „tu“), kurie teksto-laiško pabaigoje įvardijami konkrečiai: „Linkėdamas gero apetito – Tavo kursadraugis“ (Girdzijauskas 2000a).

Pažymėtina, kad, recenzentui paskelbus apie savo ir kūrinio autoriaus ryšį, pasirinktos tam tikros strategijos, švelninančios teksto toną. Vienas iš būdų – paantraštė „vietoje recenzijos“, iškelianti mintį, kad pateikiamas tekstas iš dalies pretenduoja į recenzijos žanrą arba siekia būti jos pakaitalu. Pasitaiko atvejų, kad nors vizualieji teksto elementai (knygos nuotrauka, išnašoje pateikta jos metrika) nurodo į recenzijos žanrą, tačiau adresantas, stengdamasis būti diplomatiškas ir sąžiningas su recenzijos skaitytoju, pažymi:

Šis rašinys nebus Eugenijaus Ignatavičiaus romano „Marso pilnatis“ recenzija. Jo autorius – mano senas draugas, mes gimėme ir augome toje pačioje parapijoje, pas tą patį kunigą vaikščiojome išpažinties, mokėmės toje pačioje mokykloje, mūsų tėviškes skiria tik Barčinė giria. Tai nėra ko norėti, kad kalbėčiau „objektyviai“. (Girdzijauskas 2000: 3).

Išryškindamas asmeninius ryšius, recenzentas minimizuoja arba visiškai eliminuoja recenzijos objektyvumą, kurį galima implikuotai suvokti kaip šiam žanrui būdingą ypatybę. Polinkis į subjektyvizuotą kritiką 2000-aisiais metais nėra didelis, todėl recenzentai ryšių su kitais literatūros lauko dalyviais mažai teatskleidžia. Prielaida, jog šiuos santykius stengiamasi maskuoti, neturėtų būti paneigiama. Turint galvoje Lietuvos literatūrinį gyvenimą – literatūrinės erdvės hermetiškumą, gana mažą literatų būrį ir glaudžius tarpusavio santykius ar konjunktūrinius ryšius – literatūros kritikos ir ją rašančiojo situaciją galima apibūdinti poeto Antano Venclovos teiginiais, jog „visais laikais kritikai dažniausiai rašo apie savo kartos rašytojus. Iš dalies tai geras reiškinys (ta karta geriau pažįstama), bet čia ir slypi pavojus, ypač nedidelėje mūsų respublikoje, – susidaro atskiros grupelės, vieni kitus giria, o naudos literatūrai nėra“¹¹.

2012 metais eksplikuotas asmeninis recenzento ryšys su aptariamoms knygos autorių nesukuria jokių etinių ar moralinių užtvarų. Recenzentas šį ryšį pažymi kaip didinantį intymumą

¹¹ Pokalbis su Antanu Venclova. In: Mes rašome žmonėms... In: Lipskis 2011: 153.

tarp jo ir kūrinio: „Kai rankose laikiau Aldonos Elenos Puišytės lyrikos rinkinį „Begaliniam kely“, pasakiau autorei, kad būtinai apie šią knygą parašysiu. <...> Atėjo akimirka išpildyti pažadą. Pažadėjau parašyti. Nepažadėjau girti“ (Drungytė 2012). Objektvizuoto kalbėjimo maniera riboja asmeninės informacijos pateiktį, labiau nukreipia į recenzuojamą kūrinį. Ryšių su kitais literatūros lauko veikėjais demonstravimas yra susijęs su atvira *aš* raiška, kuri recenzijose dažnesnė nuo laikotarpio vidurio.

Kitas literatūros lauko dalyvis, su kuriuo sąsajas gali pabrėžti recenzentas, yra jo **kolega (-ė)**. Pažymėtina, kad eksplikuojami profesiniai ryšiai tada, kai norima palyginti savo ir kolegos nuomones konkrečiu atveju. Egzistuoja tikimybė, kad recenzentas tiesiogiai savo kolegos nepažįsta, tad pažymimas netiesioginis ryšys, t. y. pažintis per tekstą:

Tikrai atsiprašau savo kolegų literatūros kritikų, bet Ramutės Dragenytės recenzijoje <...> akivaizdžiai regimos paviršutiniško skaitymo pasekmės <...>. Miela Ramute, nepakanka puikuotis literatūros kritikės karūna, reikia ir įrodyti, jog šio titulo esate verta. (Baublys 2006: 7)

Paminėdamas kitus recenzentus, adresantas implikuoja savęs priskyrimą literatūros kritikams. Recenzija, kaip perskaityto kūrinio refleksija, traktuojama kaip asmeninė nuomonė, todėl galimos požiūrių sankirtos. Recenzentas jaučiasi lygiavertis kolegei, todėl kreipiasi į ją vardu (nors tebevartoja įvardį „jūs“, sukuriantį distanciją) ir kvestionuoja kito suvokimą bei poziciją literatūros lauke, naudodamas *ad personam*¹² argumentus.

Kalbinė recenzento raiška. Vienas iš esminių 2000–2012 metų literatūrinės periodikos recenzijų, publikuotų „Metuose“, „Nemune“, „Literatūroje ir mene“ ir „Šiaurės Atėnuose“, kaitos tendencijų yra santūrios recenzento reprezentacijos **pakeitimas** aiškiai išreikšta recenzento laikysena. Minėtuose spaudiniuose analizuojamu laikotarpiu adresantas yra įvairialypis, o jo tapatybė kintanti. Akivaizdžiausiai kintanti adresanto tapatybė išreiškiama įvardžiais (*aš* arba *mes*) ir labiausiai pastebima kalbos lygmenyje. Tekstas yra bendravimo su adresatu (skaitytoju) prielaida, todėl adresanto savireprezentacija įtektinama. „Kiekvienu tekstu rašytojas vienaip ar kitaip pristato save, pvz., kaip visažinį grožinės literatūros kūrinyje <...>, kaip individą ar visą grupę, kaip konkrečios dalykinės srities žinovą ar dar koku kitu aspektu“ (Marcinkevičienė 2004: 207). Tapatybės kaita yra ne tik apibrėžtas įvardžio vartojimas, bet ir tam tikros kalbinės strategijos ir sakinių konstrukcijos.

2000-aisiais metais recenzentai labiau užmaskavę savo tapatybę – daugiau kaip pusėje tais metais publikuotų recenzijų nevartojamas įvardis (jis nukreipia dėmesį į teksto autorių) ir

¹² Kaip pažymi R. Koženiauskienė, „vienas iš netoleruotinių argumentavimo būdų – argumentas *ad personam* („į asmenį“), kai argumentai taikomi ne dalykui, ne ideologijai, ne programai, ne argumentams, ne teiginiui, apie kurį kalbama arba kuris yra ginčytinas, o oponentui kaip asmeniui (jo amžiui, tautybei, rasei, lyčiai, religinei priklausomybei, profesijai, partiškumui, kalbai, išvaizdai, fiziniams trūkumams ir pan.), žodžiu, kai pereinama į neleistinus asmeniškumus“. In: Koženiauskienė 2013: 111.

stengiamasi save užmaskuoti, taip sukuriant didesnę nuotolį tarp savęs ir recenzuojamo kūrinio. Atsitolinimas nuo objekto padeda jį žiūrėti emociškai neįsitraukiant, t. y. sudaro galimybes kūrinį analizuoti objektyviai. R. Marcinkevičienės teigimu, „beasmenės konstrukcijos, neveikiamoji rūšis, kuri tarsi slepia rašytoją ir padeda jam kurti objektyvumo regimybę“ (Marcinkevičienė 2004: 207). Atsižvelgiant į R. Marcinkevičienės teiginį, galima daryti išvadą, jog beasmenės konstrukcijos, neveikiamoji rūšis tiesiogiai koreliuoja su objektyvumu/subjektyvumu, t. y. kuo dažniau vartojamos minėtos konstrukcijos, tuo tekste kuriama didesnė objektyvumo regimybė ir atvirškėčiai. Vadinas, recenzento atvirumo laipsnis tekste yra susijęs su jo raiškos – pretenduojančios į objektyvumą ar subjektyvumą – pobūdžiu.

Beasmenės konstrukcijos dažnesnės „Metuose“ publikuojamose recenzijose nei „Literatūroje ir mene“ ir „Šiaurės Atėnuose“ (ankstyvųjų „Nemuno“ recenzijų aptarti neįmanoma, nes iki 2004 m. literatūros kritiką reprezentavo ne recenzijos, bet kritikos straipsniai ar kolektyviniai knygų aptarimai). Daugiau kaip pusę visų 2000 m. „Metų“ recenzijų galima vadinti pretenduojančiomis į objektyvumą, o likusioje recenzijų dalyje recenzentas kiek atviresnis – dažna *aš* asmens (arba aiškiai išreikšto *aš*, arba pirmojo asmens veiksmožodžio forma) ir beasmenių konstrukcijų koreliacija. Savaitraščių „Literatūra ir menas“ ir „Šiaurės Atėnai“ literatūros recenzijos labiau subjektyvios nei objektyvios – *aš*, *mes* ir beasmenių konstrukcijų koreliacija yra dažnesnė nei „Metuose“. Kokią strategiją pasirenka rašytojas, nemaža dalimi priklauso nuo to, apie kokį adresatą jis galvoja, kokių intencijų turi publikuodamas recenziją, kokio pobūdžio informaciją pateikia.

2012-aisiais metais pastebimas lietuvių literatūros recenzijų ypatumas yra subjektyvi ir aiški recenzento raiška. Ši situacija siejama su padidėjusiomis jaunųjų kritikų gretomis lietuvių literatūros kritikoje (nauji vardai – V. Cibaruskė, J. Tumasonytė, N. Butnoriūtė, A. Alijauskaitė, E. Banytė, T. Marcinkevičius, M. Plečkaitis ir kt.) ir jų kūrybinėmis/analitinėmis ambicijomis. Po kelias recenzijas minimais metais parašę jaunieji kritikai labiau linkę į subjektyvią raišką. Tam tikra atsvara subjektyviam kūrinii vertinimui yra objektyvaus kalbėjimo tradiciją tęsiančių vyresniosios kartos kritikų A. Guščiaus, V. Areškos, V. Daujotytės, D. Zabielaitytės recenzijos. L. Jonušys daugiausia aptaria verstinius kūrinius, todėl orientuojasi į vertimų aspektus ir taip mažiau save išreiškia bei kuria objektyvaus kalbėjimo regimybę, nes recenzijose kalbama apie profesinius dalykus. E. Bukelienės, teikusios prioritetą objektyviai raiškai, šiame sąraše nebėra, nes 2006 m. pabaigoje kritikė mirė. 2000–2012 m. iš literatūros kritikos akiračio dingo iki 2005-ųjų itin produktyvus buvęs ir laikotarpio pradžioje aiškiausiai išreiškęs *aš* poziciją S. Parulskis. Tam tikra prasme į minėtą kritiką drąsia *aš* raiška 2012 m. panašūs T. Marcinkevičius ir M. Plečkaitis. 2012 metus galima vadinti atsinaujinusios *einamosios* lietuvių literatūros kritikos laiku: nauji vardai ir nemaža jų įvairovė keičia recenzijos

sampratą ir suvokimą, koks turi būti recenzentas, išryškėja recenzentų kartų saviidentifikacijos skirtumai.

Galima daryti kelias prielaidas dėl recenzento savęs eksplikavimo recenzijoje: 1) recenzentas siekia tam tikra prasme sukurti savo reputaciją (kaupia simbolinį kapitalą), 2) laikosi asmeninių kritikos principų ir nenuolaidžiauja kūrinio estetinei (ne)kokybei ir knygos autoriaus reikšmingumui. Principingos kritikos atstovu galima vadinti S. Parulskį, kurio recenzijos laikotarpio pradžioje tampa ciniško vertintojo sinonimu; laikotarpio pabaigoje panašia kryptimi eina M. Plečkaitis ir T. Marcinkevičius. Literatūrologė V. Cibarauskė viešajame diskurse vertinama kaip griežta ir neskrupulinga kritikė.

Skirstant recenzijas pagal recenzento išreikštumo laipsnį ryškėja, jog objektyvaus pobūdžio tekstais norima paveikti literatūros procesą, t. y. recenzentas siekia nešališko grožinio kūrinio (į)vertinimo ir kalba apibendrinančiais teiginiais. Dažniausiai tokios strategijos laikosi vyresniosios kartos kritikai (A. Guščius, E. Bukelienė, L. Jonušys, V. Areška), jau turintys tam tikrą simbolinį kapitalą.

Pastebėta, jog 2006 m. recenzento juntamumas tekste didėja, kinta jo savivoka. Aiški recenzento raiška sudaro prielaidas teigti, jog adresantas yra suinteresuotas pačiu literatūros kūrinio skaitymo ir jo dekodavimo aktu. *Aš* nuomonė nėra nulemianti literatūros procesą, tačiau labiau orientuota į skaitančiojo patirtis. Matomas fenomenologinis–hermeneutinis požiūris į literatūrą: nėra svarbu, kiek kokybiškas kūrinys, tačiau įdomiau, kokias patirtis jis išprovokuoja.

Neretai susidaro įspūdis, kad aiškiai save išreiškiantiems recenzentams svarbu kalbėti apie kūrinį, jį aktualizuoti ir tai daryti skaitytoją intriguojančiu būdu. Intriguoti skaitytoją paranku atsisakant apibendrinamojo pobūdžio teiginių ir išryškinant asmeninę poziciją. Individualios nuomonės raiška, vyraujanti recenzento, kuris labai aiškiai save išreiškia, tekstuose, iš tiesų žymi slaptą adresanto siekį sudominti skaitytoją aptariamą kūriniumi ar pačia literatūra.

Analizuojamo laikotarpio pradžioje gana aiškiai apibrėžiantis savo funkcijas (vertinti kūrinį, fiksuoti jo trūkumus ir privalumus bei identifikuoti ir kvestionuoti žanrą), vėliau recenzentas suvokia ne visiškai atliepiąs auditorijos poreikius. Laikotarpio pradžioje reflektavęs recenzavimą kaip objektyvios kritikos prielaidą, adresantas vis labiau linksta į subjektyvios laikysenos inspiruotą *kalbėjimo* stiliškumą.

Asmens kategorija. 2000–2012 m. recenzijose, publikuotose „Metuose“, „Nemune“, „Literatūroje ir mene“ ir „Šiaurės Atėnuose“, adresantas yra įvairialypis, o jo tapatybė kintanti. Akivaizdžiausiai kintanti adresanto tapatybė išreiškiama įvardžiais (*aš* arba *mes*) ir labiausiai pastebima kalbos lygmenyje. Tekstas yra bendravimo su adresatu (skaitytoju) prielaida, todėl adresanto (ne)drąsa reprezentuoti savo asmenį įtekstinama. „Kiekvienu tekstu rašytojas vienaip ar kitaip pristato save, pvz., kaip visažinį grožinės literatūros kūrinį <...>, kaip individą ar

visą grupę, kaip konkrečios dalykinės srities žinovą ar dar koku kitu aspektu“ (Marcinkevičienė 2004: 207). Tapatybės kaita yra ne tik apibrėžtas įvardžio vartojimas, bet ir tam tikros kalbinės strategijos ir sakinių konstrukcijos.

2000-ųjų metų recenzijose, kuriose recenzentas rašo *aš* vardu, akcentuojamas skaitymas: „man, skaitančiam šią knygą“, „perskaitęs knygą ir be žodyno supranti“, „perskaitęs <...> pagalvojau“, „atidžiai perskaičiau. Kai ką pakartotinai“, „buvo smalsu vėl jį skaityti“, „seniai jau teko skaityti poeziją, kuri visiškai nedomina“ ir pan. Skaitymo refleksijos gali būti pateiktos tiesiogiai: „užvertus paskutinį knygos puslapį“, „perskaičius knygą“, „peršoksiu toli – kone į knygos pabaigą, – ten radau nuostabų eilėraščių be pavadinimo“ (Parulskis 2000f: 9).

Dominuojančia 2006 m. publikuotų recenzijų ypatybe galima laikyti kalbėjimą vienaskaitos pirmuoju asmeniu, kiek rečiau vartojamas daugiskaitos pirmasis asmuo. Pasitaiko ir vienaskaitos antrojo asmens vartosenos atvejų, kurie recenzijose pateikiami kaip vienaskaitos pirmojo asmens substitutai arba nusakantys asmens, apie kurį kalbą recenzentas, veiksmus. Tokia tendencija žymi vis dar atsargų – visų vardu arba bendros – nuomonės reiškimą. Kita vertus, tokia pozicija išryškina recenzentų požiūrio į recenziją ir jos adresatą bei savivokos kaitą – recenzentas yra skaitančiosios bendruomenės dalis, ne literatūros atskalūnas, esantis greta (periferijoje) rašytojo ir skaitytojo, tačiau aktyvus skaitytojas, viešai reiškiantis savo nuomonę. Būtent savęs kaip vieno iš skaitytojų savivoka paskatina dažniau kalbėti *mes* ir *tu* vardu. Taigi implikuota recenzento pozicija tekste (2000 m.) tampa vis labiau eksplikuota: į dominuojančią poziciją 2006-aisiais išsiveržia *aš* raiška.

2006 m. fiksuojama dažnesnė skaitymo su emocijų eksplikavimo refleksija: „keista, kartais skaitydamas <...> pajunti vaikišką intonaciją“, „atsirandantis dar neįpusėjęs skaityti esė ryšys su skaitytoju“, „skaitant <...> pamažu pradeda aiškėti, kodėl <...> [autorius] pasitelkė pasakos žanrą“, „skaitydama <...> eilėraščius, itin jaučiau penkiasdešimtmečių, artėjančių prie šios ribos, ją peržengusių ir neperžengsiančių <...> pasaulį“ ir pan. Skaityto kūrinio ir jo išprovokuotų kontekstų sąsajos rodo platų recenzento išprusimą: „Skaitant romaną, į atmintį atplaukė vokiečių filosofo Martino Heideggerio šešėlis. Monika, aišku, neskaitė „Būties ir laiko“ (Baranova 2006: 9). Skaitomo ir recenzuojamo kūrinio ir pritraukiamo konteksto ryšys atkleidžia recenzijos rašymo procesą.

2000 m. recenzentai labiau užmaskavę savo tapatybę: daugiau kaip pusėje tais metais publikuotų recenzijų vengiama vartoti įvardį, nukreipiantį dėmesį į teksto autorių, ir stengiamasi užsimaskuoti, sudarant objektyvaus teksto išpūdį. R. Marcinkevičienės teigimu, „beasmenės konstrukcijos, neveikiamoji rūšis, kuri tarsi slepia rašytoją ir padeda jam kurti objektyvumo regimybę“ (Marcinkevičienė 2004: 207). Beasmenės konstrukcijos dažnesnės „Metuose“ publikuojamos recenzijose nei „Literatūroje ir mene“ ir „Šiaurės Atėnuose“ (ankstyvųjų

„Nemuno“ recenzijų aptarti neįmanoma, nes iki 2004 m. literatūros kritiką reprezentavo ne recenzijos, bet kritikos straipsniai ar kolektyviniai knygų aptarimai). Daugiau kaip pusę visų 2000 m. „Metų“ recenzijų galima vadinti pretenduojančiomis į objektyvumą, o likusioje recenzijų dalyje recenzentas kiek atviresnis: dažna *aš* asmens (arba aiškiai išreikšto *aš*, arba pirmojo asmens veiksmožodžio forma) ir beasmenių konstrukcijų koreliacija. Savaitraščių „Literatūra ir menas“ ir „Šiaurės Atėnai“ literatūros recenzijos labiau subjektyvios nei objektyvios – *aš*, *mes* ir beasmenių konstrukcijų koreliacija yra dažnesnė nei „Metuose“. Kokią strategiją pasirenka rašytojas, nemažai priklauso nuo to, apie kokį adresatą jis galvoja, kokių intencijų turi publikuodamas recenziją, kokio pobūdžio informacijos pateikia.

Viena iš objektyvumo ir recenzento santūrios laikysenos išraiška galima vadinti teksto autoriaus kalbėjimą apie save trečiuoju asmeniu. Tokia strategija sudaro nuomonės iš šalies išpūdį, suteikia objektyvumo, įterpiančią savo asmeninę poziciją: „Šių eilučių autoriui Antano Poškos archyve pavyko aptikti išlikusį knygos rankraštį <...>“ (Skliutauskas 2000: 5). Trečiojo asmens vartojimas, perteikiant asmeninę nuomonę, 2000 m. „Metuose“, „Literatūroje ir mene“ ir „Šiaurės Atėnuose“ publikuotose recenzijose, yra nepalyginamai retesnis nei pirmojo. Iš to galima daryti išvadą, jog recenzentai, kurdami objektyvumo išpūdį, linkę pasitelkti tam tikras kalbines strategijas, o savo poziciją dėstyti iš asmeninės perspektyvos. Apskritai 2000 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ skelbtas recenzijas galima apibūdinti kaip orientuotas į pranešimo ar informacijos perdavimą, t. y. turinį, nes recenzijos autorius jose sąmoningai atsisako savireprezentacijos. Vis dėlto 2000 metus galima laikyti recenzijų subjektyvėjimo pradžia, kuri atspindi 1998 m. išsakytą A. Nykos-Niliūno poziciją, kad „recenzija neturėtų būti objektyvi, bet subjektyvi. <...> Ir jokiū būdu neturėti jokių pretenzijų literatūros mokslą, ką dabar čia (Lietuvoje, – E. V.) pas jus vadina literatūrologija“ (Įrašas 1998).

Mes pozicija skatina skaitytoją kartu su recenzentu analizuoti grožinį kūrinį skaitant recenziją šis procesas aktyvinamas recenzentui tekste skatinant veikti kartu (veiksmožodinėmis konstrukcijomis). Tokio pobūdžio imperatyvai būna lakoniški: „Pažvelkime iš arčiau.“ (Bukalienė 2006: 145) ir pan. Adresantas kuria bendros veiklos regimybę, sudarydamas panašios žiūros ar empirikos prielaidas: pavyzdžiui, „Vargu ar rastume intymesnę ir autonomiškesnę žanro formą, reikalaujančią specifinio kalbėjimo, savito kūrybos plano“ (Šerelytė 2006: 139). Žiūros į analizuojamą kūrinį nulemta adresanto ir adresato bendrystė sustiprinama atviru kreipimusi į skaitytoją – „pradėkime mielieji“ (Vaitkevičiūtė 2006: 7) – kur recenzentas išreiškia save kaip aktyviąją skaitančiosios visuomenės dalį, inspiruojančią kritinę mintį.

2006 m. pastebima, jog recenzentai, kurie implicitiškai reiškėsi tekste, dažniausiai atsiveria vienaskaitos pirmuoju arba daugiskaitos pirmuoju asmeniu – objektyvaus kalbėjimo ir subjektyvios *aš/mes* raiškos koreliacija yra gana minimali ir pasitelkiama tam tikrais atvejais. N. Mikalauskienė, labiau linkstanti į objektyvizuotą kalbėjimą, *mes* vardu išreiškia pačios išskirtas impresionistines pastabas:

Čia tie veikėjai ir lieka – kitais vardais, tačiau svarbiausia – *kito kraujo* žmonės, gyvenantys sąlyginiame kūrinio pasaulyje – *tarsi* Vilniuje, jo apylinkėse, tačiau anapus mums pažįstamos tikrovės, pasaulyje, sukonstruotame veidrodžio principu; tokį skaitymo kodą mums signalizuoja jau antroji „Brudenio“ pastraipa <...>. (Mikalauskienė 2006c: 8)

Recenzentei solidarizuojantis su adresatu, pastarajam implikuojamas aptariamo grožinio kūrinio perskaitymo kodas, todėl, nors ir laikantis objektyvaus kalbėjimo principų, išryškėja tokia galios santykių literatūros lauke schema, kur recenzentas yra dominuojantysis, o skaitytojas – dominuojamasis. Be to, recenzentas pasirenka, kada kalbėti *aš*, o kada *mes* vardu.

Asmens kategorijos vartoseną recenzijose žymi sėkmingai komunikacijai svarbų aspektą solidarizaciją su recenzijos skaitytoju. Solidarizaciją su skaitytoju galima vadinti recenzento skaitymo akto refleksiją 2000–2012 m., kuri išreiškiama empatija, t. y. situacija, kai recenzijos autorius kūrinio sukeltus potyrius bando nupasakoti spėdamas skaitytojo reakciją. 2000 metais recenzentas gana dažnai nusprendžia, kaip adresatą veikia tekstas: „skaitytoją šokiruos pirmosios romano eilutės“, „skaitytojui nėra lengva judėti kartu su poeto mintimi“, „šie intarpai skaitytoją veikia dviprasmiškai“, „skaitytojui nekelia jokio malonumo“. Ši empatija gali būti grindžiama implikuota recenzento solidarizacija su recenzijos skaitytoju: cituotose frazėse žodį „skaitytojas“ galima keisti įvardžiu „aš“ ir tai jų prasmės neiškreips. Keleriais metais vėliau pastebima retesnė adresanto empatija, tačiau jos nevengiama. Nuspėdamas poveikį adresatui, recenzentas taip pat aktualizuoja ne kūrinio sukeltus potyrius, orientuoja skaitytoją („grąžina skaitytoją prie jau gerokai pamirštos religinės tradicijos“), iš skaitytojo perspektyvos implikuoja patarimus rašytojui („skaitytojas, kaip ir kadaise, kartais norėtų tą srautą pristabdyti, atsipūsti, gauti daugiau laiko pagalvoti“). Sukuriamas įspūdis, kad recenzentas atstovauja skaitytojo interesus, nes pastarajam aiškina kūrinį ir nusako jo galimą poveikį. Sukurdamas skaitytojo reakcijos nuspėjamumo regimybę, iš tiesų recenzentas implikuotai reiškia savo santykį su recenzuojamu tekstu. Iš to daroma išvada, kad recenzentas suvokia save kaip empatišką aptariamo kūrinio skaitytoją, besidalijantį skaitymo patirtimi.

2012 m. literatūros recenzijoms galima taikyti *impresionistinės* kritikos apibūdinimą dėl aiškios recenzent *aš* ir subjektyvios pozicijos eksplikacijos. Šis apibūdinimas nusako tendenciją recenzijoje eksplikuoti skaitant kilusias emocijas. Dėmesio sutelkimas į save, išryškina

recenzentą kaip individualųjį kūrinio vertinimo matą ir padidina jo atvertį adresatui. Pastarosios tendencijos apraiškų matyti 2000-ųjų metų recenzijose, tačiau ji nėra vyraujanti.

Būdamas rašantis skaitytojas, recenzentas kuria dialogo su recenzijos skaitytoju situaciją, todėl kreipiasi į jį (neretai ir tiesiogiai) ir pats reflektuoja skaitymą, pavyzdžiui: „Velniskas malonumas skaityti gerą knygą (mielas skaitytojau, nereikia tuojau pat kibti prie žodžių <...>, meldžiu, nereikia šito lingvistinio rankų gražymo!)“ (Parulskis 2000j: 9). 2000-aisiais metais tokių atvejų nėra daug ir tai daugiau laikytina konkretaus autoriaus rašymo maniera (S. Parulskis).

Beasmenės konstrukcijos, vartojamos recenzijose, kuria priešingą nei įvardžių vartojimas, efektą. Vertinant kūrinį beasmenėmis konstrukcijomis išreikštas recenzento juntamumas kritikos tekste yra mažas. Tokio tipo sakiniuose recenzijos autorius aptariamus aspektus pateikia kaip dėsnį, logišką teksto analizės išvadą, beveik nekvestionuojamą teiginį. Analizuojant leidinius „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ matyti, kad į objektyvumą pretenduojantis kalbėjimas (išreiškiamas beasmenėmis konstrukcijomis ir neveikiamąja rūšimi), yra būdingas mėnraščio „Metai“ recenzijoms per visus trylika metų (tokia pati recenzento raiška matyti sovietinio laikotarpio mėnraštyje „Pergalė“, po nepriklausomybės atgavimo pavadintame „Metais“, ir pačiuose „Metuose“ XX a. 10 deš.). Šiame leidinyje sunku aptikti asmeninę poziciją deklaruojančių recenzentų tekstų 2000 m., tačiau jame nuo laikotarpio vidurio pastebima subjektyvumo apraiškų.

Beasmenių konstrukcijų vartojimas recenzijose sukuria didesnę nuotolį tarp recenzento ir recenzuojamo kūrinio, todėl jomis išryškinamas objektyvumo siekimas. Tam tikra prasme minimizuojami asmeniniai recenzento imperatyvai ir didesnis dėmesys sutelkiamas į aptariamą kūrinį – tai išreiškiamą į objektyvumą pretenduojančiu kalbėjimu. Sukurdamas didesnis atstumas tarp savęs ir teksto, beasmenė konstrukcija adresantas išryškina tuos aspektus, kurie galėtų būti svarbūs ne tik jam: „Verta pažymėti, kad ir mūsų laikais ši knyga – nemenkas indėlis <...>“ (Skliutauskas 2000: 5). Nuotolio tarp teksto ir adresanto kūrimas ir raiška beasmenėmis konstrukcijomis žymi apibendrintus, kūriniai būdingus ir, recenzento požiūriu, adresatui reikalingus žinoti dalykus.

Vienas iš atvejų, kai literatūros recenzijose yra vartojamos beasmenės konstrukcijos, yra implikuojamas patarimas knygos autoriui ar recenzijos adresatui. Implikuodamas patarimą recenzijos skaitytojui, recenzentas tarsi primeta jam savo žiūrą. Pasiūlydamas kūrinio perskaitymo būdą, recenzentas nurodo alternatyvą skaitytojui, sukuria jam galimybę rinktis (kaip skaityti recenzuojamą kūrinį) ir jo neangažuoja. Kita vertus, pasiūlydamas kokią nors interpretacijos galimybę, recenzentas implikuoja ir savo nuomonę:

Galima būtų įrodyti ir tai, jog romanas – apie įžeisto vyro kerštą žmonos meilužiams, nes visų trijų nesėkmės susijusios būtent su jo veiksmais (tiksliau, su tuo, jog visi jie buvo Molės meilužiai). Tačiau pasitelkus išganingąją distanciją aiškėja, jog romano meninė forma (ir tai svarbiausia) yra cinizmas (Parulskis 2000i: 9).

Tiriant recenzijas pastebėta, jog beasmenių konstrukcijų tekste nėra daug (10–25 proc. viso teksto). Likusi dalis šio pobūdžio teiginių atskleidžia asmeninę recenzento perspektyvą. Iš to galima daryti išvadą, kad recenzentai renkasi intymesnę kalbėjimo apie literatūros kūrinį toną.

Aptarus recenzento raišką ir savivoką recenzijose, galima daryti išvadą, kad savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Nemunas“ ir „Šiaurės Atėnai“ yra labilesni recenzento *aš* raiškai ir jo kaitai, atviresni kūrybiniais recenzento eksperimentams nei mėnraštis „Metai“. Atvirėjanti recenzento laikysena lemia paties recenzijos žanro (kai labiau pasikliaujama asmeninėmis patirtimis, vengiama objektyvizuoto kalbėjimo) – šie poslinkiai ryškiausi 2012 m. tekstuose. Tai labiau taikytina „Šiaurės Atėnams“ ir „Nemunui“, „Literatūrai ir menui“ – su išlygomis, o mėnraštį „Metai“ šiuo aspektu galima vadinti konservatyviausiu. Nuo pat 2000 m. šiame leidinyje vyrauja beasmenės konstrukcijos ir neveikiamoji rūšis, minimizuojančios recenzento išreikštumą ir kuriančios objektyvumo įspūdį. Taip pat išryškėja recenzentų susitelkimas ties tam tikrais leidiniais (nulemtas asmeninių recenzento simpatijų, idėjų rezonanso, leidinio koncepcijos ir recenzento nuostatų atitikties ir pan.). Leidiniuose „Metai“ ir „Literatūra ir menas“ savo tekstus dažniau skelbė į objektyvizuotą kalbėjimą linkę kritikai, „Nemune“ ir „Šiaurės Atėnuose“ – jaunosios kartos recenzentai ir demonstruoti asmeninės pozicijos nevengiantys kritikai.

3.2. Recenzijos teksto-pranešimo kitimo tendencijos

Aiškiausiai recenzijos teksto-pranešimo ypatumai ir pokyčiai matyti lyginant 2000 ir 2012 m. literatūros kūrinių recenzijas. Recenzijos tekstas kinta, tačiau ne visais – teksto parengimo logikos, komponavimo ir stilistikos – aspektais vienodai.

Šiame skyriuje siekiama ištirti 2000, 2006 ir 2012 m. „Šiaurės Atėnuose“, „Nemune“, „Literatūroje ir mene“ bei „Metuose“ publikuotų literatūros recenzijų parengimo logiką, išanalizuoti jų pavadinimus ir nusakyti recenzijų antraščių reikšmę recenzento ir recenzijos skaitytojo komunikaciniame akte. Šio skyriaus tyrimo aspektas yra recenzijų pavadinimų funkcija šio žanro rašymo procese. Dar vienas šios darbo dalies tikslas yra kūrinio vertinimo tyrimas, t. y. susijęs su recenzuojamo objekto estetiškos kokybės nustatymu, etinėmis recenzento nuostatomis ir jo pasirinktu argumentacijos modeliu.

Recenzijos teksto-pranešimo tyrimu siekiama atskleisti šio žanro sąrangos (ne)pastovumą, išryškinti kritikavimo dėsningumus ir išskirti recenzavimo kriterijus. Šių dalykų analizė aktuali bražant komunikacinę recenzijos schemą.

3.2.1. Teksto parengimo eigos kaita

Recenzijos (pa)rašymo aplinkybių išryškimas yra susijęs su sąmoningu recenzavimu ir didesniu recenzento išreikštumu. Siekiant aktualizuoti literatūrinę naujieną nėra svarbu išryškinti kritikos teksto rašymo priežastis, tačiau tokia digresija orientuoja į subjektyviuosius teksto konstravimo aspektus.

Recenzijos etimologijos išryškiniu laikomi recenzijos (pa)rašymo aplinkybes atskleidžiantys faktai, t. y. kaip atsirado konkreti recenzija. Recenzijos rašymo prielaidas galima išskirti į du pagrindinius kritikos tekstuose išryškinamus segmentus – 1) su recenzuojama **knyga** susiję faktai ir 2) **recenzijos rašymo** situacijos aktualizacija. Rašymo akto apnuoginimas yra siejamas su recenzento atvertimi, saviidentifikacijos kaita (vertinančiojo subjekto išryškėjimo tekste) ir daliniu dėmesio nuo aptariamų knygų perkėlimu į subjektyvius aspektus.

1) Su recenzuojama knyga susijusių detalių atskleidimas galimas keliopas. Vienas iš jų – rašinio pradžioje pažymint aptariamą knygą patekimą į recenzento akiratį yra sukuriama recenzijos rašymo argumentacija. Priežastis (pa)rašyti recenziją gali būti situacinis sutapimas (čia ir toliau šiame skirsnyje pabrūkta *E. V.*), t. y. ypatingas aptariamų knygų patekimo būdas į recenzento rankas: „bet dėl tam tikrų aplinkybių knyga vis dėlto pateko ant pliekiamųjų (kartais ir giriamųjų) stalelio“ (Plečkaitis 2012: 8). Ryškinant situacinį sutapimą, suponuojamas atsitiktinumo įspūdis. Fatališkumas sustiprinamas teigiant, jog „yra čia kažkokia lemtis“ (Bleizgys 2012: 8) ir įžvelgiant tam tikras sąsajas („Turbūt simboliška, kad šeštasis poeto Gintaro Bleizgio eilėraščių rinkinys „Sodas“[“] į knygynus atkeliavo gegužės mėnesį, prieš pat sulapojant ir išvešint žaliajam „Poezijos pavasariui“.“ (Cibulskas 2012a: 9)). Recenzijoje knygų patekimas pas recenzentą dažniausiai akcentuojamas 2012 m. – tokių atvejų galima aptikti beveik tris kartus dažniau, palyginti su 2000 m.

Recenzantai pabrėžia laisvą valią renkantis recenzuojamas knygas – taip deklaruojamas intymus rašančiojo ryšys su knyga. Laisvas recenzuojamų knygų pasirinkimas gali būti susijęs su asmenine nuostata: „Knygą, kuri apie save nešaukia iš knygyno lentynos, visuomet yra maloniau pastebėti. Veikiau – atrasti, kai vargais negalais prasibrauni pro margaveidžių leidinių telkinius ir ji atsiduria tavo rankose, prieš tai kantriai išlaukusi savojo momento būti atpažinta. Taigi panašiai susipažinau ir su naujaisiu Antano A. Jonyno poezijos rinkiniu „Kambarys“[“] (Cibulskas 2012: 169). Tam tikrais atvejais galima atsekti knygų kelią pas recenzentą: „Taip

jau sutapo, kad Rašytojų sąjungos knygynėlin atėjom jos nusipirkt su Algimantu Kunčium <...>“ (Braziūnas 2000: 5), „Tiesiog nesitikėjau, kad šių metų poezijos pavasario almanachą <...> gausiu birželio pradžioje. O žiūrėk – ir atskrido, nes laiku paprasčiau kaunietės giminaitės“ (Visvydas 2000: 3). Šios citatos liudija sąmoningą recenzuojamos knygos atranką, vadinasi, ir argumentuotą kritikos teksto rašymą. Pažymėtina, kad knygos patekimą į recenzento akiratį rašinyje aktualizuoti vengiama: palyginti su 2000 m., laikotarpio pabaigoje tokia praktika perpus retesnė.

Recenzijos atsiradimas gali būti susijęs su asmenine dėmesio sutelktimi, pvz., intriga, kurią sukėlė tam tikri aptariamoms knygos aspektai. Dažniausiai recenzentai apžvelgia knygos vizualinį *apipavidalinimą*: „Naujoji Birutės Jonuškaitės knyga netikėtu pavadinimu „Užsagstyk mane“ patraukia dėmesį savo estetika“ (Banytė 2012b: 141). Recenzentą gali suintriguoti knygos *pavadinimas*, tapęs recenzijos ištakomis: „Tik pamačius naująją Mindaugo Peleckio knygą, iš karto sudomino jos pavadinimas: „Nestosiu į angelų sąjungą“. Netradicinis pavadinimas“ (Sobeckis 2006: 6). Recenzijos atspirtimi gali būti formalūs dalykai, tokie kaip *kūrinių vidinė struktūra* ar *knygos apimtis*: „Naujas „poeto, prozininku tapusiu“ Ramūno Kasparavičiaus romanas „Decameron medicus“ iš karto patraukia dėmesį ne tik išskirtiniu Romo Oranto sukurtu viršeliu, bet ir apimtimi – tai yra pats ilgiausias pasirodęs autoriaus tekstas“ (Banytė 2012a: 143). Recenziją gali būti rašoma aptikus *negirdėtą autorių* („Neseniai knygynuose pasirodė „Litimo“ leidyklos išleista knyga – Dariaus el Aveno „Antras Judo pabučiavimas“. Iškart kilo mįslė – kokia niekur negirdėto autoriaus tautybė ir tikroji pavardė?“ (Vilkaitis 2000: 7)) ar jau žinomam rašytojui („Per pastarąjį nepriklausomybės dešimtmetį Valdemaras Kukulas labiau išgarsėjo kaip kritiškai, polemiskai nusiteikęs publicistas ir eseistas. Tačiau jis nepamiršo ir poeto priedermės – naktimis rašė eilėraščius, kurie sudėti į naujajame rinkinyje „Aštuoni gėli vakarai““ (Areška 2000: 8)). Recenzentas dažniau dėmesį į ne turinio dalykus sutelkia 2012 m., vadinasi, aptariamoms knygos turinio svarba ją recenzuojant mažėja.

2) Recenzijos rašymo situacija atskleidžiama neretai pasitelkiant su recenzuojama knyga susijusias detales, tačiau pastebima aiški recenzento ir kritikos teksto ryšio eksplikacija. Išryškindamas ryšį tarp aptariamoms knygos ir recenzijos, autorius įterpia asmeninę empiriką: „Pradėdamas rašyti apie Vaivos Markevičiūtės-Rykštės trumposios prozos knygą „Paliktainiai“, ėmiau mąstyti apie tai, ar esu kada gyvenime rašęs recenziją apie prozos knygą <...> Kad būčiau rašęs apie prozos knygą – neatsimenu. Būtų geras pretekstas atsisakyti, t. y. imt ir nerašyt apie „Paliktainius“. Bet ką reiškia atsisakyti?“ (Bleizgys 2012: 9); „Man pasisekė, jog kaip tik prieš rašydamas apie J. Kunčino naujausią romaną lankiausi beprotnamyje, ar, švelniau tariant, Naujosios Vilnios psichiatrinėje gydykloje <...>“ (Parulskis 2000b: 9). Labiau nei aptariamoms knygos ir recenzijos sąsajas recenzentui norisi pabrėžti savo asmeninį santykį su recenzuojamu

kūriniu: „Taip jau nutiko, kad pristatytą knygą atsiverčiau visai neseniai. Su lauktomis knygomis mes, skaitantys, elgiamės panašiai kaip ir su jau minėtos *rūšies* rašytojais“ (Alijuskaitė 2012: 8). Recenzijos atsiradimo aplinkybės neretai atveria individualias recenzento patirtis, iš to kylančią įtampą ir suteikia recenzijai subjektyvumo. Pažymėtina, kad ši tendencija ryškesnė 2012 m. vėliau, nei tai buvo 2000-aisiais.

Recenzijos rašymo situacija gali būti paveikta rašinį ir aptariamą knygą siejančio skaitymo ir jo inspiruoto recenzento lūkesčių įgyvendinimo: „Atsivertusi naują Lauros Sintijos Černiauskaitės knygą, radau tai, ko ir tikėjau iš šios ryškios šiuolaikinės lietuvių literatūros autorės <...>. Romaną prarijau vienu ypu, ir, padėjusi knygą, turėjau apie ką pamąstyti“ (Banytė 2012b: 171); „Kai 2004 m. į rankas paėmiau Aleksandros Fominos apsakymų knygą „Nepaprastoji padėtis“, likau kiek nusivylusi, nes lyg ir ne to tikėjau iš žmogaus, dėl kurio recenzijų pirkdavau ir skaitydavau „Literatūrą ir meną“. Tačiau 2011 m. pasirodęs romanas „Mes vakar buvom saloje“ mane nustebino, ir ne savo apimtimi <...>, o brandumu <...>“ (Skujytė 2012: 9). Aptariamoms knygoms ir recenzento lūkesčių rezonavimas tampa recenzijos radimosi prielaida, kurią recenzentui norisi pabrėžti. Pastaroji tendencija išryškėja 2012 m. jaunųjų kritikų (A. Skujytė, E. Banytė ir kt.) tekstuose. Galima daryti išvadą, kad, keičiantis kritikų kartoms, kinta recenzijos žanro koncepcija.

Recenzijos ar recenzento intencijų aktualizacija pagausina dėmesio centrų recenzijoje – svarbus ne tik recenzuojamas kūrinys, bet ir recenzento siekiai, jo žiūra, t. y. priešastingumo – k o d ė l – svarba. Išryškinant recenzijos tikslus, parodoma metakritinė tendencija ir skaitytojo dėmesys kuriam laikui nukreipiamas nuo pristatomos knygos. Aptariant 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijas, recenzento intencijas galima kategorizuoti atsižvelgiant į „a) rašytojo *pradinį, išankstinį sumanymą*, b) konkrečius ketinimus suformuoti *būtent tokį tekstą*, c) tikslus, kuriuos autorius vylysi realizuoti pabaigtu veikalui, t. y. veikalo *poveikiu skaitytojams*“ (Subačius 2001: 146). Recenzento ir recenzijos intencijų aptartis pateikiama sinchroniškai, nes recenzento tikslai įgyvendinami recenzijos tekstu.

Recenzijos ir recenzento aktualizacijas *einamosios* kritikos tekste sieja dėmesio centrų poliarizacija ir priešastingumo išryškinimas, skiria – subjektyviojo (recenzento) ir objektyviojo (recenzijos žanro) dėmenų koreliacijos aspektai. Dėmesio centrų poliarizacija žymi kanoninės recenzijos kaitą, modifikuoja recenzijos žanrą, nes tokia teksto komponavimo linkmė traktuotina kaip nutolstanti nuo recenzijos – publicistinio (analitinio) žanro – esmės. Pirminė ir pagrindinė literatūros recenzijos funkcija – pristatyti ir (i)vertinti literatūros kūrinį – tai šio žanro konstanta. Vertinimas recenzijose traktuojamas kaip organiškasis teksto elementas, todėl atskirai nepabrėžiamas, tačiau pavienių knygos vertės verifikacijų pasitaiko, pvz., „Taigi, ko ji verta?“ (Šlekys 2000: 144). Naujos knygos vertės nustatymas aktualesnis laikotarpio pradžioje, kai

stengiamasi laikytis objektyvaus kalbėjimo. Į kritikos tekstą vis aiškiau įsiterpiančiam recenzento asmeninei žiūrai, aiškėja recenzijos žanro kaitos tendencijos, kurios nulemiamos didėjančiu subjektyvumu. Recenzijoje eksplikuotai išskiriamas rašinio ir jo autoriaus tikslas, pabrėžiamas teksto artefaktiškumas ir išskiriamos *einamosios* kritikos teksto funkcijos.

Recenzentas teksto rašymą gali suponuoti kaip literatūros naujienos *pristatymą*. Naujumas – pagrindinis literatūros recenzijos imperatyvas, kuris, nors ir determinuotas žanro, neretai rašinyje pakartojamas. Be naujumo aspekto, kuriuo pasitenkintų paprastas knygos pristatymas, recenzijoje norima knygą aptarti (t. y. siekiama pateikti vertinimą): „<...> Susirinkome čia kitu reikalu: aptarti naujojo romano „Beprotnamis“, išleisto negirdėtos spaustuovės-leidyklos <...>“ (Plečkaitis 2012c: 8); „Pirmąją Aido Jurašiaus knygą norisi pristatyti ne kaip poetinį debiutą su visais iš čia kylančiais privalumais ir trūkumais, o tiesiog kaip vykusį eilėraščių rinkinį. Tokią poziciją renkuosi, nes autorius išvengė debutantų tykančių pavojų“ (Cibarauskė 2012: 139). Implikatūra gali būti išreikštas ir rašytojo debiutas literatūroje, tapęs recenzijos prielaida: „Lietuvių literatūros kūrėjų gretas šiemet papildė filosofas Tomas Kačerauskas. Jo debiutinį romaną „Arkada“ (2006) išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla“ (Brazauskas 2006b: 143); „Romanas apie Adolfą Hitlerį ir jam artimą aplinką – toks debiutuojančios lietuvių autorės užmojis atrodo įtartinas“ (Jonušys 2006: 147). Kritiniame tekste pabrėžiant knygos (ar autoriaus) naujumą ir išryškinant pristatomąją recenzijos funkciją, nužymimas rašinio priežastingumas bendriausia ontologine prasme – recenzija *yra* dėl to, kad *yra* aptariama knyga (žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos, recenzentas tampa toks todėl, kad yra knygu, kurias jis gali recenzuoti). Recenzijoje aktualizuojant naujumo aspektą, regimas siekis operatyviai atliepti literatūros lauko įvykį. Šis principas išlieka esmine recenzijos gimimo prielaida, todėl kiekybiniu aspektu 2000–2012 m. naujumo fakto ir pristatomosios funkcijos aktualizacijos sudaro apytikriai du trečdalius recenzijų.

Kai kuriais atvejais recenzija traktuojama kaip neatsiejama naujo kūrinio dalis, grįsta seka kūrinys → recenzija → skaitytojas. Tokiu atveju recenzijos rašymas yra dėsninga literatūrinio gyvenimo išdava, natūraliai susiklosčiusi situacinė būtinybė: „Pirmoji knyga – didelis išbandymas ir jos autoriui, ir skaitytojui, ir kritikui. <...> Skaitytojas ima į rankas „produktą be prekinio ženklo“, kuriam skaityti ir suprasti dar nėra nubrėžtų jokių bent punktyriškų kontūrų. Kritikui reikia tapti *tabula rasa*, kad, atsiribojęs nuo visų preferencijų, tuos kontūrus bent pamėgintų nubrėžti, surasti vieną, du... visus gerai skambančius eilėraščius ar net sakinius“ (Malickaitė 2006: 145–146). Atvejų, kai apibendrintai nusakoma naujo kūrinio situacija literatūros lauke 2000–2012 m. recenzijose pasitaiko nedažnai. Tokio pobūdžio eksplikacijas galima vadinti recenzento tapatybės ir funkcijų gryninimu (*tabula rasa* ir gerai

skambančių sakinių ar eilėraščių paieškos, punktyriškų kontūrų skaitytojui brėžimas) bei literatūrinės situacijos nusakymu.

Recenzijos rašymas gali būti pagrįstas jos autoriaus noru *pasidalyti skaitymo patirtimi, asmeninėmis įžvalgomis*. Recenzento noras perteikti skaitant knygą patirtą įspūdį gali būti kritikos teksto gimimo priežastis: „Išsakysiu pirminį įspūdį, kurį ir pabandysiu išskleisti“ (Rubavičius 2000: 175); „Malonumas, patiriamas skaitant knygą, priklauso nykstančiųjų malonumų rūšiai, todėl būtų begėdiška juo nepasidalinti, ir tai, ko gero, vienintelė rimta priežastis rašyti apie Johno Bartho romaną <...>“ (Parulskis 2000j: 9). Gali susiklostyti situacija, kai recenzentas, perskaitęs knygą, jaučia poreikį pasidalinti savo emocijomis ar atradimais: „Vis dėlto aptarti yra ką. Pirmiausia – pagiriant <...>“ (Mikalauskienė 2012: 11). Recenzento emocijų išdvinimas (įtekstinimas) žymi kintančią recenzijos žanro koncepciją teigiant, jog „čia šiaip *neanalitiniai* įspūdžiai“ (Kazlauskaitė 2012: 8). Tokiais atvejais recenzija traktuojama kaip rašytinė reakcija į literatūros kūrinį, tam tikra satisfakcija, kai imama rašyti „iš keršto gražiam tekstui“ (Skrebiškytė 2012: 9), ir impresionistinės kritikos forma – tokia tendencija žymi nuo 2006m., pastebima šališkumo, vertinant literatūros kūrinį, tendencija. Recenzija neretai rašoma veikiant asmeniniams emociniams imperatyvams, atsiradusiems iš sąlyčio su aptariama knyga. Ryškiausias pokrypis į subjektą regimas 2012 m., kai daugėja recenzijų, inspiruotų noro atskleisti asmenines patirtis skaitant pristatomą knygą.

Dalijimasis skaitymo patirtimi gali būti nulemtas situacinės būtinybės – tai išprovokuota reakcija, pvz., dėl numanomų trūkumų: „Informacijos šiose knygose sukaupta daugiau, negu pateiktų kuris nors iš kalbinamų autorių savo atsiminimuose, tačiau apie seriją prabilti vis dėlto tenka <...>“ (Kukulas 2000b: 150); „Tokius pamąstymus dažniausiai sukelia konkretus pavyzdys ir šiuo atveju tai prancūzų rašytojos Muriel Barbery „Ežio elegancija“ <...>“ (Radavičius 2012: 8). Sąlyginai išprovokuotu atoveiksmiu galima vadinti recenzento nenorėjimą (negalėjimą) apatiškai reaguoti į naują knygą: „Stabmeldystės rūkas, gaubiantis Justino Marcinkevičiaus asmenybę, – štai kas labiausiai trikdo susiruošusį ką nors pasakyti apie jo kūrybą“ (Parulskis 2000m: 9).

Recenzija, kuri gali būti įvardijama ne tik kaip išprovokuota recenzento reakcija, dar vadintina ir išprovokuotu komunikacijos aktu, pasitarnaujančiu siekiant literatūrinio polilogo („Kodėl apsisprendžiau rašyti recenziją apie Indrę Valantinaitę? Pirmiausia dėl pasirodžiusių abejotinos kokybės kritinių straipsnių.“ (Baublys 2006: 7)) arba galinčiu būti inspiruotu kritinio kalbėjimo. Išsakyti pastabas apie knygą recenzentą gali inspiruoti sociokultūriniai įvykiai ar tiesiog sutapimai, pvz., knygos buvimas kažkelinta: „Dešimta poeto knyga. Be abejo, gana solidus skaičius, žymintis kūrybinį kelią. Tai puiki proga atsigręžti atgal <...>“ (Kalcaitė 2006a:

137). Siekis recenzijos tekstu kurti literatūrinės diskusijos situaciją fiksuojamas daugiausia laikotarpio viduryje.

Recenzijos gali sulaukti išskirtinės knygos: „Šiomet Rašytojų sąjungos leidyklos išleistas romanas „Kiparisų tamsa“ visoje E. Ignatavičiaus kūryboje yra išskirtinis, savaip netikėtas ir intriguojantis“ (Aputis 2006: 144); „Čia stabtelėsiu tik prie vienos iš minėtų knygų, bene įdomiausios ir meniniu požiūriu vertingiausios, nors ir nesančios novatorišku šedevru“ (Zabielaite 2012: 9). Recenzento dėmesį patraukti gali rašytojo kitoniškumas, pvz., „Pastebėjau, kad renkantis lektūrą vis dažniau traukia atipiniai atvejai – moterų, neturinčio filologinio išsilavinimo, romanai“ (Kazlauskaitė 2012b: 9). Recenzija atsiranda iš noro *kitaip* pažvelgti į naują knygą, todėl teigiama, jog ji „bus skaitoma atsiribojant nuo ligtolinės kūrybos, stengiantis išvysti poetinę knygos visumą“ (Švilpienė 2006: 142).

Skaitymo refleksijos gali būti perteikiamos recenzentui susitelkiant į tam tikrus aspektus, kuriuos jis nori aktualizuoti, pvz., „Rinktinė leidžia nuosekliau atpažinti pagrindines N. Miliauskaitės tekstų poetikos gijas, pastoviausias jos poezijos atramas. Norėtuši jas kiek paliesti, atkreipiant dėmesį į visumos kontūrą, ne į chronologijos ar tapsmo liniją“ (Speičytė 2000: 137). Aspektų išskyrimas recenzijoje yra selektyvus žvilgsnis į aptariamą knygą pasekmė, susiaurinti analizę ir išduodanti recenzento interesus: „Paraliteratūrinius reiškinius (šiuo atveju Kukulo biografiją) palikime literatūros istorikams ir mėginkime pažvelgti į žmogaus nelaimingumo reflektavimą poetine kalba <...>“ (Parulskis 2000f: 9). Iš šių citatų galima spręsti apie recenzento valią akcentuoti kūrinyje, jo nuomone, reikšmingus dalykus. Taigi kūrinio vertinimas yra individualios estetiškos kokybės sampratos raiška.

Recenzija gali būti kaip *svarstymas raštu*. Tokio tipo recenzijos turi kalbėjimo raštu intonaciją, pvz., „Skaičiau ją ir mėginau rasti atsakymą į tokį *grajauskišką* klausimą – apie ką visa tai?“ (Skujytė 2012: 147); „Parašęs čia pirmą sakinį, pagalvojau: ką galima pasakyti apie prisiminimų knygą? Juk neprikiši autoriui, kad jis to ar kito neparašė, kad ką nors praleido arba ne taip pakomentavo <...>“ (Aputis 2000: 148). Ekspliciuotas svarstymas recenzijose atskleidžia vertinamąjį procesą ir pačios recenzijos (ieškančios priežastingumo) esmę.

Publikuodamas tekstą, recenzentas jį pateikia kaip aptariamą knygą *rekomendaciją*. Recenzija, kaip pasiūlymas atkreipti dėmesio į aptariamą kūrinį, gali būti apibrėžta kaip „entuziastingas noras jį rekomenduoti“ (Mažrimas 2002: 5). Ekspliciuota rekomendacija gali suponuoti reklaminę potekstę, todėl dažniau fiksuojami implikuoti siūlymai, pvz., „Inos Pukelytės knyga „Prancūziškas romanas“ vadinamuoju estetiniu požiūriu nėra vertinga <...>. Tačiau skaityti šią knygą įdomu dėl kitų priežasčių“ (Parulskis 2000e: 9). Rekomendacija pridengiama recenzento sukurta intriga, pasitelkiant supriešinimo principą (nėra vertinga, bet

idomu). Tokia recenzento kalbėjimo strategija dar gali būti nulemta noro pasakyti kažką gero apie kūrinį, konstruktyviai kritikuoti.

3.2.2. Recenzijos pavadinimo ir jos teksto ryšys

Recenzijų pavadinimų specifika. Recenzijos, kaip ir be kurio kito teksto, suvokimas prasideda nuo pavadinimo. Teksto pavadinimas yra pirmasis tekstinis darinys, kurį vizualiai užfiksuoja skaitytojas. Atidžiau įsiziūrėjus į 2000–2012 m. recenzijų pavadinimus matyti, kad ryškėja subjektyvios raiškos ir siekio sudominti skaitytoją tendencijos. Rašančiojo tikslas – tai, kad jo tekstas būtų perskaitytas, todėl teksto antraštė yra svarbi šio tikslo įgyvendinimo sąlyga. Savo tikslams pasiekti recenzentai skirtingu laikotarpiu pasirenka skirtingas priemones.

Recenziją traktuojant kaip vieną iš žurnalistikos žanrų, vartotina „antraštės“ sąvoka, kuri yra galima „pavadinimo“ alternatyva. Antraštė ar pavadinimas yra teksto elementas, „paprastai trumpas vieno sakinio tekstas, kuriuo nusakoma publikacijos esmė, pagrindinis turinys“ (Koženiauskiene 2013: 46). Kalbant apie recenziją žurnalistikos mokslų kontekste, pabrėžtina, kad, spaudos analitiko Allano Bello teigimu, antraštės prilygsta pačiam tekstui, nes yra labai matomos, išsiskiria pilkame tektų fone (Marcinkevičienė 2008a: 175). Tinkamas pavadinimas padidina teksto patrauklumą, todėl iš dalies nulemia recenzijos žanro populiarumą.

Recenzijos pavadinime aktualizuodamas temą, recenzentas skaitytoją orientuoja į reprezentacinius teksto aspektus, kurie pragmatinėje lingvistikoje vadinami ideacine teksto funkcija. Ideacinė teksto funkcija yra reikšmingas veiksnys pasirenkant, **ką** minėti pavadinime ir aprašyti tekste (tai gali būti žmonės, įvykiai ar situacijos). Recenzijos pavadinimas nukreipia į klausimą **kas**, o, apžvelgiant recenzijų pavadinimus, galima išskirti dažniausias tematinės kryptis tam tikru laikotarpiu.

Recenzijos temos – pavadinimo formavimo aspektas neatsiejamas nuo verbalinės raiškos, kuri, kaip pastebėta peržvelgus 2000–2012 m. literatūros kūrinių recenzijų pavadinimus, aiškiai pakinta. Pasinaudojant VDU Kompiuterinės lingvistikos centro sukurtu Įrankiu Teksto funkcijų nustatymas (KLC), galima išskaidyti pavadinimus į atskirus dėmenis ir nustatyti dažniausiai vartojamus žodžius bei jų pavartojimo atvejų skaičių. Be to, minėtuoju įrankiu galima nustatyti skirtingų žodžių ir jų formų pavartojimo skaičių. Tokio pobūdžio analizė padeda išryškinti kintantį recenzento požiūrį į recenzijos rašymo strategijas. Šiuo įrankiu gauti duomenys liudija, kad recenzijų pavadinimai kalbos aspektu tampa žodingesni: 2000 m. pavadinimuose pavartotos 277 skirtingos žodžių formos, o 2012-aisiais – 462, t. y. daugiau 1,5 karto daugiau. Šie skaičiai žymi ne tik žodingumą, bet ir raiškos įvairovę.

Dažniausiai vartojamos kalbos dalys recenzijų pavadinimuose – tarnybiniai žodžiai ir daiktavardžiai, todėl dominuojantis struktūrinis antraštės tipas yra daiktavardinio žodžių junginio pavidalo. Sakinio pavidalo struktūrinis antraštės tipas („Pastarajam būtinas veiksmožodis, kuris laikomas labai svarbia pavadinimo dalimi.“ (Marcinkevičienė 2008a: 176)) lietuvių literatūrinėje periodikoje yra itin retas. Remiantis dažniniu žodžių sąrašu, kuris buvo sudarytas iš recenzijų pavadinimuose pavartotų žodžių, pastebėta, jog 2012 m. yra tendencija veiksmožodžius recenzijų pavadinimuose vartoti dažniau, nei tai buvo daroma 2000-aisiais. Šis dėsningumas grindžiamas siekiu ekspresyvuoti recenzijų antraštes.

Recenzijų pavadinimų poveikis skaitytojui galimas dvejopo pobūdžio antraštėmis – „nuo to, kokią retorinę funkciją jos atlieka, skiriamos **neutraliosios** (nominacinė funkcija) ir **ekspresyvosios** (ekspresinė funkcija) antraštės“ (Koženiausienė 2013: 46). Neutraliosios antraštės minimizuoja konotaciją, nominacinei funkcijai atlikti pakanka nedaug žodžių. Remiantis empiriniais duomenimis, galima teigti, jog nominacinę retorinę funkciją atlieka vienažodžiai recenzijų pavadinimai, pvz., „Atokiau“, „Metimas“, „Būsenos“. Vienadėmenės antraštės sudaro apytikriai 2 proc. visų analizuojamų recenzijų pavadinimų – tai viena negausiausių recenzijų pavadinimų grupė. Vienažodžiai pavadinimai yra labiausiai riboti informacine ir ekspresiniu aspektu, todėl labai retai vartojami.

Didžiausią 2000–2012 m. parašytų recenzijų pavadinimų dalį sudaro 2–4 žodžių antraštės – tai trys ketvirtadaliai visų aptariamų pavadinimų. Lyginant 2000 ir 2012 m. recenzijų pavadinimus matyti, kad jie ilgėjo (vietoje 2–3 žodžių vartojami 3–4). Taip pat pastebėta, kad 2012 m. yra gana ilgų antraščių – iš 8–9 žodžių. Galima daryti išvadą, kad recenzentai ėmė taikyti žurnalistiniam rašymui būdingus principus, t. y. pats recenzijos žanras kai kuriais kalbos aspektais priartėjo prie žurnalistikos.

Literatūros recenzijų pavadinimuose dažnai vartojami vertinamąjį atspalvį turintys žodžiai. Verifikuojantys pavadinimai išduoda recenzento požiūrį į aptariamą knygą ir formuoja skaitytojo lūkesčius. Dėl emocinio atspalvio tokio pobūdžio antraštes galima priskirti ekspresyvosioms: jomis siekiama sukelti įspūdį, paveikti adresatą. Recenzijų pavadinimai, kuriuose ryškėja recenzento vertinimas, sustiprina jų ekspresiją: „Atšipęs Gavelio skalpelis“ – recenzentas suponuoja prielaidą, kad rašytojo mintis nebėra tokia aktuali, aštri; „Kelių eilučių poetas“ – išryškina adresanto mintį, autorių esant labai lakonišką, taupantį žodį; „Poezijos pasienio zona“ – atkreipia skaitytojo dėmesį į tai, kad aptariama knyga neatitinka tradicinės poezijos sampratos ir pan. Recenzento pozicijos juntamumas pavadinime leidžia teigti, kad tokie pavadinimai atlieka ekspresinę retorinę funkciją.

Recenzijų pavadinimų nominacinę funkciją sumažina ir ekspresinę padidina įvairiomis kalbos ekspresyvinimo priemonės. Ekspresivei funkcijai ryškesnė, kai dominuoja ilgesni žodžiai

konstruktai. Tokio pobūdžio pavadinimai primena grožinės kalbos stiliškumą, nes „grožinė kalba yra vaizdinga ir ekspresyvi. <...> Grožinės kalbos vaizdingumas ir ekspresyvumas yra išryškintas, kondensuotas, pajungtas organizuojančioms stiliaus normoms. Grožinei kalbai svarbu ne tik kas pasakyta, bet ir kaip pasakyta: joje pabrėžiama estetinė kalbos funkcija, t. y. pats kalbėjimo, pasakymo būdas“ (Zaborskaitė 1982: 97). Tiriant recenzijų pavadinimus pastebėta, kad dėsningai orientuojamasi į raišką, t. y. kaip pasakyti. Įspūdžio efektas yra grožinio kūrinio ir recenzijos pavadinimo kūrimą jungiantis saitas. Recenzijų pavadinimų priartėjimas prie grožinės kalbos stiliškos indikuoja ir apie panašią strategiją kuriant tekstą. Ekspresinės, estetiškos funkcijos išryškėjimas pavadinimuose 2006 m. yra pirmasis formalusis žymuo, jog kinta literatūros kūrinio recenzijos samprata, kur įvardijimas yra užgožiamas asmeninės pozicijos, įspūdžio aktualizacijos.

Tiriant 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ publikuotas recenzijas pastebėta, jog konstruojant pavadinimus naudojamos įvairios leksinės ir sintaksinės meninės priemonės. Dažniausiai recenzijų pavadinimuose fiksuojamas tropas – epitetas, pvz., „Daugiaprasė realybė“, „Tyro liūdesio poezija“, „Tas nuostabūs jausmingumas“ ir kt. Epitetais nusakoma ypatybė, stimuliuojama adresato vaizduotė, implikuojamas recenzento požiūris, pvz., „Sunkiai narpliojamas „Šuns mazgas““, „Kokybiška lietuviška populiarioji literatūra“ ir t. t. Epitetai, ypač vertinamieji, rodo sąmoningą recenzavimą, atskleidžia recenzento etines nuostatas bei kalbinį potencialą, išryškina jo asmenį – taip įgyvendinama personalizuoto komunikavimo strategija.

Recenzijų pavadinimus ekspresyvina metaforos grupės stilistinės figūros. Vaizdingumo recenzijų pavadinimams suteikia personifikacija („Lietuviškai prakalbinti W. Shakespeare'o sonetai“), sinestezija („Kaip kvepia sniegas, kaip kvepia tamsa“), oksimoronas („Rimtos pokštininkės raidės“), vartojama metonimija („Iš vėl Huxley“). Šios kalbos ekspresyvinimo priemonės nėra tokios populiarios kaip epitetai. Vertinant visą 2000–2012 m. laikotarpį, pastebima meninių priemonių recenzijų pavadinimuose gausėjimo tendencija.

Itin ekspresyviais vadintini retorinio klausimo ar sušukimo tipo pavadinimai – jie nėra itin informatyvūs, tačiau emociškai paveikesni. Kiekybiniu aspektu išsiskiria retorinis klausimas – tokio pobūdžio pavadinimų gausiau laikotarpio pradžioje, o pabaigoje – šiek tiek mažiau. Retoriniu klausimu pavadinime tarsi kuriama recenzijos, kaip atsakymo į klausimą, regimybė: „Kam?“ „Palikimas, bet ar visas?“ „Ar sugebame šiuolaikiškai pažvelgti į praeitį?“ ir kt. Kai kurie recenzijų pavadinimai, skambantys klausiamąja intonacija, yra aliuzija į recenzuojamą kūrinį, pvz., „Dėl ko mušasi širdys?“ apie knygą „Didysis širdžių mūšis“, „Ar bučiuos Judas Lietuvos skaitytojus?“ apie knygą „Antrasis Judo pabučiavimas“ ir pan. Šios užuominos iššifruojamos tada, kai imama skaityti kritikos tekstą. Išimtinu atveju galima vadinti retoriniu

sušukimu išreikštą recenzijos pavadinimą „Opa, opa į Europą!“ 2006-aisiais metais – tai rečiausiai pasitaikantis recenzijos antraštės tipas. Retoriniu sušukimu recenzentas išreiškia savo emocijas, skatinti veikti: jaustukas „opa“ žymi veiksmą, „šokant tolyn ar aukštyn“ (DLKŽ 2000: 461), kurį kartojant sukuriama žaismingumo, linksnumo efektas, vadinasi, į Europą šokinėjama nuotaikingai. Retoriniai sušukimai labiau išreiškia adresanto poziciją, yra menkliau komunikatyvūs – tuo grindžiama jų retesnė vartoseną konstruojant recenzijų pavadinimus. Retoriniu klausimu formuluojama problema, sukuriama intriga, labiau įtraukiamas adresatas, todėl ši sintaksinė figūra vartoseną retėja.

Pačiomis ekspresyviausiomis, tačiau sąlyginai informatyviomis antraštėmis galima vadinti intertekstualiuosius¹³ pavadinimus. Paveikesnėmis antraštėmis galima vadinti intertekstualiuosius (priskirtinus ekspresyviesiems) pavadinimus. Tokio tipo antraštės – „figūriškos, paremtos vaizdingąja leksika <...>, suformuluotos iš citatų, perfrazuotos frazeologijos, sentencijų, patarlių, aliuzijų ir pan.“ (Koženiausienė 2013: 46), t.y. pritraukia įvairius kontekstus. Analizuojant 2000–2012 m. laikotarpio recenzijų pavadinimų intertekstualumą, laikomasi diachronijos principo (t. y. cituojamas, užsimenamas ir perfrazuojamas faktas visada yra pirmesnis, todėl svarbu atkreipti dėmesį į recenzijos publikavimo datą). Tiriant recenzijų antraštes, galima skirti tris intertekstualiųjų pavadinimų grupes – citatos, aliuzijos ir parafrazės.

Aiščiausiu intertekstu recenzijų pavadinimuose laikomos **citatos** – jas recenzentas grafiškai išskiria (pažymi kabutėmis, o nutrauktą sakinį – daugtaškiu). Visais atvejais pavadinime aktualizuotos recenzuojamo (poetinio) kūrinio citatos. Recenzentas išskiria vieną eilutę ar frazę iš analizuojamos knygos, kuria išryškina, jo nuomone, pastarosios esmę, pvz., „...Man skauda gyvenimą!“, „Matyti galima tik širdimi“, „Atmintis pati atsirenka...“ Citatų buvimas recenzijos pavadinime mažina jo nominacinę funkciją, nes akivaizdus ekspresijos dominavimas, apeliacija į adresato emocijas. Nepaisant antraščių-citatų meniškumo ir emocinio poveikimo, jos nėra itin populiarūs pavadinimo konstravimo strategija – visą aptariamą laikotarpį jų kiekis išlieka panašus (t. y. apie 3–4 proc. visų pavadinimų), tačiau pastebimas kitokio tipo intertekstualiųjų recenzijų pavadinimų pagausėjimas.

Intertekstualiausiomis recenzijų antraštėse galima vadinti aliuzijas ir parafrazes, priešingai nei citatos iš recenzuojamo kūrinio, neapsiribojančias vien aptariama knyga. Šio tipo antraščiai

¹³ „Interteksto“ ir „intertekstualumo“ sąvokos grindžiamos literatūrologinė samprata, kurią apibrėžė Irina Melnikova: „Intertekstualumo teorijos požiūriu, nuoroda į kitą tekstą, kuris gali egzistuoti to paties autoriaus tekstuose, kitame [gretimame] mene, gretimame diskurse arba ankstesnėje (arba net vėlesnėje) literatūroje, visiškai arba iš dalies formuoja teksto prasmę. Ši tezė leidžia konkretinti intertekstualumo teorijos objektą: tekstas kaip tarpusavio sąveikos su kitais tektais procesas. Orientuota į skaitytoją, ši teorija siūlo būdus taip suvokiamam tekstui analizuoti, modeliuoja skaitymo „mechanizmą“, atsižvelgdama į jo praktinį taikymą.“ (Melnikova 2003: 20)

skaičius 2000–2012 m. buvo nevienodas: aliuzijų skaičius kito menkai, parafrazių padaugėjo bemaž 4 kartus.

Aliuzijų funkcija recenzijų pavadinimuose – kurti polisemantinį lauką ir parodyti recenzento erudiciją. Pagal tai, kokių užuominų ir nuorodų pateikia adresantas, galima nustatyti jam recenzuojant kilusias asociacijas. Pastebėta, kad recenzentai aliuzijomis kuria reikšmines sąsajas su kultūros artefaktais. Recenzijų pavadinimus galima grupuoti pagal tai, kokias kultūros sritis ir savo pagrindinę recenzijos mintį nori susieti kritikas.

Dažniausiai recenzentas remiasi **literatūros** kontekstais. Vienais atvejais pasirenkama pateikti užuominų į recenzuojamą kūrinį, pvz., recenzija „Dėl ko mušasi širdys?“ apie knygą „Didysis širdžių mūšis“, „EŽERE, arba *Viskas lygiai taip ir sykiu visai visai kitaip*“ apie knygą „Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys“, „Kai norisi švelnaus“ apie knygą „Prieš mirtį norisi švelnaus“. Recenzijos pavadinime pateikiant aiškių užuominų į recenzuojamą kūrinį, išlaikomos loginės jungtys, mintis plėtojama kūrinio sukurtame prasminiame lauke. Labiau į kontekstus žengiama įterpiant aliuzijas į kitus literatūros kūrinius, pvz., recenzijos pavadinimas „Mein Kampf baby“ kreipia žvilgsnį į A. Hitlerio autobiografinę knygą „Mein Kampf“. Aptariamą knygos siejimas su gerai žinomais kūriniais gali būti vadinamas skaitytojo dėmesio patraukimo strategija, nes kuo daugiau žinoma apie užsimenamą kūrinį, tuo didesnė intriga kuriama. Platesniu literatūros kontekstu laikomos užuominos į rašytoją, – bendresnę kultūros lauko figūrą, pvz., „Ezopo šypsena“, „Homeras ir agrastai“. Šiuo atveju literatūriniai intertekstai pavadinimuose yra aiškūs, lengvai atpažįstami, todėl įmanomas sklandus aliuzijų atskleidimas.

Neretos aliuzijos į **religinius** kontekstus recenzijų pavadinimuose išryškina krikščioniškųjų motyvų, kaip kultūros artefaktų, traktuotę lietuvių literatūros kritikos fone. Tokio pobūdžio pavadinimų poveikumą galima sulyginti su recenzijų antraštėmis, turinčiomis literatūrinių aliuzijų (t. y. panaši aspektų (kaip kultūrinių artefaktų) traktuotė suponuoja panašų ekspresinį efektyvumą). Religinės aliuzijos yra filosofiškos – pateikiama motyvų ir vaizdinių nuotrupų iš pačių religinių tekstų: „Negi danguj – kaip žemėj?“ – užuomina į maldą „Tėve mūsų“ („<...> kaip danguje, taip ir žemėje <...>“), „Liepsnojanti knyga“ – suponuoja sąsajas su Biblijoje minimu liepsnojančio krūmo motyvu ir pan. Pavadinime, orientuodamasis į religinius kontekstus, recenzentas žaidžia prasmėmis, todėl susitelkia į vaizduotės provokacijas. Recenzijos antraštės su religiniu intertekstu gali būti menkiausiai paveiktos dėl jų ideologinio angažuotumo (nereliginiam ar kitos religijos skaitytojui krikščioniški tekstai ir motyvai gali būti nežinomi). Religiniai motyvai turi nusistovėjusį semantinį lauką, todėl jų interpretacija ir vartojimas yra riboti.

Kuriant recenzijų pavadinimus naudojamas **pasakų** klodas, kuris ne tik suteikia minčiai vaizdingumą, bet ir sukuria naujas recenzuojamo kūrinio skaitymo prasmes arba papildo

esamas. Tautosakinis intertekstas yra sąlygiškas (jei skaitytojas jį atpažįsta, tada *tinkamai* perskaito), todėl pavadinimuose dažniausiai pasitelkiamos gana aiškios aliuzijos, pvz., „Eilėraščio džinas“ – aliuzija į Rytų pasakų personažą džiną.

Recenzijų pavadinimuose pasitaiko *audiovizualiųjų menų* intertekstų, pvz., kino. Skirtingų medijų siejimas kuria reikšmių polifoniją, į literatūros lauką įtraukia masinės kultūros atributų. Vaizdiniai artefaktai greičiau sužadina skaitytojo vaizduotę tuo atveju, jei adresanto ir adresato patirtis sutampa, t. y. jie abu yra matę tam tikrą kino filmą. Recenzijos pavadinimas „Gelbstint sakinio eilinį“ primena karinę dramą „Gelbstint eilinį Rajaną“ (*Saving Private Ryan*, 1998 m.), todėl recenzento minties kolizijos skaitytojui iškoduojamos žinant ne tik filmo pavadinimą, bet ir turinį. Gana trumpą istoriją (palyginti su rašytiniais tekstais) turintis kinas dar nėra sukūręs apibendrintų kultūrinių konstantų, todėl sunkiau identifikuojamas. Tai viena iš galimų aliuzijų į kiną negausos priežasčių.

Recenzijų pavadinimuose yra aliuzijų, kurias galima vadinti *bendrojo (socio)kultūrinio* klodo užuominomis. Tokio pobūdžio intertekstai yra itin specifiški, nes nėra labai plačiai žinomi, tad skaitytojui sunkiau iškoduojami. Užuominos suvokimas priklauso nuo adresato amžiaus, išsilavinimo ir įtraukiamo konteksto paplitimo. Labiau žinomą reiškinį, į kurį užuominą pateikia recenzentas, skaitytojas gali atpažinti pagal jo svarbą, pvz., recenzijos pavadinimas „Lenos Eltang romano žiūrėjimo malonumas“ apie estetiką ir kritiką išmanančiam adresatui suponuoja ryšį su Rolando Bartheso „Teksto malonumas“; „Tokie nusidavimai lietuviški“ kreipia žvilgsnį į XIX a. pirmosios pusės pirmąjį lietuvišką periodinį leidinį „Nusidavimai Dievo karalystėje“ arba į Gintaro Beresnevičiaus tekstą „Nusidavimai su katinais“. Aliuzinis intertekstualumas sunkiau identifikuojamas, kai jis yra lokalus ir situacinis, pvz., recenzijos pavadinimas „Opa, opa į Europą!“ gali būti atpažįstamas kaip nuoroda į Lietuvos stojimą į ES 2004 m., kai viešajame diskurse buvo aptinkama frazė „Opa, opa į/po/per Europą“¹⁴. Bendrojo (socio)kultūrinio klodo intertekstai pasižymi vartojimo variantiškumu – nebūtina tiksliai perteikti frazę, tačiau svarbu išryškinti pagrindinį semantinį dėmenį, kuris leistų identifikuoti ryšius. Esminis aliuzijų aspektas recenzijų pavadinimuose – sklandūs atpažinimo, susiejimo ir suvokimo procesai, užtikrinantys produktyvią recenzento ir skaitytojo komunikaciją.

Parafrazėmis recenzentai sukuria žaidybiškumo įspūdį ir suaktualina tam tikrą aspektą, kuris išryškėja skaitytojui atpažinus perfrazuojamą mintį (jos pagrindinė konstrukcija išsaugoma) ir pastebėjus pakeistą dėmenį. Parafrazės nepasižymi tokiu papildomos reikšmės pritraukimu kaip aliuzijos, nors recenzento korekcijos perfrazuojant žinomą frazę yra nedidelės, nes didesnis krūvis suteikiamas originalo skambesiu. Galima teigti, jog atpažinimas, minties

¹⁴ Vienas iš tokių viešojo diskurso pavyzdžių yra Jurgitos Meškauskaitės straipsnis (Meškauskaitė 2004).

virsmas parafrazėje yra esminis momentas, todėl jos paveiksmės yra tada, kai adresatas dekoduoja pakoreguotą mintį.

Recenzijų pavadinimuose gali būti perfrazuojami *literatūros* kontekstai, kurie nepretenduoja į semantinį recenzuojamo kūrinio ir siejamo teksto bendrumą. Pagal situaciją performuluojamus literatūros artefaktus galima išskirti į pasaulinės ir lietuvių literatūros segmentus. Dažniausiai perfrazuojami užsienio literatūros kūrinių pavadinimai, pvz., Marcel Proust romano „Prarasto laiko beieškant“ pavadinimas virsta „Lietuvių mentaliteto beieškant“ ir „Prarasto laiko tėkmės beieškant“ recenzijų antraštėmis; Erazmo Roterdamičio „Pagiriamasis žodis kvailybei“ tampa recenzijos „Pagiriamasis žodis Servijui Galui“ pagrindu. Į lietuvių literatūros kontekstus nukreipiančios parafrazės nėra tokios gausios ir dažniausiai yra perfrazuoti recenzuojamo kūrinio pavadinimai, pvz., recenzijos „Paniekinimo laikas“ antraštė yra pristatomo romano „Maskvos laikas“ parafrazė; „Ryšys su sidabrine migla“ žymi recenzuojamo kūrinio „Ryšys su vadaviete“ pavadinimo „korekciją“. Recenzijų „Tamsiojo gyvenimo kronikos“ (apie knygą „Neapšviestas kelio ruožas“) ir „Tad juokis, o broli...“ (apie knygą „Meilė ir kiti fundamentalieji mokslai“) pavadinimai atsieja recenzuojamą kūrinį nuo antraštėje implikuojamo. Tokią recenzento strategiją galima vadinti tyčine, nes recenzijos „Tamsiojo gyvenimo kronikos“ antraštė primena Kęstučio Navako knygos „Gero gyvenimo kronikos“ pavadinimą; pavadinime „Tad juokis, o broli...“ retorinis kreipinys – Vinco Kudirkos eilėraščio „Kol jaunas, o broli“ pavadinimo skambesį ir konstrukciją. Literatūros artefaktai yra dažniausiai perfrazuojami gal dėl to, kad šia sritimi besidomintis skaitytojas juos lengviau atpažintų, tad recenzento pastangos būtų pagrįstos.

Lotyniškų sentencijų parafrazės recenzijų pavadinimuose, pvz., „Exemplum eugenium“ – „Exemplum virtutis“ (*dorybės pavyzdys*); „Bėgu, vadinasi, esu“ – „Cogito, ergo sum“ (*Mąstau, vadinasi, esu*), demonstruoja recenzento klasikinį išprusimą ir jo gebėjimą interpretuoti. Antikinės retorikos žinias galima vadinti nišinėmis, suvokiamomis mažos grupės žmonių (pvz., mokačių lotynų kalbą), todėl masinės auditorijos neatpažįstamomis. Dėl šios priežasties pats perfrazavimo faktas netenka aktualumo, o recenzijos pavadinimas – norimo patrauklumo. Ryškesnis žaidybiškumo aspektas liudija ekspresinę antikinių parafrazių funkciją, minimizuoja nominacinę ir sumažina recenzijos pavadinimo komunikatyvumą – tuo galima pagrįsti jų vartojimo retumą.

Rečiausiai perfrazuojamu kontekstu recenzijų pavadinimuose vadintinas *kinas* – vienas toks atvejis užfiksuotas laikotarpio pradžioje, kai recenzijos antraštė „Turtuoliai vis dar verkia“ galima traktuoti kaip XX a. 9 dešimtmečio pradžioje Lietuvoje rodyto Lotynų Amerikos serialo „Ir turtuoliai verkia“ parafrazę ir tam tikrą loginę minties tąsą (pabrėžiama junginiu „vis dar“). Teigtina, jog šiuo veiksmu siekiama skaitytojui priminti konkretų faktą (situaciją), pabrėžti

aspekto (*turtuoliai verkia*) visuotinumą, o ne sutapatinti minėto filmo ir recenzuojamos knygos turinius.

Parafrazės pavadinimuose liudija žinomų diskursų variantiškumą – adresantas pats pasirenka kaip ir kokį dėmenį keisti (įmanomi keli variantai, kaip M. Proust romano „Prarasto laiko beieškant“ atveju). Parafrazių recenzijų pavadinimuose pagausėja apytikriai nuo laikotarpio vidurio ir tokia tendencija laikosi 2012 m. Dėl to galima daryti išvadą, jog stengiamasi ne naujai generuoti pavadinimus, tačiau išradingai panaudoti jau sukurtus.

Ištyrus 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotų recenzijų pavadinimus paaiškėjo, jog recenzijų pavadinimai ilgėja. Antraštės tampa vaizdingesnės ir dinamiškesnės (vartojama daugiau veiksmažodžių). Vis didesnę svarbą įgauna minties raiškos būdas – pagausėja kalbos ekspresyvinimo priemonių. Ima dominuoti ekspresyvosios antraštės, o nominacinių mažėja – taip siekiama ne tik nusakyti rašinio temą, bet ir paveikti skaitytoją. Recenzijos pavadinimo patrauklumas vis dažniau kuriamas įvairiais intertekstais: citatomis, aliuzijomis ir parafrazėmis (recenzijų antraštėse pagausėja citatų ir parafrazių). Intertekstualiųjų pavadinimų dalis išlieka panaši visą aptariamą laikotarpį. Intertekstas recenzijų antraštėse minimizuoja nominacinę funkciją ir padidina ekspresinę – pritraukiami papildomi kontekstai išplečia recenzuojamos knygos reikšminį lauką, o ne jį apibrėžia. Kurdamas intertekstą, recenzentas dažniausiai kreipia žvilgsnį į literatūros kontekstus – tokia strategija dominuoja visą 2000–2012 m. laikotarpį.

Sąmoningo rašymo eksplikacija: recenzijos pavadinimo komentavimas. Bendriausia prasme – recenzijos pavadinimo tikslas – glaustai nusakyti rašinio esmę siekiant atkreipti ir išlaikyti skaitytojo dėmesį. Recenzijos pavadinimas orientuoja į rašinio turinį, tačiau šis ryšys dėl skirtingų priežasčių ne visada vienodai išreikštas.

Ryškindamas pavadinimo priežastingumą, recenzentas atveria savo mąstymo kolizijas. Recenzentui atrodo svarbu išryškinti antraštės *atrankos procesą*, lėmusį tam tikro pavadinimo atsiradimą, todėl deduciniam argumentavimui rašinyje skiriama vietos ir vardijami galimi recenzijos pavadinimai (Sprindytė 2012: 136). Atsiverdamas recenzentas kuria intymų bendravimo toną. Demonstruodamas mąstymo ir antraštės kūrimo procesą, recenzentas į jį gali įtraukti ir skaitytoją, pvz., recenzijos „Kalvis Selinis, Luiza, Ferdinanda, Klemensas... et compagnie“ pavadinimo priežastingumas atskleidžiamas suponuojant bendrystę su skaitytoju: „Pamėginkime iššifruoti recenzijos pavadinimą. Pirmasis paslaptingos trijulės narys – italų skulptorius bei juvelyras auksakalys Benvenuto Čelinis (Céllini), antrasis – prancūzų rašytojas Lui Ferdinandas Selinas (Louis Ferdinand Céline), trečiasis – kadaise net nacijos tėvu vadintas grasisis Žoržas Klemenso (Clemenceau)“ (Mažrimas 2000: 7).

Recenzijos komunikatyvumą ir subjektyvumą rodo kritinio teksto rašymo logikos atskleidimas: „Taip pavadindamas Petro Venclovos romano „Kartybių taurė – iki dugno“ recenziją ne tik pakartojau rašytojo pasirinktą biblinę metaforą, bet ir bandau išvengti romano pavadinime galimos įžvelgti dviprasmybės“ (Bražėnas 2012: 145). Atskleisdamas esmės sutelkimo recenzijos pavadinime procesą, recenzentas pabrėžia vertinimo sąlygiškumą, t. y. kūrinio verifikacijos variantiškumą.

Recenzijos pavadinimas yra itin susietas su rašinio pradžia – *pavadinime išsakyta mintis tęsiama*, praplečiama. Tokia rašymo strategija kuria rišlaus teksto įspūdį, pvz., recenzijos „Dar viena pasaka“ pavadinimo ir pirmųjų sakinių ryšys: „Meilė beveik be sintaksės“ – „Šie metaforiniai žodžiai yra iš Sigito Gedos pomirtinio eilėraščių ir poemų rinkinio „Freskos“. Jie labai tiksliai atspindi rinkinio turinį ir kompozicinę struktūrą“ (Areška 2012: 135). Teksto pradžioje tiesioginės nuorodos į pavadinimą jo koheziją: teksto negalima atsieti nuo antraštės, nes jie vienas kitą papildo.

Recenzijos pavadinime nuskambėjęs motyvas ataidi kritinio teksto pabaigoje kaip *apibendrinimas*. Rašinio pabaigoje išryškindamas recenzijos antraštės priežastingumo motyvus, autorius įrėmina savo kalbėjimą – sukuriamą savotišką žiedinę kompoziciją, pvz.: „Atšipęs Gavelio skalpelis“ – „ilgai pjaustęs Gavelio skalpelis atšipo: jis nepajėgia prasibrauti iki paslapties“ (Juodytė-Žižienė 2000: 7). Išlikdami aptariamo kūrinio semantinės traukos lauke, recenzentai savo vertinimus akcentuoja antraštėje ir dar sykį pakartoja rašinio pabaigoje kaip, pvz., recenzijos „Vienišėjimo džiaugsmas“ paskutinės eilutės indeksuoja pavadinimą: Vis dėlto tai judesys laimingo vienišėjimo *link*, kuris pasaulį padeda paversti eilėraščiu“ (Kalcaitė 2006b: 151).

Recenzijos pavadinimo komentavimas – sąmoningo rašymo eksplikacija, rodanti minties rišlumą bei autoriaus siekį komunikuoti su skaitytoju ir šį komunikacijos aktą padaryti intymų. Rašymo proceso atskleidimas demistifikuoja rašymo aktą, parodo recenzento minties kolizijas. Dažniausiai komentuojant recenzijos pavadinimą rašinyje išryškinamas rašymo procesas (pavadinimo kūrimo aspektai) ir padidinamas teksto rišlumas (pratęsiama arba apibendrinama pavadinimo mintis). Sąmoninga rašymo eksplikacija padidina autoriaus matomumą – šis aspektas atliepia adresanto atvirėjimo tendenciją.

Ištyrus 2000–2012 m. literatūros recenzijų pavadinimus, galima daryti išvadą, jog pastebimos recenzijų pavadinimų ekspresyvinimo ir ilgėjimo tendencijos. Neretai pasitaiko vertinimą reiškiančių pavadinimų, kurie parodo subjektyvią recenzento poziciją. Teksto komponavimo aspektu pavadinimai yra rišlaus recenzijos teksto dalis: dažnai antraštė siejasi su pirmuoju rašinio sakiniu, rečiau ji akcentuojama recenzijos viduryje, pasitaiko atvejų, kai recenzijos pavadinimas nuskamba pabaigoje kaip dėstymo apibendrinimas. Tokia teksto rašymo

strategija sudaro prielaidas teigti, jog pavadinimas yra vienas iš svarbiausių, efektyvią komunikaciją inspiruojančių veiksnių.

3.2.3. Argumentacijos tipai literatūros recenzijose

Literatūros recenzija – toks literatūros kritikos ir spaudos žanras, kurio „paskirtis – informuoti skaitytojus apie naujus kūrinius, juos aptarti ir įvertinti, taip formuojant skaitytojo požiūrį ir skonį“ (Marcinkevičienė 2008a: 152). Norint paveikti skaitytoją, reikalinga tvirta argumentavimo strategija, t. y. įtikinti jį, remiantis teiginiais, kurie būtų adresato priimami (idealu – nekvestionuojant jų). Turint galvoje informacinę recenzijos struktūrą, kurią sudaro dvi pagrindinės dalys – „į objektyvumą pretenduojantis aprašymas, arba atpasakojimas, ir subjektyvus vertinimas“ (Marcinkevičienė 2008a: 153) – nulemiama atitinkamo tipo argumentacija. Į objektyvumą pretenduojantis aprašymas recenzijose grįstas loginiais, analizę įtvirtinančiais ir recenzento tezes įrodančiais argumentais. Subjektyvus vertinimas kyla iš recenzento santykio su aptariama knyga, todėl neretai pasitelkiami emocinės kilmės ir ekspresinės prigimties įrodymai.

Žvelgiant į 2000–2012 m. laikotarpio literatūros kūrinių recenzijas, pastebėta argumentacijos šaltinių balanso ir naudojimo kaita. Retorikos teorijoje (Koženiausienė 2013: 87–118) išskiriamas dvi argumentavimo rūšis (loginį ir retorinį) galima pastebėti ir 2000–2012 m. laikotarpio lietuvių literatūros recenzijose. Loginiai argumentai „bet kuriai tezei pagrįsti yra faktologiniai: faktai, skaičiai, mokslo tiesos, ekspertų išvados. Tik šalia jų turi galią ir retoriniai argumentai, kai pasitelkiama analogija, pavyzdžiai, palyginimai, metaforos, alegorijos ir kitos retorinės priemonės“ (Koženiausienė 2013: 89). Loginiais argumentais recenzijose yra laikoma faktologinė informacija, kurią galima patikrinti, t. y. įvairūs tyrimai, įrodyti ir nekintantys faktai. Literatūros recenzijų atveju loginiai argumentai naudojami gilinantį į recenzuojamą knygą, skaidant tekstą į prasminius segmentus ir ieškant atramų kultūros diskurse bei recenzentui siekiant įrodyti savo teisumą.

Retoriniai argumentai padidina faktinių duomenų poveikį ir išduoda rašinio autoriaus požiūrį į išreikštus dalykus. Retorinės argumentacijos pagrindas yra tam tikras pažiūras, moralines normas ir vertinimus reiškiančios tezės. Pati „argumentavimo kalba yra skirta teiginio (tezės) įrodymui logine argumentų galia ir/arba adresato įtikinimui lingvistinėmis raiškos priemonėmis“ (Nauckūnaitė 2005: 20). Gausesnis retorinių argumentų naudojimas atkreipia skaitytojų dėmesį į rašinio autorių (retorinės priemonės ir lingvistinės strategijos yra parenkamos rašančiojo nuožiūra) ir parodo recenzento siekį paveikti adresatą.

Recenzijai, kaip analitiniam žanrui, svarbu aptarti knygą, t. y. ją išanalizuoti. Produktivi analizė galima, kai nėra eliminuojami loginiai argumentai, o retoriniais argumentais sustiprinamas vertinimas, dėsningai išsirutuliojęs iš knygos aptarimo. „Jei nėra vertinimo, tik trumpas kūrinio pristatymas, arba jei vertinimas tik teigiamas, reklaminis, toks rašinys vadinamas *anotacija* <...>“ (Marcinkevičienė 2008a: 20), todėl visavertė recenzija yra tuomet, kai išlaiko pristatymo ir vertinimo, arba loginių ir retorinių argumentų balansą.

Tinkamas loginių ir retorinių argumentų kiekis ir santykis apibrėžia recenzijos žanrą ir stilių. Imant dominuoti kuriai nors iš argumentų rūšių, ryškėja recenzijos žanro variantiškumas: loginių argumentų gausa suponuoja mokslinį diskursą, o didesnis retorinių argumentų kiekis formuoja publicistinio, meninio teksto pamatus. Laikotarpio viduryje fiksuojamas recenzentų siekis nutolti nuo standartinės recenzijos: „Kalbėjimas apie naują ne pirmą dešimtį rašančio poeto knygą tarytum įpareigotų bent „dėl akių“ arba dėl to, kad „taip įprasta“ rašant recenziją, apžvelgti ankstesniąją poeto kūrybą, išgirsti ją nagrinėjusių kritikų vertinimus. Toks recenzavimo būdas būtų paprastesnis – keletas pasiskolintų kritikos eilučių, pastraipa cituojamų kitų pastebėtų autoriaus „kūrybos tendencijų“, tuomet į pasigamintas vėžes įstatoma nauja poezijos knyga, pateikiama charakteringų eilėraščių citatų, galbūt dar tinkama (geriausiai – aklaplėšiška ir provokuojanti) paties autoriaus frazė, apibendrinimas ir recenzija baigta. Šis „klasikinis“ recenzijos modelis telieka nuošaly“ (Švilpienė 2006: 142). Nuo laikotarpio vidurio pastebimos recenzentų pastangos išreikšti asmeninį santykį su pristatoma knyga, nes kontekstų jungimas kritiniame rašinyje imamas traktuoti kaip savitiksliis, neturintis naudos adresatui: „[Knygų recenzentai] Kuria recenzijas kaip frankenšteino darbus. Vienos knygos kūną lopo citatomis iš kitų knygų kūno dalių. Dėlioja skirtingų knygų dalis ir jungiamaisiais žodžiais susiuvu. Kartais dalys nesuauaga ir pradeda pūti. Perskaitai recenziją ir nesupranti, verta knyga domėtis ar ne“ (Skrebiškytė 2012: 5). Galima daryti prielaidą, kad, 2000–2012 m. kintant žiūrai į recenzijos tikslą, kinta ir jos argumentacinė schema.

Loginius ir retorinius argumentus skiria psichologinio įsitraukimo aspektas – loginius argumentus galima vadinti neutraliais, o retorinius – emociškai konotuotais. Retorinių argumentų kiekis tiesiogiai proporcingas recenzento jūtamumui tekste, o loginiais argumentais konstruojama recenzijos turinio sąranga. Loginiais argumentais grindžiamas problemos sprendimas (t. y. tezės įrodymas), o retoriniais – siekiama paveikti adresatą. Nuo laikotarpio vidurio fiksuojant metakritinę tendenciją lietuvių literatūros recenzijose, pastebimas loginių ir retorinių variantiškumas ir jų santykio kaita.

Loginiai argumentai. 2000–2012 m. loginių argumentų šaltiniai yra įvairūs ir, priklausomai nuo laikmečio, skirtingai dominuojantys. Kone absoliučią loginių argumentų daugumą recenzijose sudaro *įžodinti* faktai, kuriuos galima vadinti intertekstu – kieno nors

pasakytos mintys laikomos faktų ir jomis operuojama analizuojant naują knygą. Interteksto ir recenzijos ryšiai gali būti dvejopi: tiesiogiai susiję su aptariama knyga ir sąlyginės (prasminės) jungties. Pirmuoju atveju pateikiama su pristatoma knyga susijusių faktų (kitų literatūros lauko veikėjų teiginių apie konkretų kūrinį), kurie yra lokalūs, t. y. apima lietuvių literatūros lauką. Antruoju atveju pritraukiami tematiškai aktualūs kontekstai (autoritetų mintys tam tikromis temomis), kurie yra gana globalūs, orientuoti į kūrinio semantiką. Išimtiniais atvejais kaip loginis argumentas pasitelkiami skaičiai (pvz., populiarumą pagrįsti knygos tiražu) ir faktografija.

Literatūros recenzija nuo kitų meno recenzijų išsiskiria tuo, kad aptariamas objektas yra įterpiamas į kritikos tekstą, t. y. teiginiai apie jį yra pagrindžiami juo pačiu. Klostosi situacija, kai aptariama knyga tampa loginių argumentų šaltiniu – taip skaitytojas gali suvokti ne tik kūrinio prasmę, bet ir *susipažinti* su aptariamu objektu tiesiogiai. Literatūros kūrinys tampa faktu, recenzijoje galinčiu apibūdinti patį save, pvz., „Rašytojo nuostaba ir tam tikras ironiškas cinizmas, požiūris į materiją geriausiai atsiskleidžia tekste „Traktatas apie manekenus“: „Materija yra pasyviausia ir labiausiai beginklė <...>“ (Parulskis 2000c: 9); „Vardan teisingumo reiktų cituoti visą eilėrašį, bet kurgi toks vietos negailintis teisingumas gyvena, – taigi strofa iš eilėraščio „Prie elektros transformatoriaus rugiuose““ (Parulskis 2000k: 145); „Geriausiai M. Peleckio knygą atspindi jo eilėraštis 56 puslapyje <...>“ (Sobeckis 2006: 7). Recenziją traktuojant kaip tekstą, pristatomos knygos ištraukos suvoktinos kaip intertekstas, tačiau, literatūros kūrinio atžvilgiu, recenzija yra antrinis, literatūros kūrinio inspiruotas, tekstas. Vadinasi, pristatyti knygą, neįterpiant jos ištraukų recenzijoje neįmanoma – tai literatūros recenzijos konstanta. George'ui Steineriui kritiką apibrėžiant kaip „antrinį diskursą apie literatūrą“ (Steiner 1998: 24), teigiama, jog „atriboti antrinę plotmę nuo pirminės, parazitinę nuo betarpiškos“ (Steiner 1998: 25) yra neįmanoma, todėl aptariamo kūrinio įsiterpimas į recenziją yra pagrįstas ir logiškas. Mažesnis kūrinio citatų recenzijoje skaičių galėjo nulemti dėmesio centro perkėlimas (pvz., į asmeninių potyrių refleksijas ir pan.) ir pakitusi argumentacijos schema.

Literatūros recenzijose loginiai argumentai pasitelkiami siekiant pagrįsti pateiktą tezė arba padidinti jos svarbą. Vienas iš loginių argumentų raiškos būdų – tiesioginis citavimas, t. y. konteksto įtraukimas. Tiesioginis citavimas įpareigoja recenzentą nurodyti citatos šaltinį, pvz.: „galima tik spėlioti arba pasiremti Peterio Sloterdijko, „Ciniškojo proto kritikos“ autoriaus, mintimis: „Pirmasis pasaulinis karas <...>“ (Parulskis 2000l: 9). Literatūros recenzijoje nurodant perteikiamų minčių autorystę patvirtinamas cituojamo asmens autoritetas ir recenzento intelektualumas. Cituodamas rašinio autorius demonstruoja savo gebėjimą sieti kontekstus,

einamosios kritikos tekste sukurti intertekstines jungtis, laikytis kalbos etikos (paisyti intelektualinės nuosavybės principų) – jam svarbu, kas ir ką pasakė.

Tiesioginis citavimas dažniausiai naudojamas tada, kai recenzijos autorius nori pabrėžti minčių ribas: „Pasaulio teatralizavimo principą tiksliai nusako savo „Dienoraštyje“ Witoldas Gombrowiczius <...>: Tiesą sakant <...> Jis troško susilpninti tiek materiją, tiek dvasią“ (Parulskis 2000c: 9). Tiksliai perteikdamas kito asmens mintis, recenzentas išryškina jų svarbą. Pažodinis citavimas užima dalį kritiko kuriamo teksto, tad citata turi būti ypatinga, nes jai skiriamas dėmesys: „Šito labiausiai ir „išsigando“ G. Radvilavičiūtė, „Šiaurės Atėnuose“ (2004 05 08) recenzuodama poeto eseistikos rinktinę „Rašymas dūmais“: „Nenorėčiau būti A. Andriuškevičius <...>“ (Nemčinskas 2006: 8). Tikslus citavimas rodo recenzento dėmesio sutelktį į tam tikrą perteikiamą aspektą ir kito žmogaus nuomonės svarbą, nes jai rašinio autorius įterpia į savo tekstą.

Loginiu argumentu recenzijose galima vadinti kito asmens minčių perpasakojimą, t. y. netiesioginį (nepažodinį) citavimą. Tokio pobūdžio citavimas yra laisvesnis nei tiesioginis, rodo recenzento siekį įtraukti kontekstą, tačiau ne įsipareigoti jam ir perteikiamų minčių autoriui, nors pastarasis nurodomas: „J. Brodskis manė, jog būtent krikščionys sunaikino helenistinį pasaulį“ (Parulskis 2000d:9); „vadinamojo semantinio-sintaksinio (J. Girdzijausko terminas) verlibro kaitaliojimas“ (Parulskis 2000: 145). Netiesioginis citavimas, dažniausiai ženklinamas prielinksniais „anot“, „pasak“, veiksmažodinėmis konstrukcijomis („yra pavadinęs“, „manė, kad“ ir t. t.), rodo skirtį tarp įterpiamų minčių bei recenzento teiginių ir turi specifinę paskirtį recenzijoje.

Nepažodinis citavimas rodo recenzento norą perteikti esmę, pagrindinę mintį, pateikti faktą ir taip kurti polemiką: „atmetant Giedrės Kazlauskaitės „Šiaurės Atėnuose“ nuolat primygtinai peršamą mintį apie minėtiems rašytojams būdingą paviršutinišką populiarumo vaikymąsi <...>“ (Mačaitytė 2006: 7). Literatūrinė polemika galima remiantis daliniu pažodiniu citavimu: „Autorė viename iš ankstesnių savaitraščio „Literatūra ir menas“ interviu, užklausta apie naująjį kūrinį „Ledynmečio žvaigždės“, atsakė, jog nekėlė „sau didingų uždavinių atskleisti kokias nors ypatingas prasmės gelmes“ jame. Tačiau su tuo teiginiu nenorėčiau sutikti <...>“ (Tidikytė 2000: 141). Recenzijoje ataidintis *kito* balsas pajvairina recenzijos tematines aktualizacijas, leidžia skaitytojui susikurti bendresnį vaizdą apie pristatomą knygą, nors rašinys dėliojamas tarsi iš mozaikos dalelių. Vienas iš būdų įterpti svetimų perpasakojamų kitų autorių minčių – pateikti jų skliausteliuose; tokia strategija naudojama maždaug penktadalyje visų atvejų tyrinėjamose recenzijose. Iš to galima daryti išvadą, kad recenzentas svetimas mintis laiko papildiniu, antraeilės svarbos informacija, padarančia jo rašinį įvairiapusiškesnį.

Tam tikro loginio argumentavimo 2000–2012 m. recenzijose schema galima vadinti paslėptą (implikuotą) citavimą, t. y. konteksto, kurį būtina paaiškinti, į savo analizę įterpimas. Implikuotas citavimas gali būti apibūdinamas kaip santraukiškas minties perteikimas, įgaunantis prasmę recenzentui jį praplėtus savo teiginiais. Vienais atvejais šie intarpai gali būti pratęsimi, pvz., „<...> Manding įžvalgiausiuose pastarojo meto straipsniuose – Rimos Pociūtės ir Audingos Peluritytės <...> – pastangos reabilituoti iš iš naujo analitiškai įsiskaityti veda prie kito tradicinio poliaus – prie literatūrinio kanonizavimo, prie pačių aukščiausių meno įvertinimų taikymo (abi autorės vartoja iškalbias „auksinės klasikos“, „poezijos nektaro“ metaforas)“ (Kvietkauskas 2000:168). Tokių teiginių egzistavimas recenzijose be recenzento paaiškinimo yra nefunkcionalūs. Recenzentui plėtojant mintį, skaitytojas suvokia interteksto turinį, kurio rašinio autorius plačiau nekommentuoja, tačiau, pasiremdamas kitų įžvalgomis, sustiprina savo teiginio poziciją.

Faktografija, kaip vienas iš loginio argumentavimo būdų, lietuvių literatūros recenzijose yra itin retas reiškiny – ji pasitelkiama tada, kai aptariamą knygą ir recenzijos rašymo momentą skiria laiko perspektyva. Faktografija svarbi tampa identifikuojant kūrinį chronotopiją: „Gaila, kad sudarytoja nė nepabandė spręsti ir poetės kūrybos chronologijos klausimų. Išskyrus vienintelį atvejį (p. 59), knygoje niekur nenurodytos eilėraščių parašymo datos. O juk visuose U. Tamošiūnaitės eilėraščių nuorašuose jos tiksliai nurodytos: „Žiema“ – 1878 m vasario 5 d. <...>“ (Šlekys 2000: 146); „Vienišėja“ – antroji poetės Enrikos Striogaitės knyga (pirmoji – „Lyja“ – pasirodė 2004 m. ir buvo įvertinta kaip sėkmingas debiutas)“ (Kalcaitė 2006b: 148) ir kt. Kaip faktografinius duomenis galima traktuoti su autoriaus amžiumi susijusius teiginius (pvz., „Jis penkiasdešimtmetis <...>“ (Bukelienė 2000: 172)), kurie pačiam knygos pristatymui įtakos neturi, tačiau praplečia skaitytojo žinias, struktūrą apibrėžiančias mintis. Pristatomos knygos tiražo aptartis taip pat priskiriama prie faktologinių duomenų. Itin retais atvejais skaičiais bandoma pagrįsti savo teiginį literatūros recenzijoje, pasitelkiant bendruosius sociokultūrinius kontekstus, pvz., „Kad 80 proc. amerikiečių nemano, jog japonų reikia atsiprašyti už Hirosimą ir Nagasakį“ (Šerelytė 2006b: 140).

Tendencija nurodyti cituojamų ar perfrazuojamų minčių autorių 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijose yra vyraujanti. Pastebėta, kad dažniausiai pažodžiui cituojami lietuvių literatūros lauko. Užsienio autoritetų mintys dažniausiai perpasakojamos.

Netiesioginis citavimas (arba perpasakojimas) gali būti vadinamas dominuojančia intertekstualumo strategija ir argumentavimo schema, kuri pastebėta tiriant 2006 m. literatūros recenzijas leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotas recenzijas. 2000 m. dažniau aptinkama pažodinio citavimo atvejų. Analizuojant 2006 m. literatūros recenzijas pastebėta, kad daugiau linkstama į kontekstą recenzijos skaitytoją

nukreipti perpasakojant intertekstą arba fragmentuotai cituojant. Tendencija *neįsipareigoti* citatai liudija recenzentų laisvą valią interpretuoti kultūrinį diskursą.

Pagrindiniais literatūros recenzijų loginių argumentų šaltiniais galima vadinti literatūrologų tyrimus ir literatūros kritikų įžvalgas, garsių rašytojų teiginius, kurie traktuojami kaip loginis faktas. Iš esmės, tikra logine argumentacija tirtose recenzijose gali vadinti duomenis, kurie pasitelkiami nusakyti kūrinių chronotopiją. Daugelis argumentų, kurie traktuojami kaip loginiai, turi retorinės argumentacijos atspalvį.

Retoriniai argumentai sustiprina vertinamąjį 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijų aspektą, paryškina tezės įtaigumą. „<...> Pačiame žodyje „vertinimas“ esama giminingu padidėjusios vertės, psichologinės ir materialinės naudos konotacijų“ (Steiner 1998: 31). Vertinimą konstruojant ant loginių argumentų pamato, retoriniais argumentais apeliuojama į adresato emocijas, t. y. į psichologinį lygmenį, naudojant tam tikras kalbines strategijas. „Emocinės ir ekspresinės kalbos priemonės formuoja ypatingą argumentacijos lauką, pridengia loginius argumentavimo trūkumus, ir tekstas gali tapti socialine galia primesti visuomenei tam tikrą požiūrį“ (Nauckūnaitė 2005: 20). Retoriniai argumentai recenzijoje atlieka apeliacinę funkciją, kuri pagrįsta specifine kalbos organizacija.

Siekiant paveikti adresatą 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijose pasitelkiami **palyginimai**: „Dvišakiai tekstai primena kai kuriuos Norvilo verstus indėnų ir tuvių tekstus (senovės indėnų ir tuvių poezijos ir šamanistinių tekstų vertimus Norvilas publikavo „Literatūroje ir mene“, „Šiaurės Atėnuose“ 2004 m.)“ (Vedrickaitė 2007: 6) Palyginimai, nors ir be palyginamojo žodžio, formuoja skaitytojo sąmonėje vaizdines asociacijas, praplečia recenzijos vaizdinių lauką, pritraukia naujus kontekstus, papildo analizuojamo kūrinio semantiką.

Palyginimai recenzijose neretai kuria intertekstines jungtis, t. y. veikia kaip nuorodos į kitus kūrinius. Lyginimo objektai tarpusavyje kuria specifinį ryšį, kur vienas objektas yra viršesnis už kitą: „Kaip prustiškas paauglys, pradėjęs itin taikliai vertinti pasaulį iki tol nepastebėtomis įžvalgomis, H. Parlandas rašo apie žmones ir gyvenimą taip, tarsi tai būtų prie balto audinio prismeigti drugeliai“ (Marcinkevičius 2011c: 9). Iš pavyzdžių matyti, jog recenzentas pats sudėlioja loginius kirčius, suteikdamas mažiau žinomiems dalykams didesnę reikšmę (gretinimas su žinomais žinimų rašytojų kūryba).

Retorinių argumentų grupei priskiriami 2000–2012 m. laikotarpiu naudojami **pavyzdžiai**, kuriais, kaip ekspresinio ir emocinio poveikio priemonėmis, recenzentai naudojami pagrįsti savo teiginiais. Dažniausiai pasitaikantys ir recenzento argumentaciją sustiprinantys pavyzdžiai yra iš pristatomos knygos: „kai kurios „Paruzijos“ scenos, pavyzdžiui, mylėjimasis pakeliui į

kapines ar kapinėse, gali pasirodyti netgi nekrofiliskos“ (Ivanauskaitė 2005: 9). Pavyzdžiais yra pabrėžiami recenzentui aktualūs dalykai, išskiriami aptariamoje knygoje jį dominantys aspektai.

Retorinių argumentų grupei priskirtina **asmeninė argumentacija**, kuri, kaip ir retorinė, turi emocinę konotaciją. Asmeniniai argumentai yra grįsti subjektyvumu ir recenzento asmeninio santykio su pristatoma knyga: „Visiškai nenoriu nepakankamai įvertinti skausmą arba šaipytis iš jo <...>“ (Marcinkevičius 2011d: 9). Dažniausiai asmeninės argumentacijos „šaltinis“ yra pats recenzentas. Tokio tipo argumentai sustiprina recenzento poziciją, pagrindžia jo paties teiginius ir pateisina išsakytas mintis.

Recenzijų analizė atskleidė, jog rašiniuose dažniau naudojami loginiai argumentai, jie yra įvairesni. Loginiais argumentais siekiama pagrįsti išsakytas mintis, įtikinti recenzijos skaitytoją jų tvirtumu. Loginių argumentų dominavimas recenzijose siejamas su šio žanro analitiniu pradū: „[I]š anksto atsiprašau, jei trūks emocijų ir bus vadovaujamasi grynuoju protu, taip nepadedant recenzijos žanrui išlipti iš literatūros tarnaitės griovio“ (Marcinkevičius 2011: 10). Aiškėja nuostata, kad loginiais argumentais, t. y. grynuoju protu, grindžiama kūrinio recenzija yra literatūros tarnaitė, dirbanti literatūrai ir gaunanti menką atlygį. Šioje citatoje iškeliamas mintis, kad sodri emocijų recenzija įgyja tam tikrą nepriklausomybę nuo literatūros ir gali būti greta jos, todėl kratymasis literatūros tarnaitės vaidmens skatina pasitelkti retorinių argumentų.

Retorinių argumentų yra mažiau ir jie išsiskiria didesniu emociniu poveikiu nei loginiai argumentai. Dažniausiai naudojamu retorinių argumentų grupe galima vadinti pavyzdžius, kuriais recenzentas grindžia savo teiginius. Pasitaiko ir asmeninės argumentacijos pavyzdžių, kurie tiesiogiai išreiškia recenzento poziciją. Asmeninės nuomonės reiškinimas recenzijose atspindi bendrąją kolokvizacijos tendenciją, įsismelkiančią į kritinės minties dėstymą.

Loginių ir retorinių argumentacijos šaltinių ir jų naudojimo strategijų tyrimas atskleidė, kad recenzentai dažniau naudoja loginius argumentus, kurie tokiais vadintini su tam tikra išlyga. Šis sąlygiškumas gana ryškus recenzentams perpasakojant kieno nors teiginius, – taip atsiranda interpretacijos galimybė ir klaidos tikimybė. Šiuo atveju loginio argumento pamatas siejamas su autoriteto kaip tam tikro fakto svarba konkrečiomis aplinkybėmis. Loginiai ir retoriniai argumentai vieni kitus papildo ir sustiprina, todėl recenzijose, siekiant įtikinti, jie pasitelkami pramaišiu.

3.3. Adresato aktualizacijos kaitos kryptys

Žvelgiant į komunikacinę 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijų situaciją, išryškėja padidėjęs dėmesys recenzijos adresatui. Be nedidelių išimčių (pvz., kai kritinis tekstas skirtas pristatomos knygos autoriui) recenzijos adresatas yra galimas knygos skaitytojas. Be pačiose

literatūros recenzijose pastebimo judesio adresato link, lietuvių kultūrinėje žiniasklaidoje 2003 m. fiksuojama aiški to eksplikacija: „<...> Kritikui svarbiau ne kūrėjas, o suvokėjas. Juk šiulaikinė vartotojų kultūra, pavertusi meną preke, praplėtė ir kritikos galimybes“ (Staniulis 2003: 3). Recenzijos adresatas suvokimas plačiau nei galimas knygos skaitytojas, todėl jis vadinamas suvokėju, t. y. asmeniu, gebančiu priimti ir suvokti perteikiamą prasmę. Adresanto ir adresato ryšius nulemia tarpasmeninis atstumas ir jo apibrėžta komunikacinė erdvė.

Analizuojant 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ spausdintų literatūros recenzijos tarpasmeninę funkciją, į tyrimų lauką patenka trys pagrindinės kategorijos: rašytojai, skaitytojai ir aprašomieji dalykai. Šios funkcijos raiška aktualizuoja literatūrinės komunikacijos akto dalyvius ir rašytojo modalumą. Prielaida, leidžianti recenzentą ir skaitytoją teigti esant komunikacijos akto dalyviais, yra apibendrinta komunikacijos mokslų teoretiko Johno Fiske'ės mintis, jog „komunikacija – tai pokalbis, televizija, informacijos platinimas, literatūros kritika ar mūsų šukuosena – sąrašas begalinis“ (Fiske 1998: 15). Taikant komunikacijos mokslų terminus, rašytojus galima vadinti adresantais, informacijos siuntėjais, o skaitytojus – adresatais, informacijos gavėjais. Praplečiant šią sampratą įterptinas ir anksčiau minėtas „suvokėjo“ terminas.

Literatūros recenzija, inspiruojanti tam tikrą komunikacijos aktą, pozicionuoja adresantus ir adresatus, sukuria specifinius jų ryšius, kurie nulemti adresanto pasirinktos tapatybės bei požiūrio į adresatą, nes bendriausia prasme „kiekvieniu tekstu rašytojas vienaip ar kitaip pristato save, pvz., kaip visažinį grožinės literatūros kūrinį <...>, kaip individą ar visą grupę, kaip konkrečios dalykinės srities žinovą ar dar kokių kitu aspektu“ (Marcinkevičienė 2004: 207). 2000–2012 metų literatūrinės periodikos recenzijose adresantas yra įvairialypis, o jo tapatybė kinta – ši akivaizdžiausiai išreiškiama įvardžiais (*aš* arba *mes*) (apie tai plačiau žr. 4.1 poskyryje). Recenzento saviidentifikacija ir jos paaiškinimas išduoda jo požiūrį į skaitytoją ir pagrindžia temos pasirinkimą ir naudojamas kritinio teksto konstravimo strategijas.

Pagrindiniai kritinio literatūrinio komunikacijos akto, kuris įvardijamas kaip recenzija, dalyviai yra adresantas ir adresatas, t. y. recenzentas ir recenzijos/galimas knygos skaitytojas. Literatūros periodika, kurioje paskelbta recenzija, yra spausdintinė medija, todėl baigtinė, nes tekstui nesuteikiamas interaktyvus grįžtamasis ryšys ir komunikacijos aktas yra vienakryptis. Literatūrinės komunikacijos akte recenzija yra adresanto minčių eksplikavimo galimybė, todėl jis turi tam tikrų pranašumų skaitytojo atžvilgiu: gali pateikti savo nuomonę, jo parašyto teksto kritika nusitęsusi laike, t. y. skaitytojo reakcijos į tekstą ir jo refleksijos laikas yra ganėtinai ilgas. Recenzento viršenybė tekste išryškėja pasirenkant tapatybę: „Rašytojas gali rodytis kaip skaitytojo draugas, patarėjas, linksmintojas. Rašytojo tapatybė gali būti aiškiai jaučiama ir įvardijama, reiškia įvardžiais *aš* ar *mes*. Jei *mes*, tai ar jis susitapatina su skaitytoju ir kalba

abiejų vardu <...>, ar priklauso kitai grupei nei skaitytojas <...>“ (Marcinkevičienė 2004: 207). Recenzento pasirinkta tapatybė nulemia atstumą tarp jo ir adresato bei empatijos laipsnį.

Pastebėta, kad 2000 m. literatūros recenzijos pasižymi **poliadresatiškumu**, t. y. kai tekstas skirtas kelioms adresatų grupėms, ir implikacine šalutinių (jais galima vadinti visus, išskyrus tiesioginį recenzuojamos knygos skaitytoją) adresatų raišką (pabraukta E. V.). Recenzijos adresatas gali būti viena numanoma skaitytojų kategorija, t. y. galimas aptariamos knygos skaitytojas. Be to, recenzentas savo kritiniu rašiniu gali kreiptis į leidėją, paties kūrinio autorių, redaktorių ar dailininką (apipavidalintoją) ir kt.. Siekis atkreipti kelių adresatų dėmesį fragmentuoja recenzijos mintį, skaido kritinį naratyvą, decentruoja knygą kaip žodžio meno objektą, rodo recenzento pastangas aprėpti kuo daugiau pristatomos knygos dalykų.

Turint galvoje recenzijos žanro specifiką, pagrindiniu adresatu laikomas **galutinis knygos skaitytojas**. Laikotarpio pradžioje pabrėžiama, jog „[p]oetui jo knygų recenzijos gal ir nėra itin svarbios. Recenzija reikalingesnė skaitytojui, kaip patarėja. Be to, ji glaustai užfiksuoja ir įvertina naują kultūrinį faktą, taigi nėra bereikšmis darbas. Kai kurias knygas sunku recenzuoti“ (Skaudivilaitė 2000: 146). Deklaruotas žvilgsnis į knygos skaitytoją suponuoja monoadresatinę situaciją, kur prioritetas yra skaitytojo poreikiai („kaip patarėja“, t. y. leidžianti susiorientuoti literatūros lauke). Recenzijose susitelkiama į paprasto skaitytojo poreikių tenkinimą ir išsamią, verifikuojančią analizę: „Paėmęs knygą į rankas, potencialus skaitytojas dar sužino <...>“ (Jonušys 2006: 147). Norint patenkinti skaitytojų poreikius, pirma reikia juos žinoti. Vadinasi, *gera* recenzija bus ta, kuri labiausiai rezonuos skaitytojų lūkesčius, o *geras* recenzentas tas, kuris geba pažinti adresatą ir tuos lūkesčius užčiuopti („<...> [Š]iandieninio skaitytojo klausia gerokai atbukinta pigių, banalių vertybių“ (Guščius 2000: 4)) ir prisitaikyti.

Skaitytojo figūra recenzijoje svarbi tuo, kad leidžia recenzentui apibrėžti save, t. y. skaitytojas tampa *kitu*, padedančiu formuoti adresanto tapatybę. Recenzentas liaujasi kalbėjęs *mes* vardu kuriant gyvo pokalbio situaciją, pvz., „Tai tiek šįkart, ir gero savaitgalio, mielieji!“ (Vaitkevičiūtė 2006: 5); „Tačiau kaip tik taip ir buvo sumanyta, gerbiamieji“ (Banytė 2012: 144). Susidaro išpūdis, jog recenzentui svarbus ryšys su adresatu, kurį sustiprina kreipinys (kaip minėtais atvejais – „mielieji“).

Recenzijoje kuriamą dialogiškumą galima įvardyti kaip recenzento dėmesio adresatui raišką. Pokalbio intonacijos sumažina atstumą tarp komuniukuotojų ir kuria patrauklų komunikacijos aktą – sudaromas bendrystės išpūdis. (Per)skaitymo ir aptarimo kartu regimybė leidžia skaitytojui jaustis aktyviu, tačiau (spaudos atveju) nebyliu šio proceso dalyviu. Šiuo atveju recenzentas nesitapatina su auditorija: „Pasitaisau, jei pamanėt, kad knyga <...>“ (Plečkaitis 2012: 9). Recenzijos autorius inspiruoja *aš-jūs* skirtį komunikacijos akte, t. y.

atriboja save nuo masės ir pateikia kaip individą. Ši situacija akivaizdi ryškėjant recenzijų subjektyvėjimui (tai pastebima 2006 m.) ir ima vyrauti.

Skaitytojo paminėjimas tekste rodo adresanto susitelkimą ties juo: „skaitytojo laukia“, „skaitytojas pats gali susikurti“, „skaitytojas atkreips dėmesį“, „jaunesnis negu dvidešimt penkerių metų skaitytojai gali skaityt“. Apie skaitytoją kalbant trečiuoju asmeniu, nuo jo atsitolinama, ribojama empatija ir susitelkiama į kūrinio sukeliamas patirtis. Tokia recenzento laikysena pabrėžia pastangas laikytis objektyvizuoto kalbėjimo – jos itin aiškios 2000 m. Žvelgiant į 2000–2012 m. lietuvių literatūros recenzijų visumą, ši strategija laikoma dominuojančias pozicijas praranda.

Knygos sudarytojas į recenzento akiratį patenka dėl išskirtinės veiklos ir tam tikrų galios santykių literatūros lauke. Sudarytojo vaidmuo aptariant knygą ypatingas tuo, jog jis yra sąlyginis autoriaus substitutas: leidinio sudarytojas organizuoja leidinio koncepciją bei tekstų srautus. Analizuodamas „Literatūrinių Vilniaus slinkčių 2012“ almanachą, Nerijus Cibulskas mano esant svarbu paminėti leidinio **sudarytoją** ir jo indėlį į nuveiktą darbą: „Atrodo, kad almanacho sudarytojas poetas Aivaras Veiknys vėlei mėgina atrasti tam tikrą koncepciją, nužymėti liniją, kuri galėtų jungti ganėtinai skirtingus autorius. <...> Vis dėlto tema buvo naudingas orientyras daugumai rašančiųjų“ (Cibulskas 2012b: 9). Aptariamo leidinio kokybės vertinimas tarsi užleidžia vietą su jo išleidimu susijusių asmenų veiklos įvertinimui, rodo recenzento prielankumą: pagyrimai aiškiai eksplikuoti asmeniniu lygmeniu (t. y. paminimas vieno iš sudarytojų vardas ir pavardė). Tokio pobūdžio tekstas siunčia žinutę adresatui, kad ne tik leidinys yra kokybiškas estetiniu aspektu, bet kad būtent paminėtas asmuo geba atlikti jam patikėtus darbus, todėl toks kultūrinis ar literatūrinis leidinys yra kokybiškas.

Greta leidinio sudarytojo gali būti aptariama ir jo **redaktorius**, konstruojančio leidinio vaizdinį, veikla, pvz., „Almanachų sudarytojai ir redaktoriai (Petras Palilionis, Enrika Striogaitė, Dovilė Zelčiūtė ir Petras Venclovas) iš tiesų nuveikė nemažą darbą: iš daugiau nei 200 autorių atrinko 26 poetus ir 17 prozininkų. Tačiau niekas negali tvirtinti, kad koks jaunas kūrėjas neliko „už borto“ <...>“ (Venclovas 2006: 150). Leidinio redaktoriaus darbas vaizduojamas kaip atsakingas, kolosalus ir skrupulingas (skaičių paminėjimas), tačiau akivaizdžių pagyrimų vengiama – tai galima pagrįsti tuo, jog vienas iš leidinio redaktorių ir recenzijos autorius yra tas pats asmuo – Petras Venclovas (kuris, kaip ir jo paties recenzijoje minėti asmenys, yra Kauno rašytojai). Kita vertus, recenzentas įvertina ir sudarytojo bei redaktoriaus darbą, todėl ši recenzija yra skirta ir jam. Tokia implicitinio pobūdžio informacija liudija recenzijos poliadresatiškumo tendenciją, žymią 2012 m. Polinkio į poliadresatiškumą, aktualizuojant leidinio sudarytoją, mažiau matyti laikotarpio pradžioje. Benediktas Januševičius, aptardamas

almanachą „Poetinis Druskininkų ruduo 2000“ (Januševičius 2000: 5), mini jame publikuotus tekstus, juos aptaria, tačiau apie sudarytoją ar kitus, su leidiniu susijusius asmenis, nekalba.

Poliadresatiškumu pasižymi verstinių grožinių kūrinių recenzijos, nes skaitytojui suteikiama žinių apie vertimo kokybę: paminimas **vertėjas** ir įvertinamas jo darbas. Neretai tokiu principu kuriamas vertėjo simbolinis kapitalas. Akcentuojant vertėjo darbą, formuojama skaitytojo nuomonė apie tam tikrą vertėją, pvz., „Knygą išvertė Inga Tuliševskaitė, kuri lietuvių kalba pateikė kelias dešimtis itališkų veikalų ir kuriai po Eco jau nė vienas vertimas nebeturėtų būti kietas riešutas.“ (Musteikis 2000a: 5) – suponuojama prielaida, jog minėtos vertėjos darbai yra kokybiški. Vertėjo triūso (į)vertinimas nukreipia žvilgsnį į kūrinio kalbos lygmenį: „<...> Manau, vertėja teisingai pasirinko kai kuriais atvejais sulietuvindama vardus <...>“ (Jonušys 2012: 9); „Deja, daugeliu atvejų vaiko kalbos gramatika vertime neatspindėta.“ (Kačkutė, Mikalauskienė 2012: 5). Kai vertėjas recenzijoje neįvardijamas, adresanto siekis komunikuoti su juo yra implikuotas, t. y. dėmesio atkreipimas į bet kokio subjekto veiklą, susijusią su aptariama knyga, rodo recenzento visa apimančią žvilgsnį.

Pabrėždamas vertėjo pavardę recenzijoje, jos autorius signalizuoja kitiems literatūros lauko dalyviams apie šio asmens veiklą literatūros lauke. Recenzijos adresatui pateikiama informacijos ne tik apie kūrinio estetinę kokybę, tačiau ir jai įtakos turintį kalbos lygmenį bei jo kuriamą prasmę. „Akivaizdu, kad tokio autoriaus tekstas vertėjui kelia itin didelį iššūkį. Indrė Žakevičienė, anksčiau sulaukusi kritikos dėl vertimo klaidų, šį kartą parodė gana gerą sumanumą“ (Jonušys 2012: 9); „[D]idelių pagyrų nusipelnė knyga iš vokiečių kalbos išvertęs filosofas Arvydas Šliogeris. Galima įtarti, kad būtent filosofo plunksna lėmė atlikto darbo kokybę.“ (Alijauskaitė 2012b: 8). Atsižvelgiant į recenzijoje ryškinamus aspektus matyti, jog kritinis tekstas orientuotas ne vien į recenzuojamos knygos skaitytoją, o dar vienas, implicitiškai išreikštas adresatas yra jos vertėjas. Pastebėta, jog dažniausiai pastabas apie vertimą recenzijose išsako patys vertimu užsiimantys recenzentai (pvz., L. Jonušys) – t. y. jie kalba apie tai, ką gerai išmano.

Kartais recenzentai atkreipia dėmesį į knygos apipavidalinimą, vizualinius aspektus ir viso to dermę su joje pateikiamu tekstu. Vaizdo ir teksto dermė praplečia kūrinio tyrinėjimo horizontus, išryškina menų sąveikas ir leidžia literatūros kritikui pademonstruoti savo įžvalgas. Vertindami knygos vizualumą recenzentai gali būti itin lakoniški: pvz., „Knygos viršelis (dail. Linas Spurga) su tamsuojančiais kiparisais ir nedrąsiai prasimušančiais raudonais rožių žiedais atskleidžia romano dvasią“ (Aputis 2006: 146). Tam tikrais atvejais vaizdiniai aspektai recenzentui atrodo privalomi paminėti: „Autentikos siekiama ne vien tekstais, bet ir netradiciniu, skoningu apipavidalinimu – ant abiejų knygos viršelio pusių puikuoja autorių pirštų atspaudai.

R. Šileika – ne tik sąmojingas rašytojas, bet ir talentingas fotografas. Knygą puošia rimties, atidaus įsižiūrėjimo, susimąstymo, taiklios ironijos kupinos fotografijos, pateiktos atvirlaiškio forma“ (Baublys 2004: 7). Pastaruoju atveju knygos **apipavidalintojas** ir autorius sutampa: kūrinyje (bendriausia prasme) rašytojas pateikia ne tik tekstą, bet ir savąją šios knygos matymo perspektyvą, todėl rezultatas yra intymesnis negu tuo atveju, kai teksto ir iliustracijų autoriai yra skirtingi žmonės.

Vienas dažniausių recenzijos poliadresatų – pats analizuojamo kūrinio **autorius**. Neretai recenzentai aptaria ne tik jo kūrybą, tačiau atkreipia dėmesį ir į jo asmenį. Tais atvejais, kai pristatomos knygos autorius yra traktuojamas kaip rašytojas, susitelkiama į jo darbą: „Taigi belieka pasveikinti poetę <...>“ (Vaitkevičiūtė 2006: 8), „[A]utorius labai gerai jaučia, <...> kas gali intriguoti skaitytojus“ (Kukulas 2000: 151). Visu aptariamu laikotarpiu išlieka tendencija apie autorių kalbėti kaip apie trečią asmenį, tad jo vertinimas reiškiamas netiesiogiai, implikuotai. Tokia strategija minimizuoja asmeniškumą, neutralizuoja argumentus *ad hominem*.

Retesniais atvejais recenzijose kalbama apie aptariamą knygos autoriaus personaliją. Išskirti rašytoją kaip adresatą – nėra 2000–2012 m. laikotarpio literatūros recenzijų dominantė. „Gal autorius ir nustebės ar net pasipiktins tokiomis išvadomis, rasi galėtų būti ir kitokia šio kūrinio interpretacija, bet aš kitaip aiškinti negaliu, nes randu tų pačių elementų ir kituose knygos apsakymuose <...>“ (Girdzijauskas 2000b 7:). Didesnio dėmesio rašytojas sulaukia recenzentui ryškinant asmeninius imperatyvus: „Povilas Senūta tuo ir žavi, kad yra pasirinkęs kovotojo su vėjo malūnais kelią. Tai suponuoja ir gana egoistiškus, į save nukreiptus tekstus, saktum, neoegzistencializmą. Smagu, kad Normanas nebijo malūnų-vaiduoklių ir, užuot drebėjęs naktimis, rašo vienokius ar kitokius tekstus“ (Plečkaitis 2012c: 8).

Atkreipdamas dėmesį į autoriaus asmenį, recenzentas ne tik suteikia kontekstinių žinių skaitytojui, bet ir išryškina tam tikrus su pačiu rašytoju susijusius kritikos aspektus. Dainius Gintalas, recenzuodamas Alfonso Andriuškevičiaus knygą „Eilėraščiai“, akcentuoja: „Po Alfonso Andriuškevičiaus „33“ ir „66 eilėraščių“, atrodė, liko laukti tik „99 eilėraščių“. Bet autorius, kaip ir dera senam kultūros vilkui, atsitokėjęs nuo skaičių magijos burtų ir išvengęs skausmingų formalizmo spąstų, greitai sumėtė pėdas ir nutarė „Baltose lankose“ be jokio fermeriško apskaičiavimo paganyti tiesiog „Eilėraščių aveles““ (Gintalas 2001: 166). Apie rašytoją kalbama trečiuoju asmeniu, todėl pagrįstai galima manyti jį esant implicitiškai išreikštu adresatu: jam pastabos išsakomos ne tiesiogiai, o vartojant emociškai konotuosius žodžius ir metaforas – taip sukuriama distancija ir objektyvumo regimybė. Reikia pastebėti, jog kartais būtent rašytojas, o ne jo kūrinys tampa kritikos objektu, pavyzdžiui, „Problemiškiau atrodo techninės eilėraščio savybės, ilgųjų tekstų vidinė drausmė. Rinkinys kelia poezijos redagavimo klausimą – išleista neredaguojant, neperžiūrint kalbos, korektūros, netvarkant skyrybos,

neatkreipiant autorės dėmesio į kirčius. Nežinau, gal ir pažeidžiu autorės teises, bet cituodama negaliu prie *kad* neparašyti kablelio“ (Daujotytė 2006: 143). Autoriaus kritika pastarojoje citatoje išreiškta implicitiškai: recenzentas ne tiesiogiai kreipiasi į rašytoją, bet kalba apie jį trečiuoju asmeniu. Išsakytos ironiškos kritikos pobūdis liudija, kad ji skirta ne skaitytojo akiračiui praplėsti, bet išryškinti rašytojo „daromas kūrybines klaidas“, tiksliau, kalbos klaidas.

Į recenzento analizės lauką patekus verbalinei teksto raiškai, vienu iš adresatų tampa **leidėjas** ar **kalbos redaktorius**. Dažniausiai, jei jau kritikas pastebi knygos kalbos aspektus, minėtiesiems adresatams būna išsakoma priekaištų, pvz.: „leidėjai pasirinko pirmąjį variantą – visus tikrinius vardus sulietuvino. Lietuvinti – tai lietuvinti! <...> Taip „nusilietuvinta“, jog kartais vien gyvenimo datomis ir tautybe pasiremdamas vargais negalais susigaudysi <...>“ (Mažrimas 2000: 7). Pastarasis kreipimasis į kalbos redaktorių įprastai reiškiamas netiesiogiai. Tokią kalbėjimo strategiją būtų galima vadinti kalbėjimu apie adresatą, o ne kreipimusi į jį. Kitų, išskyrus galutinį knygos skaitytoją, adresatų slaptoji raiška sukuria skaitytojo, kaip vienatinio adresato, regimybę.

Didelis adresatų skaičius sukuria kūrinio ar knygos visapūsės analizės įspūdį: recenzentas gali parodyti ne tik savo profesines, t. y. literatūros, žinias, bet ir platų akiratį. Kita vertus, užsimojęs, nors ir netiesiogiai, kreiptis į su knygos išleidimu susijusius asmenis, recenzentas kone maksimaliai padidina teksto įvairiapūsės analizės laipsnį, tačiau labai išskaido savo dėmesį, tad teksto apimtis padidėja.

2012 m. ryški tendencija turėti vieną adresatą: recenzentai linkę susitelkti ties skaitytojo poreikiais, t. y. teksto analize ir asmeniniais skaitymo potyriais bei recenzavimo refleksijomis, ekspresyviau reikšti mintis. Recenzentas, aptardamas knygos apipavidalinimą, akcentuoja jos patrauklumą skaitytojui: „Vis dėlto aptarti yra ką. Pirmiausia – pagiriant už pastangas suvilioti skaitytoją dailiu knygos įpakavimu. Kalbu ne vien apie dizainą – šokolado spalvos viršelį ir puikias Linos Kusaitės iliustracijas viduje. Jokio rėkiančio prašmatnumo, tik skoningai įkūnytas mūsų įsivaizdavimas, kaip turėtų būti apipavidalinami pasakojimai apie pusiau pasakinę XIX a. Škotiją <...>“ (Mikalauskiene 2012: 11). Kalbama iš *mes* pozicijos, tarsi paliudijant solidarumą su skaitytoju, t. y. išreiškiant savo kaip profesionalaus, privilegijuoto skaitytojo poziciją.

Tiriant recenzijas pastebėta, kad 2012 m. recenzentas apskritai tapatinasi su skaitytoju, į aptariamą knygą žvelgia būtent iš skaitytojo perspektyvos, atvirai reiškia mintis ir vertina. Pastarieji teiginiai labiau taikomi jaunosios kartos kritikams, besilaikantiems nuostatos, kad jų nuomonė apie knygą yra viena iš daugelio, nes nuomonių pliuralizmas atlaisvina griežto ir objektyvaus vertinimo saitus.

Buvo paminėta, kad analizuojamo laikotarpio pradžios recenzijos tarsi turi daug adresatų. Taip pat pastebėta, kad, persiritus į antrąją analizuojamojo laikotarpio pusę (maždaug nuo 2006

m.), lietuvių literatūrinėse recenzijose išryškėja tendencija kreiptis į vieną adresatą. Kritinis tekstas subjektyvėja, ir recenzijos autorius dažniau save reprezentuoja kaip rašantį skaitytoją nei profesionalų kritiką.

Viso analizuojamo laikotarpio literatūrinėms recenzijoms būdinga tai, kad jose kartkartėmis įvardijamas numanomas skaitytojas. Recenzentai, analizuodami kūrinį, solidarizuojasi su skaitytoju, todėl kalba *mes* vardu (dažna *aš* ir *mes* koreliacija). Galima teigti, kad tikslingas orientavimasis į knygos skaitytoją yra sėkmingos literatūrinės komunikacijos prielaida. Empatiška recenzento laikysena leidžia sukurti adresato poreikius tenkinantį kritinį tekstą.

2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotos ir komunikacijos akto ypatumų aspektu tirtos literatūros recenzijos atskleidė atvirėjančią recenzento laikyseną, tendenciją subjektyviai vertinti literatūros kūrinį, tam pasitelkiant teksto ekspresyvumą didinančias kalbos priemones bei subalansuojant loginius ir retorinius argumentus. Ištyrus recenzijas paaiškėjo, kad recenzentas į komunikacijos aktą įtraukia vis mažiau komunikuotojų, t. y. asmenų, kurie vienaip ar kitaip susiję su knygos išleidimu. Galima daryti išvadą, kad (galimas) knygos skaitytojas tampa pagrindiniu adresatu, su kuriuo komunikuojama.

Monoadresato tendencija literatūros recenzijose gali būti tikslinės komunikacijos požymis. Tokio pobūdžio komunikaciją galima apibūdinti kaip pragmatinę, tenkinančią recenzento kūrybinės savirealizacijos poreikį ir recenzijos skaitytojo norą būti informuotam. Aiški orientacija į teksto adresatą galimai lėmė tai, kad recenzijose imta ieškoti efektyvių komunikavimo būdų.

4. KOMUNIKACIJOS EFEKTYVINIMO BŪDAI LITERATŪROS RECENZIJOSE

Šiame skyriuje tirti recenzentų dėmesio centrai lietuvių literatūros lauke 2000–2012 m. Vienas iš akcentuotų dalykų yra recenzuojamos grožinės literatūros atranka. Siekiama išsiaiškinti, kokius literatūros lauko veikėjus literatūros recenzentai laikė reikšmingiausiais. Tiriama, kokie grožinės literatūros rašytojai sulaukė didžiausio recenzentų dėmesio, iširti recenzentų pasirinkimus ir recenzavimo dėsningumus. Šių aspektų aptarimas grindžiamas sociologiniu požiūriu į literatūrą.

Antrajame šio skyriaus poskyryje tiriama literatūrinę komunikaciją ir kritiką galimai aktyvinę raiškos būdai, kurių 2002–2012 m. nėra daug. Standartinė recenzija, remiantis T. Anzu, traktuojama kaip tipinis (įprastas) komunikacijos aktas. Netipinę komunikaciją reprezentuoja 22-iejų recenzijų, kurių ypatumai ir funkcijos tirti šiame poskyryje, žanrinis variantiškumas.

4.1. Recenzuojamos grožinės literatūros atranka

Žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos, recenzentas yra literatūros lauko veikėjas, suteikiantis reikšmę kūriniaiui, t. y. jį sureikšminantis. Rašytojo ir jo kūrinio sureikšminimas rodo rašytojo poziciją ir galią literatūros lauke. Literatūros lauke svarbu akcentuoti sutelktą dėmesį į tam tikrus literatūros kūrinius, kurie išryškina literatūrinio diskurso vertybinius aspektus ir recenzento estetines nuostatas.

Pažvelgus į 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Metai“ ir „Šiaurės Atėnai“ publikuotas recenzijas matyti, jog labiausiai buvo recenzuota Lietuvos rašytojų sąjungos narių S. Parulskio (27 recenzijos) ir G. Grajausko (25 recenzijos) kūryba (9 priedas¹⁵). Ne visi minėtų rašytojų kūriniai vienodai sulaukė recenzentų dėmesio.

Analizuojamu laikotarpiu recenzuota 12 knygų, kurių autorius (arba bendraautoriumi, pvz., kolektyvinio romano 2002 m. išleistos knygos „Siužetą siūlau nušauti“) yra S. Parulskis. Dauguma recenzuojamų knygų (9 knygos) yra prozos, kitos – poezijos (2 knygos) ir dramos (1 knyga). Šie statistiniai duomenys atspindi bendrą recenzuojamų literatūros žanrų populiarumą 2000–2012 m.: du trečdaliai aptariamų knygų yra proza, 1–2 proc. sudaro drama, likusi dalis – poezija. Aktyviausia S. Parulskio kūrybos recenzentė buvo jaunosios kartos literatūros kritikė R. Dragenytė (3 recenzijos).

¹⁵ 9 priedas sudarytas remiantis 1 priedo duomenimis.

Viena iš recenzuojamų S. Parulskio knygų („Prieš mirtį norisi švelnaus“) išleista leidykloje „Alma littera“ – taip baigtas beveik du dešimtmečius trukęs rašytojo bendradarbiavimas su „Baltų lankų“ leidykla. Ši leidykla, įkurta 1992 m., sieta su aukšta literatūrine bei menine leidinių kokybe. S. Parulskio buvimas „Baltų lankų“ rašytoju kūrė jo, kaip *kokybiško* rašytojo įvaizdį. 2011 m. leidyboje persiskirstė galios pozicijos: „Baltų lankų“ knygynai perėmė „Pegaso“, priklausiusio „Almai litterai“, prekinį ženklą ir tapo „Didžiaisiais Pegasais“. „Alma littera“ užėmė itin tvirtas pozicijas leidybos rinkoje – turėjo savo leidyklą ir prekybos tinklą. Šio leidėjo ypatybė – aktyvi autorių reklama ir jų kūrybos populiarinimas. Buvimas „Almos litteros“ rašytoju galimai reiškia didesnį autoriaus ir jo kūrybos matomumą.

Daugiausiai recenzentai rašė apie romaną „Doriforė“ (2004) ir poezijos knygą „Pagyvenusio vyro pagundos“ (2009). Kitų šio rašytojo kūrinių kontekste romanas „Doriforė“ išskirtinis tuo, jog jo išleidimo metais S. Parulskis buvo Nacionaline kultūros ir meno premija „įvertintas už novatorišką literatūrinę kūrybą, jungiančią skirtingus visuomenės ir individo patirties klotus, stiliaus atnaujinimą“ (Laureatai 2004). Recenzentai šį kūrinį apibūdino kaip egocentrišką (Šerelytė 2005c: 141) ir intelektualiausią lietuvių romaną, kilstelėjusį šiuolaikinio lietuvių romano kartelę (Bukelienė 2005: 9), kurį autorius parašė paveiktas finansinio diktato („iš eilėraščių nepragyvensi“) (Bučys 2005: 3). Recenzentų dėmesį patraukė antrojo S. Parulskio romano pavadinimas – „Doriforė“, kuris vieniems (A. Bučys) pasirodė pernelyg įmantrus, o kitiems (R. Šerelytė) – intriguojantis. Pagrindine recenzavimo intencija recenzentai įvardijo gerai (premijomis) įvertintas ankstesnes rašytojo knygas (poeziją ir pirmąjį romaną „Trys sekundės dangaus“), pabrėžė manipuliacijas kultūrinėmis prasmėmis aptariamame kūrinyje ir nenorminę leksiką. Recenzentų požiūriu, literatūrinės imitacijos pakenkė kūriniui (Bučys 2005: 3) ir „autorius bus ne tik sugadinęs romaną ir likimo valiai palikęs bene svarbiausią temą, bet ir apvykęs kai kurių skaitytojų lūkesčius...“ (Šerelytė 2005c: 141). Savo recenzijoje A. Bučys S. Parulskį apibūdino kaip plačiai žinomą autorių, kurio „šlovė kol kas dažniausiai ir pirmiausia siejama su jo pjesėm, „nachališkom“ recenzijom arba drastiškais interviu „moteriškuose“ žurnaluose... Kitaip sakant, apmaudu, kad S. Parulskio reputacija daugiausia siejama su manifestais, su eseistinėm savo pažiūrų demonstracijom, su publicistiniais recenzuojamų autorių „sudirbinėjimais“ be analizės ir pagarbos vyresniesiems, su išoriniu „kietuolio“ įvaizdžiu (juodi drabužiai, plikai skusta *à la* futuristo galva, ne visai švankus slengas rašytojų suėjimuose), o daug mažiau – su jo meniniais tekstais“ (Bučys 2005: 3). Taigi romaną „Doriforė“ recenzentai vertino gana nepalankiai ir dažnai jų žvilgsnis krypo į patį kūrinio autorių.

Kita, daugiausiai kartą recenzuota, S. Parulskio knyga – „Pagyvenusio vyro pagundos“ – vadinta atramine pastarųjų metų poezijos knyga (Ignatavičius 2010: 4), kuri „susilaukė nemažai prieštarinių vertinimų tiek literatūrinėje, tiek populiariojoje spaudoje“ (Braziūnaitė 2010).

Reikėtų pažymėti faktą, jog nors su reikšmingu įvykiu, atkreipusiu skaitytojų dėmesį, 2007 m.–tapimu Metų knyga suaugusiųjų kategorijoje – sietas esė rinkinys „Sraigė su beisbolo lazda“, tačiau daugiau recenzentų dėmesio sulaukė būtent poezijos rinkinys „Pagyvenusio vyro pagundos“. Šis recenzentų pasirinkimas galėjo būti grindžiamas rašytojo „grįžimu“ prie poezijos žanro (paskutinė S. Parulskio eilėraščių knyga „Mortui sepulti sint“ buvo išleista 1998 m.), kuriuo jis sėkmingai pradėjo rašytojo karjerą. Internetu knyga „Pagyvenusio vyro pagundos“ pristatyta paminint faktą, jog jos autorius – nacionalinės premijos laureatas (žr. Bernardinai.lt 2009), tačiau recenzijose apie tai nekalbėta. Aptardami knygą, recenzentai išskyrė jos apipavidalinimą – minkštą baltą viršelį ir puslapius juosiančią juodą gumutę, kuri vertinta labiau kaip trūkumas (buvo pabrėžiama tai, jog ji nutrūko) nei privalumas. Kitas aspektas, patraukęs recenzentų dėmesį, buvo knygoje pateikiamų poetinių tekstų ir fotografijų ryšiai, kurie traktuoti kaip menininko amžiaus krizės išraiška (Svetlavičiūtė 2010: 4). Recenzijose teigta, jog pristatomos knygos autorius yra plačiai žinomas, rašęs daug ir apie viską (ir moteriškuose žurnaluose) (Ignatavičius 2010: 4), tačiau kuriam laikui iš poezijos lauko pasitraukęs bei ant masinės kultūros kabliuko užkibęs (Svetlavičiūtė 2010: 4), apie kurį „moterys arba meiliai šnabzdasi, arba pasipiktinusios kvykčioja, toks jau tas Parulskio efektas. Nėr jis kuo nors labai geras, bet daug kas tokį efektą norėtų išlaužti ir bando, tik nepavyksta“ (Žagrakalytė 2010: 4). Pastarasis –vyro ir moters – santykių aspektas yra ryškus abiejų S. Parulskio knygų („Doriforės“ ir „Pagyvenusio vyro pagundų“) vertinimuose: akcentuotas A. Marčėno teiginys, jog „Sigitas Parulskis labiau yra vyras. Turbūt labiausias tarp visų Lietuvos poetų“ (Svetlavičiūtė: 2010: 4).

Apibendrinus labiausiai recenzuotų S. Parulskio knygų – romano „Doriforė“ ir poezijos knygos „Pagyvenusio vyro pagundos“ – vertinimus, išryškėjo tam tikri rašytojo kūrybos ir asmenybės aspektai. Recenzantai pirma kalba apie patį rašytoją ir jo (savi)reprezentaciją. S. Parulskio populiarumas „liaudyje“ aiškintas „parulskišku“ sąmoju ir sparnuotais posakiais spėjusiomis tapti frazėmis (Bražiūnaitė 2010) bei jūžilia laikysena ir nešvankiu leksikonu, kuris apibūdintas kaip „nedidelė garbė“ (Bukelienė 2005: 9). Rašytojas vadintas vyriškąją identitetą reprezentuojančiu ir įvairias moterų reakcijas provokuojančiu kūrėju. S. Parulskio kūrybą recenzantai įvardijo kaip novatorišką, intelektualią ir kartais su kultūrinių prasmų perviršiu.

2000–2012 m. laikotarpiu leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Metai“ ir „Šiaurės Atėnai“ recenzuotos 8 G. Grajausko knygos (9 priedas), kurios išleistos penkiose skirtingose leidyklose („Vaga“, „Tyto alba“, „Versus aureus“, „Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla“, „Baltos lankos“). Didžioji dalis (4 knygos) aptartų G. Grajausko knygų yra proza, kitos – poezija (3 knygos) ir drama (1 knyga). Trys rašytojo knygos buvo išleistos Lietuvos rašytojų sąjungos leidykloje – tai galima pagrįsti jo priklausymu Lietuvos rašytojų sąjungai. Daugiausia – po dvi – G. Grajausko kūrybos recenzijų parašė R. Dragenytė, L. Jakimavičius ir

R. Kmita. Daugiausia recenzijų – penkių – sulaukė G. Grajausko romanas „Erezija“ (2005) – tai pirmasis šio autoriaus tokio žanro literatūros kūrinys, kuris pasirodė rašytojui pelnius Klaipėdos miesto Kultūros Magistro (2004 m.) nominaciją.

Recenzentų G. Grajausko „Erezijos“ svarstymai prasidėjo nuo pačios ‘erezijos’ sampratos suvokimo ir romano, kaip poeto erezijos, traktuotės (Dragenytė 2005: 7). „Erezija“ vadinta literatūrine mistifikacija (Dragenytė 2005: 7), postmodernistiniu, labiau konceptualių romanu (Simanaitienė 2005: 5), kuriuo mulkinamas skaitytojas (Bartkiūtė 2005: 4). Recenzijose akcentuotos romano siužetinės linijos, pateikta jų interpretacijų ir pabrėžtas recenzento nesusivokimas: „O gal recenzentas ko nors nesupranta?“ (Jonušys 2005: 150) Recenzentai G. Grajausko romano „Erezija“ temas ir pasirinkimą rašyti prozą siejo su S. Parulskio kūrybiniais sprendimais (Šerelytė 2005a: 5, Simanaitienė 2005: 5), o patį kūrinį – su lietuviškųjų mitų rekonstravimo kontekstais (M. Ivaškevičiaus pjesė „Madagaskaras“) (Dragenytė 2005: 7). Aktualumo ir svarumo romanui „Erezija“ ir jo autoriui suteikta teigiant, jog šis rašytojas gali pasvajoti apie panašią premiją, kurią gavo M. Ivaškevičiaus pjesė už savitą Lietuvos istorijos (per)interpretaciją (Dragenytė 2005: 7). Aptartas G. Grajausko kūrinys buvo vertinamas teigiamai pažymint smagų skaitymą, tačiau jo recenzavimas įvardytas kaip knygos žudymas (Bartkiūtė 2005: 4).

Vienas iš 2000–2012 m. laikotarpio literatūros recenzentų dėmesio traukos centrų buvo J. Butkytės poezijos knyga „Voratinkliais apsigobusios“ iš „Pirmosios knygos“ serijos (10 priedas¹⁶), kurią 2005 m. išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla („Pirmosios knygos“ serijos iniciatyva priklauso Lietuvos rašytojų sąjungai). Šios knygos autorė 2006 m. Poezijos pavasaryje buvo apdovanota Zigmo Gėlės literatūrine premija už geriausią poetinį debiutą (šios premijos laureatai buvo ir anksčiau aptarti S. Parulskis ir G. Grajauskas – abu iki įstojant į Lietuvos rašytojų sąjungą). Kandidatus šiai premijai siūlo Lietuvos rašytojų sąjungos valdyba, o skiria – Šiaulių rajono savivaldybės Kultūros skyrius.

J. Butkytės poezijos knyga „Voratinkliais apsigobusios“ analizuojamoje kultūrinėje žiniasklaidoje buvo recenzuota 6 kartus. Trimis atvejais iš 6 J. Butkytės knyga aptarta kitų knygų kontekste: greta N. Mikalauskienės ir J. Lūžaitės recenzijų (Lūžaitė 2005: 20, Mikalauskienė 2005: 5), pristačiusių knygą „Voratinkliais apsigobusios“, buvo publikuojamas serijos „Pirmoji knyga“ autorės G. Klimaitės trumposios prozos knyga „Liūdnas malonumas“. Trečiuoju atveju J. Butkytės knyga recenzuota kartu su S. Paliulytės knyga „P. S.“, už kurią autorė buvo apdovanota Jaunojo jotvingio premija už literatūrinį debiutą. Iš to galima daryti išvadą, jog pirmąją rašytojo knygą recenzentai dažnai aptarė kitų autorių kūrybos kontekste, siedami su bendrinančiais kontekstais, siekdami nusakyti jo vietą literatūros lauke. Naujo

¹⁶ 10 priedas sudarytas remiantis 1 priedo duomenimis.

rašytojo situacija literatūros lauke nusakyta recenzijos pavadinimu („Debiutinė branda“ (Striaukas 2005: 8)), o nesant jo kūrybos konteksto, gilintasi į kūrinio tekstą (jo „voratinkliškumas“ pasireiškia recenzuojamos knygos autorei įmantraujant žodžiais). Pastebėta, jog griežtas kūrinio vertinimas recenzijose kiek sąlygiškas, nes recenzentai minėjo, jog ši knyga autorei yra pirmoji ir „ši recenzija tėra tik viena iš mąstymo apie debiutinius J. Butkytės eilėraščius galimybių“ (Juknytė 2005: 144).

Žvelgiant į 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Metai“ ir „Šiaurės Atėnai“ recenzuotų knygų sąrašą matyti, kad buvo pristatoma ir aptariama užsienio rašytojų kūryba. Labiausiai (7 recenzijos) šiuo laikotarpiu recenzuota Milano Kunderos kūryba – tai siejama su aktyvia S. Parulskio kritine veikla „Šiaurės Atėnuose“: 5 iš 7 kritinių tekstų yra jo (10 priedas). Nuosekliai recenzuodamas M. Kunderos prozos kūrinius, S. Parulskis ryškino rašytojo kūrybos tematiką, juos interpretavo pasitelkdamas plačius kultūrinius kontekstus ir formavo dominuojantį palankų šio autoriaus kūrybos vertinimą: „Vis dar tvirta ranka parašyta M. Kunderos knyga, kurioje, beje, kaip ne sykį šio rašytojo kūryboje būta, puikiai derinama eseistika su romanistika ir nė vienas žanras dėl to nenukenčia“ (Parulskis 2004: 9). Recenzuojamos knygos atskleidė S. Parulskio literatūrinį skonį ir estetines nuostatas, kurių įtaką galima pastebėti jo kūryboje.

Minėtų rašytojų (S. Parulskio, G. Grajausko, J. Butkytės, M. Kunderos) pavardžių kartojimas kultūrinėje žiniasklaidoje įtvirtino juos lietuvių literatūros lauke, didino jų galią paveikti kitus literatūros lauko veikėjus. Iš pateiktų pavyzdžių matyti, kad Lietuvos rašytojų sąjunga dominavo lietuvių literatūros lauke: rašytojų priklausymas šiai organizacijai, jos aktyvi leidybinė veikla ir iniciatyvumas skiriant premijas rodo jos svarbą. Be to, dauguma aptartų recenzijų buvo publikuotos Lietuvos rašytojų sąjungos leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“ ir „Metai“. Vadinasi, tiek literatūros produkcijos, tiek literatūros kritikos rašymo procesuose ši sąjunga turi dominuojančiąją poziciją.

Tam tikrais atvejais recenzentas yra ne tik kūrėjo iniciacijos galimybe (remiantis P. Bourdieu literatūros sociologijos teorija (Bourdieu 1993: 139–148)), bet savo dominavimą išryškinančiu veiksmu (S. Parulskio atvejis). S. Parulskio buvimas trijose – recenzento, recenzuojamo rašytojo ir „Šiaurės Atėnų“ redaktoriaus – pozicijose parodo jį kaip reikšmingą lietuvių literatūros lauko veikėją, veikiantį literatūros procesą. Ši rašytoją galima apibūdinti kaip rašantį skaitytoją arba recenzuojantį rašytoją. Šio rašytojo kaip literatūros lauko veikėjo dominavimas lėmė tai, jog formavosi tiesmukos, gausios interteksto, *aš* vardu reikštos lietuvių literatūros kritikos tendencijos, kurias „Šiaurės Atėnuose“ tęsė „Castor&Pollux“, M. Plečkaitis. S. Parulskio išskirtinumas literatūros lauke nulemtas jo aktyvios ir įvairios literatūrinės veiklos: rašytojo, recenzento, dramaturgo, savaitraščio „Šiaurės Atėnai“ redaktoriaus vaidmenys

padidino jo matomumą. Kita vertus, jis buvo leidinio redaktorius tuo metu, kai šiame skelbtos jo kūrybos recenzijos, t. y. išryškėjo „savi kalba apie savus“ reiškinys, arba apie leidinį susibūrė žmonės, sudarantys tam tikrą lokalią bendruomenę (savotišką konglomeratą). Ši situacija lietuvių literatūros lauke nėra išimtinė – tą patį galima pasakyti ir apie kitą kultūrinį leidinį (tai akivaizdu „Nemune“). Susiklosčiusią situaciją galima apibūdinti kaip mažo literatūros lauko, kur vieni kitus pažįsta ir dažnai yra susiję asmeniniais ryšiais, ypatybę. Tokiame literatūros lauke yra svarbios pažintys ir ryšiai.

LRS – tvirtas užnugaris debituojantiems savo nariams, besirūpinati informacijos apie juos sklaida. Recenzentų dėmesį pirmąją knygą išleidusiems autoriams (J. Butkytės atvejis) galima vadinti iniciacija (tapimas „tikru“ rašytoju), o jų kūrybos pristatymas recenzijose – it lydraštis: pats recenzavimo faktas rodo kūrinio reikšmingumą. Recenzijos pradedantiesiems rašytojams reikalingos siekiant narystės Lietuvos rašytojų sąjungoje – kritinių refleksijų kiekis parodo kūrinių reikšmingumą¹⁷. Buvimas šios sąjungos nariu suteikia tam tikrą privilegijų ir teisių, t. y. būti ir veikti literatūros lauke. Kita vertus, LRS reikalavimas sąjungos nariams pateikti ataskaitą apie kūrybos refleksijas skatina pačius autorius ieškoti kritikų, kurie imtųsi recenzuoti jų tekstus. Šioje situacijoje pasireiškia mažo literatūros lauko savitumai: neretai recenzijos rašymas grįstas asmeninėmis paskatomis (kaip paslauga *draugui*), esant būtinybei – dėl to svarbūs asmeniniai ryšiai. Objektyvus kritinio vertinimo dažniausiai tokiuose tekstuose nėra. Kita šios situacijos pusė – kai rašytojas susiranda recenzentą ir sumoka jam už tekstą. Tokios užsakomosios recenzijos, kuriose slypi asmeninis knygos autoriaus interesas, taip pat sumažina žiūros į kūrinių objektyvumą. Tokio pobūdžio recenzijas galima vadinti imitacinėmis, rodančiomis kritikos stagnaciją.

Dažniausiai recenzuotų rašytojų ir kūrinių analizė atskleidė mažo literatūros lauko specifiką, kurioje didelę reikšmę turi simboliniu kapitalu grįsti galios santykiai. Nors dominuojanti institucija 2000–2012 m. lietuvių literatūros lauke buvo LRS, tačiau pastebėta, kad apie kiekvieną leidinį kūrėsi tam tikros bendruomenės, veikiančios asmeninių pažinčių principu. Daugiausiai recenzuotų kūrinių ir rašytojų analizė įtvirtino jų pozicijas literatūros lauke. Recenzentų tekstai skaitytojų sąmonėje formavo minėtų rašytojų kūryba pagrįstą literatūros sampratą. Recenzento pasirinkimas recenzuoti populiarų kūrinių arba žinomo rašytojo kūrybą rodo veiksmingos komunikacijos siekį.

¹⁷ Lietuvos rašytojų sąjungos įstatų 6.6 dalyje nurodyta: „į LRS narius priima LRS valdyba pagal jos patvirtintus priėmimo nuostatus. Pareiškėjas pateikia prašymą, trijų LRS narių rekomendacijas, skelbtų kūrinių sąrašą, atsiliepiamus spaudoje.“ (žr. Įstatai).

4.2. Recenzijų žanrinis variantiškumas

Šiame poskyryje siekiama iširti netipines literatūros recenzijas, kurios buvo publikuotos leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Metai“ 2000–2012 m., ir jas sugrupuoti. Analizuojant žanrinę šių tekstų specifiką, bandoma išsiaiškinti, kokias funkcijas jie atliko ir kokią įtaką galimai turėjo literatūrinei komunikacijai.

4.2.1. Grožinės literatūros imitacijos

Recenzija-literatūros kūrinio imitacija – vienas iš 2000–2012 m. eksperimentinių kritikos rašymo būdų. Nors ne itin dažnai naudotas, literatūrinės formos suteikimas recenzijai galimai kūrė metaliteratūrinę prieigą ir leido laikyti recenziją kūrybinių impulsų raiškos būdu. D. Paulausko „Beckettui“ (Paulauskas 2012: 9), J. Tumasonytės „Giesmių giesmė pagal trečiąjį“ (Tumasonytė 2011: 9), T. Marcinkevičiaus „Kas nuvalgė avinžirnius?“ (Marcinkevičius 2011b: 8) tekstuose aiškios pretenzijos į poemą ir dramą.

Literatūros kūrinį formomis reflektuotas pasirinktas kūrinys yra recenzento suvokimo projekcija. Kritinė mintis tokioje recenzijoje pabrėžta keliskart: pirma, jai suteikiamas vertinamasis svoris, antra, ji pati turi tapti literatūros kūriniumi (literatūrinės kritikos poema ar drama). Žanriniai recenzijos aspektai suliteratūrintose recenzijose yra pasklidę, ne visada užčiuopiami:

Yra daug Niujorkų, ir visi jie panašūs, tik skirtingose planetose
Skaičiau Ginsbergą ant barakų tualetu, būdelės atskirtos pilkomis
gipskartonio plokštėmis, viskas čia vieša
Puslapiai sulipę, sulaistyti pigiu vynu, „Lietuvos geležinkelių“ bilietas
traukiniui nr. 888 Kaunas-Vilnius ištikimai tarnauja skirtuku (Marcinkevičius
2011b: 8)

Pasakojamoji intonacija ir referencinio pobūdžio informacija, vertinamieji intarpai leidžia atpažinti kai kuriuos literatūros recenzijos bruožus, tačiau sistemingos analizės nebuvimas kliudo nuosekliam kūrinio atspindėjimui. Suliteratūrintas recenzijas galima nusakyti kaip atspindžio kritiką, kūrinio prasminio lauko formavimą, orientuojančią į subjektyvius recenzento potyrius bei kūrybinius eksperimentus (todėl dažniau rašomus jaunųjų kritikų). Šio tipo recenzijos traktuotinos kaip literatūros kritiką pajvairinantys, tačiau skaitytojui pragmatinės prasmės neturintys artefaktai.

Iki šiol minėtos netipinės recenzijos labiau atskleidė recenzento žiūrą, jo kūrybines potencijas, tačiau kaip atsvarą joms lietuvių literatūrinėje periodikoje galima aptikti kelis požiūrius reprezentuojančius kritinius tekstus.

Daugiabalsį kalbėjimą reprezentuoja **recenzijos-dialogai**, savo esme artimos literatūros kūrinio imitacijos, pvz., V. Butkaus „Pokalbis su Gintaro Bleizgio „Sodu““ (Butkus 2012: 9), L. Jakonytės ir J. Sprindytės „Tamošaičio vitaminologija“ (Jakonytė, Sprindytė 2008: 140–143). Šio tipo recenzijos atskleidžia kelias kūrinio matymo perspektyvas ir pateikia menamą dialogą. Dialogas, kaip komunikavimo forma, būdingesnis sakybinei kalbai, tad jį užrašant dialogas kuriamas dirbtinai, be spontaniškumo. V. Butkaus „Pokalbio su Gintaro Bleizgio „Sodu““ atveju simuliuojamas dialogas tarp pristatomo kūrinio ir recenzento:

Pasišnekučiuoti būtent kaip *atbalsis* su *balsu*, balso, t. y. „Sodo“ fragmentus žymėdamas B, o savo atbalsius-reakcijas - A.

Štai tas pokalbis, koks jis užsimezgė.

B: „realumas realybė ir kitos fikcijos“. **A:** aš sakyčiau: „fiktyvumas, fikcija ir kitos realybės“ – ir abu sakytume skirtingai, bet abu turbūt liktume teisūs? (Butkus 2012: 9)

„Sodo“ recenzijoje kritikas atskleidžia kritikos prigimtį – eiti į dialogą su kūriniu, prakalbinti jį ir jį reaguoti. Vientisas vaizdas susidėlioja iš atskirų kūrinio ir jo refleksijų detalių, tačiau kritinis naratyvas regisi fragmentiškas, reikalaujantis skaitytojo atidos.

Įdėmiai sekti minties vingius skaitytojui tenka gilinantis į kolektyvinę L. Jakonytės ir J. Sprindytės recenziją „Tamošaičio vitaminologija“. Kitaip nei „Sodo“ recenzijoje, šiame rašinyje, grįstame pokalbio logika, plėtojamas gana nuoseklus kritinis naratyvas. Nors dėmesys sutelkiamas ties aptariama knyga, tačiau išsaugomas pašnekesiui būdingas spontaniškumas, minčių atšakos:

Loreta Jakonytė. Tokius posėdžiautojus Regimantas Tamošaitis užjaučia savo esė „Pranešimas“.

Jūratė Sprindytė. Jo knyga „Vitaminų pardavėjas“ verčia permąstyt intelektualios veiklos tikslumą. Kai kuriais tekstais jis konstatuoja tam tikrą postintelektualizmo fazę. (Jakonytė, Sprindytė 2008: 140)

Dialogo tipo recenzijos vienalaikiai atskleidžia kelias kūrinio svarstymo perspektyvas, praplečia interpretacijos ribas. Skaitytojas tampa menamo pokalbio klausytoju, akto, kuriame gimsta kritinis veiksmas pasyviuoju dalyviu:

L. J. <...> Kokius dar žanrinius variantus siūlytumėt?

J. S. Kaip esė jie pernelyg netipiški. Gal kai kurie jų – fikcijos, feljetonai, mitologijos, etiudai, groteskai? Alegorijos, kapričiai, interliudijos?

L. J. Burleskos? Juodojo humoro inkluzai? (Jakonytė, Sprindytė 2008: 143)

Pokalbio tipo recenzijose maksimaliai apnuoginamas kūrinio analizės procesas, grįstas indukcine logika – kai nuo atskirų žinių einama prie bendresnių. Šiuo atžvilgiu fiksuojamas didesnis dėmesys skaitytojui, nes visus kritinės minties posūkius skaitytojas regi čia ir dabar. Nors dialoginio pobūdžio kritikos rašiniai pasižymi analitiniu skaidrumu, tačiau jie suspenduoja

vertinamąjį aspektą – dėmesys sutelkiamas į svarstymą, prasmės gryninimą ir suvokimą, paliekant išvadas padaryti pačiam skaitytojui.

4.2.2. Kritikos žanrų samplaika

Kelių **kritikos žanrų konvergencijos** principu grįstos recenzijos lietuvių literatūrinėje periodikoje nėra itin dažnos. Tokio tipo recenzijas galima vadinti žanrinėmis kritikos improvizacijomis, recenzentų kūrybinio požiūrio raiška, pvz., V. Baltuškevičiaus „minirecenzija“ (Baltuškevičius 2007: 8), E. Vaitelio „Sutinku“ (Vaitelis 2005: 9), kuri turi paantraštę „Anotacija, panaši į recenziją“. Šiuos rašinius sieja tos pačios srities žanrų sintezė arba moduliacija – recenzijos ir anotacijos dermė bei trumpa – mini – recenzija.

E. Vaitelio rašinys „Sutinku“ turi recenzijos ypatumų, t. y. vertinimo, pvz., „Tiesa, nemažai novelių baigiasi fatališkais, aštriais sakiniiais, pavyzdžiui, mininčiais prakeiktą gyvenimą ar lyginančiais pasakotoją su duobe. Dažnai tokie sakiniai, pasitaikantys ir besivystant novelei, tarsi sugriauna filosofinę kūrinį mintį, kurią sukuria intriguojančios jų pradžios <...>“ (Vaitelis 2005: 9). Be nedidelių vertinamųjų intarpų, šis tekstas yra anotacinio (aprašomojo) pobūdžio ir nedidelės apimties.

V. Baltuškevičiaus „minirecenzija“ yra priešinga minėtam E. Vaitelio rašiniui dėl kondensuoto vertinimo. Analitinę recenzijos pradžią nusveria kūrinio verifikacija, argumentai *ad hominem*:

kaip ir anuomet,
liudai gustaini,
įvykių chronologiją absurdiškai painioji,
kabalistika užsiiminėji, mano debesis gainioji,
kaip ir anuomet, liudai gustaini,
jurgitos delonaitės, jono vabuolo svaini,
vaizduotės šėlu žydu (ir ne!) pleiskanais trainioji,
kaip ir anuomet, liudai gustaini,
absurdiškai įvykių chronologiją painioji - - - (Baltuškevičius 2007: 8)

Pagal komponavimą šį tekstą galima būtų įvardyti kaip recenziją-literatūros kūrinio simuliaciją, tačiau pagrindinis svirtas, lėmęs jo priskyrimą kritikos žanrų konvergencijos grupei, sąmoningas recenzento siekis vertinti. Abiem minėtais atvejais, nuokrypis į kitą kritikos žanrą rodo kritiko norą kūrybiškai reikšti kritinę mintį. Toks rašymas reikalauja daugiau recenzento kūrybinių pastangų, nei kanoninė recenzija, tačiau neatspindinti žanro esmės, t. y. menkai informatyvi adresatui, ir todėl savitikslių bei nepopuliari.

4.2.3. Autobiografinio rašymo simuliacija

Lietuvių recenzentų viena iš labiausiai pamėgtų recenzijos žanro moduliacijų – **autobiografinio rašymo simuliacija** (sudarė apie trečdalį visų netipinių recenzijų). Asmeninio pobūdžio recenzijoms-asmeniniams raštams priskirtos recenzijos-laiškai ir recenzijos-dienoraščiai, kuriuose aiškus intymus kalbėjimo tonas, asmeniškasis santykis su kūriniumi arba jo autoriumi, labilus vertinimas.

Recenzijos-laiškai yra dažniausiai naudojami suasmeninto kritinio kalbėjimo forma. Šio tipo recenzijoms galima priskirti S. Parulskio „Laiškas Gintarui į Arkadiją“ (Parulskis 2000d: 9), V. Girdzijauskio „Atviras laiškas“ (Girdzijauskas 2000a: 6), K. Baublio „Laiškas eilėraščių knygos „P. S.“ autorei“ (Baublys 2005: 5), N. N., Regalis Societatis Socius „Marcelijaus Martinaičio testamentas“ (N. N. 2004: 7), R. Čičelio „Kreipiniai į Bandinį“ (Čičelis 2009: 7). Pirmosios trys recenzijos, kurių pavadinimuose akcentuojama specifinė komunikacinė situacija – laiškas, yra orientuoti į aptariamą knygos autorių. Epistolinio pobūdžio tekstai suponuoja intymų kalbėjimą, sumažina atstumą tarp komunikuojujų, tačiau tai tik simuliacija, siekiant atkreipti knygos autoriaus dėmesį ir pabrėžti draugišką laikyseną kritikuojant kūrinį (konstruktyvios kritikos regimybės kūrimas). Pažymėtina, kad recenzijos-laiško forma pasirenkama adresato substitucijos atveju, t. y. kai norima, jog pagrindinis teksto taikinytis būtų nei potencialus knygos skaitytojas, o jos autorius. Recenzijose „Marcelijaus Martinaičio testamentas“ ir „Kreipiniai į Bandinį“ taip pat dominuoja intymaus kalbėjimo atmosfera, tačiau rašinio esmė yra asmeninio įspūdžio referavimas, o ne vertinimas. Keturi ir penki paminėtų tekstų pradedami kreipiniu (dviejose iš jų kreipiamasi į knygos autorių, vienoje į personažą, dar vienoje – į įsivaizduojamą skaitytoją), kuris pagrindžia laiško rašymo manierą, pvz., „Miela Sonata“, „Mielas Kostai“, „Labas, Arturai Bandini!“, „Jūsų Malonybe“.

Pagrindinė recenzijų-laiškų tema – rašytojo, kuriam „rašomas“ laiškas, kūrinys; tikslas – atkreipti autoriaus dėmesį (dėl įvairių priežasčių). Sumažintas atstumas tarp komunikuojujų leidžia recenzentui laisviau kalbėti: „Miela Sonata, / kadaise literatūros kritikos klasikas Kostas Korsakas, 1935 m. rašydamas laišką-recenziją Petručiui Cvirkai, sakėsi nebandysiąs įvertinti romano „Frank Kruk“, nepretenduosiąs į „išsamią ir tikrąją kritiką“, tik bandąs „nurodyti kai kuriuos technišką, pasakytume, pobūdžio netobulumus“. Kadangi dalyvavau tamtos pirmosios eilėraščių knygos „P.S.“ pristatyme (už kvietimą esu dėkingas), mėginsiu nežymiais bruožais nurodyti taisytinias vietas, idant tolesnė Tavo kūryba išvengtų klaidų“ (Baublys 2005: 5). Laiško forma apsaugo recenzentą nuo apibendrintos nuomonės reiškimo ir nužymi subjektyvaus kritinio naratyvo aspektus.

Itin subjektyviomis kritinėmis refleksijomis laikytinos recenzijos-dienoraščiai, pvz., M. Milašiaus-Montės „Taip, tai Aš“ (Milašius-Montė 2011: 9), S. Parulskio „Sidžito P. dienoraštis (vienos dienos kronika)“ (Dienoraštis 2001: 9). Kaip ir recenzijų-laiškų atveju, intymumas ir subjektyvumas yra recenzijų-dienoraščių ypatybė. Suponuojama regimybė, jog tai recenzento užrašai pačiam sau, o teksto komponavimas atitinka dienoraščio tipą (linijinis įvykių aprašymas).

Bendromis recenzijų-dienoraščių ypatybėmis laikomas kalbėjimas sau, asmeninių patirčių ir įvykių fiksavimas, chronologinė teksto segmentacija, pretenzijų į objektyvų vertinimą eliminavimas; skirtimi – vienoje pateikiamas detalus vienos dienos aprašymas, kitoje – glaustas septynių dienų atpasakojimas. Kaip ir recenzijų-laiškų atveju, recenzijos-dienoraščiai simuliuoja tikrovę ir taip žadina „trečiųjų“ asmenų, t. y. skaitytojų, smalsumą: „12.30. Už telefoną sumokėjau tiek, kad norėjau tuojau pat į skutelius sukarpyti visus įmanomus ryšių laidus. Daugiau jokio interneto!“ (Dienoraštis 2001: 9); arba „Et, už lango šį rytą – žiema, bet mano skebei visai nesvarbu metų laikas; ji GALI girdėti lietu. Tik šiandien susilaikysiu nuo galbūt šiuo tekstu peršamų konkrečių minčių ir interpretacijų“ (Milašius-Montė 2011: 9). Asmeninės informacijos atskleidimas galbūt mažina atstumą, tarsi neaktualizuoja skaitytojo, tačiau iš esmės rodo ypatingą recenzento siekį atkreipti dėmesį į save, pasitelkiant pristatomą kūrinį.

Recenzijos-laiško ir recenzijos-dienoraščio atvejais sukuriamą „žiūrėjimo pro rakto skylutę“ situacija – literatūrinėje periodikoje publikuotą recenziją skaito daug žmonių, kurie nėra tiesioginiai šio teksto adresatai (tarsi pašaliniai asmenys) ir kurie gali matyti asmeninio bendravimo fragmentą. Tokia vieša privačios komunikacijos simuliacija ir jos eksplikacija tam tikra prasme manipuliuoja skaitytojų smalsumu ir sumažina objektyvaus kritinio vertinimo aspektą bei atskleidžia subjektyvią žiūrą.

4.2.4. Oficialiųjų raštų stilizacija

Esminį literatūros recenzijos aspektą (trūkumų fiksavimą) atskleidžia juridinį diskursą pritraukianti **recenzija-ginamoji kalba** – „Recenzijos tęsinys: ginamoji kalba“ (Liaudies Advokatas 2001: 8). Ši recenzija nesukuria ginamosios kalbos efekto be pirminio – „kaltinamojo“ – to paties autoriaus teksto „Teismas“ (Bleizgys 2001: 8) (šie tekstai publikuojami greta). Dialogiškumu šis rašinys panašus į recenzijas dialogus, tačiau skirtumas tas, jog daugiabalsiškumas įteisinamas ne viename tekste, o dviejuose.

Recenzijos-ginamosios kalbos situacija suponuoja du opozicinius polių – kaltinimą ir gynimą. Tokio pobūdžio tekstas gimsta iš situacinės būtinybės: „Jeigu yra teismas, kaltintojai, prokurorai, teisėjai, liudininkai, tenepyksta recenzentas, privalo būti ir advokatas. <...> Aš tik

perskaičiau „Ikalčius“ ir pabandžiau išrinkti eilutes, kurios galėtų autorę šiek tiek išteisinti“ (Liaudies Advokatas 2011: 8). Šioje situacijoje išryškėja žaidybiškumas (recenzentas atstovauja kaltintoją), o skaitytojas yra įtraukiamas į menamą teismą, kuriame sužino įvairialypės informacijos apie aptariamą knygą.

Recenzijos „Teismas“ ir „Recenzijos tęsinys: ginamoji kalba“ atskleidžia recenzento požiūrių dualumą – tokio teksto rašymas pareikalauja nemažai recenzento pastangų ir laiko, neapibrėžia jo pozicijos. Perskaitęs abu skirtingus tos pačios knygos vertinimus, parašytus vieno autoriaus, skaitytojas tarsi atsiduria akligatvyje: aiškaus vertinimo nepateikta, vadinasi, žanras buvo nepatrauklus, adresatas sugaišo laiko. Įteigiamas savitikslisio teksto vaidmuo, kuris gali būti viena iš tokio tipo recenzijų nepopuliarumo priežasčių.

Oficialiuosius raštus primena tezių principu parašyti kritiniai tekstai. Kritinį naratyvą minimizuoja tezinės (fragmentuotos minties) recenzijos, kurių pasitaiko kiek rečiau nei recenzijų-autobiografinio rašymo simuliacijų. Tokio tipo recenzijose itin kondensuotai verifikuojami aptariamo kūrinio aspektai, jų recenzentas gali pateikti daug ir jie nebūtinai turi būti tarpusavyje susiję. Tezinių recenzijų pavyzdžiais laikomi šie kritiniai rašiniai: Audingos Peluritytės „Penkios tezės vietoj recenzijos apie naująją Jurgos Ivanauskaitės knygą“ (Peluritytė 2003), Anoniminio Autoriaus „Stasės Lygutaitės eilėraštis“ (Anoniminis Autorius 2012), Dariaus Pocevičiaus „Užsikodavęs“ (Pocevičius 2004: 7), Evaldo Ignatavičiaus „Žvalgo išpažintis, arba Punktai sakymų pagal Jurgį“ (Ignatavičius 2008), Klajojančios „Keletas pastabų apie žmogiškąjį lietų“ (Klajojanti 2008), Ramutės Dragenytės „Trylika erezijų apie Gintaro Grajausko romaną“ (Dragenytė 2005: 7–8). Esminė fragmentuotų recenzijų ypatybė – grafinis ir (neretai) semantinis skaidymas tam tikrais aspektais, kuris leidžia recenzentui maksimaliai pasislėpti už teksto.

Tezinė recenzija turiniu primena išvadas, kurias recenzentas pateikia perskaitęs pristatomą knygą, ir reprezentuoja dedukcinį adresato įtikinimo būdą, kuris „rašančiajam paprastai yra lengvesnis“ (Nauckūnaitė 2002: 124). Išvadų įspūdį sustiprina teiginių numeracija arba vizualinis išryškėjimas, pvz.:

1

„Kas suprato gyvenimą, tas neskubės“, – konstatavo buvęs rusų žvalgas Borisas Grigorjevas prisiminimuose apie savo darbą Skandinavijoje.

2

„Papashos testamente“ Jurgis Gimberis šypsosi gyvenimą supratusio žmogaus šypsena. (Ignatavičius 2008)

Tezinėse recenzijose pagrindinė jungianti gija – pristatoma knyga – užčiuopiama, tačiau recenzentui svarbiau pateikti apibendrintas mintis, o ne aktualizuoti patį analizės procesą.

Tezinė recenzija akcentuoja tam tikrus aptariamąs knygos aspektus, mažiau kreipdama dėmesio į visuminę jo aptartį, pvz., „Penkios tezės vietoj recenzijos apie naująją Jurgos Ivanauskaitės knygą“, kurioje kritikė išskiria 5 tezes ir jas argumentuoja, remdamasi J. Ivanauskaitės knyga „Placebas“. Recenzentė ignoruoja recenzijos kanoną ir konkretizuotai išdėsto teksto aspektus, kurie įvertinami kritiškai. Tokio pobūdžio recenziją galima vadinti objektyvizuota tik formaliai, nes atsisakydama turinio atpasakojimo, kritikė reiškia savo asmenines aspiracijas („<...> Versdama šimtąjį romano puslapį turėjau pripažinti, kad kritiškojo žmogaus skepsis, atkakliai glūdėjęs manyje ir vertęs taip paprastai nepasiduoti, su džiaugsmu užleido vietą žaidžiančiajam žmogui.“ (Peluritytė 2003)).

Tezines recenzijas galima vadinti objektyviomis su išlyga, nes išvados padaromos nedetalizavus analizės. Konstatuojamoji šių recenzijų intonacija tik kuria objektyvaus kalbėjimo vaizdinį. Iš esmės išryškinamas asmeninį recenzento santykis su aptariamu kūrinium, vengiant nuoseklaus naratyvo. Tezinės recenzijos nėra dažnos 2000–2012 m. – jų daugiau publikuota antroje laiko pusėje. Šią tendenciją galima pagrįsti technologinio progreso nulemtu rišlumo trūkinėjimu – recenzija „Keletas pastabų apie žmogiškąjį lietų“ pavadinta „Pirmoji lietuviška SMS recenzija“ Pastarosios recenzijos pavadinimas įprasmina tikrovę, gausią technologijų ir kintančią komunikaciją (sutrumpinta, padrika).

Netipinės literatūros kūrinių recenzijos sudaro nedidelę dalį visų 2000–2012 m. lietuvių literatūrinėje periodikoje publikuotų recenzijų dalį. Dažniausiai nestandartinės recenzijos pasižymi kompozicine stoka, t. y. praranda recenzijai būdingų komponavimo dalių balansą, ir atspindi minėtu laikotarpiu ryškėjančią tekstų subjektyvėjimo tendenciją.

XXI a. pradžioje užfiksuotas nestandartinės recenzijas pagal panašias ypatybes galima išskirti į 4 grupes. Gausiausia netipinių recenzijų grupė – autobiografinio rašymo simuliaciją reprezentuojantys kritikos tekstai – kreipia skaitytojo dėmesį į recenzentą, nuošaly palieka pragmatinius adresato poreikius, rodo recenzento norą tyčia pažeisti žanro kanoną ir savo adresu pasirinkti ne potencialų knygos skaitytoją, o jos autorių. Netipinių recenzijų atveju galima įvardinti lietuvių literatūros kritikos pajvairinimo inkluzais bei komunikacijos efektyvinimo būdais.

Abu įvardyti komunikacijos efektyvinimo būdai atskleidė, jog recenzentai 2000–2012 m. laikotarpiu yra aktyvūs lietuvių literatūros lauko veikėjai, ieškoję tinkamų ir sėkmingų komunikavimo būdų. Be to, nemaža dalis netipinių recenzijų publikuotos savaitraštyje „Šiaurės Atėnai“, kurie nėra LRS leidinys. Galima daryti išvadą, kad šis leidinys susijęs su literatūrinės kritikos atnaujinimu ir jaunų recenzentų kritiniais eksperimentais.

Galima teigti, jog siekis efektyvinti literatūrinę komunikaciją – tekstų konkurencijos informaciniame triukšme ženklas. Kita vertus, tai galima traktuoti kaip literatūros kritikos

atsinaujinimo, aktualinimo požymius, susidomėjimo literatūra didinimą. Kritikos ir kritikavimo svarba visuomenėje – literatūrinės komunikacijos imperatyvas, kuris, kintant komunikacinei situacijai, konkuruoja su analitinio žvilgsnio nereikalaujančiomis kadieniškumo struktūromis. Dėl šios priežasties komunikacijos efektyvinimo strategijos žymios įsigalint internetui.

5. LITERATŪROS RECENZIJĄ INTERNETE: KOMUNIKACIJOS SPECIFIKA

Šiame skyriuje siekiama apžvelgti 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ skelbtų literatūros recenzijų turinio perkėlimą į internetą bei aptarti spaudinių turinio pritaikymą internetui. Laikantis nuostatos, kad kiekviena medija keičia pranešimą, analizuojant internetizacijos procesą ieškota recenzijos kitimą lemiančių veiksnių. Komunikaciniu požiūriu, svarbu, kaip pranešimo perdavimo terpė veikia komunikuojamus (ypač recenzijos skaitytojo aktyvumą internete). Dėl šios priežasties didesnis dėmesys sutelktas į technines šio proceso realizacijos priemones.

5.1. Spausdintų leidinių skaitmeninimo prielaidos

Sinerginis tradicinės ir naujosios masinės komunikacijos medijų veikimas informacijos sklaidos požiūriu yra naudingas komunikuojams. Tačiau „[v]argu ar pasaulyje yra dar bent viena tokia verslo sritis kaip žiniasklaida, kuriai interneto atsiradimas tuo pačiu metu atnešė ir naujas, svaigias galimybes, ir migreninį skausmą“ (Barysas 2012: 56). Literatūrinio periodinio leidinio turinio dubliavimas nuostolingas leidėjams, tačiau parankus skaitytojams. „Norėdami išlikti kultūros leidiniai turėjo atsižvelgti į laisvos rinkos situaciją. Laikraštis „Literatūra ir menas“ 2012 metais virto žurnalais, buvo koreguojamas leidinių dažnumas: savaitiniai tapo mėnesiniais ar ketvirtiniais, publikacijų turinys perkeltas į internetines svetaines <...>.“¹⁸ XXI a. Lietuvoje klostėsi skaitmenizacijai palankios sąlygos, tačiau literatūrinei spaudai tai sukėlė sunkumų.

Literatūrinei periodikai išsilo finansinių sunkumų: nors jų būta ir anksčiau, tačiau ekonominės tendencijos dar labiau apsunkino padėtį. „Brangstant spaudos išlaidoms, bet nedidinant biudžeto kultūrai, „Nemunas“ iš žurnalo virsta savaitraščiu ir laikraščiu internete <...>“ (Jauniškis 2007: 77). „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Metai“, „Šiaurės Atėnai“ priklausė internetinei meno platformai www.culture.lt, sukurtai 2002 m. Sauliaus Norvaišos. 2004-aisiais šiai platformai priklausė „Šiaurės Atėnai“ ir „Literatūra ir menas“, nuo 2006-ųjų – ir „Nemunas“. Per šią platformos sąsają hiperteksto principu buvo galima „atsiversti“ bet kurį iš minėtų leidinių, naudotis jų archyvu iki 2011 m. 2012 m. www.culture.lt platforma veikia kaip nuorodų sistema, nukreipianti skaitytoją į kitas elektronines talpyklas, pvz., Lietuvos

¹⁸ Kultūros fragmentacija žiniasklaidoje (santrauka iš Žurnalistų etikos inspektorius 2012 metų veiklos ataskaitos ir 2011–2012 metų analitinės apžvalgos „Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės“). Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/apps3/1/2923_2011_2012%20kulturos%20fragmentacija%203_.pdf (žiūrėta 2015 06 07).

nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos viešosios prieigos elektroninių išteklių archyvą (LNB). Mėnraštis „Metai“ įtrauktas į internetinę šiuolaikinės lietuvių literatūros antologiją www.tekstai.lt ir jo suskaitmenintas turinys vartotojui lengvai pasiekiamas. Taigi 2004- uosius metus galima vadinti lietuvių literatūrinės periodikos *internetizacijos* sprintu. Lietuvių tradicinei literatūrinei periodikai nepažintas internetizacijos procesas tapo gebėjimo prisitaikyti *medijuotoje* kultūroje išbandymu.

Literatūriniai leidiniai pasirenko savitą skaitmenizacijos koncepciją – nuo visiško prisitaikymo prie internetinės medijos iki tikrovės simuliacijos (substitucijos). Pirminės leidinių internetizacijos intencijos sietinos su elementariu siekiu pateikti suskaitmenintą turinį, tačiau pamažu, suvokus medijos suteikiamas galimybes, kai kurie leidiniai neapsiribojo vien turinio dubliavimu. Esminius leidinių internetizacijos aspektus atskleidė M. Plečkaičio magistro darbe (Plečkaitis 2014: 81–86, 93–94) pateikti pusiau struktūruoti interviu su „Šiaurės Atėnų“, „Nemuno“ ir „Literatūros ir meno“ vyriausiais redaktorais. M. Plečkaitis formulavo redaktoriams klausimą apie internetinio leidinio viziją, domėjosi jo struktūra ir turiniu. Redaktorių atsakymai atskleidė kultūrininkų medijuotos erdvės sampratą ir gebėjimą prie jos prisitaikyti.

„Šiaurės Atėnų“ spaudinio ir internetinio leidinio redaktoriai pažymėjo jų redaguojamo leidinio turinio atitikimą abiejose medijose:

Žydrūnas Drungilas („Šiaurės Atėnų“ vyr. redaktorius): „Na pagrindinė vizija iš tiesų daug labai nesiskiria nuo mūsų popierinės versijos, tačiau, kadangi internetas duoda daugiau galimybių, tai norime, kad internete būtų taip pat šiek tiek daugiau visokių galimybių: viena iš jų – tai dinamiškesnis šiek tiek turinys, kuris dažniau keistųsi, ir todėl mes orientuodamiesi į tą dalyką norime, kad tų tekstų būtų šiek tiek daugiau internete, ir, pavyzdžiui, galėtume šnekėti ir rašyti apie renginius, kurie vyksta, ir kad būtų sugriautas šiek tiek tas savaitraštinis formatas.“ (Plečkaitis 2014: 79)

Jūratė Visockaitė („Šiaurės Atėnų“ persikėlimo į internetą vyr. redaktorė): „Tai buvo, matot, tiesiog kopija. Nežinojome, kas tai yra. Paskui jau eigoje kažkas pasirodė, o šiaip tiesiog neturėjome laiko. Čia galima kažką prigalvoti, bet nematau reikalo.“ (Plečkaitis 2014: 81)

Ž. Drungilas pabrėžė internetinės medijos talpumą, turinio pildymo spartą bei interaktyvumą, kurie ėmė griauti tradicinio leidinio suponuojamą cikliškumą, virtusį į nuolatinį vyksmą. Pastarieji redaktoriaus teiginiai regisi kiek paradoksaliai, nes žvelgiant į skaitmenintą „Šiaurės Atėnų“ turinį elektroniniame archyve 2002 m. matyti, kad svetainės ineraktyvumas sąlyginis – komentuoti, vertinti senesnių leidinių svetainės lankytojas negalėjo.

Lyginant skirtingų laikotarpių to paties leidinio suskaitmenintą turinį (2 pav. ir 3 pav.) matyti, kad 2002 m. „Šiaurės Atėnų“ svetainėje skaitytoji buvo padedama judėti nuorodų sistema (rusvame fone mėlynas tekstas ženklino aktyvią nuorodą į visą rašinį), aplinka vadintina interneto svetaine; 2012-aisiais kompiuterio lange atveriamas leidinys PDF formatu, simuliuojančiu *tikro* laikraščio įspūdį. Esminė skirtis tarp šių – fragmentacijos skirtumai ir komentarų eliminavimas laikotarpio pabaigoje bei leidinio skaitymas ne internete (PDF formato leidinį galima parsisiųsti į savo kompiuterį ir skaityti neprisijungus prie tinklo). „Grynai laikraščio dydis – faktas, kad gali išskleisti jį per visą darbstaalį – skaitytojui suteikia lengvai nuskaitomą istorijų masyvą. <...> Priešingai, kompiuterio ekranas yra labiau riboto dydžio ir negali pasiūlyti išskleisti laikraštyje rastos informacijos kiekio“ (Craig 2005: 89). Ž. Drungilo minėtasis kultūros naujienų srautas įgyvendinamas nuo 2010 m. kovo, išsaugant leidinio koncepciją bei turinį ir formuojant tarsi autonomišką elektroninį „Šiaurės Atėnų“ variantą,

2 pav. „Šiaurės“ internetinis turinys 2002 m.

ŠIAURĖS ATĖNAI

2012 m. gruodžio 21 d. Nr. 48 (1114) ISSN 1392-7760 Kaina 1,90 Lt

Ašinsuainimo ir pabaigos mitai – p. 2
Priė šventės vieni kitus pagirkime – p. 3
Mindaugo Kirkos ir Marijos Morkevičiaus poezija – p. 7
Lietuviškos Kūčių istorijos – p. 10

Instinktai, archetipai ir pasaulio pabaiga

Soniai norisi pasaulizuoti šiuo metu labai stipriai žemųjų veiksmų pasaulio pabaigos vadinai ir su juo susijusias psichologines aprašikas. Čia pat šiaurės žemųjų. Edvardas Edingeris, kai jungtikiškos krypties psichologiniai pasiekia simbolines apvalkupas vaizdinių interpretacijas. Gilias jas suprasti, galbūt nereikia išsamiai išnagrinėti, kaip pasaulio pabaigai. Tačiau nebūtina žinoti slėpti, kaip nurodantys, kad tai yra psichologinės energijos susitelkimo ir vidinių pokyčių ir ekologinio gyvenimo.

Instinkto ir archetipo samprata

Jungas įrašė apibūdinti archetipai – greičiau juos su instinktais, vadinamais gėmimais instinkto vaizdiniais, vadinti ir gignais instinktyvus ilgais ir parangis veikti mūdais. Kitas tūpų, kad archetipai – tai formos, pavidalai ir kristalo formos, sukelia sąlydomas turinti ir išvilkiamos simbolais, vaizdiniais, emocijomis. Paskaitas savo išvadas grindi ligomis psichikos tyrimais, mitologijai, įvairių kultūrų simbolikos analize. Rūpintis dirstiškai apne okultinis rikiškias juo išvada, kad juo testuojama, ji pusemeti Helly Prevereri poše gignotes siskelias

ELONA ILGIUVENĖ

Šiuolaikinis jungtikiškos krypties psichologinis, Okaidio universiteto daktaro krypties apibūdinti psichiatras Anthony Stevansas archetipus apibūdina kaip: „gignis nevengiamos ontos, turitoy gignis sukeli, kontroliuoti ir valdi (realiai) bendras sąlygas charakterizuoja ir gignias vieni žmogeliai būdyti patvirtina. Kad ir kokioms juo būna rašai, kultūras ar tikėjimo.“ Stevansas papildo žaugo atradimo biologine ir evoliucine perspektyva ir remiasi etnologo, antropologo studijomis, etninių psichomatiškų tyrimais, siskelias su kūdikiais. Šiai René Spira kūdikiai eksperimentais su dviejų mėnesių kūdikiais šoko likimai, kokios siskelias būtinai nebūtinai ir šypsinimas sukeli. Kūdikis nupagali, kai juos rodantis mateliskas su nepuoliamis alkimi ir judamais taip, bei priartant linkimais galva. Jei dar nupagaliama plaukio linija ir humo pakartaisi lūpų kampučiais, kūdikis porotvori reakcija siskelias. Žmogaus

vennas akcentuoja, kad vadinis psichikos archetipai išaalkus apnėmėje per simbolis, vaizdinis, intenciją, juosius, žodlius, mitus yra labai svarbus. Šiuo metinis vaizdinių vienos kultūros sąsėje su Džordžo Džozos gimdytoja, garbama šventose vietose ir įvairiais pavidalais. Matuose jai psichikams įvairūs akcentai ir kalbimas, Dievo Motinos atvaizdai gydo, sągavima maitinimas, atėjimas dvasiai. Archetipai – juk tik medžiagai apneba apibūdinti tai siskelias ir gignis veikiamoji jėga, kuri turi galia – dieviki ir šventis, kartu bauginamoji ir sekotrojuojam – transformuoti asmenybe. Gilios archetipus aprašimas leidžia baigti gignis, kuri tūsa ar kultūrai gimtosi sukėle viena ar kita mitis, simbolis, sąvoka. Nežina pramaba kovoti dėl juo monarviki, kad ir kaip tai būna – žmogėdė, svaitėlis, įsiamolis mitas. Dvasi gimdytoja, sukūtinamias su kita. Visa tai bendros žmogijos pragemės dalis. Žmogus pasėgiti gali siskeliti tik taip, kaip paša juos gyvena – kognem ant žemės, gūva dūgė, tekimėmi į dūgė ir kaig, amšimėis ciki tarp gūvyvė. Ne su mitėis.

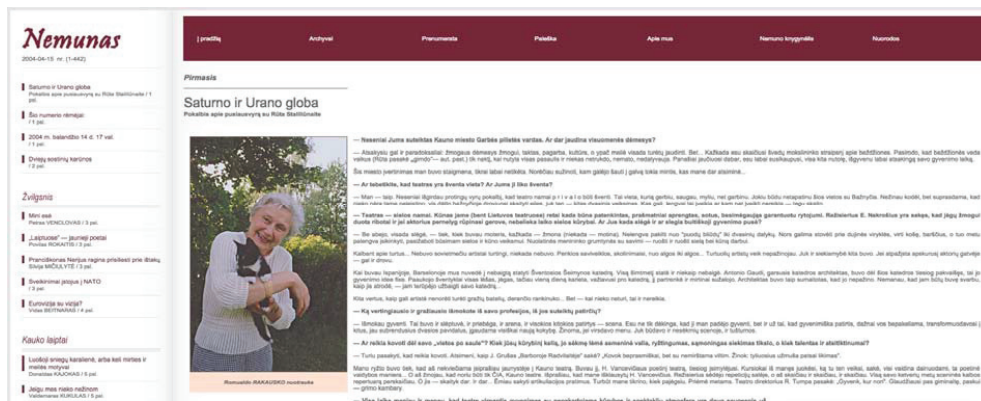

Psaulio pabaigos archetipai

3 pav. „Šiaurės Atėnų“ internetinis turinys 2012 m.

naudojantis internetinės medijos teikiamomis galimybėmis (katalogizuoti tekstus – archyvinis rūšiavimas, komentuoti juos realiu laiku, dalytis naudojant socialinius tinklus ar elektroninį paštą).

Labai panašios leidinio internetizacijos koncepcijos laikėsi ir Viktoras Rudžianskas, leidinio „Nemunas“ persikėlimo į internetą ir dabartinis vyr. redaktorius: „Pagrindinis akcentas – šimtas procentų leidinio medžiagos turi būti internete. Tai sąlygojo tam tikros sutartys su rėmėjais. Darbas buvo patikėtas tuometiniam www.culture.lt. Dėl tų pačių priežasčių tame portale atsirado ir kiti leidiniai, su tomis pačiomis turinio apimtimis, interneto puslapio struktūrą paliekant jau kaip minėto portalo bendrą kontekstinį sprendimą. Mūsų atveju tai buvo bene išmintingiausias sprendimas – savaitraštis „Nemunas“ pradėjo eiti 2004 m. balandžio 15 d. – patekti į kultūrinės spaudos („Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, kitų leidinių) skaitytojui įprastą kultūros savaitraščių erdvę, mat iki 2004 m. sausio ėjusio mėnesinio to paties pavadinimo žurnalo internetinis variantas apskritai nebuvo sukurtas“ (žr. Plečkaitis 2014: 93). Spaudinio turinio dubliavimas internete įvardyta viena iš pagrindinių sąlygų išsaugoti susiformavusią leidinio auditoriją. Žvelgiant į pirmąjį „Nemuno“ perkėlimą į internetą ir pabrėžiant aptariamo laikotarpio pabaigos skaitmenizacijos ypatumus, matomi akivaizdūs pokyčiai (4 ir 5 pav.):

4 pav. „Nemuno“ internetinis turinys 2004 m.

Kaip ir „Šiaurės Atėnų“ atveju, „Nemunas“ skaitmeninti turinį pradėjo nuo interneto svetainės aplinkos, o 2012 m. imituotas elektroninis laikraštis (toks jis nuo 2010 m.), kurį galima atsisiųsti PDF formatu. Palyginti su „Šiaurės Atėnais“, skaitytojui naršyti „Nemuno“ svetainėje nepatogu, nes pasiekiamas ne visas turinys, integruota mažiau socialinių tinklų, leidžiančių dalytis informacija, nėra galimybės aptariamam laikotarpiu tiesiogiai pasidalyti laikraščiu, naudojant elektroninį paštą. Leidinio visumos fragmentacija ryškiausiai įsibėgėjant internetizacijai: skaitytojas gali keliauti nuo teksto prie teksto, paspausdamas rašinio

5 pav. „Nemuno“ internetinis turinys 2012 m.

pavadinimą, veikiančią kaip nuoroda. Laikotarpio pabaigoje ši galimybė nesuteikta, nes, kuriant spaudinio regimybę, savotiškai manipuliuojama skaitytojo vaizduote. Turint galvoje spaudinio turinio Vienalaikė spaudinio internetizacija, tradicinės žiniasklaidos formos – laikraščio – išatžvilgiu, gali būti aiškinamas veiklos optimizavimu (3 priede pateiktos apklausos duomenimis, skaityti literatūros kūrinių recenzijas internetinėje ir spausdintinėje medijoje renkasi apylygis skaičius respondentų – atitinkamai 40 ir 34). Kaip matyti iš leidinių persikėlimo į internetą vyriausiųjų redaktorių teiginių, paprastų techninių sprendimų priėmimas, perkeltant spaudinio turinį į internetą yra sietas su laiko bei finansinių lėšų taupymu. Interneto svetainei administruoti ir prižiūrėti reikia specialisto, kuriam nedidelį biudžetą turintys kultūriniai leidiniai nepajėgė mokėti.

Lietuvių literatūrinės periodikos internetizacijos pradininku laikytinas laikraštis „Literatūra ir menas“ (jo internetinis archyvas seniausias), išskyrus menkus spalvinius pokyčius, per visą internetizacijos laiką beveik nepakitę (plg. 6 ir 7 pav.). Tokį konservatyvumą galima argumentuoti leidinio auditorijos specifika: pvz., J. Visockaitė teigė, kad „<...> *Litmenio* pensininkai atsiverčia *litmenį* ir skaito“ (Plečkaitis 2014: 82). Kaip pažymi Kornelijus Platelis („Literatūros ir meno“ persikėlimo į internetą ir dabartinis leidinio vyr. redaktorius): „Mūsų auditorija dar vis tiek nuo senų sudaro dalis vyresnio amžiaus žmonės, kultūrininkai, kurie mus paskaito po įvairių susitikimų ir reiškia nuomonę, bet tos auditorijos nuomonės neatsispindi internetinėje erdvėje niekaip, nekomentuoja, jei ką nori pasakyti – pasako į akis“ (Plečkaitis 2014: 84). Mažesnis vyresnės auditorijos labilumas lėmė internetinės leidinio aplinkos pastovumą. Leidinio turinio į internetą perkėlimo redaktorius (šiuo atveju J. Visockaitė), apibendrinamas internetizacijos aspektus, teigė: „Tai buvo paprasčiausiai perkeltas žurnalas su struktūra ir turiniu“ (Plečkaitis 2014: 82).

6 pav. „Literatūros ir meno“ internetinis turinys ir aplinka 2002 m.

7 pav. „Literatūros ir meno“ internetinis turinys ir aplinka 2012 m.

„Literatūros ir meno“ interneto svetainės aplinkos nekintamumas sudarė prielaidas teigti, jog redakcija taikėsi į tradicijų besilaikančią skaitytojų auditoriją, juolab kad tokio pobūdžio periodikos skaitytojas yra nišinis. Kalbėdamas apie leidinių lokalumą, Stephenas Quinnas akcentavo auditorijos dydžio ryšį su periodiniu leidiniu: „Mažesnėse bendruomenėse laikraščiai turi kitokią santykį su savo skaitytojais nei didžiosios rinkos leidinys“ (Quinn 2005: 111). Mažesnę auditoriją turintys leidiniai yra suformavę tam tikrą savo skaitytojų bendruomenę, kurią, kad negrėstų išnykimas, jie siekia išsaugoti. Šiuo atveju nekintamumas disonuoja su skaitytojų kartų kaita ir gali būti viena iš daugelio leidinio nykimo priežasčių.

Internetizacijos aspektu išskirtiniai yra „Metai“, priklausantys platformai tekstai.lt, kuri nuo 2008 m. kiek pakeitė savo grafinę aplinką, vartotojo sąsają, informacijos pateikimo būdą, tačiau „Metų“ archyvavimas nė kiek nepakito. „Metų“ turinio skaitmeninimas ir internetizacija organizuota fragmentacijos principu (nuorodų sistema, nukreipianti į konkretų straipsnį).

Tokia leidinio archyvavimo praktika pagrindė tekstai.lt platformos koncepciją – „šiuolaikinės lietuvių literatūros antologija“. Antologija, kaip „įvairių autorių (ppr. to paties regiono, laikotarpio) rinkinių (dažn. poezijos) kūrinių rinkinys“ (TŽŽ 2005: 55), atliepė mėnraščio „Metai“ tekstų ilgalaikio vartojamumo aspektą. „Metų“, kaip ir kitų trijų minėtų leidinių, recenzijos užėmė nedidelę dalį visų publikuojamų tekstų.

2004 m. Nr. 12 (gruodis)

Mindaugas Kvietauskas. Dialogas per sienos viršų
Vytautas P. Bložis. Žemės prirašyti lapai
Petras Dirvelis. Marija Lupu, mergaitė našė (1)
Petras Dirvelis. Marija Lupu, mergaitė našė (2)
Petras Dirvelis. Marija Lupu, mergaitė našė (3)
Petras Dirvelis. Marija Lupu, mergaitė našė (4)
Robertas Keturakis. Eilėrašiai
Rimantas Čerbuliuskas. Du pasakymai
Guillaume Apollinaire. Eilėrašiai
Peter Handke. Pranašystė
Vytautas Martinkus. Keli žodžiai jaunojo Mero portretui
Henrikas Nagys ir filosofai. Filosofo Arno ŠVERDIOLIO pokalbis (1991 m. balandžio 29 d.) su poetu Henriku NAGIU
Nijolė Laurinienė. Vaivorykštė: laumės juosta, smakras, straublys
Gediminas Ilgūnas. Vincas Pietaris – draudžiamas lietuviškos spaudos bendradarbis
Albert Camus. Apmąstymai apie aplotainą (pabaiga)
Juozas Aputis. Publikuojamas pirmą kartą
Valentinas Šventickas. Paneigiamas opofitijų kūrėjui
Gintaras Beresnevičius. Po juoda vaivorykštė
Dalia Jakašė. Impresionistinis žvilgsnis į pirmą eilėraščių knygą
2004 m. „Metų“ 1 - 12 nr. turinys (1)
2004 m. „Metų“ 1 - 12 nr. turinys (2)

8 pav. „Metai“ tekstai.lt platformoje 2004 m.

2012 m. Nr. 12 (gruodis)

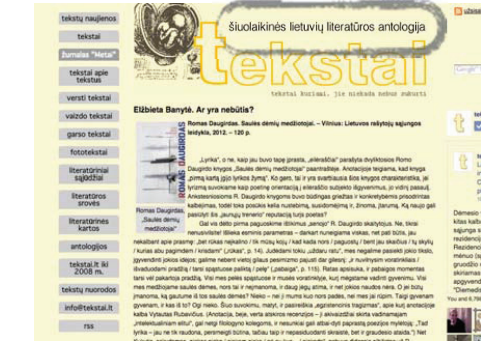
Turinys Nr. 12
Ludvikas Jakimavičius. Traktatas apie rašytoją ir politiką (t)
Vydas Brazūnas. Laiko pakraštį
Leonardas Gutauskas. Fragmentai
Guntis Berelis. Druška. Čobas. Šalt. Šalt. Šalt. Šalt. Tuz. Cizn
Tautvydas Marcinkevičius. Eilėrašiai
Apl. Bilsul'fanov. Eilėrašiai
Viktorija Daujotytė. Vinco Krėvės universalijos
Mahir Gamzajev. Žvilgsnis iš Baku
Regimantas Tamošaitis. Mėnims vaiduotas trajektorijos
Rašau iš laimės pertekliaus
Roma Bončūte. Meškinė ir jos vyras
Jarostav Marek Rymkiewicz. Po veidrodį
Svenimui gėris ir blogis nerūpi
Tomas Rekyvas. Sovietų armijoje
Solveiga Daugirdaitė. Neatspėjamos poeto mįslės
Elžbieta Banytė. Ar yra nebūtis?
Galina Čepinskienė. Apmąstymai apie laiką
Žydrone Koleivienė. Ieškant karvės kuolo Pilies gatvėje
Vincas Krėvė pabigo filmavimo
Adomas Mickevičius – poetų žurdikas

9 pav. „Metai“ tekstai.lt platformoje 2012 m.

Platformoje tekstai.lt kauptas žurnalo „Metai“ turinys neorientuotas į naujienų ir literatūrinės kasdienybės įvykių atspindėjimą, todėl aiški tekstų katalogavimo sistema palengvino vartotojų naršymą bei informacijos paiešką (10 ir 11 pav.). Kitaip nei anksčiau aptartų savitraščių internetinės versijos, „Metų“ tekstai negalėjo būti komentuojami (tam nesudaryta sąlygų), o socialinis jų integralumas taip pat menkesnis – tėra viena sąjasa su socialiniu tinklu ir galimybė pažymėti tekstą kaip *patinkantį*.

10 pav. „Metų“ turinys 2004 m.

11 pav. „Metų“ turinys 2012 m.

5.2. Turinio dubliavimo ypatumai

Šiame skyriuje analizuojama spaudinių turinio publikavimo internete specifika. Pirmą atkreipiamas dėmesys į to paties recenzijos teksto grafinę raišką, t. y. kaip medija keičia pranešimą. Antrajame šio poskyrio skirsnyje analizuojamos internetizacijos pasekmės, t. y. kaip jos veikia recenzijos skaitytojus, kurie yra ir interneto vartotojai, ir recenzijos tekstus. Šioje darbo dalyje svarbu išsiaiškinti, kaip literatūrinę komunikaciją keičia internetas.

5.2.1. Internetizacijos nulemtas teksto dualumas

Bendrosios literatūrinės periodikos internetizacijos tendencijos pastebėtos gretinant spausdintas ir skaitmenintas literatūros kūrinių recenzijas. Akivaizdžiausias skirtumas – skirtinga recenzijų grafinė struktūra. Dubliuojant leidinio turinį, internete recenzijos tekstas buvo segmentuojamas. Internetinis teksto segmentavimo principas nuo 2006 m. vis dažniau pastebėtas ir spausdintose recenzijose. Internetizacijos atveju literatūros recenzijos taip yra skaidomos. Recenzijos tekstas dalomas taip, kad ties vienu segmentu skaitytojas užtruktų nedaug laiko – jis, remiantis tyrimų duomenimis, „laikraščio svetainėje užtrunka 45 sekundes“ (Janavičienė 2013: 19). Tipinis, interneto medijos nulemtas, recenzijos grafinės segmentacijos pavyzdys ir pateiktas 12 pav. Lyginant su spausdintu teksto variantu (žr. 13 pav.) matyti, kad recenzijos segmentavimas internete skiriasi nuo spausdinio teksto išdėstymo.

KNYGOS

R. Granausko „Trys vienatvės“: novelių romanas ar prisiminimai?

AUŠRA KAZLAUSKAITĖ

(skaityti komentarus)

Granauskas R. TRYS VIENATVĖS.
– Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011.

Šiais metais pasirodė Lietuvos nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato Romualdo Granausko (g.1939) novelių romanas „Trys vienatvės“. Vienatvė šio autoriaus kūryboje nestebina: vienatvė žyryje „Jaučio aukojime“, vienatvė senoje „Gyvenime po klevu“... Ši knyga – ne pirmas novelių romanas lietuvių literatūroje (ryškiausias pavyzdys – Marius Kadžiūkas „Užavėjai“). Tą patį R. Granauskas lieka išlikęs tradicija. Tačiau tradicija ir programai netinka visų patvirtinti, o tekste visai nespėjamas biografinis. Sulapinti su rašytojo gyvenimo faktais gana daug – tai ir mokytajam Mosevytė, ir darbas skaido laikraščio „Mūsų žodis“, žurnalo „Nemunas“ redakcijoje, galiausiai – rašytojo darbo virtuvė ir sunkus kelias pirmosios knygos link, apmąstymai apie „Jaučio aukojimo“ rašymo ypatumus.

Na, pirmoje novelėje „Žogo apreiškimas“ išduodama: sutampa autorius ir pasakotojo gimimo mėnuo – anot pasakotojo, „pagal metrikus – balandžio, pagal motinos žodžius – kovo mėnuo“ (p. 5). Galiausiai gimtadienio (susabinama duona, teks raudėti ir mėgstama sarkai) aprašoma ir „Trys vienatvės“ genezė. Užfiksavimas šio naujo kūrinio nuostabų: „Jau senokai išaukėjo po pavilį kažkoks neaiški minis... kažkas toka... na, toks dar neturintis nei pavilno, nei garso, nei žodžių“ (p. 6). Viena ryta pasakotoja aplankė veikėjas: „Atsibudęs ligonkai gulėjau tamsoj, nes akys taip ryškiai žaibėdavo skurdą kieta, seną varną, seną šunį ir seną žmogų“ (p. 7). Galiausiai suvokiama: „Supratau, ką turu daryti. Kai atsibudau prie stalo, ranka lapo viršuje patį užlaikė: „Trys vienatvės““ (p. 7). Rašymą pertraukė liga.

Stebina, kaip greitai išuoliusią laikas „Žogo apreiškime“: gimtadienis, rašymas, liga, grįžimas iš ligoninės namo, Žogo apreiškimas, gražines pasakotoja prie atverto sąsiuvinio, iki pusės prirašyto puslapio ir ent jo įstritus padėjo juodo tušinuko. Intenzyvus ir dinamiškas pasakojimas, ironija ir autoironija traukia, bent jau pirmosiose novelėse. Visame romane, išskyrus paskutinąją novelę, išlikoma šis begimo nuotakas. Pasakojimas apie gyvenimą yra begaitis.

Savaitis novelėte Žogo vaidmuo – iš tarsi mūza. Jo stebina pasakotoja: „Ketvirti amžiusiū Čia ovennu. o ne karto skvere nemačiau tokio nusauhanio Žoo?“(p. 9). Žoos novelėte ir asokrintai

12 pav. R. Granausko recenzija internete

Reikšmės neturintys ženklai lietuvių literatūros recenzijų rašymo praktikoje nedažni, nes jie atliko tik skirtuko funkciją. Dažniausiai spaudinyje teksto segmentacija naudota siekiant sumažinti skaitytojo nuovargį skaitant ilgą rašinį, kaip A. Guščiaus recenzijoje „Taurėje – ir auka, ir atpildas“ (Guščius 2011: 5–6), užimančioje kiek daugiau nei laikraščio puslapį.

Galima teigti, jog pasitelkiant reikšmines frazes ar antraštes, recenzijos tekstas buvo dalijamas tam, kad autorius struktūruotų rašinį, kaip, pvz., V. Sventicko tekste (Sventickas 2006: 151–153). Pastebėta, jog segmentacija išryškinant atskiras frazes ir jomis paženklinant minties posūkį (žr. 14 pav.), informaciniu požiūriu naudinga skaitytojui. R. Marcinkevičienės teigimu, „[e]sama ir kitų teksto fragmentavimo priežasčių. Tai – noras patraukti skaitytojo dėmesį, palengvinti jo navigaciją spausdintam puslapy ar kompiuterio ekrane, paryškinti ir taip pareklamuoti. Tam skirti tolydžio vis labiau išgalintys pirmojo plano elementai – rubrikos, antraštės, paantraštės virš teksto, įkirtos (didesniu šriftu ir kita spalva tarp užrašyti ir įrėminti atskiri teksto sakiniai), skyrių ar net pastraipų pavadinimai teksto viduje“ (Marcinkevičienė 2010). Tokia strategija, kai recenzijoje atsiranda antraštės, išskirtos ryškesniu arba kitokiu šriftu, ne tik palengvino skaitytojo judėjimą puslapyje, bet leido literatūros recenziją artimiau sieti su literatūros kritika, bet ir žurnalistika (publicistikos specifika).

Segmentuotos spausdintos recenzijos (bene vieninteliu) pavyzdžiu laikytinas A. Musteikio rašinys „Laimingos Alessandro Baricco dienos“ (Musteikis 2000b), kuris padalytas į keturias dalis su antraštėmis („Nuo spektaklio iki Longselerio“, „Džiazio koncertas“, „XX a. pamokos“ ir „Celiulioido jūroje“). Pastebėtos ir šios, aiškiai segmentuotos, recenzijos: „Tvarkos poezija“ (Drungytė 2006), „Išėjimo knyga?“ (Nemčinskas 2006), „Dangaus negatyvas trupiančios sienos visatoje“ (Gaidauskienė 2006), „Penki nežinia kieno šešėliai“ (Mikalauskienė 2006c), „Mirtininkės dienoraštis“ (Potašenko 2012: 7), „Grajauskas prie basilisko“ (Brazauskas 2012: 9) ir kt. – recenzijos teksto skaidymo pavyzdžiai. Išvardinti tekstai padalyti į keletą dalių, atskiriant jas pavadinimais. Pastebėta, kad kiekybiniu aspektu mažiausiai segmentuotų recenzijų yra 2012 m. Šis faktas gali būti pagrindžiamas recenzijos tekstų trumpėjimu, kai knygos analizė ne tokia išsami ir plati, pati recenzija nebedalyta „kašneliais“, nes tapo nesunkiai įveikiamu „kašniu“.

Gausiau fragmentuotų literatūros recenzijų pastebėta 2006 m. Dažniausiai tekstai skirstyti į mažesnius, kartais savarankiškus tekstinius darinius, turinčius pavadinimus. Galima pažymėti, jog tokio tipo spausdinto teksto segmentacija dažniausia tada, kai rašinys ilgas. Išskaidyto recenzijos teksto dalių skaičius įvairavo – nuo 2 iki 13. Į dvi dalis yra padalyta L. Jonušio recenzija „Hermio šešėlyje“, o I. Potašenko „Mirtininkės dienoraštis“ – 12. Dažniausiai tekstai spaudiniuose buvo dalijami 4-5 segmentus.

Internetas pirmiausia veikė patį pranešimą, t. y. informacijos pateiktį. Mozaikišką spaudinio tekstų pateikimą keictė sąsajingas, fragmentiškas tekstų eksponavimas. „<...>

[K]albėdamas informacinės visuomenės priešaušryje <...>, McLuhanas dar priešino Europos ir JAV žiniasklaidą ir nagrinėjo prasmes, turinio išdėstymą mozaikiškoje laikraščio struktūroje, bet neneigė pačios pranešimo (*message*) prasmės svarbos, nagrinėdamas pačią mediją kaip keičiančias mūsų įpročius naująsias medijas“ (Jauniškis 2007: 70). Internetas keitė pranešimo grafinę raišką, perkonstravo jo prasmę: literatūros kūrinių recenzija pateko į internetinius archyvus ir į informacinį triukšmą. Recenzija tapo informacijos šaltinio dalimi, buvo dubliuojama ir turėjo laikytis funkcionavimo internetinėje medijoje taisyklių.

5.2.2. Internetinės raiškos bruožai

Skaitymo įpročiai ir tekstų trumpėjimas. „Naujųjų medijų įtakos formuojami žanrai turi savo pirmtakų, tačiau perkelti į konkrečios medijos sritį, tradiciniai žanrai įgauna naują specifiką <...>“ (Lavrinec 2009: 104). Skaitymas elektroninėje erdvėje yra kitoks nei skaitant spaudinį. Identiško elektroninio ir spausdinto teksto skaitymas nėra tapatus. Kaip matyti aptariant bendrąsias lietuvių literatūrinės periodikos tendencijas, kai kurie leidiniai, pateikdami spaudinį PDF formatu, sukuria spaudinio kompiuterio ekrane galimybę. Nepaisant to, elektrinio teksto skaitymas periodinės spaudos skaitytoją paverčia naršytoju, o patį spaudinį – kone beribės elektroninės tekstų talpyklos dalele. Informacijos paiešką ir rinkimą Markas Heyeris apibūdino pasitelkdamas pirmųjų žmonių maisto gamybos būdus: ganymas, naršymas ir medžioklė (angl. *grazing, browsing, hunting*) (Heyer 1986: 347–357).

Medija lemia skaitymo įpročius: „Skaitymo ir medijų tyrimo instituto <...> mokslinis darbuotojas Timo Reuteris tvirtina, kad vis labiau populiarėja žiūrėjimą primenantis skaitymas, o ir pati lektūra pamažu įgauna saito struktūrą“ (žr. Gerard). Internetas išskirtinis spaudinių atžvilgiu tuo, kad „portalai nėra visiškai tapatūs laikraščiams, nes portaluose informacija atnaujinama nuolat ir dažnai būna išsamesnė už laikraštinę. Internete yra ir daugybė papildomų skaitytojams pritraukti skirtų dalykų (įskaitant pačių žurnalistų ir skaitytojų tinklaraščius, komentarus, diskusijų forumus), o laikraščių leidyba turi aiškų cikliškumą ir ribotą apimtį“ (Miliūnaitė 2011). Internete informacinis triukšmas gali paklaidinti skaitytoją, todėl šiam reikalingi kitokie informacijos atrankos įgūdžiai nei iki tūpant interneto vartotoju. „Naujų reikalavimų skaitymo strategijai pirmiausia pažėrė internetas, kuriame skelbiama neįsivaizduojama galybė tekstinės medžiagos: ieškodami reikiamos informacijos mes tik permetame akimis tekstą, skaitome probėgšmais ar pasitenkiname ištraukomis. Nuorodos nukreipia mus į kitus tekstus, kartais nuvedamos visiškai klaidingais keliais, o tada kyla pavojus pasiklysti tekstų tankmėje. Neretai keliuose naršyklės skirtukuose atverti tekstai skaitomi vienu metu“ (žr. Gerard). Kita vertus, informacijos pateikėjas laimi, jei skaitytoji

pasiūlo informacinę ir struktūrinę sąrangą imponuojantį pranešimą, neturintį kalbinio pertekliaus, balasto, nuskandinančio jį kitų tekstų jūroje. Todėl, kaip pastebi R. Marcinkevičienė, „[a]kivaizdu, kad spaudos kalba paprastėja, jos tekstai trumpėja, yra skaidomi į dalis, keičiasi jų pobūdis, žanrai, informacinė struktūra“ (Marcinkevičienė 2010). Kitaip tariant, pastebima komunikavimo būdų kaita, kurios metu recenzija kaip vienas iš komunikacinio akto elementų, pranešimas, kinta perimdama internetinės medijos raiškos principus.

Esmingiausia lietuvių literatūros recenzijos kitimo tendencija pastebima formaliai žvelgiant į tekstą – spausdintinės **recenzijos trumpėja**, t. y. mažėja jų apimtis. Pastaroji tendencija laikytina bendra laikotarpio ypatybe, nulemta supaprastinto informacijos pasiekimo bei skaitymui skiriant mažiau laiko dėl masinio interneto naudojimo. Taip pat tekstų trumpėjimo tendenciją galima sieti su internetinei medijai būdinga informacijos (teksto) vartojimo sparta: ypač nuo 2004-ųjų metų, kai literatūrinę periodiką imama intensyviau dubliuoti internete (siekiant neprarasti turinio skaitmeninant, recenzija iškart rašoma tokios apimties, kad tikėtų skelbti portale). Portalo kamane.lt redaktorės Vidos Savičiūnaitės žodžiais tariant, „XXI amžius – niekas nebenori skaityti paklodžių“ (Susirašinėjimas 2009). Thomas Hyllandas Eriksenas „primena, kaip galioja visuotinis informacijos revoliucijos principas: kai tarpusavyje varžosi trumpas ir ilgas to paties dalyko variantas, laimi trumpasis“ (Marcinkevičienė 2010). Turint galvoje kone neribotą interneto talpą, technines teksto trumpinimo priežastis (priešingai nei laikraštyje, turinčiame ribotą apimtį) galima atmesti.

Trumpinant tekstą yra prarandamas prasminis gylis, tačiau „internetu portalams neaktuali vietos (erdvės) problema, straipsnius trumpinti verčia suvokimas, kad skaitytojas vienam straipsniui vidutiniškai skiria 15 s, o laikraščio svetainėje užtrunka 45 sekundes. Geras–blogas, už–prieš – tik tai įmanoma perteikti per vis mažėjančią sekundžių eteryje skaičių, skiriamą vienam epizodui“ (Janavičienė 2013: 19–20). Galima teigti, jog dėl šios priežasties, palyginti su 2000 m., 2012 m. matyti, jog ketvirtadaliu ar trečdaliu trumpesnės recenzijos (nepaisant leidinio, ilgas recenzijas rašė A. Guščius, V. Areška, kartais R. Šerelytė, retokai – N. Mikalauskienė).

Internetu suponuota informacijos gausa ir didelis jos srauto intensyvumas lėmė informacijos gavimo, atrankos ir suvokimo laiko stoką – „Laikas užima privilegijuotą vietą“ (Baudrillard 2010: 192). Laiko kategorija yra svarbus medijos pasirinkimo ir jos naudojimo svirtas – kai siekiama kuo greičiau gauti informacijos, naudojamosi ta medija, kuri tą poreikį spėčiau patenkina. „Laikas – tai reta, brangi prekė, paklūstanti mainomosios vertės dėsniams“ (Baudrillard 2010: 192), todėl informacijos gavimo aspektu operatyvesnis yra internetas. Tiriamosios medžiagos atžvilgiu tai pasakytina tik iš dalies, nes spausdinio turinys internete skelbiamas tik po to, kai jis išleidžiamas į rinką. Tačiau po išleidimo ir turinio paskelbimo

internete recenzijų galima rasti greičiau, nei ieškant spaudiniuose. Žvelgiant iš vartotojo perspektyvos, siekiant patenkinti *žinojimo* poreikį, medijos tipas nesvarbus („Medijos tipas nesvarbu,“ – teigia vienas 3 priede pateiktos apklausos respondentas, paklaustas apie medijų prioritetą skaitant literatūros kūrinių recenzijas), tačiau skaitytojas linkęs rinktis jam patogesnę variantą.

Naudojimasis internetu pakeitė skaitytojų informacijos paieškos ir skaitymo įgūdžius: tekstai skaitomi fragmentiškai, greitosiomis, vartojimo principu *fast food*: „Ką mes veikiame atsisdėję prie kompiuterio? Peržiūrime naujienas, paskaitome antraštes, vieną kitą trumpesnę (pabraukta E. V.) straipsnį perskaitome iki galo, o toliau – elektroninis paštas, darbas su dokumentais“ (Denisenko, Pečiulis 2009: 36). Įpratę internete skaityti greitai ir gauti pagrindinę informaciją, skaitytojai aptingsta ir spausdintam tekstui kelia iš esmės tokius pačius reikalavimus (trumpumas, lengvas judėjimas puslapyje) kaip skaitmeniniam.

Teksto *vartojimo* principą paneigia „Metų“ recenzijos – viso laikotarpio tekstai yra panašios apimties, t. y. nelinkę trumpėti. Kaip ir šio mėnraščio internetizacijos aptarties atveju, apimties nekintamumą galima pagrįsti nevienadieniu kritikos tekstų skaitymu.

Sumažėjusi literatūrinės recenzijos apimtis apribojo recenzento minčių raišką, tapo privalu atsižvelgti į skaitytojų elgsenos pokyčius, jei norima produktyvaus komunikacinio akto. „Spaudos straipsniai darosi trumpesni, su aiškesne idėja ir mažiau faktų analizės“, – pastebi T. H. Eriksenas“ (Marcinkevičienė 2010). Vadinasi, internetas, pakeitęs teksto skaitymo strategijas, spaudžia rašantįjį susitelkti į skaitytojo dėmesio išlaikymą, o tada jau plėtoti temą. Kai tema tampa dominuojančia gaire, žanro kanonas nebėra toks svarbus. „Svarbiausia – kiekvienoje temoje, kuria rašote, – rasti *draivą*, polėkį. Šaltanosiai, be vidinės profesinės energijos parašyti tekstai, kad ir labai aktualia tema, neskaitomi, dėl jų nepolemizuojama. Čia tas pats – kaip nuobodžiai kalbantis dėstytojas, lektorius). Vadinasi, tema lieka neišgirsta. O juk kiekvienas rašantis/kalbantis nori būti išgirstas. (Išskyrus nelaimingus atvejus, kai rašoma dėl rašymo, kalbama dėl kalbėjimo)“ (Susirašinėjimas 2009). Taigi analizuojamojo laikotarpio recenzijų pagrindinis tikslas – būti perskaitytoms iki pabaigos, o recenzento siekis – būti *išgirstam*.

5.3. Recenzijų komentarai internete: interaktyvioji komunikacija

Internetinė medija įteigia **intertaktyvumą**, t. y. tai, ką Vaidas Jauniškis apibūdina kaip nomadinę žemės gyventojų būseną (Jauniškis 2007: 71). Interakcija literatūrinės periodikos atveju įgyvendinama vangiau, nes „[s]uvokėjai – skaitytojai jau senokai nebesiunčia laiškų į redakcijas ir liaudies vardu nekaltina rašytojų už tai, kad šie „rašo nesuprantamai, nepažįsta

gyvenimo ir yra atitrūkę nuo darbo žmonių rūpesčių“. Nebeturi, nabagai, noro ir sveikatos, pašto ženklas irgi kainuoja“ (Šidlauskas 2006: 73). Interneto amžiuje interaktyvumas išreiškiamas skaitytojams komentuojant straipsnius, tarpusavyje apie juos diskutuojant: „Sakoma, kad komentarai pasitarnauja internetinės spaudos leidėjams, nes skaitytojai komentarais užpildo originalaus turinio spragas“ (Balčytienė 2005: 14). Kita vertus, skaitytojų komentarai padeda redaktoriams tobulinti leidinio turinį, išlaikyti ir padidinti auditoriją, todėl „skirtingų požiūrių pristatymo prasme internetas yra puiki atsvara monopolizuojamoms tradicinėms“ (Rimkutė 2007: 43) komunikacijos priemonėms.

Ėmus dubliuoti literatūrinės periodikos turinį, jos skaitytojams turėjo galimybę čia ir dabar išsakyti savo poziciją, o sėkmingu atveju – inspiruoti ar įsitraukti į diskusiją. „<...> Internetas visada turi grįžtamąjį ryšį, ir aplink kiekvieną svetainių buriasi tam tikra bendruomenė, diskutuojanti komentarų ar forumų puslapiuose“ (Jauniškis 2007: 85). Recenzijų komentavimas lėmė dalyvavimo ir įsitraukimo praktikos skatinimą, t. y. galimybę būtų dalyvaujamosios kultūros dalyviu. Ne kiekviena recenzija sulaukė gausių refleksijų (jei išvis sulaukia), tačiau buvo tokių rašinių, kurie išprovokavo gana produktyvią polemiką.

Vienas iš dažnokai komentuose aptarinėtų aspektų – recenzijos ir recenzento vertinimas – tokia refleksija įmanoma aptariamiesiems leidiniams turinį pradėjus skelbti internete ir kompiuterizuojantis visuomenei. Komentuose aktualizuodami recenzentą ir jo parašytą tekstą, skaitytojai galimai kūrė jam simbolinę vertę literatūros lauke bei orientavo kitus skaitytojus, pvz., „Recenzija tikrai nebloga. Tačiau manau neskaičiusiam šios knygos yra pateikiama per daug informacijos. Pačios romano erdves, laiko prasmes vingrybes pateiktos neblogai, tačiau pernelyg informatyvu... bet šeiš liux.“ (*sic!*) (Komentaras1); „Na ką gi, gerai suręstas tekstas“ (Komentaras3); „Ir man patiko – be pretenzijų, bet argumentuotai rašo. Beje, pagalvojau, kad jaunoji autorė – trečioji literatūrologų karta vienoje šeimoje. Džiaugiuosi“ (Komentaras4) ir pan. Kita vertus, tokio pobūdžio komentarai galbūt padėjo recenzentui susiformuoti skaitytojų lūkesčių horizontą, numatyti jų kritinį skonį ir pačiam tobulėti.

Gana sėkminga komunikacija galima vadinti tiesioginę polemiką su recenzentu jam replikuojant. Pažymėtina, kad gana aktyvus „pokalbis“ 2000–2012 m. vyko pavartojus argumentus *ad hominem* – šių argumentų vartojimą skatino interneto suteikiamas anonimiškumas, „subjektas pasirodo kaip anoniminis kalbėtojas, besislepiantis už slapyvardžio ar IP kodo, – diskursas „atviras visiems vėjams ir be jokio išankstinio apribojimo paliktas kiekvieno kalbančio subjekto nuožiūrai““ (Baločkaitė 2009: 53). Vieną iš tokios interakcijos pavyzdžių galima įvardyti N. Mikalauskienės recenzijos „Recenzijų ilgesys ir tekstų kalba“ (Mikalauskienė 2007) komentarą. Pačiu pirmuoju rašinio sakiniu recenzentė deklaravo: „Neseniai padariau atradimą: pasirodo, parašyti įdomų tekstą apie knygą (J. Baranova. „Daiktų

skambesys ir poeto tyla“ – „Literatūra ir menas“, 2007 02 02) galima tos knygos ir neperskaičius“ (Mikalauskiene 2007) Iš šio teiginio suponuojama mintis, jog J. Baranova parašė recenziją, neįsigilinusį į pristatomą knygą. Po šiuos straipsniu aptinktas gana ilgas komentatorės *jurates baranovas* atsakymas:

Negaliu, Neringa, su jumis diskutuoti dėl dviejų priežasčių: 1. manau kad diskusija apie poeziją nelabai galima. Ji – dirbtinė. Kartais galima pasidalinti įžvalgomis. Kartais taip nutinka. Šiuo atveju – nelabai. 2. negalėjau surasti tezes, kuria jus norite paskelbti. Teiginys, kad „Baranova rašo neskaičiusi teksto“ yra per silpnas diskusijai. Niekam neįdomus. Juo labiau, kad tie, kurie iš tiesų skaitė dėmesingai ta knyga atpažins, kad mano tekste pacituoti 33 poeto eilėraščiai. Deja, neatpažinote. Spėkite kurie? Bet poezija, mano galva, niekaip nesisieja su buhalterija. 3. nekelia pasitikėjimo tonas, kuriuo jus pareiškiate, kad dabar jau parašysite „tikrą recenziją“. Neišlaikytas tam tikras lygis – „žiūrėkite, kaip reikia rašyti“, skamba vaikiškai. Vienintelis problemiškas taškas – kas gi svarbiau poezijoje: jausmas ar protas. Kantas pasakytų, kad estetiškas skonis liudija laisvą nesuinteresuotą visų vaizduotės galių – intelektinių bei jausminių žaismę. Bet kam čia įdomus Kantas, kai viską supratome jau paauglystėje. Sėkmės tolimesniuose tyrimuose.“ (Komentaras1)

Tikėtina, jog šis komentaras galėjo būti tikrai pačios J. Baranovas, nes interneto, „šios tinklinės technologijos architektūra tokia, kad ją be galo sunku cenzūruoti ar kontroliuoti“ (Castels 1996: 352), joje galimas tapatybės maskavimas. Gynybinė komentatorės pozicija ir kontrargumentai panašėja į asmeninių santykių aiškinimąsi, užgautas profesines ambicijas, o ne kritinio teksto kokybės gerinimą (su menkomis išimtimis, kaip, pvz., „Kantas pasakytų, kad estetiškas skonis liudija laisvą nesuinteresuotą visų vaizduotės galių – intelektinių bei jausminių žaismę.“). Negalima teigti, jog panašaus pobūdžio polemika buvo dažnas internetizuotų leidinių reiškinys, tačiau jį galima vadinti nuolat pasikartojančiu ir lietuvių literatūros kritiką aktyvinančiu veiksmu.

Kitas dažniau pasitaikęs komentarų tipas – reakcija į recenzuojamą kūrinį. Tokiu būdu bandyta kurti komunikacijos aktą su recenzentu ar kitais skaitytojais: „Būtent dabar skaitau. ir peno daug randu, ir su rašytoju S. T. Kondrotu dėl lietuvių kalbos negerumo, neleidžiančio lietuvių literatūrai tapti gera, negalėčiau sutikti. būtų neblogiau už Navaką, jei nebūtų tiek daug kelionių ir „paminklų“.“ (Komentaras2); „ir poezija ir straipsnis apie tą poeziją puikūs, kažkokie net žavingi:“ „radauskiškai sustingę rimo estetikoje“ – čia jau beveik pati poezija“ (Komentaras5) ir pan. Reikia pastebėti, jog beveik 74 proc. apklausos apie literatūros kūrinių recenzijos poreikį šiandienos visuomenėje dalyvių pažymėjo prioritetą teikiantys literatūros kūriniui, o 14 proc. – recenzijai. Iš to galima daryti išvadą, jog apklausos atlikimo metu skaitytojai dažniausiai recenzijas skaitė ir jas komentavo siekdami požiūrių (ne)sutapimo,

išreikšti savo savo poziciją, buvimo aktyviu literatūros lauko dalyviu, nes jų komentarai „nėra reikšmingi viešajam gyvenimui – iš esmės visuomenės nuomonė viešajam gyvenimui yra nesvarbi“ (Baločkaitė 2009: 58). Kai kurių recenzijos skaitytojų požiūriu, „[r]ecenzijos – tai nuomonės, kurios formuoja požiūrį, kai pats skaitytojas jo nesugeba susidaryti. Man įdomesni patys kūriniai, nei tai, ką kiti apie juos mano.“ (žr. 3 priedą). Be to, tam tikra prasme šie komentarai gali pasitarnauti recenzuojamos knygos autoriui kaip skaitytojų skonio indikatorius, kūrinio paklausos nustatymo gairė. Internetas leido recenzijos skaitytojui jaustis visaverčiu literatūros lauko dalyviu, o ne bebalse figūra, užėmusia dominuojamąją poziciją tarp kitų lauko veikėjų.

2000–2012 m. lietuvių literatūrinė periodika neišvengė nuo 2000 m. įsibėgėjusio internetizacijos proceso. Internetizacija, reprezentuojanti naujas medijas, paveikė ne tik informacijos sklaidos, komunikacijos kanalus, bet ir visuomenės sąmonę. Tradicinei medijai susiliejant su naująja, išsaugotos skiriamosios literatūros kūrinių recenzijų ypatybės, t. y. prasminis krūvis, tačiau teksto pateiktis kinta. Recenzijų segmentaciją, rašinių trumpėjimą tiesiogiai lėmė skaitymo įpročių (ganymas, naršymas ir medžioklė), tekstų percepcijos kaitos bei laiko, skiriamo rašyti ir skaityti tekstą, trumpėjimo. Dėl šios priežasties galima teigti, jog internetas turi įtakos literatūros recenzijos kaitai, nes ši medija XXI a. tapo vyraujanti.

IŠVADOS

2000–2012 m. keturiuose Lietuvos reikšmingiausiųose kultūriniuose leidiniuose („Metai“, „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“ ir „Nemunas“) publikuotų literatūros recenzijų tyrimas atskleidė šio žanro tekstų panoraminį vaizdą. Siekiant **tyrimo tikslo** (ištirti lietuvių autorių rašytų literatūros recenzijų pokyčius komunikaciniu aspektu ir nustatyti pastovius bei kintančius šio pobūdžio tekstų sąrangos dėmenis) bandyta pateikti įvairius recenzijos tyrimo aspektus, atrasti naujus požiūrius į šį žanrą ir patikrinti skelbiamos literatūros kritikos krizės pagrįstumą.

Apibendrinus empirinius ir teorinius duomenis galima teigti, jog kritikos krizė Lietuvoje – pačios kritikos sampratos kaita: skirtingi literatūros lauko dalyviai savaip suvokia literatūros kritiką ir jos žanrų funkcijas. Komunikaciniu požiūriu, 2000–2012 m. komunikotojai skirtingai traktuoja tą patį pranešimą, todėl akivaizdus *nesusikalbėjimas* pačiame literatūros kritikos diskurse. Nepaisant to, pastebėti ženklai produktyvaus komunikacijos akto link. Dėl šios priežasties recenzijos žanro padėtį aptariamam laikotarpiu tikslinga vadinti kismu, veiksmingų komunikacijos būdų paieška.

Recenzijos žanro teorija – vienas iš pirmųjų aspektų, pradedant literatūros recenzijos komunikacinių procesų analizę 2000–2012 m., parodantis, jog šis žanras gali būti traktuojamas skirtingai. Apibendrinant skirtingų mokslų (literatūrologijos ir komunikacijos) recenzijos sampratas, išgryninti standartinės recenzijos metmenys. Taip pat išryškėjo dvi esminės recenzijos sampratos Lietuvoje: 1) analitinis žanras, t. y. tam tikro tipo tekstas (žurnalistikos praktika, kuri yra komunikacijos mokslų akiratyje) ir 2) komunikavimo būdas (literatūros kritika, kurią analizuoja literatūrologija). Minėtų mokslų lauke pagrindinė recenzijos funkcija – kūrinio (į)vertinimas. Literatūrologija šiuo vertinimo aktu akcentuoja estetinę kokybę, žurnalistika – nuomonės formavimo funkciją. Literatūros moksle recenzija dažnai recenzija sutapatinta su jos funkcija kritikuoti.

Lietuvių literatūros recenzijos istorinė raida Lietuvoje atskleidė kūrinio vertinimo kriterijų kaitą, fragmentuotą kritikavimo tradiciją ir nuolat kintančią komunikacinę situaciją. Pastebėta, kad ideologijų, mąstymo paradigmu kaitos poveikis literatūros recenzijoms yra gana didelis, todėl ir XXI a. šis žanras socialiniu atžvilgiu yra gana jautrus. Recenzijai itin svarbus XX a. 10 dešimtmetis, kai lietuvių literatūros lauke pasirodė veikėjai, kurie vėliau padarė įtaką XXI a. literatūros ir recenzijos sampratomis – tai naujos kartos literatūros kritikai. Šių kritikų recenzijose svarbi estetinė kokybė, kuri globalios komunikacijos laiku kartais prarandama nenutrūkstamos informacijos sraute. Vertinant visą lietuvių literatūros recenzijos retrospektyvą (XIX a. pabaiga – XXI a. pradžia), galima išskirti tokias išliekančias šio žanro ypatybes: kritika *ad hominem* ir pristatomo kūrinio trūkumų išryškėjimas bei neretai sinonimiška ‘recenzijos’ ir

‘kritikos’ sąvokų vartoseną. Pirmuosius du reiškinius galima sieti su mažu lietuvių literatūros lauku, trečiąjį – su neišsikritalizavusia kritine mintimi ir jos raiškos būdais.

XXI a. pastebėti keli veiksniai, nulėmę lietuvių literatūros recenzijos kaitą. Pirmasis veiksnys – socioekonominiai Lietuvos visuomenės pokyčiai, paspartinę internetizaciją ir socioekonominę gerovę. Šie veiksniai buvo komfortiškesnio gyvenimo sąlyga ir paskatino atsirasti antrąją recenzijos kismo priežastį Lietuvoje – naujųjų medijų paplitimą. Naujas informacijos sklaidos kanalas – internetas – įgalino pranešimo (recenzijos) perdavimą ir skaitymo įpročių kaitą ir turėjo keliopą poveikį. Viena vertus, daugėjo skaitančiųjų internete. Kita vertus, dėl to ir dėl PVM tarifo kultūrinei žiniasklaidai panaikinimo Lietuvoje jos tiražai mažėjo, o jų portalų ar svetainių lankomumas augo.

Anksčiau įvardytos priežastys veikė literatūros recenzijos komunikacinius (recenzijos kaip komunikavimo akto) procesus. Viena iš ryškiausių XXI a. literatūros recenzijų ypatybių – kolokvizacijos tendencijos, pagrįstas aiškiai išreikšta recenzento laikysena ir tarpasmeninio atstumo mažinimu. Recenzijose padaugėjo šnekamosios kalbos intonacijų, pats kalbėjimas tapo vis labiau eseistinis. Vyraujanti tendencija – recenzijos tekstų trumpėjimas (trumpinimas). Pagrindine kūrinio vertinimo gaire išliko estetiniai aspektai, tačiau jie priklausė nuo paties recenzento estetinių nuostatų. Objektyvaus ar subjektyvaus vertinimo balansas recenzijose ne visada išlaikytas, todėl, ėmus vyrauti subjektyviam požiūriui, pastebėta neetiškos (*ad hominem*) kritikos apraiškų. Tokią komunikacinę situaciją vis dažniau galima vadinti bendravimu.

XXI a. literatūros recenzentas komunikaciją efektyvino dviem būdais – pasirinkęs recenzuoti patrauklius kūrinius ir pasitelkęs recenzijų žanrų įvairovę. Pirmuoju atveju, žvelgiant iš literatūros sociologijos perspektyvos, recenzentai rinkosi pristatyti literatūros lauke reikšmingo veikėjo kūrybą (pvz., įvertinto premijomis). Galima manyti, jog taip stengtasi patraukti skaitytojo dėmesį, nulemti pačios recenzijos populiarumą. Recenzija – svarbus buvimo literatūros lauke ženklas tiek žinomiems, tiek nežinomiems rašytojams. Lietuvių literatūros lauke išryškėjo Lietuvos rašytojų sąjungos kaip daugelį galios svertų turinčios institucijos vaidmuo, kuri aktyvino literatūrinę komunikaciją, organizuodama leidybą, teikė apdovanojimus ir skatindama literatūros kritiką.

Antruoju atveju komunikacijai efektyvinti pasitelktos žanrinės improvizacijos. Komunikacijos procesų aspektu išskirtinės yra netipinės literatūros recenzijos. Pagal būdinguosius bruožus jos suskirstytos į 4 nevienodo dydžio grupes: grožinės literatūros imitacijos, kritikos žanrų samplaikos, autobiografinio rašymo simuliacijos ir oficialiųjų raštų stilizacijos (pastarosios dvi grupės yra gausiausios). Netipinės recenzijos pasižymėjo imitacija, žaidybiškumu, intymiu tonu, recenzijai neįprastu kalbos pobūdžiu. Šiomis recenzijomis

išreikštas alternatyvus požiūris į literatūros kritiką, ieškota naujų stilistinių raiškos galimybių, provokuotas recenzijos skaitytojas.

Kitokio – interaktyvaus – pobūdžio recenzento ir recenzijos skaitytojo komunikacija vyko leidiniams „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ recenzijas pradėjus skelbti internete. Palyginti su statišku spausdinio tekstu, internete dubliuotas leidinio turinys vartotojui buvo greičiau pasiekiamas ir sudarė sąlygas adresatui tapti dalyvaujamosios kultūros dalimi. Tendencija skaityti leidinio turinį internete nulėmė tam tikras teksto segmentavimo (beraidis tarpelis, teksto skaidymas į mažesnius blokus ir skyrimas grafiniiais ženklais) strategijas, tekstų trumpinimą, kad jie būtų greičiau *praryjami*. Skaitymo internete ypatumas – greitas bėgimas akimis per tekstą, retkarčiais sustojant (F raidės principas).

Kintantys skaitymo įpročiai, lengvai pasiekiamą informaciją, interaktyvumas, informacinis triukšmas, tekstų trumpėjimas – tai internetizacijos pasekmės. Šiomis sąlygomis organizuoti veiksmingą komunikacijos aktą gana sudėtinga. Aktyvėjančiam skaitymui internete ir kultūriniam leidiniams dubliuojant savo turinį internete, recenzentas, rašydamas tekstą spausdinui, iš karto turėjo numatyti, kad jis bus paskelbtas ir internete. Technologijos sumažino laiko tėkmės pojūtį, todėl todėl teksto skaitymas tapo intensyvesnis. Recenzijų skelbimas ir komentavimas internete – komunikacija naujoje terpėje, kurioje praleidžiama vis daugiau laiko ir kuri formuoja kitokius literatūros kritikavimo principus.

XXI a. komunikacinė situacija yra palanki žaidybiškiems sprendimams, provokatyvioms kalbos strategijoms, kūrybiniam eksperimentams literatūros recenzijose. Šioje disertacijoje laikytasi pozicijos, kad literatūros kritikos padėtį XXI a. Lietuvoje netikslu vadinti krize. Adresanto savivokos tendencijos, išryškėjusios leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“, leido daryti išvadą, kad įsigali kitokia, neautoritetinga, tačiau reikšmę kūriniui teikianti, kritika. Vyraujančius teiginius apie literatūros kritikos krizę galima įvardyti kaip ženklus, kad nerandama bendros kalbos su skaitytoju, ir tai gniuždo lietuvių literatūros kritiką bei pačius recenzentus.

Darbo įvade suformuluota hipotezė patvirtinama iš dalies. Mikroistorinių laikotarpių analizės principu pagrįstas lyginamasis 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ publikuotų recenzijų tyrimas atskleidė, kad, vykstant tokiems komunikacijos procesams kaip personalizacija, tarpasmeninio atstumo mažinimas, solidarizacija su recenzijos skaitytoju, kinta literatūros recenzijos žanro stilistika, tačiau funkciniai – kūrinio reprezentavimo ir vertinimo – aspektai išlieka. Stiprėjant subjektyviajai raiškai, kūrinio vertinimas lietuvių recenzijose įgauna asmeninės nuomonės atspalvį.

XXI a. recenzijos komunikacinę situaciją galima nusakyti kaip vyksmo laiką, kai ieškota laikotarpį ir visuomenės poreikius atitinkančių komunikacijos būdų. XXI a. Lietuvoje,

kalbėdami apie lietuvių literatūros kritiką, recenzentai tvirtino negalintys paveikti literatūros proceso, neturintys įtakos skaitytojui. Šiuo laikotarpiu lietuvių literatūros kritikos padėčiai nusakyti pasitelkta hiperbolizuota krizės retorika. Ši retorika galėjo būti nulemta mažo literatūros lauko savitumų, varžančių recenzentą bei globalios komunikacijos įtakų.

Metakritiniuose XXI a. svarstymuose Lietuvos kultūrinėje žiniasklaidoje išryškėjęs literatūros kritikos krizės ilgalaikiškumas disertacijoje nepagrįstas, nes krizė yra staigaus pokyčio nulemta, laikina ribinė situacija, taigi, manyti, kad ji tęsiasi daugiau kaip du dešimtmečius, nelogiška. 2000–2012 m. leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Nemunas“, „Metai“ ir „Šiaurės Atėnai“ publikuotos recenzijos liudijo kitokį literatūros kritikos būvį. Jis gali būti apibrėžtas kaip kritinės minties seklumas, orientavimasis į kritinį vertinimą (angl. *literary review*), o ne kritikavimas ir literatūros kritika (angl. *critique* ir *literary criticism*). Tad recenzijų rašyta, jų daug, tačiau klodo, kuriame apmąstyta literatūra ir iš kurio kyla kritinis mąstymas, maža – tai postmoderniosios visuomenės kultūrinių poreikių tenkinimo pasekmė.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Šaltiniai

1. Alijauskaitė A. 2012a: Kai norisi švelnaus. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 32 (1098).
2. Alijauskaitė A. 2012b: Kelti klausimą taip, tarsi kūju tvortumu. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 43 (1109), p. 8.
3. Anoniminis autorius. 2012: Stasės Lygutaitės eilėraštis. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 44 (1110).
4. Antanaitis A. 2000: Daugiaprasė realybė. *Metai*, Nr. 6, 141–145.
5. Aputis J. 2000: Jerubiškių Gabata. *Metai*, Nr. 5.
6. Aputis J. 2001: Kada atsiteis L. G. Romanų herojai? *Metai*, Nr. 5-6.
7. Aputis J. 2006: Pasikalbėjimas su savim. *Metai*, Nr. 11, 143–146.
8. Areška V. 2000: Atviras žodžiui ir sau. *Literatūra ir menas*, Nr. 9 (2785).
9. Areška V. 2012: Meilė beveik be sintaksės. *Metai*, Nr. 7, 135–138.
10. Areška V. 2006: Poezija – dvasios terapija. *Literatūra ir menas*, Nr. 5 (3081).
11. Baltuškevičius V. 2007: Minirecenzija. *Nemunas*, Nr. 8 (142-583).
12. Banytė E. 2012: Apie meilę, mirtį, vyną ir medikus. *Metai*, Nr. 2, 143–146.
13. Banytė E. 2012: Išganymo moteriškumas ar moteriškumo išganymas? *Metai*, Nr. 5-6, 171–175.
14. Banytė E. 2012: Literatūra dėl literatūros?.. *Metai*, Nr. 3, 141–144.
15. Baranova J. 2006: Mirties ir meilės sąsaja Jurgos Ivanauskaitės kūryboje. *Literatūra ir menas*, Nr. 4 (3080).
16. Bartkiūtė O. 2005: (Er)etiška erozijos erotika. *Literatūra ir menas*, Nr. 16 (3045), p. 4.
17. Baublys K. 2006: Vampyrų lakavo man kojų nagus. *Nemunas*, Nr. 42 (130-571), p. 7.
18. Baublys K. 2004: Ką bendra turi „samanė“, poezija ir moterys? *Literatūra ir menas*, Nr. 10 (2991), p. 8.
19. Baublys K. 2005: Laiškas eilėraščių knygos „P. S.“ autorei. *Literatūra ir menas*, Nr. 46 (3075).
20. Baumila E. 2012: Klajojimai ir nuklydimai už sienų. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 4 (1070).
21. Bleizgys G. 2012: Būsenos. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 45 (1111).
22. Bleizgys G. 2001: Teismas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 15 (553), 9.
23. Brazauskas A. 2012: Grajauskas prie basilisko. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 48 (1114), 9.
24. Brazauskas N. 2006a: Lietuvių mentaliteto beiėškant. *Metai*, Nr. 1, 142–145.
25. Brazauskas N. 2006b: Po skirtingais arkados skliautais. *Metai*, Nr. 12, 143–146.

26. Braziūnas V. 2000: Anupras, vienas iš Vileišių ...ir jo portretas. *Literatūra ir menas*, Nr. 3 (2779), 5.
27. Bražėnas P. 2012: Iš neišsemiamos kartybių taurės. *Metai*, Nr. 1, 145–150.
28. Bražiūnaitė M. 2010: Įstrigęs klampioje būtyje. *Metai*, Nr. 8-9.
29. Bučys A. 2005: Lietuviško avangardo provincija. *Literatūra ir menas*, Nr. 3 (3032).
30. Bukelienė E. 2006a: Atgyvento laiko ženklai. *Metai*, Nr. 2, 144–147.
31. Bukelienė E. 2005: Dukart išvartytas iš rojaus. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 4 (734), 8-9.
32. Bukelienė E. 2000a: Lietuviška drama. *Literatūra ir menas*, Nr. 44 (2820).
33. Bukelienė E. 2006b: Ketvirtas romanai. *Metai*, Nr. 6, 144–147.
34. Bukelienė E. 2000b: „...Man skauda gyvenimą!“. *Metai*, Nr. 8-9, 172–175.
35. Butkus V. 2012: Pokalbis su Gintaro Bleizgio „Sodu“. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 32 (1096).
36. Cibauskė V. 2012: Ezopo šypsena. *Metai*, Nr. 2, 139–143.
37. Cibulskas N. 2012a: Kaip kvepia sniegas, kaip kvepia tamsa. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 41 (1107).
38. Cibulskas N. 2012b: Kasdieną baigtis, kasdieną prasidėti. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 18 (1084).
39. Cibulskas N. 2012c: Keistosios ribos, keistieji paribiai. *Metai*, Nr. 10, 145–148.
40. Cibulskas N. 2012d: Vaizdas pro kambario langą. *Metai*, Nr. 5-6, 169–171.
41. Cieškaitė G. 1992: Atvaizdų apsuptyje. *Literatūra ir menas*, Nr. 43 (2394).
42. Čepinskienė G. 2012: Apmąstymai apie laiką. *Metai*, Nr. 12, 142–144.
43. Čičelis R. 2009: Kreipiniai į Bandinį. *Literatūra ir menas*, Nr. 2 (3219).
44. Daugirdaitė S. 2000: „Nublokšti – iš kur į kur?“. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 21 (511).
45. Dajotytė V. 2012a: „Kad neužmirštumei stebėtis gaudžiančiu pasauliu“. *Metai*, Nr. 4, 140–142.
46. Dajotytė V. 2012b: Kita gravitacija. *Metai*, Nr. 7, 138–142.
47. Dajotytė V. 2006: Poezija iš rizikos gyventi. *Metai*, Nr. 11, 140–143.
48. Dajotytė V. 2000: Sielos-širdies labirintuose. *Literatūra ir menas*, Nr. 3 (2779).
49. Dragenytė R. 2005: Trylika erezijų apie Gintaro Grajausko romaną. *Nemunas*, Nr. 16 (53-494), p. 7–8.
50. Drungytė E. 2012: Ramybės grožis. *Nemunas*, Nr. 44-45 (362-363-803-804).
51. Drungytė E. 2006: Tvarkos poezija. *Nemunas*, Nr. 6 (94-535).
52. Gaidauskienė N. 2006: Dangaus negatyvas trupančios sienos visatoje. *Literatūra ir menas*, Nr. 6 (3082).
53. Gintalas D. 2001: Horizonto randas. *Metai*, Nr. 5-6.
54. Gintalas D. 2000: Turtuolis vargšas. *Metai*, Nr. 6, 139–141.
55. Giraitis L. 2002: Darius Šimonis ir jo „Rykštė“. *Literatūra ir menas*, Nr. 2904.

56. Girdzijauskas J. 2000: Lieptu be turėklų. *Literatūra ir menas*, Nr. 20 (2796), p. 3.
57. Girdzijauskas V. 2000a: Atviras laiškas. *Literatūra ir menas*, Nr. 19 (2795).
58. Girdzijauskas V. 2000b: Dar viena pasaka. *Literatūra ir menas*, Nr. 2 (2778).
59. Girdzijauskas V. 2000c: Karo dievas dar neatostogauja. *Metai*, Nr. 7, 141–144.
60. Girdzijauskas V. 2000d: Vilniau, mano meile. *Metai*, Nr. 4, 141–145.
61. Guščius A. 2009: Amplua – kintantis dydis. *Literatūra ir menas*, Nr. 34 (3251).
62. Guščius A. 2012: Į Prahą – lyg į kurortą. *Metai*, Nr. 3, 147–150.
63. Guščius A. 2006: Jackaus ir Karolio teisybė. *Metai*, Nr. 7, 146–149.
64. Guščius A. 2000a: Jų laikas – amžinas. *Literatūra ir menas*, Nr. 42 (2818).
65. Guščius A. 2000b: Pirmasis Asto romanas. *Literatūra ir menas*, Nr. 8 (2784).
66. Guščius A. 2011: Taurėje – ir auka, ir atpildas. *Nemunas*, Nr. 43 (361-802), 5–6.
67. Ignatavičius E. 2010: Mano tamsusis aš. *Literatūra ir menas*, Nr. 12 (3276).
68. Ignatavičius E. 2008: Žvalgo išpažintis, arba Punktai sakymų pagal Jurgį. *Literatūra ir menas*, Nr. 43 (3213).
69. Jakimavičius L. 2000: Kažkas pasibaigė. Niekas neprasideda. *Metai*, Nr. 3, 147–149.
70. Jakonytė L., Sprindytė J. 2008: Tamošaičio vitaminologija. *Metai*, Nr. 6, 140–143.
71. Januševičius B. 2000: Rudeninis šimtalapis. *Literatūra ir menas*, Nr. 43 (2819).
72. Jonušys L. 2005: „Romano“ erezija. *Metai*, Nr. 4, p. 149–150.
73. Jonušys L. 2006a: Blogis su žmogišku veidu. *Metai*, Nr. 2, 147–149.
74. Jonušys L. 2012: Hermio šešėlyje. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 2 (1069), 9.
75. Jonušys L. 2006b: Vertimo mįslė – leidybos mįslė. *Literatūra ir menas*, Nr. 27 (3103).
76. Juknytė E. 2005: Voratinkliais apsigobę eilėraščiai. *Metai*, Nr. 12, p. 140–144.
77. Juodytė-Žižienė A. 2000: Atšipęs Gavelio skalpelis. *Literatūra ir menas*, Nr. 5 (2781)
78. Kačkutė E., Mikalauskienė N. 2012: Suaugusiųjų tragedija vaiko akimis, balsu ir kalba. *Literatūra ir menas*, Nr. 32 (3392).
79. Kalcaitė S. 2006a: Poezija, liudijanti sapnus. *Metai*, Nr. 4, 137–140.
80. Kalcaitė S. 2006b: Vienišėjimo džiaugsmas. *Metai*, Nr. 1, 148–151.
81. Kalpokas I. 2006: Paauglė apie paauglius. *Nemunas*, Nr.17 (105-546), p 6.
82. Kaziliūnaitė A. 2012: Tu esi knygos veikėjas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 44 (1110).
83. Kazlauskaitė G. 2012c: „Mokslininkai, Lacanas ir aš manome kitaip“. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 23 (1089).
84. Kazlauskaitė G. 2006: Dvitaškio poezijos gimimas. *Metai*, Nr. 10, 140–143.
85. Kazlauskaitė G. 2012a: Eime pietauti į Algirdo gatvę. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 17 (1083).
86. Kazlauskaitė G. 2012b: Neįvykęs romanas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 14 (1080), 9.
87. Klajojanti. 2008: Keletas pastabų apie žmogiškąjį lietų. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 35 (909).

88. Korsakas R. 1992: Įvadas į knygų sandėliavimą. *Literatūra ir menas*, Nr. 50 (2401).
89. Kubilius J. 2006: Romanas – sąmonės negatyvas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 7 (785).
90. Kukulas V. 2000a: Išstėtų variacijų gausmas. *Metai*, 2000, Nr. 1, 144–147.
91. Kukulas V. 2000b: Viena iš galimos serijos. *Metai*, 2000, Nr. 5, 149–151.
92. Kvietkauskas M. 2000: Meistrystė, iš kurios neišsivaduosim. *Metai*, Nr. 8-9, 168–172.
93. Laurinaitis K. 1992: Skersvėjis. Klupdžiai „Vėjų gatvėje“. *Literatūra ir menas*, Nr. 48 (2399).
94. Laurušaitė L. 2006: Filosofija muilo putose. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 7 (785).
95. Liaudies Advokatas. 2001: Recenzijos tęsinys: ginamoji kalba. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 15 (553), 9.
96. Lučiūnienė G. 2006: Liepsnojanti knyga. *Literatūra ir menas*, Nr. 2 (3078).
97. Lūžaitė J. 2005: Poezijos voratinkliuose. *Literatūra ir menas*, Nr. 33 (3062).
98. Maceina A. 2004: Literatūrinės kritikos prasmė. *Raštai*, „Margi raštai“, t. IX.
99. Mačaitytė L. 2006: Medūzos prisikėlimas, arba apie apokalipses ir kalipses. *Nemunas*, Nr. 29 (117-558).
100. Malickaitė R. 2006: Tapatybės paieškos. *Metai*, Nr. 10, 145–150.
101. Marcinkevičius T. 2011a: (Prieš pradėdamas...) *Šiaurės Atėnai*, Nr. 35 (1053).
102. Marcinkevičius T. 2012a: Gerti dulkintis, dulkinti gerti. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 1 (1067).
103. Marcinkevičius T. 2011b: Kas nuvalgė avinžirnius? *Šiaurės Atėnai*, Nr. 15 (1033), p. 8.
104. Marcinkevičius T. 2011c: Paauglio memuarai. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 48 (1066).
105. Marcinkevičius T. 2011d: Riksmas tarp dirbtinių eilučių. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 48 (1066).
106. Marcinkevičius T. 2012b: Saramago mirties projektas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 39 (1105).
107. Marčėnas A. 2005: Drėgnos akių rainelės žvilgesy. *Metai*, 2005, Nr. 10.
108. Martišiūtė A. 2006: Originalumo paieškos. *Metai*, 2006, Nr. 8-9, 172–176.
109. Matonienė G. 2012: Tarp neįprastumo ir taisyklingumo. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 10 (1076).
110. Mažrimas A. 2000: Kalvis Selinis, Luiza, Ferdinanda, Klemensas... et compgnie. *Literatūra ir menas*, 2000, Nr. 35 (2811).
111. Mikalauskienė N. 2006a: Dangaus kryžkelės, arba Kryžkelės be pusiaukelių. *Nemunas*, Nr. 14 (102-543).
112. Mikalauskienė N. 2012: Drakono suviliota. *Literatūra ir menas*, Nr. 43 (3403).
113. Mikalauskienė N. 2006b: Kelių eilučių poetas. *Literatūra ir menas*, Nr. 28 (3104).
114. Mikalauskienė N. 2005: Liūdnas malonumas voratinklius nubraukus. *Literatūra ir menas*, 2005, Nr. 41 (3070).
115. Mikalauskienė N. 2006c: Penki nežinia kieno šešėliai. *Literatūra ir menas*, Nr. 43 (3119).

116. Mikalauskiėnė N. 2007: Recenzijų ilgesys ir tekstų kalba. *Literatūra ir menas*, 2007, Nr. 7 (3130).
117. Mikalauskiėnė N. 2006d: Vienišėjimo matematika. *Literatūra ir menas*, 2006, Nr. 5 (3081).
118. Mikalauskiėnė N. 2004: Źvilgsnis į bėties ir fragmentų metafiziką. *Literatūra ir menas*, Nr. 32 (3013), p. 5.
119. Milašius-Montė M. 2011: Taip, tai Aš. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 10 (1028), p. 9.
120. Mitaitė. 2008: Vytautas Kubilius – poezijos recenzentas. *Colloquia* 20, 46–58.
121. Musteikis A. 2000a: Arka ir arfa. *Literatūra ir menas*, Nr. 2 (2780).
122. Musteikis A. 2000b: Laimingos Alessandro Baricco dienos. *Literatūra ir menas*, Nr. 30 (2806).
123. N. N., Regalis Societatis Socius. 2004: Marcelijaus Martinaičio testamentas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 16 (698), 9.
124. Nemėniskas T. 2006: Išėjimo knyga? *Nemunas*, Nr. 4 (92-533).
125. Norkevičiūtė E. 2012: Su lietuviškais botais per Londoną. *Metai*, Nr. 7.
126. Parulskis S. 2000a: Antroje mėnulio pusėje – tamsu. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 2 (492), 9.
127. Parulskis S. 2000b: Atminties užkariavimas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 22 (512), 9.
128. Parulskis S. 2000c: Emigravęs į nelegalią bėtį. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 26 (516), 9.
129. Parulskis S. 2000d: Laiškas Gintarui į Arkadiją. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 15 (505), p. 9.
130. Parulskis S. 2000e: Lietuviška muilo opera. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 48 (537), 9.
131. Parulskis S. 2000f: Liūdesio monstras Ku-117. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 9 (499), 9.
132. Parulskis S. 2000g: Mein Kampf baby. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 12 (502), 9.
133. Parulskis S. 2000h: Mirusio asilo ausys. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 38 (528), 9.
134. Parulskis S. 2000i: Molė ir keturi evangelistai. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 29 (519), 9.
135. Parulskis S. 2004: Neįmanomas sugrįžimas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 46 (728), 9.
136. Parulskis S. 2000j: Neskęstanti knyga. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 47 (537), 9.
137. Parulskis S. 2000k: Statistiniai vienetai. *Metai*, Nr. 7, 144–147.
138. Parulskis S. 2000l: Šiapus ir anapus laiko. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 23 (513), 9.
139. Parulskis S. 2000m: Temstantis. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 36 (526), 9.
140. Paulauskas D. 2012: Beckettui. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 21 (1087).
141. Paulauskytė T. 2000: Apie gyvenimą ir nelaimingą meilę. *Metai*, Nr. 1, 138–141.
142. Peluritytė A. 2003: Penkios tezės vietoj recenzijos apie naująją Jurgos Ivanauskaitės knygą. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 38 (672).
143. Perminaitė J. 2000: Jungties izotopijos. *Metai*, Nr. 4, 139–141.
144. Plečkaitis M. 2012: Besilydanti poezija. *Šiaurės Atėnai*, 2012, Nr. 18 (1084).

145. Plečkaitis M. 2012: Eksperimentai, kurie pasiteisina. *Šiaurės Atėnai*, 2012, Nr. 3 (1069).
146. Plečkaitis M. 2012: Istorija apie beprotiškąjį Vilį. *Šiaurės Atėnai*, 2012, Nr. 3 (1069).
147. Pocevičius D. 2004: Užsikodavęs. *Literatūra ir menas*, Nr. 11 (2992), p. 7.
148. Potašenko I. 2012: Mirtininkės dienoraštis. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 9 (1075).
149. Radavičius R. 2012: Ežys neturi elegancijos. *Šiaurės Atėnai*, 2012, Nr. 24 (1090).
150. Rubavičius V. 2000: Kelionė į neten ir atgal. *Metai*, 2000, Nr. 8-9, 175–178.
151. Laiškas 2014: Sauliaus Norvaišos laiškas. In: Plečkaitis M. *Kultūrinės spaudos internetizacija Lietuvoje: „Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, „7 meno dienų“ ir „Nemuno“ atvejų analizė*. Magistro darbas.
152. Dienoraštis 2001: Sidžito P. dienoraštis (vienos dienos kronika). *Šiaurės Atėnai*, Nr. 40 (578), 9.
153. Simanaitienė S. 2005: Kas nespjaudo į dangų, tas negeria su Dievu alaus. *Literatūra ir menas*, Nr. 22 (3051), p. 5.
154. Skaudvilaitė E. 2000: Tyro liūdesio poezija. *Metai*, Nr. 6, 145–148.
155. Skliutauskas J. 2000: Ar sugebame šiuolaikiškai pažvelgti į praeitį? *Literatūra ir menas*, Nr. 11 (2787), 5.
156. Skrebiškytė J. 2012: Apie mūzas ir mažas nuodėmes. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 16 (1082).
157. Skujytė A. 2012a: Emigrantų išgyvenimo vadovėlis, arba Bohemščikų atsakymas auksiniam jaunimui. *Metai*, Nr. 4, 146–149.
158. Skujytė A. 2012b: Filosofija iš po vaivorykštės. *Metai*, Nr. 11, 147–150.
159. Sobeckis D. 2006: Angelų sąjungos pavojai. *Nemunas*, Nr. 27 (115-556).
160. Speičytė B. 2000: Sieloj kaip namie. *Metai*, Nr. 7, 137–140.
161. Sprindytė J. 2006: Kitokia esė. *Metai*, Nr. 6, 139–142.
162. Sprindytė J. 1995: Lietuvių prozos šiandiena. *Metai*, Nr. 2.
163. Sprindytė J. 2012: Noveliški portretai. *Metai*, Nr. 2, 136–139.
164. Staponaitė L. 2012: Telaimina jus Dievas, brangus autoriau, vertėjau ir kt. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 46 (1112).
165. Striaukas E. 2005: Debiutinė branda. *Nemunas*, Nr. 36 (73-514).
166. Striaukas E. 2006: Dviejų romanas. *Nemunas*, Nr. 21 (109-550).
167. Striogaitė D. 2000: Apie tuos, kuriuos teko sutikti. *Metai*, Nr. 12, 138–140.
168. Susirašinėjimas. 2009: Susirašinėjimas su Vida Savičiūnaite. Autorės asmeninės elektroninės korespondencijos archyvas.
169. Sventickas V. 2006: Kas išsipildė. *Metai*, Nr. 1, 151–153.
170. Svetlavičiūtė G. 2010: *Cherchez la femme*, arba kur dingo Mūza. *Nemunas*, Nr. 23 (296-737).

171. Šerelytė R. 2005a: Basmė šiuolaikiniam eretikui. *Literatūra ir menas*, 2005, Nr. 16 (3045), 5.
172. Šerelytė R. 2006a: Mėnulio pasaulyje. *Literatūra ir menas*, 2006, Nr. 43 (3119).
173. Šerelytė R. 2005b: Sapnų šalies logika. *Metai*, Nr. 7, 141–144.
174. Šerelytė R. 2005c: Sunku būti vyru. *Metai*, Nr. 2 139–141.
175. Šerelytė R. 2012: Tas nuostabusis jausmingumas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 4 (1070).
176. Šerelytė R. 2006b: Tėvynę mylėti labiau negu moterį. *Metai*, Nr. 5, 139–141.
177. Šerelytė R. 2006c: Tylios pasipriešinimo formos. *Metai*, Nr. 11, 151–153.
178. Šerytė I. 2006: Žvilgsnis į Rora pasaulį. *Literatūra ir menas*, Nr. 3 (3079).
179. Šlekys J. 2000: Palikimas, bet ar visas? *Metai*, Nr. 10, 143–147.
180. Švilpienė D. 2006: Dėl ko mušasi širdys? *Metai*, Nr. 5, 141–143.
181. Tidikytė L. 2000: Negi danguj – kaip žemėj? *Metai*, Nr. 1, 141–144.
182. Tumasonytė J. 2011: Giesmių giesmė pagal trečiąjį. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 11 (1029), 9.
183. Vaitelis E. 2005: Sutinku. *Nemunas*, Nr. 35 (72-513).
184. Vaitkevičiūtė E. 2006a: „...Kad menas įkvepia gyvent tikrovėj mus“. *Literatūra ir menas*, Nr. 30 (3106).
185. Vaitkevičiūtė E. 2006b: Apie dermę, aidus ir sąskambius. *Literatūra ir menas*, Nr. 5 (3081).
186. Vaitkevičiūtė E. 2006c: Apie Fabricijų, ažuolus ir meilę. *Nemunas*, Nr. 30 (118-559).
187. Vaitkevičiūtė E. 2006d: Apie neigimo simptomus ir drąsą. *Metai*, Nr. 12, 137–140.
188. Vaitkevičiūtė E. 2009: Kas už durų? *Literatūra ir menas*, Nr. 12 (3229).
189. Vanauskaitė J. 2005: Trolis Mumis ir mirtis. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 41 (771).
190. Vedrickaitė I. 2007: Skėrių pusryčiai ir žibučių vakarienė. *Literatūra ir menas*, Nr. 6 (3129).
191. Venclovas P. 2006: Kas eina po mūsų? *Metai*, 2006, Nr. 2, 149–152.
192. Venčkauskaitė G. 2012: Arlekinas mano draugas. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 43 (1109), p. 8.
193. Vilkaitis A. 2000: Ar bučiuos Judas Lietuvos skaitytojus? *Literatūra ir menas*, Nr. 10 (2786).
194. Visvydas P. 2000: Dutūkstantųjų staigmena. *Literatūra ir menas*, Nr. 34 (2810), 3.
195. Zabielaitytė D. 2012: Žvilgsnis į šimtmetį pro automobilio langą. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 2 (1068), 9.
196. Žagrakalytė A. 2010: Pagyvenęs. Tas pats. Liūdesys. *Literatūra ir menas*, Nr. 12 (3276).
197. Žemgulytė P. 2002: Kaip interpretuojama literatūra. *Literatūra ir menas*, Nr. (2895).

Literatūra

1. Abromavičius G. 1955: *Literatūros mokslo įvadas*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955.
2. Aleksandravičius E. 2005: *Kritika, smalsumas ir kito ieškojimas*. Prieiga per internetą: <http://www.tv3.lt/naujiena/268570/egidijus-aleksandravicius-kritika-smalsumas-ir-kito-ieskojimas> (žiūrėta 2015 08 05).
3. Aleksandravičius E. 2010: *Lietuviškasis posovietizmas. Išblukęs žodynas*, Vilnius: Versus aureus.
4. Andrijauskas A. 1992: Postmodernistinės kultūros veidrodyje. *Literatūra ir menas*, 1992, Nr. 26 (2377).
5. Anušauskaitė M. 2014: Literatūros kritiko žodynėlis. *Šiaurės Atėnai*. Prieiga per internetą: <http://www.satnai.lt/2014/03/18/literaturos-kritiko-zodynelis/> (žiūrėta 2016 01 22).
6. Anz T. 2009: Rezension. *Handbuch der literarischen Gattungen Herausgegeben von Dieter Lamping in Zusammenarbeit mit Sandra Poppe, Sascha Seiler und Frank Zipfel, Alfred Kröner*, Verlag Stuttgart.
7. Aukštuolytė R. 2014: *Žiniasklaidos dešimtmetis: vieni išaugo, kiti susitraukė*. Prieiga per internetą: <http://vz.lt/article/2014/2/10/ziniasklaidos-desimtmetis-vieni-isaugo-kiti-susitrauke-1> (žiūrėta 2014 03 04).
8. Bakhtin M. M. 1986: *Speech Genres and Other Late Essays*. Austin: University of Texas Press.
9. Balčytienė A. 2002: Technikos perversmai ir žurnalistika. *Darbai ir dienos*, Nr. 31.
10. Balčytienė A. 2005: Kaip tarnauja žurnalistai. *BALTIJOS ŠALIŲ ŽINIASKLAIDOS TRANSFORMACIJOS: jaunųjų tyrėjų požiūris*, Kaunas: VDU.
11. Balčytienė A. 2015: *Dramatic developments, instabilities and change in Central and Eastern Europe*. (Spaudai ruošiamas straipsnis)
12. Balčytienė A., Vinciūnienė A. 2013: Europos viešojo erdvė: politika, komunikacija, diskursas. *Vytauto Didžiojo universiteto mokslo klasteriai*, Kaunas: VDU, p. 211–225.
13. Baliutytė E. 2002: *Laiko įkaitė ir partnerė: lietuvių literatūros kritika 1945–2000*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
14. Baliutytė E. 2006: Žanrai postmodernizmo akivaizdoje: esė ir šiuolaikinis eilėraštis. *Acta litteraria comparativa: Kultūros intertekstai*, t. 1. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, p. 191–202.
15. Baločkaitė R. 2009: Interneto komentarai Lietuvoje: semiotinis partizanavimas diskurso paraštėse. *Kalbėjimas paraštėse: alternatyvios viešosios erdvės Lietuvoje* (kolektyvinė monografija), Vilnius: Versus aureus.

16. Barysas R. 2012: Tradicinė žiniasklaida: verslo modelio beiėškant. *Žurnalistika*, Nr. 1.
17. Baudrillard J. 2010: *Vartotojų visuomenė: mitai ir struktūros*. Kaunas: Kitos knygos.
18. Bauman Z. 2010: *Vartojimas versus vartotojiškumas*. Prieiga per internetą: http://archyvas.7md.lt/lt/laisvoji_tribuna/vartojimas_versus_vartotojiskumas.html (žiūrėta 2016 05 14).
19. Belčikov 1929–1939: Бельчиков Н. Рецензия, *Литературная энциклопедия*, 11 т.
20. Bernardinai.lt 2009: S. Parulskio eilėraščių knyga „Pagyvenusio vyro pagundos“. Bernardinai.lt informacija. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2009-12-07-s-parulskio-eilerasciu-knyga-pagyvenusio-vyro-pagundos/36566> (žiūrėta 2016 04 09).
21. Bitinienė A. 2007: *Publicistinis stilius*, Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
22. Blaukopf K., Rauhe H. 2004: Kultūros rinkos ekonomika kaip atsakas į „medijamorfę“. *Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika*. Sud. H. Rauhe, Ch. Demmer. Vilnius: Tyto alba.
23. Bourdieu P. 1993: But who created the ‘Creators’? *Sociology in Question*, London: Sage, 1993, p. 139–148.
24. Bourdieu P. 2011: Kultūrinės produkcijos laukas, arba Atvirkščias ekonomikos pasaulis. *XX amžiaus literatūros teorijos: chrestomatija aukštųjų mokyklų studentams*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
25. Castels M. 1996: *The Rise of network society*. Oxford: Blackwell.
26. Castor&Pollux. 2007: Literatūros kritika: lauksim revoliucijos. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 15 (841).
27. CD: *Collins Dictionary*. Prieiga per internetą: <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/addressee> (žiūrėta 2016 02 21).
28. Citvarienė D. 2008: Įsivaizduojami identitetai ir legitimacijos būdai XX a. 10 dešimtmečio Lietuvos meno diskurse. *Dailė*.
29. Čiurlionienė-Kymantaitė S. Vienužis–Maironis–Vaičaitis. *Raštai*, T. 4, Vilnius: Vaga, 1998.
30. Couldry N., Hepp A. 2013: Conceptualizing Mediatization: Contexts, Traditions, Arguments. *Communication Theory*, 23 (3).
31. Craig R. 2005: *Online Journalism: Reporting, Writing, and Editing for New Media*. Thomson Wadsworth.
32. Cuddon J. A. 1992: *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literacy Theory*.

33. Daujotytė V. 2007: *Lietuvių literatūros kritika. Akademinio kurso paskaitos*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
34. Daunys V. 2007: *Žurnalistika: kompromisas tarp natūros ir kultūros. Kūrybos karalystės šviesa: straipsniai, pokalbiai, esė*, Vilnius: Versus aureus.
35. Denisenko V., Pečiulis Ž. 2010: *Metamorfozių pasaulyje – šiandien ir rytoj. Žurnalistika 2009*. Vilnius: Lietuvos žurnalistų sąjunga, Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija.
36. Dirgėla D. 2014: *Poetas Dainius Dirgėla: „Toliau sėkmingai esu SVETIMAS“*. Prieiga per internetą: <http://literaturairmenas.lt/2014-02-21-nr-3462/1534-lm-anketa/2400-poetas-dainius-dirgela-toliau-sekmingai-esu-svetimas> (žiūrėta 2016 04 15.).
37. DLKŽ. 2000: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
38. DLKŽ. 2000: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. S. Keinys. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
39. Doveika K. 1968: Gabrielės Petkevičaitės–Bitės kritikos raštai. In: *Petkevičaitė-Bitė G. Literatūros istorija*. V knyga. Vilnius: Vaga.
40. Dragenytė R. 2007: Kaip išmintingi vyrai rašo recenzijas. *Nemunas*, Nr. 2 (136-577).
41. Drungytė E. 2007: Kritikos krizė. *Nemunas*, Nr. 19 (153-594), p. 8.
42. DTŽ. 2012: *Dešimtmečio tendencijos žiniasklaidoje: laikraščių mirties link?*. Prieiga per internetą: <http://www.ve.lt/naujienos/ekonomika/ekonomikos-naujienos/desimtmečio-tendencijos-ziniasklaidoje-laikrasciu-mirties-link-818082/> (žiūrėta 2014 03 04).
43. DVINKPA: *Demokratinės visuomenės informavimo kultūros plėtros gairės*. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/apps3/1/2923_2011_2012%20kulturos%20fragmentacija%20_3_.pdf (žiūrėta 2015 06 07).
44. Eliot T. S. 2011: Kritikuoti kritiką. *XX amžiaus literatūros teorijos: chrestomatija aukštųjų mokyklų studentams*, I d., Vilnius: LLTI.
45. Etemd H., Wilkinson I., Dana L. P. 2010: Internetization as the necessary condition for internationalization in the newly emerging economy. *Journal of International Entrepreneurship*, December, Volume 8, Issue 4, 319–342.
46. Fidler R. 1997: *Mediamorphosis – Understanding New Media*, 1997.
47. Fiske J. 1998: Įvadas į komunikacijos studijas, *Vilnius*: Baltos lankos, 1998.
48. Frow J. 2006: *Genre*. London: Routledge.
49. Gailiūtė G. 2012: Literatūros kritika šiuolaikinėje Lietuvoje: institucijos refleksija. *Naujasis Židinys-Aidai*, Nr. 7, 448–457.

50. Garškaitė R. 2014: „Ne Marse literatūra gyvena“. Interviu su literatūrologu Marijumi Šidlausku. Prieiga per internetą: <http://lzinios.lt/lzinios/193019> (žiūrėta 2015 08 05).
51. Gerard V. *Nauji skaitymo įpročiai: žiūrime tekstus, šokiojame nuo vieno prie kito ir neatspiriame saitų gausai.* Prieiga per internetą: <http://www.goethe.de/ins/lt/vil/kul/mag/lit/lt8118466.htm> (žiūrėta 2015 06 07).
52. Ginzburg C. 1993: Microhistory. *Critical Inquiry*, Vol. 20, No. 1 (Autumn).
53. Gudaitis L. 1986: *Permainų vėjai*. Vilnius: Vaga.
54. Guščius A. 2000c: Buvom lažininkai. Kuo būsime? (pokalbis). *Ieškau konstantos*. Vilnius: Kriventa.
55. Gustaitis M. 1927: *Stilistika*, Kaunas-Marijampolė: „Dirvos“ b-vės leidinys.
56. Heyer M. 1986: The Creative Challenge of CD-ROM. *CD-ROM. The New Papyrus. The Current and Future State of the Art*. S. Lambert and S. Ropiequet (Eds.). Redmond, WA: Microsoft Press, p. 347–357.
57. Hickethier K. 2003: *Einführung in die Medienwissenschaft*. Metzler Verlag.
58. Ikamas K. 2012: Interneto istorija Lietuvoje: kodėl mes turime sparčiausią internetą. Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/projektai/archive/interneto-istorija-lietuvoje-kodel-mes-turime-greiciausia-interneta.d?id=59731045> (žiūrėta 2015 09 14).
59. Įrašas. 1998: *Po penkiasdešimt ketverių metų*. Alfonsas Nyka-Niliūnas (TV dok. filmas). Autorius Juozas Sabolius.
60. Jakobson R. 2004: Lingvistika ir poetika. *Baltos lankos*, Nr. 18/19, p.
61. Jakonytė L. 2009: Prozininkė Renata Šerelytė kritikės vaidmenyje. *Lituanistica*, T. 55. Nr. 3–4 (79–80), 153–161.
62. Jakštas A. 1997: Menas ir jo kritika. *Raštai*, t. III, Vilnius: Mintis.
63. Janavičienė D. 2013: *E-žiniasklaida*, Klaipėda.
64. Jauniškis V. 2007: „Kultūra ir žiniasklaida: epochų ženklai, rinkos malūnai“. *Meno aritmetika: kultūros vadyba Lietuvoje*, II kn., Vilnius: Tyto alba.
65. Jonaitis M. 1992: Padruskenimai žemiau kritikos. *Literatūra ir menas*, Nr. 8 (2360), p. 11.
66. Jundze A. 2009: Apie kritiką spaudoje, akademizmą ir nekokį kvapelį, kuris lydi šiuos procesus. *Metai*, Nr. 1.
67. Juraitė K., Pinigienė A. 2014: Kultūros komunikacijos transformacijos: nuo mediacijos iki mediatiazijos. *Varia*, 167–175.
68. Kačerauskas T. 2010: Medijos ir istorija. *Problemos*, Nr. 78, p. 165–173.
69. Kahneman D. 2011: *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
70. Kavolis V. 2000: [Iš V. Kavolio laiško K. Ostrauskui]. *Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos*. Vilnius: Baltos lankos.

71. Kazlauskaitė G. 2009: Akademinė legenda apie literatūros kritikos krizę. *Nemunas*, Nr. 28-29 (254-255-695-696).
72. Keblys K. 2011: Smulkiosios kritikos rasa literatūros dobielienoje. *Smulki kritikos rasa*. Vilnius: Versus aureus.
73. Keliuotis J. 1997: Kritikos psichologija. *Meno tragizmas*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
74. KIF: *Key Internet Features*. Prieiga per internetą: <http://www.livinginternet.com/i/ip.htm> (žiūrėta 2015 06 09).
75. Kirtiklis K. 2015: Mediatizacijos teorijos statuso komunikacijos tyrimuose problema. *Informacijos mokslai* 71.
76. KLC: KLC įrankis Teksto funkcijų nustatymas Prieiga per internetą: <http://tekstynas.vdu.lt/page.xhtml?id=text-functions-settings>.
77. Klivis E. 2015: Atvirojo kodo kultūra ir dalyvaujamasios posūkis: šiuolaikinės kultūros komunikacijos probleminė analizė. *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos ir auditorijos*, moksl. red. G. Mažeikis, K. Juraitė. Vilnius: Versus aureus, 85–132.
78. Kmita R. 2010a: Kur šiandien yra literatūros kritika? Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-01-27-rimantas-kmita-kur-siandien-yra-literaturos-kritika/39550> (žiūrėta 2014-07-12).
79. Kmita R. 2010b: Literatūros kritikai kol kas lieka nematomi. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-09-30-rimantas-kmita-literaturos-kritikai-kol-kas-lieka-nematomi/50946> (žiūrėta 2014-07-12).
80. Kollmorgen R. 2010: *Transformation theory and socio-economic change in Central and Eastern Europe. A conceptual framework*. Prieiga per internetą: http://www.emecon.eu/fileadmin/articles/1_2010/emecon%201_2010%20Kollmorgen.pdf (žiūrėta 2016 02 03).
81. Komentarai: N. Mikalauskiene's recenzijos „Penki nežinia kieno šešėliai“ komentarai. Komentarai pataisyti tik įterpiant lietuviškus simbolius; kalba netaisyta. Prieiga per internetą: http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20111107031414/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3119&kas=straipsnis&st_id=9777 (žiūrėta 2015 06 11).
82. Komentarai: G. Gugevičiūtės recenzijos „Welcome, intruder“ komentarai. Prieiga per internetą: <http://www.satenai.lt/2010/05/14/welcome-intruder/#comments> (žiūrėta 2015 06 10).
83. Komentarai: G. Lazdyno recenzijos „Išorinio gyvenimo kronikos“ komentarai. Prieiga per internetą:

84. http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110116222857/http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=796&kas=straipsnis&st_id=3751 (žiūrėta 2015 06 10).
85. Komentaras4: L. Laurušaitės recenzijos „Kas įpakuota į rožinę kapsulę?“ komentaras. Prieiga per internetą:
86. http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110131122121/http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=791&kas=straipsnis&st_id=3638 (žiūrėta 2012 06 10).
87. Komentaras5: N. Mikalauskienės recenzijos „Laikinių reikalų pasaulyje“ komentaras. Prieiga per internetą:
88. http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110516114117/http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3228&kas=straipsnis&st_id=14383 (žiūrėta 2015 06 10).
89. Komunikatas 2005: Komisijos komunikatas Tarybai, Europos parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui Bendrijos daugiamečių programos (1998–2002 m.), skatinančios informacinės visuomenės sukūrimą Europoje (PROMISE), galutinis įvertinimas. Prieiga per internetą: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52005DC0260> (žiūrėta 2016 01 20).
90. Komza M. 2005: Lenkijos bibliofilija kryžkelėje? *Knygos ir bibliofilijos kultūra*. Vilnius: Versus aureus.
91. Korsakas Radžvilas K. 1936: Apie kritiką. *Kritika*. Kaunas: Universitas.
92. Koženiauskienė R. 2013: *Retorinė ir stilistinė publicistinių tekstų analizė*. Vilnius: VUL.
93. Krotoski A. 2011: What effect has the internet had on journalism? *The Guardian*. Prieiga per internetą: <http://www.theguardian.com/technology/2011/feb/20/what-effect-internet-on-journalism> (žiūrėta 2015 06 07).
94. Kubilius V. 1995: Menininkas istorijos lūžyje. *Metai*, Nr. 11.
95. Kubilius V. 2003: *Tautinė literatūra globalizacijos amžiuje*. Kaunas: Prof. Broniaus Vaškelių literatūrinės komparatyvistikos centras.
96. Kubilius V. 1997: *Literatūra istorijos lūžyje*. Vilnius: „Diemedžio“ leidykla.
97. Kukulas V. 1998: Dešimt tezių, kurias turėtų patikrinti kritika. *Literatūra ir menas*, 09 12, 14.
98. Kukulas V. 2011: „Romanai rašomi greitam vartojimui, o kritika neverčia mąstyti“. Prieiga per internetą: <http://kultura.lrytas.lt/-12982909691296324080-v-kukulas-romanai-ra%C5%A1omi-greitam-vartojimui-o-kritika-never%C4%8Dia-m%C4%85styti.htm#> (žiūrėta 2014-07-12).
99. Kunčius H. 2014: *Rašytojas Herkus Kunčius: Stovinčio ant statinės savęs neįsivaizduoju*. Prieiga per internetą: <http://literaturairmenas.lt/2014-02-28-nr-3463/1556-lm-anketa/2430-rasytojas-herkus-kuncius-stovincio-ant-statines-saves-neisivaizduoju> (žiūrėta 2016 04 15).

100. Kuzmickas B. 2009: Apie neklasikinę filosofiją neklasikiniu stiliumi. *Logos*, Nr. 59, p. 8–14.
101. Kvietkauskas R., Varnienė R. *Kultūros paveldo skaitmeninimo koordinavimo perspektyva Lietuvoje*. Prieiga per internetą: <http://www.epaveldas.lt/vbspi/content/docs/publications/5.pdf> (žiūrėta 2016 01 26).
102. Lahnstein M. 2004: Medijos koncernas. *Kultūros vadyba: profesionalaus meno teorija ir praktika*. Vilnius: Tyto alba.
103. Lankutis J. 1984: Liaudiškumo kriterijai. *Literatūros procesas*. Vilnius: Vaga.
104. Laureatai 2004: Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatai. *7 meno dienos*, Nr. 641.
105. Lavrinec J. 2009: SMS: pastabos apie mikroprozą. *Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos*. Vilnius: MENE.
106. Libis 2016: Lietuvos integrali bibliotekų informacinė sistema. Prieiga per internetą: <http://nbdb.libis.lt/biSearchAction.do?BI001=C1BLNB0000009B&resId=> (žiūrėta 2016 04 29).
107. *Lietuvos rašytojų sąjungos įstatai*. LRS interneto svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.rasytojai.lt/lt/organizacija/istatai> (žiūrėta 2016 04 09).
108. Lister M. 2009: *New Media: A Critical Introduction*. Routledge Ltd.
109. LLE 2001: *Lietuvių literatūros enciklopedija*, red. V. Kubilius, V. Rakauskas, V. Vanagas. Vilnius: LLTI.
110. LNB: Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos viešosios prieigos elektroninių išteklių archyvas. Prieiga per internetą: <http://eia.libis.lt/aboutProject.php> (žiūrėta 2016 02 22).
111. Malčevskaja (Мальчевская) Е. А. 2011: *Трансформация жанра рецензии*. Вестник БДУ. Сер. 4. No 1.
112. Manovich L. 2009: *Naujųjų medijų kalba*, Vilnius: MENE (vertė T. Čiučelis).
113. Marcinkevičienė R. 2004: Spaudos žanrų tipologija. *Darbai ir dienos*. Kaunas: VDU.
114. Marcinkevičienė R. 2008a: *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*. Vilnius: Versus aureus.
115. Marcinkevičienė R. 2008b: *Žanrų kaita posovietinės Lietuvos dienraščiuose. Darbai ir dienos*, Nr. 49.
116. Marcinkevičienė R. 2009: Nuo Habermaso iki Valinsko: viešosios erdvės privatėjimas. *Akiračiai*, Nr. 2-3 (409), p. 1, 4.
117. Marcinkevičienė R. 2010: Pavarčius mūsų spaudą atrodo, kad tekstas po truputį nyksta, susilieja ir sutampa su vaizdu. Prieiga per internetą:

- <http://www.tv3.lt/naujiena/495543/pavarcius-musu-spauda-atrodo-kad-tekstas-po-truputi-nyksta-susilieja-ir-sutampa-su-vaizdu> (žiūrėta 2015 06 08).
118. Mažeikis G., Juraitė K. Įvadas. *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos ir auditorijos*, moksl. red. G. Mažeikis, K. Juraitė. Vilnius: Versus aureus, p. 9–24.
119. Mažylė J. 2012: Rašto (spaudos) žanrų klasifikavimas: tradicija ir konvergencija. *Medijos, žiniasklaida, žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*. Vilnius: VUL, p. 160–178.
120. McLuhan M. 2003: *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos.
121. McQuail D. 1990: *Mass Communication Theory*. SAGE Publications.
122. Melnikova I. 2003: *Intertekstualumas: teorija ir praktika*. Vilnius: VUL.
123. Mes rašome žmonėms... [Pokalbis su Antanu Venclova]. In: Lipskis S. *Asmenybių gyvenimo perlai*. Vilnius: Žuvėdra.
124. Meškauskaitė J. 2004: Opa opa į Europą. *Verslo žinios*, Nr. 252.
125. Michelkevičius V. 2007: Meno ir komunikacijos studijų sąveika: medijos ir medijų menas. *Medijų studijos: filosofija, komunikacija, menas*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
126. Michelkevičius V. 2009: Įvadas į medijų studijas. *Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos*, Vilnius: MENE.
127. Miliūnaitė R. 2011: Laikraštinės ir interneto žiniasklaidos kalba. Prieiga per internetą: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-01-10-laikrastines-ir-interneto-ziniasklaidos-ypatumai/55777> (žiūrėta 2015 06 08).
128. Morkevičius V., Telešienė A., Žvaliauskas G. *Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVIVO ir TEXT ANALYSIS SUITE*. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/NVivo/nvivo.html&course_file=nvivo_II_ivadas.html (žiūrėta 2015 10 20).
129. MWD – *Merriam Webster internetinis žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.merriam-webster.com/dictionary> (žiūrėta 2016 02 02).
130. Mykolaitis–Putinas V. 1999: Naujosios lietuvių literatūros angoje. *Raštai*, t. 8, Vilnius: Vaga.
131. Natkevičius V. 1992: Ar grožinė literatūra liks ištikima grožiui? *Literatūra ir menas*, Nr. 42 (2939).
132. Nauckūnaitė Z. 2002: *Teksto komponavimas: rašymo procesas ir tekstų tipai*, Vilnius: Gimtasis žodis.
133. Nauckūnaitė Z. 2005: Argumentavimas tekstų tipų sistemoje. *Žmogus ir žodis*, Nr. 1.
134. Navakas K. 1992: Teorinio lietuvių skaitiniai. *Literatūra ir menas*, Nr. 1 (1353).

135. Nevinskaitė L. 2011: *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*, Vilnius.
136. Nielsen J. 2006: *F-Shaped Pattern For Reading Web Content*. Prieiga per internetą: <https://www.nngroup.com/articles/f-shaped-pattern-reading-web-content/> (žiūrėta 2016 02 08).
137. Nutarimas 2001:LR Vyriausybės nutarimas 2001 m. vasario 28 d. Nr. 229 „Dėl Lietuvos nacionalinės informacinės visuomenės plėtros koncepcijos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <http://www.epaveldas.lt/vbspi/content/docs/strategical/5.pdf> (žiūrėta 2016 02 04).
138. Nyka–Niliūnas A. 2002: *Dienoraščio fragmentai 1938–1975*, Vilnius: Baltos lankos.
139. Orientyras 2002: Literatūros kritikos orientyras šiandien. *Metai*, Nr. 5-6, 115–129.
140. O’Sullivan T., Hartley J., Saunders D., Montgomery M, Fiske J. *Key Concepts in Communication and Cultural Studies*. London and New York: Routledge, 1994.
141. Pečiulis Ž. 2014.: *Kaip bendrauti su žiniasklaida: principai, patarimai, pavyzdžiai*, Vilnius: Tyto alba.
142. Pečiulis Ž. 2012: Medijamorfozės: nuo monoraiškos iki daugiaterpiškumo. *Medijos, žiniasklaida ir žurnalistika tradicinėje ir tinklaveikos visuomenėje*, Vilnius:VUL, 2012, 24–52.
143. Pelurytė A. 2007: „Ir vėl rūkas, ir vėl ežiukai rūke“. *Metai*, Nr. 4, 88–90.
144. Peters B. 2009: And Lead us Not into thinking the New is New: a Bibliographic case for New media History. *New Media & Society*, vol. 11 (1&2).
145. Petkevičaitė–Bitė G. 1968: Sofijos Čiurlianienės (Kymantaitės) „Lietuvoje“ kritika. *Literatūros istorija*, V knyga, Vilnius:.
146. Plečkaitis M. 2014: *Kultūrinės spaudos internetizacija Lietuvoje: „Šiaurės Atėnų“, „Literatūros ir meno“, „7 meno dienų“ ir „Nemuno“ atvejų analizė*. Magistro darbas. Kaunas: VDU, 2014.
147. Prėskienis B. 2000: Apie kūrinio vertinimo kriterijus. *Literatūra ir menas*, Nr. 13 (2789).
148. Prėskienis B. 2001: Literatūros kritika: literatūros mokslo dukra ar podukra? *Literatūra ir menas*, Nr. 8 (2836).
149. Pruskus V. 2012: *Tarpkultūrinė komunikacija ir vadyba*, Vilnius: „Technika“.
150. Puodžiūnas V. 2013: *Viešosios komunikacijos technologijos ir inovacijos*, Klaipėda: VšĮ Socialinių mokslų kolegija.
151. Quinn S. 2005: *Convergent Journalism: The Fundamentals of Multimedia Reporting*, Peter Lang Publishin, Inc., New York.
152. Raguotis B. 1992: Literatūros recenzija. *Žurnalisto žinynas*, Kaunas: „Vilius“, 99–100.
153. Ryan M.-L. 2008: *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, Routledge Ltd, 2008.

154. Rimkutė A. 2007: Tekstai internete: informacijos patikimumas prieš žodžio laisvę. *Tekstai ir kontekstai: transformacijų sklaida*, Kaunas: Vilniaus universitetas Kauno humanitarinis fakultetas.
155. Rubavičius V. 2011: Medijų teorijos poveikis kultūros tyrinėjimams. *Lietuvos kultūros tyrimai I. Medijos, politika, vaizduotė*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas.
156. Rubavičius V. 2014: Sava sovietinė patirtis – suvokimas ir nutylėjimas. *Vėluojanti savastis*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
157. Ryan M.–L. 2012: *Narration in Variuos Media*. Prieiga per internetą: <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/narration-various-media> (žiūrėta 2015 11 30).
158. Seeger, M. W., Sellnow, T. L., Ulmer, R. R. 1998: Communication, organization, and crisis. *Communication Yearbook 21*. P. 231–275.
159. Šidlauskas M. 2006: Skaitytis su skaitytoju. *Orfėjas mokėjo lietuviškai*, Vilnius: Homo liber.
160. Socha B., Eber-Schmid B. *What is new media?* Prieiga per internetą: <http://www.newmedia.org/what-is-new-media.html> (žiūrėta 2015 06 09).
161. Sprindis A. 1957: *Lietuvių literatūrinė kritika 1861–1905*, Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla.
162. Sprindytė J. 1982: Stilistika ir stilius. *Literatūros teorijos apybraiža*, Vilnius: Vaga.
163. Sprindytė J. 2004a: Grįžkim prie abėcėlės. *Literatūra ir menas*, Nr. 10 (2991), p. 7.
164. Sprindytė J. 2004b: Kokia šiandien kritika? *Literatūra ir menas*, Nr. 1 (2982), p. 10.
165. Sprindytė J. 2008: Rašymo meno optimistai. *Metai*, 2008, Nr. 4.
166. Staniulis T. 2003: Kritikas ir jo kūrinys. *Šiaurės Atėnai*, Nr. 31 (665).
167. Steiner G. 1998: *Tikrosios esatys*, Vilnius: Aidai.
168. Subačius P. 2001: Tekstologija: teorijos ir praktikos gairės, Vilnius: Aidai.
169. Todorov T. 2000: The origin of genres. *Modern Genre Theory*. D. Duff (ed.). London: Longman.
170. Trakšėlyš K. 2015: Žmogaus gerovės kūrimas transformuotoje visuomenėje: švietimo prieinamumo principas. *Filosofija. Sociologija*. T. 26. Nr. 2.
171. Tumasonytė J. 2014: *Kritikų drąsa ir kūrėjų literatūrinės kovos*. Prieiga per internetą: <http://www.kulturpolis.lt/interviu/kritiku-drasa-ir-kureju-literaturines-kovos/> (žiūrėta 2014 11 24).
172. TŽŽ 2005: *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Alma littera.
173. Uhlin A. 2011: Pilietinė visuomenė ir demokratizacijos problemos pokomunistinėse valstybėse. *Demokratija Lietuvoje: pilietiškumas ir totalitarizmas XX amžiaus istorijos lūžiuose*. Vilnius: Naujasis Židinys-Aidai, p. 27–40.

174. Urbonas V. 2004: *Lietuvos žurnalistikos istorija. Periodinė spauda*. I d. Klaipėda.
175. Valiukėnaitė D. J. 1978: Išeivijos lietuvių literatūros kritika iš anglų-amerikiečių perspektyvos pažvelgus. *Metmenys*, Nr. 35.
176. Viliūnas G. 2003: Literatūros mokslas ir kritika. *Naujausioji lietuvių literatūra (1988–2002)*, Vilnius: Alma littera.
177. VLE 2008: *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. T. XVI, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
178. Walzer M. 1992: *Kritikų draugija*. Vilnius: ALK/Pradai.
179. Winkler H. 2009: Medijų apibrėžimai. *Medijų kultūros balsai: teorijos ir praktikos*, Vilnius: MENE (sud. V. Michelkevičius, str. vertė D. Čebatariūnaitė), 189–208.
180. *Writing a Book Review*. Prieiga per internetą: <http://library.queensu.ca/research/guide/book-reviews/how-write> (žiūrėta 2014 04 13).
181. Zaborskaitė V. 1982: *Literatūros mokslo įvadas*, Vilnius: „Mokslas“.
182. Zaborskaitė V. 1995: „Metų“ anketa: Literatūra ir visuomenė. *Metai*, Nr. 4.
183. Zalatorius A. 1988: Menas gyvenimo akivaizdoje. *Prozos gyvybė ir negalia*, Vilnius: Vaga, 1988.
184. Zalatorius A. 1992: Lyg kamerdineris apytuščiuose rūmuose. *Literatūra ir menas*, Nr. 1 (2353).
185. ŽE 1997: *Žurnalistikos enciklopedija*, Vilnius: Pradai.
186. Zeller H. 1995: Structure and Genesis in Editing: On German and Anglo-American Textual Criticism. *Contemporary German Editorial Theory / Ed. by H. W. Gabler, G. Bornstein, G. B. Pierce*, Ann Arbor: University of Michigan Press.

PRIEDAI

1 priedas. Abėcėlinis recenzentų sąvadas

Eilės nr.	Recenzijos autorius	Recenzijos pavadinimas	Publikavimo vieta	Publikacijos metai	Recenzuojamo kūrinio autorius	Recenzuojamas kūrinys	Recenzuojamo kūrinio žanras
1	Abromavičius Stanislavas	Dviese per gyvenimą	Nemunas	2012	Janonė Ineza Juzefa	Tandemas. Bendraukim sielom, mylimasai	poezija/p roza
2	Abromavičius Stanislavas	Gyvenimo ir kritikos džiunglėse	Nemunas	2010	Janonė Ineza Juzefa	Su tavimi ir be tavęs	poezija
3	Abromavičius Stanislavas	Iškirstosios krunės istorijos	Nemunas	2011	Janonė Ineza Juzefa	Galudaržės krunė	proza
4	Abromavičius Stanislavas	Mažas žmogutis didžiame pasaulyje	Nemunas	2009	Buitkus Jurgis	Nematomas	proza
5	Abrutytė Neringa	Estafetės lazdelė ar beisbolo lazda	Literatūra ir menas	2009	Bleizgys Gintaras	Estafetė	proza
6	Adamonienė Anarsija	Ar pagausime tą žuvį?	Nemunas	2008	Dabrišius Gintautas	Ilga žuvis	poezija
7	Adomaitytė Gintarė	Kas tu, meilės sapnų pirkly?	Šiaurės Atėnai	2007	Baj Bernadeta Marija	Meilės sapnų pirklys	proza
8	Adomaitytė Gintarė	Sidabro brėkšmoje	Literatūra ir menas	2000	Karsavinas Levas	Toje akimirkoje - amžinybė	poezija/s tudijos
9	Adomaitytė Gintarė	Su Navako lagaminais traukinyje Peterburgas-Varšuva	Nemunas	2008	Navakas Kęstutis	Du lagaminai sniego	proza
10	Adomavičienė Laimutė	Gelianti poezija	Metai	2009	Sutema Liūnė	Sugrižau	poezija
11	Adomavičienė Laimutė	Šokio ataidai	Literatūra ir menas	2008	Marčėnas Aidas	Šokiai	poezija
12	Alekniėnė Tatjana	Idilės gimimas, arba Piemenys dainininkai	Šiaurės Atėnai	2000	Teokritas	Idilės. Epigramos	poezija
13	Aleksandravičiūtė Andželika	Žmogus tarp sienų	Šiaurės Atėnai	2010	Parulskis Sigitas	Murmanti siena	proza
14	Alijaukaitė Agnė	Apsėstasis aš, apsėstasis tu	Šiaurės Atėnai	2012	Gombrowicz Witold	Apsėstieji	proza
15	Alijaukaitė Agnė	Bėgu, vadinasi, esu	Šiaurės Atėnai	2012	Murakami Haruki	Ką aš kalbu, kai kalbu apie bėgimą	proza
16	Alijaukaitė Agnė	Čilietiška distancija su kliūtėmis	Šiaurės Atėnai	2012	Bolaño Roberto	Tolima žvaigždė	proza
17	Alijaukaitė Agnė	Gazuotu vandeniu atskiestas viskis	Šiaurės Atėnai	2012	Dos Passos John	Manhatano stotis	proza
18	Alijaukaitė Agnė	Hifai ir vaivorykštės	Šiaurės Atėnai	2012	Balbierius Alis	Vaivorykštė ir neandertalietis	proza
19	Alijaukaitė Agnė	Kai norisi švelnaus	Šiaurės Atėnai	2012	Parulskis Sigitas	Prieš mirtį norisi švelnaus	proza
20	Alijaukaitė Agnė	Kokybiška lietuviška populiarioji literatūra	Šiaurės Atėnai	2012	Sabaliauskaitė Kristina	Danielius Dalba & kitos istorijos	proza
21	Alijaukaitė Agnė	Montaigne'io bandymas	Šiaurės Atėnai	2012	de Montaigne Michel	Esė	proza
22	Alijaukaitė Agnė	Ryšys su sidabrine migla	Šiaurės Atėnai	2012	Stankevičius Rimvydas	Ryšys su vadaviete	poezija
23	Alijaukaitė Agnė	Superbastūno užrašai	Šiaurės Atėnai	2012	Krakauer Jon	I laukinį pasaulį	proza
24	Alijaukaitė Agnė	Žengiant į brandos amžių	Šiaurės Atėnai	2012	Sartre Jean-Paul	Brandos amžius	proza
25	Alijaukaitė Agnė	Kelti klausimą taip, tarsi kūju tvotum	Šiaurės Atėnai	2012	Nietzsche	Stabų saulėlydis	proza
26	Ališanka Eugenijus	Juodi kvadratai, arba Meilės palimpsestai	Literatūra ir menas	2008	Jazukevičiūtė Dalia	Anarchistės išpažintis; Juodas kvadratas	proza
27	Ališanka Eugenijus	„Šaoningai nieko nesiekiau“	Literatūra ir menas	2000	Kmita Rimantas	Nekalto prasiidėjimo	poezija
28	Ališauskas Arnas	Čia nebus mirties	Šiaurės Atėnai	2000	Kajokas Donaldas	Mirti reikia rudeni	poezija
29	Ališauskas Arnas	Heraklito upės nuoskilos	Šiaurės Atėnai	2002	Šerelytė Renata	O ji tepasakė miau	proza
30	Ališauskas Arnas	Muzika iš „Titaniko“ triumfo	Šiaurės Atėnai	2003	Zingeris Markas	Grojimas dviese	proza
31	Aliulis Vaclovas	Krikščioniškoji armėnų ir lietuvių literatūrų	Šiaurės Atėnai	2003	Narekaci Grigoros	Sielvartingų giedojimų knygos	poezija

		klasika					
32	Ambrasas Vytautas	Tomas Venclova italų kalba	Literatūra ir menas	2003	Venclova Tomas	Cinquantuno poesie e una littera	poezija
33	Andriukonis Tomas	Bloga recenzija	Metai	2007	Saboliūs Kristupas	Bloga knyga	proza
34	Andriukonis Tomas	Ėjimas tiltu	Literatūra ir menas	2006	Stankevičius Rimvydas	Tylos matavimo vienetai	poezija
35	Andriukonis Tomas	Laiškas į salą	Metai	2007	Staponkutė Dalia	Lietumi prieš saulę	proza
36	Andriuskevičius Alfonsas	Apie knygą baltais viršeliais	Šiaurės Atėnai	2003	Cage John	Tyla	poezija
37	Andriuskevičius Alfonsas	Aprinkime drabužius, arba Recenzija su nuorodomis	Šiaurės Atėnai	2002	Parulskis Sigitas	Nuogi drabužiai	proza
38	Andriuskevičius Alfonsas	Giedros Radvilavičiūtės (auto)kasinėjimai, arba Kandies judesių struktūros tekstai	Šiaurės Atėnai	2004	Radvilavičiūtė Giedra	Suplanuotos akimirkos	proza
39	Andriuskevičius Alfonsas	Ne tik bepročiams	Šiaurės Atėnai	2001	Mekas Jonas	Žmogus be vietos: nervuoti dienoraščiai	proza
40	Andriuskevičius Alfonsas	Tas šilkografas šilkverpis Parulskis	Šiaurės Atėnai	2003	Parulskis Sigitas	Trys sekundės dangaus	proza
41	Andriuskevičius Alfonsas	Vėl skaičiau Hamsuną	Šiaurės Atėnai	2002	Hamsun Knut	Vėl skaičiau Hamsuną	proza
42	Anoniminis Autorius	Stasės Lygutaitės eileraštis	Šiaurės Atėnai	2012	Lygutaitė Stasė	Debesys žiemos danguj	poezija
43	Antanaitis Audrys	Daugiaprasmė realybė	Metai	2000	Geda Sigitas	Žy dintys lubinai piliakalnių fone	proza
44	Antanavičius Darius	Jaunojo koadjutoriaus pamoka patyrusiai profesorei	Šiaurės Atėnai	2002	Radvila Jurgis	Kelionė į Italiją	proza
45	Anušauskaitė Miglė	Išvykimo nuojauta	Šiaurės Atėnai	2008	Blažytė Vaida	Ieškojimai	proza
46	Aputis Juozas	Apkasmų spindesys ir... „malpos“	Metai	2001	Šimulynas Sarūnas	Rugiuose prie obelių	proza
47	Aputis Juozas	Gyvų žmonių gyvenimo pradalgės	Metai	2001	Aleksa Gasparas	Adomo broliai ir moterys	proza
48	Aputis Juozas	Jerubiškių Gabata	Metai	2000	Martinkus Vytautas	Gabatos knyga	proza
49	Aputis Juozas	Kada atsieis L. G. romanų herojai	Metai	2001	Gutauskas Leonardas	Laiškai iš Viešvilės, Šešėliai	proza
50	Aputis Juozas	(Kaip) recenzija...	Metai	2003	Mikulėnaitė Ema	Nepaprastos istorijos	proza
51	Aputis Juozas	Ko autorius užaina pas draugą?	Metai	2004	Kunčinas Jurgis	Užėjau pas draugą	proza
52	Aputis Juozas	Lietuvos Jeruzalės ilgesys	Metai	2000	Kanovičius Grigorijus	Nukirstų medžių šlamejimas	proza
53	Aputis Juozas	Lyg tolimo griaustinio aidas	Literatūra ir menas	2001	Rakauskas Vytautas	Velnio ratu	proza
54	Aputis Juozas	Painūs lemties siūlų kamuoliai	Metai	2007	Venclovas Petras	Meilės ir mirties menas	proza
55	Aputis Juozas	Pasikalbėjimas su savim	Metai	2006	Ignatavičius Eugenijus	Kiparišų tamsa	proza
56	Aputis Juozas	Plėšia plaučius šitas kvepėjimas...	Metai	2005	Barėnas Kazimieras	Apkasmų rinktinė	proza
57	Aputis Juozas	Publikuojamas pirmą kartą	Metai	2004	Jankus Jurgis	Pušis	proza
58	Aputis Juozas	Vienišas (a) sūpuoklėse	Metai	2002	Skablauskaitė Jolita	Kitas kraujas	proza
59	Areška Vitas	Akimirkos	Literatūra ir menas	2006	Žilaitytė Joana Danutė	Akimirkos	poezija
60	Areška Vitas	Apokalipsės repeticija poezijoje	Literatūra ir menas	2006	Stankevičius Rimvydas	Tylos matavimo vienetai	poezija
61	Areška Vitas	Ar dar gyvybinga tradicinė lyrika?	Literatūra ir menas	2004	Reimeris Vacys	Kasdien būties korida	poezija
62	Areška Vitas	Archajinių formų aktualizavimas	Metai	2007	Bložė Vytautas P.	Papildymai	poezija
63	Areška Vitas	Atviras žodžiui ir sau	Literatūra ir menas	2000	Kukulas Valdemaras	Aštuoni gėli vakarai	poezija
64	Areška Vitas	Eileraščiai dievams	Metai	2006	Stacevičius Stasys	Juodoji	poezija
65	Areška Vitas	„Eileraščiai yra mano terapija“	Literatūra ir menas	2007	Sutema Liūnė	Tebūnie	poezija
66	Areška Vitas	Juodų vabalų semantika	Metai	2011	Kalinauskas Jonas	Plunksnų plėšytojas	poezija
67	Areška Vitas	Kaip šiandien vertinti atviro teksto eileraščius	Metai	2009	Liegutė Emilija	Džiūkiški žodžiai	poezija

68	Areška Vitas	Kandi pašaipa laikui, menui ir sau	Literatūra ir menas	2007	Mikuta Algimantas	Šeško šokis	poezija
69	Areška Vitas	Kažko juose yra	Literatūra ir menas	2005	Daškevičius Steponas Algirdas	Staktos	poezija
70	Areška Vitas	Kodėl kuriami eilėraščiai?	Literatūra ir menas	2001	Lygutaitė-Bucevičiėnė Stasė	Visada rudėnį	poezija
71	Areška Vitas	Literatūros gyvavimo užkulisiai	Metai	2011	Mačiūskienė Marija	Žingsnis po žingsnio...	proza
72	Areška Vitas	Meilė beveik be sintaksės	Metai	2012	Geda Sigita	Freskos	poezija
73	Areška Vitas	Nenoriu pasilikt nerimo jūroj	Nemunas	2012	Liegutė Emilija	Akmuo pražydo	poezija
74	Areška Vitas	„Neprišimenu, ką čia veikiu“	Literatūra ir menas	2005	Janonė Ineza Juzefa	Korta žaidėjo rankose	poezija
75	Areška Vitas	Paprasto eilėraščio magija	Literatūra ir menas	2007	Bradūnas Kazys	Paberti grūdai	poezija
76	Areška Vitas	Pirmyn ar atgal nuo postmodernizmo?	Literatūra ir menas	2007	Daškevičius Valdas	Misterija	poezija
77	Areška Vitas	Poetiniai įspūdžiai iš apsvirtusio pasaulio	Literatūra ir menas	2006	Kalinauskas Jonas	Sapnų liudininkai	poezija
78	Areška Vitas	Poetinio labirinto iššifruoti nebūtina	Literatūra ir menas	2007	Daugirdas Romas	Laisvas kritimas	poezija
79	Areška Vitas	Poezija – dvasios terapija	Literatūra ir menas	2006	Puišytė Aldona Elena	Palaimink žodį ir aidą	poezija
80	Areška Vitas	Polemika naujuoju laiku	Literatūra ir menas	2003	Mikuta Algimantas	Aštuoneiliai	poezija
81	Areška Vitas	Prašmatnus stilius	Literatūra ir menas	2008	Rudžianskas Viktoras	Nuo do iki do	poezija
82	Areška Vitas	Proza nugali lyriką	Literatūra ir menas	2007	Janonė Ineza Juzefa	Sau pradingstu iš akių	poezija
83	Areška Vitas	Šilką keičia metalas	Metai	2010	Katkus Laurynas	Už 7 gatvių	poezija
84	Areška Vitas	Tiesiog klausimas – Dievui, likimui ir sau	Literatūra ir menas	2006	Žilaitytė Joana Danutė	Akimirkos	poezija
85	Areška Vitas	Traumuojančių išgyvenimų maskuotė	Metai	2008	Kalinauskas Jonas	Miego meistras	poezija
86	Areška Vitas	Užšifruoti ir atviri tekstai	Literatūra ir menas	2005	Martinaitis Marcelijus	K. B. įtariamasis	poezija
87	Armatkevičiūtė Laima	Atsargiai – tobula visuomenė!	Šiaurės Atėnai	2004	Lowry Lois	Siuntėjas	proza
88	Audicka Ana	Neskausmingas senėjančios poezijos liudėsysis	Metai	2010	Marčėnas Aidis	Dievų taupyklė	poezija
89	Audicka Ana	Paradoksalus vienatvės socialumas	Literatūra ir menas	2010	Radvilavičiūtė Giedra	Šiąnakt aš miegosiu prie sienos	proza
90	Audicka Ana	Tikrojo gyvenimo ilgesys	Literatūra ir menas	2011	Zelčiūtė Dovilė	Gastrolės; Paleisk mano ranką	proza/poezija
91	Avčininkas Alius	Apsakymai pagal Jį	Literatūra ir menas	2010	Toleikytė Ieva	Garstycių namas	proza
92	Avčininkas Alius	Ieškokime?	Literatūra ir menas	2010	Šimkus Antanas	Sezonas baigtas	poezija
93	Avižinienė Birutė	Iššifruoti dantiraštį	Literatūra ir menas	2011	Abdolah Kader	Mano tėvo užrašų knygelė	proza
94	Azarevičius Dainius	Vainikuotieji	Literatūra ir menas	2004	Rinktinė	Pavasarinė (Poezijos pavasario laureatų kūryba, 1965-2004)	poezija
95	Ažubalytė Aida	Eilėraščiai su datomis	Metai	2001	Rinktinė	Mirtis, rečitatyvas ir mėlynas drugelis	poezija
96	Bajarūnienė Jadvyga	Apie lietuvių rezistenciją – subtiliai ir žmogiškai	Literatūra ir menas	2003	Četrauskas Teodoras	Als ob man lebte: ein heroisches Märchen (Juozas – taktinis šalies patriotas)	proza
97	Bajarūnienė Jadvyga	„Berlynas. Aleksandro aikštė“. Žymaus vokiečių modernisto romanas – lietuviškai	Literatūra ir menas	2003	Döblin Alfred	Berlynas. Aleksandro aikštė	proza
98	Bajarūnienė Jadvyga	Dar viena svari pažintis su vokiečių romantikais	Literatūra ir menas	2005	Rinktinė	Vokiečių romantizmo proza	proza
99	Bajarūnienė Jadvyga	Žymaus vokiečių modernisto romanas - lietuviškai	Literatūra ir menas	2003	Döblin Alfred	Berlynas. Aleksandro aikštė	proza
100	Bakas Vainius	Nemirštantys žodžiai	Literatūra ir menas	2012	Maironis	Graži tu mano	poezija

101	Bakas Vainius	„Tėve, atitolk šią taurę...“	Šiaurės Atėnai	2011	Venclovas Petras	Kartybių taurė	proza
102	Bakas Vainius	Uolulis Dievo kareivis	Literatūra ir menas	2012	Stankevičius Rimvydas	Ryšys su vadavieta	poezija
103	Baliūnaitė Ramunė	Mažėjančių malonumų amžius	Literatūra ir menas	2010	Grajauskas Gintaras	Mažumynai	proza
104	Baliukonė Onė	Nesenstančia širdim	Literatūra ir menas	2002	Švabaitė Julija	Kur šių naktį nakvosi	poezija
105	Baliukonė Onė	Stulbinanti baltumu	Literatūra ir menas	2001	Vaičiūnaitė Judita	Debesų arka	poezija
106	Baliukonė Onė	„Tiek laukinės drąsos...“	Metai	2002	Zelčiūtė Dovilė	Dar minutėlę pusvalandį	poezija
107	Baliukonė Onė	Ugniauzmirštuolė	Literatūra ir menas	2001	Pranckaitytė Daina	Moteris ant kranto	poezija
108	Baliukonytė Onė	Atokiau	Metai	2000	Stacevičius Stasys	Toli kriokliai	poezija
109	Baliukonytė Onė	Beveik be iliuzijų	Literatūra ir menas	2000	Mezginaitė Elena	Šaltas ginklas	poezija
110	Baliutyte Elena	Alternatyva pabodusiai erlickiškajai savijsautai	Literatūra ir menas	2003	Beresnevičius Gintaras	Vilkų saulutė	proza
111	Baliutyte Elena	Gerį gyvenimo vertimai	Šiaurės Atėnai	2012	Ališanka Eugenijus	Gatevė tarp dviejų bažnyčių	proza
112	Baliutyte Elena	Ir tebėra svarbu	Literatūra ir menas	2008	Kalinauskas Jonas	Miego meistras	poezija
113	Baliutyte Elena	Įsislaptinusi poezija	Literatūra ir menas	2005	Petrošius Donatas	Iš tvermės D.	proza
114	Baliutyte Elena	Mitų griovėjas - mitų kūrėjas	Literatūra ir menas	2003	Beresnevičius Gintaras	Vilkų saulutė	proza
115	Baliutyte Elena	Sapnų išnaros	Nemunas	2010	Stankus Vytautas	Vaikščiojimas kita ledo puse	poezija
116	Baliutyte Elena	Talentingai suplanuotos akimirkos	Literatūra ir menas	2004	Radvilavičiūtė Giedra	Suplanuotos akimirkos	proza
117	Baltrukėnaitė Jūratė	Apie Vaidoto Daunio „Kelio ženklus“	Šiaurės Atėnai	2003	Daunys Vaidotas	Kelio ženklai	poezija
118	Baltrušaitytė Agnė	Vytauto Ažušilio knygos „Buhalteris“ recenzija	Literatūra ir menas	2005	Ažušilis Vytautas	Buhalteris	proza
119	Baltuškevičius Vladas	minirecenzija	Nemunas	2007	Gustainis Liudas	Kaip ir anuomet	proza
120	Banytė Berta	Dabarties nesvarumas	Nemunas	2011	Patackas Gintaras	Manęs nebus kai kada	poezija
121	Banytė Elžbieta	Apie meilę, mirtį, vyną ir medikus	Metai	2012	Kasparavičius Ramūnas	Decameron medicus	proza
122	Banytė Elžbieta	Ar yra nebūtis?	Metai	2012	Daugirdas Romas	Saulės dėmių medžiojotai	poezija
123	Banytė Elžbieta	Išganyto moteriškumas ar moteriškumo išganymas?	Metai	2012	Černiauskaitė Laura Sintija	Medaus mėnuo	proza
124	Banytė Elžbieta	Literatūra dėl literatūros?..	Metai	2012	Jonuškaitė Birutė	Užsagsytk mane	proza
125	Banytė Elžbieta	Moterų raudonai auksiniais plaukais poezija, arba – neįyk, mama	Nemunas	2011	Valantinaitė Indrė	Pasakos apie meilę ir kitus žvėris	poezija
126	Baranova Jūratė	Aurelijus Augustinas ir Sigito Parulskio „Išpažinimai“	Šiaurės Atėnai	2005	Parulskis Sigitas	Miegas ir kitos moterys	proza
127	Baranova Jūratė	Čiupinėjimai mintimi	Literatūra ir menas	2008	Poisson Sara	Čiupinėjimo malonumas	proza
128	Baranova Jūratė	Daiktų skambesys ir poeto tyla	Literatūra ir menas	2007	Rubavičius Vytautas	Verstas	poezija
129	Baranova Jūratė	Filosofija, kaip terapija	Literatūra ir menas	2006	Yalom Irvin D.	Gydymas Šopenhaueriu	proza
130	Baranova Jūratė	Gyventi eseiškai	Šiaurės Atėnai	2004	Muzilis Robertas	Žmogus be savybių	proza
131	Baranova Jūratė	Intelektualioji benamystė	Nemunas	2007	Staponkutė Dalia	Lietumi prieš saulę	proza
132	Baranova Jūratė	Įvairiausi poezijos ir gyvenimo nutrupėjimai	Nemunas	2012	Marčėnas Aidis	Ištrūpėjusios erdvės: devynių gyvenimų eilės	poezija
133	Baranova Jūratė	Jauki nykimo meditacija	Metai	2009	Marčėnas Aidis	Sokiai	poezija
134	Baranova Jūratė	Kaip išmokti gyventi?	Šiaurės Atėnai	2004	Plath Sylvia	Stiklo gaubtas	proza
135	Baranova Jūratė	Meilės kaip komunikacijos nesėkmė	Šiaurės Atėnai	2003	Kundera Milanas	Tapatumas	proza
136	Baranova Jūratė	Mirties ir meilės sąsaja Jurgos Ivanauskaitės kūryboje	Literatūra ir menas	2006	Ivanauskaitė Jurga	Miegančių drugelių tvirtovė	proza
137	Baranova Jūratė	Nedisciplinuotas	Literatūra ir	2008	Tamošaitis	Vitaminų	proza

		rašymas ir jo malonumai	menas		Regimantas	pardavėjas	
138	Baranova Jūratė	Pasaulio ir melancholijos grožis	Nemunas	2006	Balbierius Alis	Trobėlė ant debesies	proza
139	Baranova Jūratė	Paslapties ar nuogybės link?	Literatūra ir menas	2007	Ельтанг Лена; Jazukevičiūtė Dalia	Побег куманики; Анархистės išpažintis	proza
140	Baranova Jūratė	Poetinės meditacijos laiko tema	Šiaurės Atėnai	2003	Jonynas Antanas A.	Lapkričio atkrytis	poezija
141	Baranova Jūratė	Poezijos prijaukinimas	Literatūra ir menas	2006	Marčėnas Aidas	Eilinė	poezija
142	Baranova Jūratė	Ričardo Gavelio sukurtoji galios metafizika	Literatūra ir menas	2002	Gavelis Ričardas	Sun Tzu gyvenimas šventame Vilniaus mieste	proza
143	Baranova Jūratė	Stiprios motors kontūrai „neliteratūrinėje literatūroje“	Literatūra ir menas	2008	Jazukevičiūtė Dalia	Dviejų mėnulių baras	proza
144	Baranova Jūratė	Svetimos ribinės patirtys	Nemunas	2008	Juknaitė Vanda	Tiriamas iš tamsos	proza
145	Baranova Jūratė	Tas tykus ir švelnus pralaimėjimo skonis	Literatūra ir menas	2008	Jakimavičius Liudvikas	Elio	proza/poezija
146	Baranova Jūratė	Žurnalistės knyga, kaip provokuojantis eksperimentas	Literatūra ir menas	2006	Urbonaitė Audronė	Posūkyje neišlekt	proza
147	Bartkiūtė Ona	(Er)etiška erozijos erotika	Literatūra ir menas	2005	Grajauskas Gintaras	Erezija	proza
148	Bartkutė Sigita	Būtis trapi – būtis smagi	Literatūra ir menas	2007	Kudžmaitė Dalia; Kepenienė Nijolė	Vaikeli, ruoškis į kelionę; Baltosios žagsys	poezija
149	Bartkutė Sigita	C. G. Jungas, džiazas & „sterilus“ tekstų „girtumas“	Literatūra ir menas	2006	Ivanova Viktorija	Girgždantis žvirgždas	proza
150	Bartkutė Sigita	Jaučiantis savo kailyje	Literatūra ir menas	2008	Grajauskas Gintaras	Eilėraščiai savo kailiu	poezija
151	Bartkutė Sigita	Knyga, kuri prasidėjo nuo mirties	Literatūra ir menas	2005	Poškus Sigitas	Dovilės albumas	proza, poezija
152	Bartkutė Sigita	Liūdesingas aistrų koliažas	Literatūra ir menas	2005	Černiauskas Rimantas	Samdomo žudiko išpažintis	proza
153	Bartkutė Sigita	Metimas	Literatūra ir menas	2006	Rastauskas Rolandas	Metimas	poezija
154	Bartkutė Sigita	Palytėjimai	Literatūra ir menas	2005	Kepenienė Nijolė	10% improvizacijos	proza
155	Baškys Vytautas	Sąmonės archeologija amžinybės papėdėje	Literatūra ir menas	2006	Keturakis Robertas	Ir niekad vėlai	poezija
156	Baublys Karolis	Aistrų ir ilgesio šilkas	Literatūra ir menas	2005	Zelčiūtė Dovilė	Atgal į vandenį	poezija
157	Baublys Karolis	Ar dera buteliauti šiukšlynuose ir vairuoti svetimą linkolną?	Literatūra ir menas	2004	Spraunius Arūnas	Letos pliažai saulėti	poezija
158	Baublys Karolis	Ar tikėti skraidančiais Eifelio bokštais?	Literatūra ir menas	2004	Grajauskas Gintaras	Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantiems	poezija
159	Baublys Karolis	Atgimstančių vertybių pasaulis	Metai	2006	Šlepikas Alvydas	Lietaus dievas	proza
160	Baublys Karolis	Dantimis plėšyti džiaugsmo gabalai	Literatūra ir menas	2003	Pocevičius Darius	Vieną kartą gyveno vienas žmogus	poezija
161	Baublys Karolis	Gerumas su bulve ar griežčiu širdy	Literatūra ir menas	2006	Ališanka Eugenijus	Exemplum	poezija
162	Baublys Karolis	Gyvenimas ant kalavijo ašmenų	Literatūra ir menas	2003	Baliukonė Ona	Akmuva	poezija
163	Baublys Karolis	Į sielą įšalinęs ūkesys	Metai	2005	Kajokas Donaldas	Karvedys pavargo nugalėti	poezija
164	Baublys Karolis	Išliekamoji vertė kiauromis padangomis	Literatūra ir menas	2007	Almanachas	Poezijos pavasaris 2007	poezija
165	Baublys Karolis	Ką bendra turi „samanė“, poezija ir moterys?	Literatūra ir menas	2004	Šileika Ričardas	Ričardo Šileikos vardo provincija Nr. 345	proza
166	Baublys Karolis	Kasdienybės istorija ir istorijos kasdienybė	Literatūra ir menas	2003	Katkus Laurynas	Nardymo pamokos	poezija
167	Baublys Karolis	Laimė ar ne? Pravažiuoti savo stotelę	Literatūra ir menas	2004	Zelčiūtė Dovilė	Lapkričio pratimėliai	poezija
168	Baublys Karolis	Laiškas eilėraščių knygos „P. S.“ autorei	Literatūra ir menas	2005	Paliulytė Sonata	P. S.	poezija
169	Baublys Karolis	Originalumas iškreiptos sąmonės kaina	Metai	2009	Latėnaitė Elžbieta	Apsichė	proza
170	Baublys Karolis	Rudeninis mokymasis	Literatūra ir	2004	Bleizgys Gintaras	Su grojančiom	poezija

		gyventi be gyvenimo	menas			kraujo gėlėm	
171	Baublys Karolis	Sakinys – lyg pasaulio atvaizdas	Literatūra ir menas	2003	Abrutytė Neringa	Neringos M.	poezija
172	Baublys Karolis	Tyloje – slaptieji būties esmė	Literatūra ir menas	2003	Juškaitis Jonas	Eglė vasaros naktį	poezija
173	Baublys Karolis	„Vampyrų man lakavo kojų nagus“	Nemunas	2006	Valantinaitė Indrė	Žuvim ir lelijom	poezija
174	Baumila Edgaras	Klajojimai ir nuklydimai už sienų	Šiaurės Atėnai	2012	Radvilavičiūtė Giedra	Šiagnakt aš miegosi prie sienos	proza
175	Baumila Edgaras	Žaisti kartais pavojinga	Šiaurės Atėnai	2011	Morkūnas Gendrutis	Švęsti kosmose ir tvarte	proza
176	Beinorius Audrius	Iš kirmino į drugelį	Šiaurės Atėnai	2005	Kurklietytė Elena	Lyla	proza
177	Beresnevičius Gintaras	Aistra tikrumui	Šiaurės Atėnai	2002	Bernanos Georges	Aistra tikrumui	proza
178	Beresnevičius Gintaras	Būtinieji gintis kaip agresijos forma	Šiaurės Atėnai	2005	Urbanaitė Audronė	Posūkyje neišlek	proza
179	Beresnevičius Gintaras	Dievų meilė ir kraujas	Šiaurės Atėnai	2004	Jasukaitytė Vidmantė	Dievas miršta vienišas (I-II d.)	proza
180	Beresnevičius Gintaras	Digerės iššūkis morfinistams	Šiaurės Atėnai	2005	Tregubova Jelena	Kremliaus digerio pasakelės	proza
181	Beresnevičius Gintaras	Erzacinės civilizacijos aušra	Literatūra ir menas	2003	Ivanauskaitė Jurga	Placebas	proza
182	Beresnevičius Gintaras	„Giesmių giesmės“ parašėse	Metai	2003	(Gedos S. vertimas)	Giesmių giesmė	poezija
183	Beresnevičius Gintaras	Laiptai be turėklų	Šiaurės Atėnai	2005	DBC Pierre	Vernonas Dievas Litis	proza
184	Beresnevičius Gintaras	Mikroautobusai ir padišachai	Literatūra ir menas	2005	Pamuk Orhan	Juodoji knyga	proza
185	Beresnevičius Gintaras	Naujasis humoro stilius	Literatūra ir menas	2005	Raila Eligijus	Atminties kriaukšlės	poezija
186	Beresnevičius Gintaras	Po juoda vaivorykšte	Metai	2004	Skablauskaitė Jolita	Septyniadangė erdvė	proza
187	-gb- (Beresnevičius Gintaras)	Tramdomųjų marškinų kelionė	Šiaurės Atėnai	2001	Londonas Džekas	Žvaigždžių klajūnas (Tramdomieji marškiniai)	proza
188	Beresnevičius Gintaras	Vandens matymai	Nemunas	2004	Zelčiūtė Dovilė	Atgal į vandenį	poezija
189	Beresnevičius Gintaras	Visko per daug, išskyrus...	Šiaurės Atėnai	2005	Loriga Ray	Tokijas mūsų nebemyli	proza
190	Bernotienė Gintarė	Dabrišiaus kaleidoskopas	Nemunas	2012	Dabrišius Gintautas	Joju vienas	poezija
191	Bernotienė Gintarė	Irkavimo vadovėlis	Šiaurės Atėnai	2012	Kajokas Donaldas	Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys	proza
192	Bernotienė Gintarė	Justino Marcinkevičiaus laiko drobulė	Literatūra ir menas	2003	Marcinkevičius Justinas	Dienos drobulė	poezija
193	Bernotienė Gintarė	Kelrodė viltis	Literatūra ir menas	2003	Kontrimaitė Marytė	Palei pat gyvenimą	poezija
194	Bernotienė Gintarė	Klasikinių formų puota	Metai	2008	Jonynas Antanas A., Vilutis Mikalojus	Paskutinės dienos Itakėje	poezija
195	Bernotienė Gintarė	Kuo matuoti ilgą žuį	Nemunas	2008	Dabrišius Gintautas	Ilga žuvis	poezija
196	Bernotienė Gintarė	Majos pustonių vernisažas	Nemunas	2011	Keturakis Robertas	Nuprausti mėnesienos	poezija
197	Bernotienė Gintarė	Ne ėriukai kalti	Nemunas	2009	Stacevičius Stasys	Ne ėriukai naktį	poezija
198	Bernotienė Gintarė	Stiklinė vidinė sau knyga (egzaminas iš tylogijos)	Nemunas	2012	Stacevičius Stasys	Stiklinė	poezija
199	Bernotienė Gintarė	„Tremtis tikra kaip įdagas“	Metai	2007	Gutauskas Leonardas	Sapnų teologija	proza
200	Bernotienė Gintarė	Varniukams Nevarėnuose	Nemunas	2009	Latakas Gvidas	Kai išsisir varniukai	poezija
201	Beteptauskas Zigmąs	„Šutka“	Literatūra ir menas	2001	Kunčinas Jurgis	Laisvė yra brangi	poezija
202	Bieliauskaitė Asta	Kam?	Literatūra ir menas	2006	Knabikaitė Vaida Marija	Mėnesiena tamsiam lunge	proza
203	Bieliauskaitė Asta	Rašytojai, moterys ir mirtis D. Mušinsko novelėse	Literatūra ir menas	2007	Mušinskas Danielius	Kalno saugotojas	proza
204	Bieliauskaitė Asta	Tikra išgalvota istorija	Literatūra ir menas	2007	Vian Boris	Dienų puta	proza
205	Bieliauskaitė Asta	Visai vykęs...	Literatūra ir	2006	Cohen Leonard	Žavūs nevykėliai	proza

			menas				
206	Birmantaitė Ieva	Rašyti žvilgsnius ant lyjančio Jono Meko lango	Nemunas	2011	Mekas Jonas	Žmonės prie lyjančio lango	proza
207	Birštonaitė Rūta	Argi tai gyvenimas?	Šiaurės Atėnai	2003	O'Brien Flann	Trečiasis policininkas	proza
208	Birštonaitė Rūta	Beprotiška klasika	Šiaurės Atėnai	2003	Heller Josph	22-oji išlyga	proza
209	Birštonaitė Rūta	Galbūttikėtina	Šiaurės Atėnai	2002	Skablauskaitė Jolita	Galbūttikėtina	proza
210	Birštonaitė Rūta	Kapučino putos	Šiaurės Atėnai	2002	Townsend Sue	Kapučino putos	proza
211	Birštonaitė Rūta	Kas susapnavo Atsuktuvą	Šiaurės Atėnai	2003	Pečiūra Nėrius	Aš ir Atsuktuvas	proza
212	Birštonaitė Rūta	Romanas su mergaitėmis	Šiaurės Atėnai	2001	Viewegh Michal	Mergaičių auklėjimas Čekijoje	proza
213	Birštonaitė Rūta	Tamsūs akiniai	Šiaurės Atėnai	2003	Beigbeder Frédéric	Meilė trunka trejus metus	proza
214	Birštonaitė Rūta	Tobulo pasaulio ekspozicija	Šiaurės Atėnai	2001	Šmit Patricija	Tobulas pasaulis	poezija
215	Bleizgienė Ramunė	Iššakinijimo arba grįžimo namo pamokos	Šiaurės Atėnai	2011	Butkus Vigmantas	Šiaulių auto/topografija	proza
216	Bleizgys Gintaras	Apie poezijos terapiją ir poezijos šokių moralumą	Šiaurės Atėnai	2008	Marčėnas Aidas	Šokiai	poezija
217	Bleizgys Gintaras	Būsenos	Šiaurės Atėnai	2012	Markevičiūtė-Rykštė Vaiva	Paliktainiai	proza
218	Bleizgys Gintaras	Du peliūkščiai bažnyčioj	Šiaurės Atėnai	2008	Ignatavičius Evaldas	Laikinųjų reikalų patikėtinis	poezija
219	Bleizgys Gintaras	Gauruotasis pralaimi	Šiaurės Atėnai	2008	Grajauskas Gintaras	Eilėraščiai savo kailiu	poezija
220	Bleizgys Gintaras	Iš pustoniu, užpustomų ir dingusių daiktų	Šiaurės Atėnai	2008	Maldonis Alfonsas	Už saulėlydžio	poezija
221	Bleizgys Gintaras	Kalti yra, nors įrodymai ir netiesioginiai	Šiaurės Atėnai	2009	Daškevičius Valdas	Netiesioginiai įrodymai	poezija
222	Bleizgys Gintaras	Moteris ar poezija	Šiaurės Atėnai	2001	Radavičiūtė Renata	Skersvėjis	poezija
223	Bleizgys Gintaras	Moteriškus septynmylis besiaunant	Šiaurės Atėnai	2008	Drungytė Erika	Rūkas ir vėjas	poezija
224	Bleizgys Gintaras	Pamąstymai apie antspaudo laužymą ir gėrio karą prieš gėrį	Šiaurės Atėnai	2008	Stankevičius Rimvydas	Laužiu antspaudą	poezija
225	Bleizgys Gintaras	Romanas	Šiaurės Atėnai	2008	Žagrakalytė Agnė	Visa tiesa apie Ališą Meler	poezija
226	Bleizgys Gintaras	Subtilios jungtys	Metai	2000	Almanachas	Poezijos pavasaris 2000	poezija
227	Bleizgys Gintaras	Teismas	Šiaurės Atėnai	2001	Kalinauskaitė Rasa	Įkalčiai	poezija
228	Bleizgys Gintaras	Tų pėdkelnių, sklidinų moteriškumo	Šiaurės Atėnai	2009	Kazlauskaitė Giedrė	Heterų dainos	poezija
229	Bleizgys Gintaras	Užkeiktoji	Nemunas	2011	Stankevičius Rimvydas	Patys paprasčiausi burtažodžiai	poezija
230	Bleizgys Gintaras	Vėluojantis kūnas	Šiaurės Atėnai	2008	Grybaskas Almis	Žuvis	poezija
231	Blockytė Kristina	Provokacija	Šiaurės Atėnai	2008	Jelinek Elfriede	Pianistė	proza
232	Bogdanas Ramūnas	Kam meldžiasi Džonas?	Literatūra ir menas	2005	Irving John	Malda už Oveną Minį	proza
233	Brazauskas Arūnas	Grajauskas prie Basilisko	Šiaurės Atėnai	2012	Grajauskas Gintaras	Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą ir drakoną misterį Kaindlį	proza
234	Brazauskas Nerijus	Lietuvių mentaliteto beieškant	Metai	2006	Beresnevičius Gintaras	Paruzija	proza
235	Brazauskas Nerijus	Placebiškiosios realybės spastuose	Literatūra ir menas	2004	Ivanauskaitė Jurga	Placebas	proza
236	Brazauskas Nerijus	Po skirtingais arkados skliautais	Metai	2006	Kačerauskas Tomas	Arkada	proza
237	Brazauskas Nerijus	Trilerių sezonas tęsiasi	Metai	2005	Zingeris Markas	Sezonas su šokėja	proza
238	Brazauskas Nerijus	Vieno miesto emigrantai	Literatūra ir menas	2004	Papievis Valdas	Vienos vasaros emigrantai	proza
239	Bražėnas Petras	Bandymas atsagstyti	Nemunas	2012	Jonuškaitė Birutė	Užsagsytk mane	proza
240	Bražėnas Petras	Iš neišsemiamos kartybių taurės	Metai	2012	Venclovas Petras	Kartybių taurė - iki dugno	proza
241	Bražėnas Petras	Įspėti žmogaus slėpinį	Nemunas	2007	Mušinskas Danielius	Kalno saugotojas	proza
242	Bražėnas Petras	Iššūkis? Eksperimentas? Įspėjimo balsas?	Nemunas	2010	Jonuškaitė Birutė	Baltų užtrauktukų tango	proza

243	Bražėnas Petras	Keturioliktasis	Literatūra ir menas	2002	Bubnys Vytautas	Balandžio plėstėjime	proza
244	Bražėnas Petras	Netikėtos atverstinės, rūstūs atminai	Metai	2005	Aputis Juozas	Vieškelyje džipai	proza
245	Bražėnas Petras	Nuo gailėsčio iki palaimos	Metai	2004	Kašauskas Raimondas	Gailėstis	proza
246	Bražėnas Petras	Poetė varžosi su romanu	Nemunas	2008	Šoblinskaitė-Aleksa Violeta	Skyrybų kambariai	proza
247	Bražėnas Petras	Prasisklaidžius „šėtono apžavams“	Metai	2009	Kanovičius Grigorijus	Šėtono apžavai	proza
248	Bražėnas Petras	Tikra, nors išgalvota	Metai	2010	Kurklietytė Elena	Šešėlių vėrpėja	proza
249	Bražėnas Petras	Visi – su savo našta	Metai	2002	Kašauskas Raimondas	Devynios senų ir naujų laikų istorijos	proza
250	Bražiūnaitė Martyna	Inferno priedangyje	Šiaurės Atėnai	2011	Sinialo Johanna	Trolis	proza
251	Bražiūnaitė Martyna	Ištrigęs klampioje būtyje	Metai	2010	Parulskis Sigitas	Pagyvenusio vyro pagundos	poezija
252	Bražiūnaitė Martyna	Žmogus ir istorija po didinamųjų stiklų	Literatūra ir menas	2010	Lander Leena	Išsakymas	proza
253	Braziūnas Vladas	Anupras, vienas iš Vileišių... ir jo portretas	Literatūra ir menas	2000	Mackonis Rapolas	Senoji vilniečių korta	proza
254	Braziūnas Vladas	Iš viešbučio - į namus	Literatūra ir menas	2000	Stanevičius Antanas	Namai	poezija
255	Braziūnas Vladas	Visuma, pasirengusi būti	Literatūra ir menas	2003	Jonutis Raimondas	Aušra kambary be langų	poezija/p roza
256	Braziūnas Vladas	Želmeninės metų giesmelės	Literatūra ir menas	2000	Marcinkevičius Justinas	Carmina burana: vagantų poezija	proza
257	Brundzaitė Ramunė	Eseistiniai poeto etюдai	Metai	2009	Stankevičius Rimvydas	Diktantai sielai	proza
258	Brundzaitė Ramunė	Grožėjimasis pasauliu pro lapus	Metai	2010	Daujotytė Nijolė	Pro lapus	poezija
259	Brundzaitė Ramunė	Stipriai lietingas poetinis krikštas	Literatūra ir menas	2008	Tašauskas Tomas	Audrapaukščio monologas	poezija
260	Brundzaitė Ramunė	Supantis tarp pradžios ir pabaigos	Metai	2011	Nastaravičius Mindaugas	Dėmėtų akių	poezija
261	Bubnys Vytautas	Širdimi parašyta	Literatūra ir menas	2004	Lomsargytė-Pukienė Silvija	Dita: paralelės	proza
262	Bučys Algimantas	Lietuviško avangardo provincija	Literatūra ir menas	2005	Parulskis Sigitas	Doriforė	proza
263	Bukelienė Elena	„...Man skauda gyvenimą!“	Metai	2000	Šikšnelis Juozas	Kryžiau žalio medžio	proza
264	Bukelienė Elena	Atgyvento laiko ženklai	Metai	2006	Rimkevičius Vytautas	Nežinomieji. Gimė rudas kūdikėlis	proza
265	Bukelienė Elena	Atminties ir išminties knyga	Metai	2005	Lomsargytė-Pukienė Silvija	Dita: paralelės	proza
266	Bukelienė Elena	Dar kartą apie pradžių	Metai	2004	Avyžius Jonas	Viskas praėina. Neapykanta grūdinti	proza
267	Bukelienė Elena	Dukart išvartytas iš rojaus	Šiaurės Atėnai	2005	Parulskis Sigitas	Doriforė	proza
268	Bukelienė Elena	Gasparo pasaulis	Literatūra ir menas	2002	Aleksa Gasparas	Pusė obuolio Ievai	proza
269	Bukelienė Elena	Gyvenimo apstybė	Metai	2001	Girdzijauskas Vytautas	Palūkėk, mirtie	proza
270	Bukelienė Elena	Ilgesys ta giesmė	Literatūra ir menas	2003	Jonuskaitė Birutė	Žalčių tiltas	proza
271	Bukelienė Elena	Išbandymas Dievu	Metai	2004	Jasukaitytė Vidmantė	Dievas miršta vienišas	proza
272	Bukelienė Elena	Jaunoji Françoise Sagan iš Jekaterinburgo	Literatūra ir menas	2003	Denežkina Irina	Duok man!	proza
273	Bukelienė Elena	Kas rašo romanus?	Metai	2004	Čepulis Apolinaras	Likimo upė	proza
274	Bukelienė Elena	Ketvirtas romanas	Metai	2006	Aleksa Gasparas	Fabricijus sprogina arklus	proza
275	Bukelienė Elena	Ko verta draudžiama meilė	Literatūra ir menas	2003	Astas Vydas	Draudžiama meilė	proza
276	Bukelienė Elena	Lietuviška drama	Literatūra ir menas	2000	Šavelis Rimantas	Pasimatymai su gyvenimu	proza
277	Bukelienė Elena	Lietuviškumo sindromas	Literatūra ir menas	2003	Čepaitė Zita	Moters istorija	proza
278	Bukelienė Elena	Morzės abėcėlė	Metai	2000	Granauskas Romualdas	Raudonas ant balto	proza
279	Bukelienė Elena	Nesudrėkęs parakas	Literatūra ir menas	2004	Kašauskas Raimondas	Devynios senų ir naujų laikų istorijos	proza

280	Bukelienė Elena	Padalytas tarp dviejų pasaulių	Literatūra ir menas	2006	Venclovas Petras	Susapnuoti gyvenimai	proza
281	Bukelienė Elena	Pasaulis kaip dievo žaismė	Literatūra ir menas	2004	Kurklietė Elena	Lyla	proza
282	Bukelienė Elena	Paskutinė Jurgio Jankaus knyga	Literatūra ir menas	2005	Jankus Jurgis	Pušis	proza
283	Bukelienė Elena	Pirmieji įspūdžiai, perskaičius S. Parulskio romaną	Literatūra ir menas	2003	Parulskis Sigitas	Trys sekundės dangaus	proza
284	Bukelienė Elena	Raimondo Kašausko „sindromas“	Nemunas	2006	Kašauskas Raimondas	Milijonai! arba Stokholmo sindromas	proza
285	Bukelienė Elena	Romanas apie chirurgiją	Literatūra ir menas	2001	Aleksa Gasparas	Adomo broliai ir moterys	proza
286	Bukelienė Elena	Sėkmingas debiutas	Literatūra ir menas	2005	Fomina Aleksandra	Nepaprastoji padėtis	proza
287	Bukelienė Elena	Šešėlių žaismas	Literatūra ir menas	2001	Gutauskas Leonardas	Šešėliai	proza
288	Bukelienė Elena	Sugrįžimas	Literatūra ir menas	2004	Katiliškis Marius	Seno kareivio sugrįžimas	proza
289	Bukelienė Elena	Teksto ir konteksto grumtynės	Literatūra ir menas	2005	Sluckis Mykolas	Su skrybėle Kurfiurstendame	proza
290	Bukelienė Elena	„Tik sielos akimirų spindėjimas“	Literatūra ir menas	2005	Ignatavičius Eugenijus	Obelis katedros aikštėje	proza
291	Bukelienė Elena	Tragiškasis Granauskas	Literatūra ir menas	2003	Granauskas Romualdas	Duburyš	proza
292	Bukelienė Elena	Tuštėjanti realybė	Metai	2003	Aleksa Gasparas	Ėriukėlis stiklo ragais	proza
293	Bukelienė Elena	Užrašai apie užrašus	Metai	2002	Kunčinas Jurgis	Bilė ir kiti	proza
294	Bukelienė Elena	Vienareikšmių atsakymų nėra	Metai	2004	Bubnys Vytautas	Tas ryto laukimas	proza
295	Bukelienė Elena	Vienatvės anatomija	Metai	2005	Černiauskaitė Laura Sintija	Artumo jausmas	proza/dr ama
296	Bukelienė Elena	Visovės ilgesio persmeltas	Literatūra ir menas	2006	Klimas Ramūnas	Maskvos laikas	proza
297	Bukelienė Elena	Žvilgsnis už horizonto	Literatūra ir menas	2002	Baronas Aloyzas	Sodas už horizonto	proza
298	Burbaitė Rūta	Kai Narnijos žirgas lietuviškai prabilo...	Literatūra ir menas	2010	Lewis Clive Staples	Žirgas ir jo berniukas	proza
299	Burkšaitytė Sima	Birutė Mar: piligrimystės dienoraštis	Literatūra ir menas	2007	Mar Birutė	Cinamonu kvėpiantys namai	proza
300	Burokas Marius	Capillata	Literatūra ir menas	2003	Butkus Tomas S.	Generuotos kalbos mutacija	poezija
301	Burokas Marius	Debiutantas išauga žaislus, arba Gražbyliavimo bandymai	Literatūra ir menas	2003	Almanachas	Žiemos žodžiai	poezija/p roza
302	Burokas Marius	Iš piršto	Šiaurės Atėnai	2002	Grajauskas Gintaras	Iš piršto	proza
303	Burokas Marius	Kelionės pabaiga	Metai	2000	Kunčinas Jurgis	Kasdien į karą	proza
304	Butkus Vigmantas	Ikiliteratūriniai <i>gla Monai</i> ir pervirš literatūrinis <i>čyruonėlis</i>	Šiaurės Atėnai	2012	Povilaitienė Daiva; Bulzgyvs Stasys	Eros signatūra; Žalią viesulą apskabinę	poezija
305	Butkus Vigmantas	Pokalbis su Gintaro Bleizgio „Sodu“	Šiaurės Atėnai	2012	Bleizgyvs Gintaras	Sodas	poezija
306	Butkytė Jurgita	Skrydis po stiklo gaubtu	Literatūra ir menas	2004	Plath Sylvia	Stiklo gaubtas	proza
307	Butnoriūtė Neringa	Būdravimas uždaramame rate	Šiaurės Atėnai	2011	Butkutė Ilzė	Karavanų lopšinė	poezija
308	Butnoriūtė Neringa	Eilėrašėiai neskubantiems	Nemunas	2012	Elmiškis Vidmantas	9 užkimusios gerkles	poezija
309	Butnoriūtė Neringa	Ilgesingai iš vienetės	Nemunas	2012	Katinaitė-Lumpickienė Regina	Žemėje, sakei	poezija
310	Butnoriūtė Neringa	Prisilietimai prie laiko ir žodžių prasmės	Nemunas	2012	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Greitaiegis Laiko liftas	poezija
311	Butnoriūtė Neringa	Sumani galia veikti	Nemunas	2012	Valionis Artūras	Apytiksliai – trys	poezija
312	Butnoriūtė Neringa	Žadantis akibroktus	Nemunas	2012	Sobeckis Dainius	Homo religiozus	poezija
313	Byčienė Gailė	Sigito Parulskio trumpų tekstų knyga „Prieš mirtį norisi švelnaus“	Nemunas	2012	Parulskis Sigitas	Prieš mirtį norisi švelnaus	proza
314	Castor&Pollux	Banalybės apologija	Šiaurės Atėnai	2008	Grajauskas Gintaras	Mergaitė, kurios bijojo Dievas	drama
315	Castor&Pollux	Ei, aš irgi žvaigždė!	Šiaurės Atėnai	2008	Vilkaitė Aistė	Nojus ir Ema	proza
316	Castor&Pollux	Iš užrašų gyvenimo	Šiaurės Atėnai	2008	Bončkutė	Laukiniai	proza

		(skaitytojo pastabos parašėse)			Genovaitė	prisiminimai	
317	Castor&Pollux	Ką prarado Kurtas Vonnegutas	Šiaurės Atėnai	2008	Vonnegut Kurt	Galapagai	proza
318	Castor&Pollux	Kas slypi už Bataille'o „iškrypimų“?	Šiaurės Atėnai	2008	Bataille Georges	Dangaus žydrinė	proza
319	Castor&Pollux	Keistai norisi vitamino	Šiaurės Atėnai	2008	Tamošaitis Regimantas	Vitaminų pardavėjas	proza
320	Castor&Pollux	Kodėl renkuosi H. Millerį (atviras laiškas artimam žmogui)	Šiaurės Atėnai	2008	Miller Henry	Vėžio atogrąža	proza
321	Castor&Pollux	Liūdna	Šiaurės Atėnai	2008	Gintalas Dainius P.	Einu namo	poezija/p roza
322	Castor&Pollux	Mentalinių autistų tėvynė	Šiaurės Atėnai	2008	Jakučiūnas Andrius	Tėvynė	proza
323	Castor&Pollux	Nepatenkintas sodomitas	Šiaurės Atėnai	2008	Poisson Sara	Čiupinėjimo malonumas	proza
324	Castor&Pollux	Rakštikas kala rėmus	Šiaurės Atėnai	2008	Rakštikas Petras	Genys kala tylą	proza
325	Castor&Pollux	Šis tas iš emigrantų gyvenimo	Šiaurės Atėnai	2008	Orwell George	Dienos Paryžiuje ir Londone	proza
326	Castor&Pollux	Tai ką, nori tapti rašytoju?	Šiaurės Atėnai	2008	Bukowski Charles	Pragaras skirtas vienišiams	poezija
327	Čekauskaitė Lina	Amžius jungiančios sijos	Nemunas	2008	Vinciūnienė Rita	Sijos	proza
328	Čekauskaitė Lina	„Kai maudžia, bet ne kūną“	Nemunas	2009	Drungytė Erika	Rūkas ir vėjas	poezija
329	Čekauskaitė Lina	Pralaiminga Romo Daugirdo aklavietė	Literatūra ir menas	2007	Daugirdas Romas	Laisvas kritimas	poezija
330	Čekauskaitė Lina	Perkrautos reik(š)inės perteklyno labirintai	Nemunas	2007	Kandratavičius Skaidrius	(DE)GENERUOT OS NRG) SANGRIUVA	poezija
331	Čekauskaitė Lina	Pralaimėjęs žaidimą ir grobį	Literatūra ir menas	2007	Aleksa Gasparas	Giedantis rupūžys	poezija
332	Čekauskaitė Lina	Prašdyntos prasmės Almio Grybausko „Žuvų“ dainose	Literatūra ir menas	2007	Grybauskas Almis	Žuvys	poezija
333	Čekauskaitė Lina	Šiame krante	Nemunas	2007	Ruseckaitė Aldona	Bėk, kiele, bėk	poezija
334	Čekauskaitė Lina	Stotys: atlikta	Literatūra ir menas	2007	Zelčiūtė Dovilė; Aleksandravičius Algimantas	Stotys	poezija
335	Čekauskaitė Lina	Tylos klausymasis	Nemunas	2008	Mikalauskienė Birutė	Užkaltas oranžas	poezija
336	Čekauskaitė Lina	Varinio angelo sparnas	Literatūra ir menas	2007	Skučaitė Ramutė	Varinis angelas	poezija/p roza
337	Čepinskienė Galina	Apmąstymai apie laiką	Metai	2012	Lankauskas Romualdas	Vidurnakčio laikrodis	proza
338	Čergelienė Rasa	Skambantis skeletas	Nemunas	2009	Šimkutė Lidija	Mintis ir uola / Thought and rock	poezija
339	Čergelienė Rasa	Tikra mažojo princo sesuo	Šiaurės Atėnai	2005	Poisson Mari	Tikra mergaitė	proza
340	Černiauskaitė Dalia	Apie anų laikų dvelksmą – ramiai ir santūriai	Literatūra ir menas	2007	Čigriejus Henrikas Algis	Varna braukia ašarą	proza
341	Černiauskaitė Dalia	Apie jaunimą, bet ne jaunimui	Literatūra ir menas	2006	Zurba Algimantas	Melnragės akmenys	proza
342	Černiauskaitė Dalia	Atostogų romanai	Literatūra ir menas	2007	Urmetzer Rima	Per aspera...	proza
343	Černiauskaitė Dalia	Dar kartą apie ryšius, jų ilgesį ir baimę	Literatūra ir menas	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Kvėpavimas į marmurą	proza
344	Černiauskaitė Dalia	Juodasis humoras su juodosios lyrikos intarpais	Literatūra ir menas	2006	Šerelytė Renata	Laukiniai mėnesiai	proza
345	Černiauskaitė Dalia	Kūno siautėjimai ir išpažinimo galia	Literatūra ir menas	2006	Jakučiūnas Andrius	Servijaus Galo užrašai	proza
346	Černiauskaitė Dalia	Senos geros istorijos	Literatūra ir menas	2007	Mikelinskas Jonas	Mūsų emocijų vagis	proza
347	Černiauskaitė Dalia O.	Stebuklai ir kasdienybė M. Zingerio romane „Sezonas su šokėja“	Literatūra ir menas	2005	Zingeris Markas	Sezonas su šokėja	proza
348	Černiauskaitė Laura Sintija	Liūdnas malonumas irgi yra malonumas	Nemunas	2005	Klimaitė Gabrielė	Liūdnas malonumas	proza
349	Černiauskas Rimantas	Praejusių laikų vėjas	Literatūra ir menas	2004	Dubrė Raidas	Paskutinioji užmuša	proza
350	Černiauskas Rimantas	Tvirtas rašytojo stuburas	Nemunas	2007	Kuklys Algis	Sūnaus vardas	proza
351	Čerškutė Jūratė	Keliaujantis su	Metai	2008	Navakas Kęstutis	Du lagaminai	proza

		lagaminais sniego				sniego	
352	Čerškutė Jūratė	Nebaigta asmenybės ir ligos autobiografija	Metai	2009	Ivanauskaitė Jurga	Viršvalandžiai	proza
353	Čerškutė Jūratė	Sunkiai čiupinėjama	Metai	2008	Poisson Sara	Čiupinėjimo malonumas	proza
354	Čerškutė Jūratė	Žodinės fotografijos: šviesoje braukiantys ašaras ir šypsenas	Metai	2008	Čigriejus Henrikas Algis	Varna braukia ašarą	proza
355	Cibarauskė Virginija	Ezopo šypseną	Metai	2012	Jurašius Aidas	Luiso Alberto Salvatjeros gyvenimo aprašymas	poezija
356	Cibarauskė Virginija	Nėra to blogo...	Metai	2011	Bleizgys Gintaras	Jonas Krikštytojas	poezija
357	Cibarauskė Virginija	Tamsus autsaiderio braižas	Metai	2011	Gedgaudas Valdas	Olando kepurė	poezija
358	Cibulskas Nerijus	Apie naivųjį argonautą	Metai	2010	Petrošius Donatas	Aoristas	poezija
359	Cibulskas Nerijus	Kadieną baigtis, kasdieną prasidėti	Šiaurės Atėnai	2012	Almanachas	Literatūrinės Vilniaus slinktytys	proza/poezija
360	Cibulskas Nerijus	Kaip kvepia sniegas, kaip kvepia tamsa	Šiaurės Atėnai	2012	Bleizgys Gintaras	Sodas	poezija
361	Cibulskas Nerijus	Keistosios ribos, keistieji paribiai	Metai	2012	Rastenis Kęstutis	Už laiko zonos ribų	poezija
362	Cibulskas Nerijus	Kelionė į metamorfozių miestą	Metai	2009	Daugirdas Romas	Tatuiruotės ant veidrodžių	poezija
363	Cibulskas Nerijus	Keturiasdešimties demonų apsišėkimas	Metai	2009	Kazlauskaitė Giedrė	Heterų dainos	poezija
364	Cibulskas Nerijus	Prabylančių formų knyga	Metai	2009	Balbierius Alis	Formų knyga	poezija
365	Cibulskas Nerijus	Prisukti vidinę spyruoklę	Metai	2012	Daškevičius Valdas	Netiesioginiai įrodymai	poezija
366	Cibulskas Nerijus	Siūlas, vedantis iš „Pretekstų“ labirinto	Metai	2010	Bakas Vainius	Pretekstai	poezija
367	Cibulskas Nerijus	Sukurkime mitą. Išleiskime laiką	Metai	2010	Stankutė Aurelija	Leiskime laiką	poezija
368	Cibulskas Nerijus	Ten, kur aidi <i>Velymoo</i>	Nemunas	2009	Vilpišauskas Giedrius	Vėjas nuo jūros	proza
369	Cibulskas Nerijus	Vaidas pro kambario langą	Metai	2012	Jonynas Antanas A.	Kambarys	poezija
370	Cibulskis Nerijus	Stereotipinis žaidimas stereotipais	Metai	2008	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Tūkstantis arbatos puodelių	proza
371	Čičelis Ramūnas	Biografijos rašymas - tapatumo paieška	Literatūra ir menas	2008	Nabokovas Vladimiras	Tikrasis Sebastiano Naito gyvenimas	proza
372	Čičelis Ramūnas	Gyvenimo vertė	Metai	2011	Mikuta Algimantas	Kompostas	proza
373	Čičelis Ramūnas	Istorija ir moteris - tai mirtis	Metai	2010	Šikšnelis Juozas	Mirties varos	proza
374	Čičelis Ramūnas	Kaltas ar nekaltas?	Metai	2010	Martinkus Vytautas	Žemaičio garlėkys	proza
375	Čičelis Ramūnas	Komunikuojanti dokumentika	Nemunas	2012	Fomina Aleksandra	Mes vakar buvom saloje	proza
376	Čičelis Ramūnas	Kreipiniai į Bandinį	Literatūra ir menas	2009	Fante J.	Paklausk dulkių	proza
377	Čičelis Ramūnas	Laisvo žmogaus atviri niuansai	Literatūra ir menas	2008	Mekas Jonas	Mano naktys	proza
378	Čičelis Ramūnas	Meko ir Balbieriaus laukymėje	Šiaurės Atėnai	2012	Balbierius Alis	Skaidrumos	poezija
379	Čičelis Ramūnas	Meniškas ir populiarumas – konfliktas ar koegzistencija?	Metai	2001	Mastersas Edgar Lee	Spūn Riverio antologija	poezija
380	Čičelis Ramūnas	Novatoriškas žvilgsnis ar tradicijų lydinys?	Nemunas	2012	Kalvaitis Vladas	Sustiprinto režimo barakas	proza
381	Čičelis Ramūnas	Pasaulio interpretavimo būdas	Metai	2010	Rastauskas Rolandas	Privati teritorija	proza
382	Čičelis Ramūnas	Sniego kelias	Šiaurės Atėnai	2011	Navickas Andrius	Laiškai plaukiantiems prieš srovę	
383	Čičelis Ramūnas	Teatro ir gyvenimo tikrovė	Metai	2011	Zelčiūtė Dovilė	Gastrolės	proza
384	Čičinskaitė Regina	Neįmanomas intymumas	Metai	2011	Keleras Julius	Tai tu	poezija
385	Čičinskaitė Regina	Visa ties apie...	Šiaurės Atėnai	2012	Urbonaitė Audronė	Cukruota žuvis	proza
386	Cikanavičius Darius	Triadinis šokis	Šiaurės Atėnai	2009	Šinkariukas	Šokis	proza/dr

					Tomas		ama
387	Čiočytė Dalia	Iš įsiklausymo - apie įsiklausymą	Metai	2006	Puišytė Aldona Elena	Palaimink žodį ir aidą	poezija
388	Čiužauskaitė Ilona	Naktigonėje ieškant poezijos	Nemunas	2012	Budraitis Marijus	Naktigonė	poezija
389	D. P.	Kodėl nesijuokė Kristus?	Šiaurės Atėnai	2003	Grajauskas Gintaras	Iš klausos	proza
390	Dabulskis Aleksas	Dešimtmetis, aprėpęs visą kūrėjo gyvenimą	Nemunas	2010	Mikuta Algimantas	Kompostas	proza
391	Dabulskis Aleksas	Juokinimo pinklėse	Nemunas	2008	Klusas Rimantas	Smagūs skaitiniai	proza
392	Dabulskis Aleksas	Knyga su kaupu	Nemunas	2006	Kalvaitis Vladas	Skuduriniai žmogeliukai	poezija
393	Dabulskis Aleksas	Mėgstu Gimberio džiazą	Nemunas	2011	Gimberis Jurgis	Yra papildomų sąlygų	proza
394	Dabulskis Aleksas	Ne liurbiams	Nemunas	2006	Gimberis Jurgis	Urbi et liurbi	proza
395	Dabulskis Aleksas	Nei iš šonkaulio, nei iš kelmo	Nemunas	2005	Šoblinskaitė Violeta	Obuoliai iš meilužių sodo	poezija
396	Dabulskis Aleksas	Nemirtingiesiems	Nemunas	2008	Navakas Kęstutis	Iš gyvenimo garstyčių bei krienių	proza/poezija
397	Dabulskis Aleksas	Nežiropsokit į Žydiją Skybę	Nemunas	2008	Gimberis Jurgis	Papashos testamentas	proza
398	Damašauskaitė Rasa	Istorija be isterijos	Literatūra ir menas	2011	Spraunius Arūnas	Isto(e)rija apie soferį Sofiją	proza
399	Darasevičiūtė Donata	Apokalipsė ar paprasčiausia rudeninė depresija?	Literatūra ir menas	2001	Karnauskaitė Elena	Tiltas iš pelenų	poezija
400	Daugintytė Deimantė	Intelektualusis nevykėlis	Literatūra ir menas	2011	Jurašius Aidas	Luiso Alberto Salvatjeros gyvenimo aprašymas	poezija/eil. romanas
401	Daugintytė Deimantė	Liūdnumas likti nesuprastam	Literatūra ir menas	2010	Nastaravičius Mindaugas	Dėmėtų akių	poezija
402	Daugintytė Deimantė	Neornamentuoto pasaulio duobėje	Nemunas	2011	Bernotaitė Sandra	Gaisras	proza
403	Daugintytė Deimantė	Sekant savo ranka	Literatūra ir menas	2012	Jonynas Antanas A.	Kambarys	poezija
404	Daugirdaitė Solveiga	„...laiminga iki mirties“	Šiaurės Atėnai	2003	Skuodienė Elžbieta	Kai vėluoja laimė	proza
405	Daugirdaitė Solveiga	Kitas tūkstantmetis	Metai	2000	Skablauskaitė Jolita	Trečiasis tūkstantmetis	proza
406	Daugirdaitė Solveiga	Mūsų laikų herojė	Šiaurės Atėnai	2001	Vel Vilė	Kaip gyveni, Silva?	proza
407	Daugirdaitė Solveiga	Nublokšti – iš kur į kur?	Šiaurės Atėnai	2000	Ivanauskaitė Jurga	Sapnų nublokšti	proza
408	Daugirdaitė Solveiga	Pavasaris iš tradicijos	Šiaurės Atėnai	2001	Almanachas	Poezijos pavasaris 2001	poezija
409	Daugirdaitė Solveiga	Šiuolaikinės moters istorija	Metai	2003	Čepaitė Zita	Moters istorija	proza
410	Daugirdaitė Solveiga	Skaitymas balsu	Šiaurės Atėnai	2001	Schlink Bernhard	Skaitovas	proza
411	Daugirdaitė Solveiga	Pasaulis pagal Unę	Šiaurės Atėnai	2002	Babickaitė-Graičiūnienė Unė	Atsiminimai. Dienoraštis. Laiškai	proza
412	Daugirdas Romas	Poetas iš kito konteksto	Metai	2004	Jonutis Raimondas	Aušra kambary be langų	poezija
413	Daugirdas Romas	Vienišas karys	Šiaurės Atėnai	2010	Geda Sigintas	Kario šešėlis	poezija
414	Daujotytė Tautvydė	„...grįžti iš kur atėjus“	Metai	2003	Čigriejus Henrikas Algis	Ekvinokcijų žmonės	proza
415	Daujotytė Viktorija	„...atsakymo tuo tarpu dar nėra“	Metai	2008	Keleras Julius	Sniegas, benamis, krentantis	poezija
416	Daujotytė Viktorija	„...štai ir visas gyvenimo menas“	Metai	2011	Kajokas Donaldas	Kurčiam asiliukui	poezija
417	Daujotytė Viktorija	Apie gerą poezijos knygą – kiek paabejojant	Literatūra ir menas	2010	Stankevičius Rimvydas	Patys paprasčiausi burtazodžiai	poezija
418	Daujotytė Viktorija	Asmeniniai argumentai poezijos tipologijai	Nemunas	2009	Kukulas Valdemaras	Mūsų šitie dangūs	poezija
419	Daujotytė Viktorija	Du kalba(si) apie trečią	Nemunas	2008	Kajokas Donaldas, Rakauskas Romualdas	Sąskambiai: 1+2	poezija
420	Daujotytė Viktorija	Du kelio motyvai	Literatūra ir menas	2001	Baliukonė Ona	Neregio sodai	poezija
421	Daujotytė Viktorija	Geometrinių dygusių knyga	Metai	2012	Marčėnas Aidas	Ištrupėjusios erdvės: devynių	poezija

						gyvenimų eilės	
422	Daujotytė Viktorija	Įeiti pro vilties duris	Literatūra ir menas	2002	Peleckienė Silvija	Vilties durys	proza
423	Daujotytė Viktorija	Iš nuošalės	Literatūra ir menas	2001	Kubilius Justinas	Tėvas: nerimo formos	poezija
424	Daujotytė Viktorija	Įvardijanti, tradicijos palaikoma	Metai	2000	Daunys Vaidotas	Kelio ženklai	poezija
425	Daujotytė Viktorija	Jei pašaukia	Metai	2007	Jazukevičiūtė Dalia	Anarchistės išpažintis	proza
426	Daujotytė Viktorija	Judesiais, linijomis ir žodžiais	Metai	2008	Čeičytė Juzefa	Šokis po šokio	poezija
427	Daujotytė Viktorija	„Kad neužmirštumei stebėtis gaudžiančiu pasauliu“	Metai	2012	Bukontas Alfonsas	Pirštų atspaudai	poezija
428	Daujotytė Viktorija	Kas be ko - romanas	Metai	2012	Kajokas Donaldas	Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys	proza
429	Daujotytė Viktorija	Kita gravitacija	Metai	2012	Bleizgys Gintaras	Sodas	poezija
430	Daujotytė Viktorija	Laiko ašis eilėraščiuose	Metai	2004	Maldonis Alfonsas	Tirpstantys ledynai	poezija
431	Daujotytė Viktorija	Laiškai iš laukinio lizdo	Literatūra ir menas	2007	Jonuškaitė Birutė	Kregždėlaiškis	poezija
432	Daujotytė Viktorija	Literatūra kaip vienvėdis forma	Metai	2001	Paulauskaitė Danutė	Dviese su namais	poezija
433	Daujotytė Viktorija	Lyrika žaibo pavidalu	Metai	2008	Marcinkevičius Justinas	Naktį užkluptas žaibo	poezija
434	Daujotytė Viktorija	Malonės ženklų ieškanti poezija	Literatūra ir menas	2011	Puišytė Aldona Elena	Begaliniam kely	poezija
435	Daujotytė Viktorija	Mėginimas teisingai kirčiuoti	Literatūra ir menas	2004	Stulpinas Vytautas	Tykios utopijos	poezija
436	Daujotytė Viktorija	Pakankamai geri <i>pakankamai blogo poeto</i> eilėraščiai	Metai	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
437	Daujotytė Viktorija	Paskutinė lyrikos knyga – apie meilę	Metai	2010	Geda Sigita	Siuita Virginijai	poezija
438	Daujotytė Viktorija	Poetiniai mąstymai: <i>ertmės ir plokštumos</i>	Metai	2010	Platelis Kornelijus	Karstiniai reiškiniai	poezija
439	Daujotytė Viktorija	Poezija iš rizikos gyventi	Metai	2006	Jazukevičiūtė Dalia	Imperijos moteris	poezija
440	Daujotytė Viktorija	Raminanti, gydanti, klausianti knyga	Literatūra ir menas	2000		Bhagavadgita	poezija
441	Daujotytė Viktorija	Sielos-širdies labirintuose	Literatūra ir menas	2000	Miliauskaitė Nijolė	Sielos labirintas	poezija
442	Daujotytė Viktorija	Tik penkiasdešimt Algimanto Baltakio eilėraščių	Metai	2008	Baltakis Algimantas	Penkiasdešimt eilėraščių	poezija
443	Daujotytė Viktorija	Tikrovė, kurios nėra; arba <i>poesis electa</i>	Nemunas	2006	Navakas Kęstutis	Atspėtos fleitos	poezija
444	Daujotytė Viktorija	Tvirtai subyrėjus(i)	Nemunas	2010	Marčėnas Aidas	Dievų taupyklė / gyvenimo srauto poezija	poezija
445	Daukšienė Ona	Lietuviškai prakalbinti viduramžių bastūnai	Literatūra ir menas	2003		Carmina burana: vagantų poezija	poezija
446	Debesytė Neringa	Giesmė apie motiną: tarp realybės ir fikcijos	Literatūra ir menas	2007	Cohen Albert	Apie mano motiną...	proza
447	Debesytė Neringa	Vidinė teksto pusė	Literatūra ir menas	2007	Pavić Milorad	Vidinė vėjo pusė, arba Romanas apie Herą ir Leandrą	proza
448	Dimbelis Jurgis	Modernistinė provokacija ar bylinėjimasis su laiku	Nemunas	2008	Jackeivičius Jonas	Vabalas smegeninėje / A Bug in the Brain	poezija
449	Dirgėla Tomas	Senas - naujas R. G. ir trys jo kūrybos vienvėdis	Šiaurės Atėnai	2012	Granauskas Romualdas	Trys vienvėdis	proza
450	Dirmeitis Leonas	Rašytojo vardas ir vertė	Literatūra ir menas	2004	Šerelytė Renata	Vardas tamsoje	proza
451	Diržinauskaitė Simona	Atminties labirintais bežengiant	Metai	2012	Ališanka Eugenijus	Gatvė tarp dviejų bažnyčių	proza
452	Dolgora Vitalija	Ar pražys mums pakalnutės?	Literatūra ir menas	2011	Babonas Stasys	Pakalnučių žydėjimas	proza
453	Dragenytė Ramutė	Atkasti neatkasti užkasti?	Nemunas	2005	Striogaitė Enrika	Vienišeja	poezija
454	Dragenytė Ramutė	Atminties poezija	Literatūra ir menas	2006	Žemgulytė Paulina	Nubėgantys vieškeliais	poezija
455	Dragenytė Ramutė	Butaforinė poezija	Metai	2005	Jackeivičius Jonas	The Yellow insect / Geltonas vabzdys	poezija
456	Dragenytė Ramutė	Dainuojančių žuvų	Metai	2007	Grybauskas Almis	Žuvis	poezija

		poezija					
457	Dragenytė Ramutė	Diagnozė: kūrybinis vaisingumas	Metai	2005	Zelčiūtė Dovilė	Atgal į vandenį	poezija
458	Dragenytė Ramutė	Eilėraščiai	Metai	2007	Norvilas Gytis	Skėrių pusryčiai	poezija
459	Dragenytė Ramutė	Europietiška brolystė	Metai	2005	Skujenieks Knuts	Ar esu toli viešėjęs / Es pabijau tautos ciemos	poezija
460	Dragenytė Ramutė	EŽERE, arba <i>Viskas hygiai taip ir sykiu visai visai kitaip</i>	Nemunas	2012	Kajokas Donaldas	Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys	proza
461	Dragenytė Ramutė	Giedančio rupūžio poezija	Metai	2007	Aleksa Gasparas	Giedantis rupūžys	poezija
462	Dragenytė Ramutė	Homeras ir agrastai	Metai	2006	Kukulas Valdemaras	Judas taipogi dangų	poezija
463	Dragenytė Ramutė	Knyga iš chaoso	Metai	2008	Kaziliūnaitė Aušra	Pirmoji lietuviška knyga	poezija
464	Dragenytė Ramutė	Lapės poezija	Metai	2011	Valantinaitė Indrė	Pasakos apie meilę ir kitus žvėris	poezija
465	Dragenytė Ramutė	Man atrodo, aš jį nužudžiau	Metai	2009	Parulskis Sigitas	Murmanti siena	proza
466	Dragenytė Ramutė	Menas manipuluoti	Nemunas	2005	Parulskis Sigitas	Doriforė	proza
467	Dragenytė Ramutė	Patogi poezija	Metai	2006	Stankevičius Rimvydas	Tylos matavimo vienetai	poezija
468	Dragenytė Ramutė	Pirmas kartas	Literatūra ir menas	2006	Valantinaitė Indrė; Ivanova Viktorija	Žuvim ir lelijom; Girgždantis žvirgždas	poezija; proza
469	Dragenytė Ramutė	Poezija per prievartą (!?)	Metai	2004	Bleizgys Gintaras	Su grojančiom kraujo gėlėm	poezija
470	Dragenytė Ramutė	Poezija su karališko pamišimo ženklų	Metai	2010	Povilaitienė Daiva	Protoevangelija	poezija
471	Dragenytė Ramutė	Poezijos pavasario linksmybės	Metai	2007	Almanachas	Poezijos pavasaris 2007	poezija
472	Dragenytė Ramutė	Saros poezija	Metai	2006	Poisson Sara	Pasienis	poezija
473	Dragenytė Ramutė	Sodri poezija, jeigu poezija	Metai	2006	Rudžianskas Viktoras	Miesteliai.lt	poezija
474	Dragenytė Ramutė	Šuniškas gyvenimas, arbs "Mirojimas"	Literatūra ir menas	2004	Parulskis Sigitas	Marmurin šuo	poezija
475	Dragenytė Ramutė	Šypsena ir cypimas eilėraščio kailyje	Metai	2008	Grajauskas Gintaras	Eilėraščiai savo kailiu	poezija
476	Dragenytė Ramutė	Trylika ezezių apie Gintaro Grajausko romaną	Nemunas	2005	Grajauskas Gintaras	Erezija	proza
477	Dragenytė Ramutė	Vienišo kiro poezija	Metai	2006	Rudokas Tomas Artinas	Vėjo brolis	poezija
478	Dragenytė Ramutė	Žodžio švytėjimas	Literatūra ir menas	2008	Šimkutė Lidija	Mintis ir uola / Thought and rock	poezija
479	Dručkutė Genovaitė	Du vieno autoriaus romanai lietuviškai	Literatūra ir menas	2010	Gary Romain	Gyvenimas dar prieš akis; Moters šviesa	proza
480	Dručkutė Genovaitė	Pasaulis pagal Astridą	Literatūra ir menas	2003	Petraitytė Astrida	Mūsų kantrumo pelynai	proza
481	Dručkutė Genovaitė	Tropizmų kūrėja Nathalie Sarraute	Literatūra ir menas	2005	Sarraute Nathalie	Aukso vaisiai	proza
482	Drungytė Erika	Neatrasas, bet jau išėjęs	Metai	2002	Majevskis Hermanis Margeris	Tumsa dundėdams ledus	poezija
483	Drungytė Erika	Ramybės grožis	Nemunas	2011	Puišytė Aldona Elena	Begaliniam kely	poezija
484	Drungytė Erika	Tik aidas	Literatūra ir menas	2002	Puišytė Aldona Elena	Balsai ir aidai	poezija
485	Drungytė Erika	Tvarkos poezija	Nemunas	2006	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Dėkoju už alyvas	poezija
486	Dūda Matas	Paslaptingai švytinti vabalo šarvų tuštuma	Šiaurės Atėnai	2003	Steponavičius Algirdas	Paslaptingas būties švytėjimas	proza
487	Dunajevienė Diana	Ramumos mokykla	Literatūra ir menas	2010	Veronesi Ssando	Ramus chaosas	proza
488	Duoblienė Lilija	Lenos Eltang romano žiūrėjimo malonumas	Šiaurės Atėnai	2012	Лена Элтанг	Другие барабаны	proza
489	Duoblienė Lilija	Meditatyvi esėistika	Šiaurės Atėnai	2005	Baranova Jūratė	Meditacijos: tekstai ir vaizdai	proza
490	Duoblienė Lilija	Nebyliai	Šiaurės Atėnai	2009	Элтанг Лена	Каменные клены	proza
491	Duoblienė Lilija	Pabėgimas pagal Leną Eltang	Šiaurės Atėnai	2007	Eltang Lena	Pabeg kumaniki	proza
492	Dvareckas Irmantas	Popierinė tapatybė	Literatūra ir menas	2006	Eco Umberto	Paslaptingoji karalienės Loanos	proza

						liepsna	
493	Eigirdaitė-Daunienė Janina	Tarsi iš sielos iškritusi ašara	Nemunas	2009	Patackas Gintaras	Išskyrus pasimatymą prie pašto	poezija
494	Eitminavičius Stepas	Kodėl neprabyla ženklai senam akmeni?	Nemunas	2009	Panavas Petras	Praamžiaus pauksmėje	poezija
495	Eitminavičius Stepas	Vieno gyvenimo vaidmenys	Nemunas	2011	Panavas Petras	Įkvėpimo auka	proza
496	Fomina Aleksandra	Juozas Erlickas – naujųjų laikų kinikas	Metai	2005	Erlickas Juozas	Prisimynimai	poezija/p roza
497	Fomina Aleksandra	Kosminė ramybė	Literatūra ir menas	2008	Beresnevičius Gintaras	Ne apie tai mano dūzgelė	proza
498	Fomina Aleksandra	Mėnios ir tradicijos gniauztuose	Šiaurės Atėnai	2011	Radzevičiūtė Undinė	Baden Badeno nebus	proza
499	Fomina Aleksandra	Mirtis, kaip nesibaigiantis monologas	Literatūra ir menas	2006	Beckett Samuel	Malonas miršta; Molojus	proza
500	Fomina Aleksandra	Moterys ir vyrų tradiciniame anglių interjere	Literatūra ir menas	2007	Duncker Patricia	Džeimsas Miranda Baris	proza
501	Fomina Aleksandra	Vaidinimas tuštumoje, arba „Kas čia kalba?“	Literatūra ir menas	2007	Beckett Samuel	Neįvardijamasis	proza
502	Gaidamavičiūtė Ona	Dialogo link: pakeliui su kraujažole ir vieversiu	Literatūra ir menas	2004	Čigriejus Henrikas Algis	Vieversiu ir kraujažolei	poezija
503	Gaidauskienė Nida	Autoportretas su Cvetajevos žiedlapio draiskana	Nemunas	2006	Jazukevičiūtė Dalia	Imperijos moteris	poezija
504	Gaidauskienė Nida	Dangaus negatyvas trupanjios sienos visatoje	Literatūra ir menas	2006	Kukulas Valdemaras	Judas taipogi danguj	poezija
505	Gaidauskienė Nida	Exemplum eugenium	Metai	2006	Ališanka Eugenijus	Exemplum	poezija
506	Gaidauskienė Nida	Gedėjimas artimo, artėjimas gedimo	Nemunas	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Kvėpavimas į marmurą	proza
507	Gaidauskienė Nida	Išlikti	Literatūra ir menas	2005	Venclova Tomas	Sankirta	poezija
508	Gaidauskienė Nida	Ištikėti savo išskaidytą buvimą tarp...	Nemunas	2008	Rudžianskas Viktoras	Nuo do iki do	poezija
509	Gaidauskienė Nida	Kiek trunka <i>diena tarp žiemos ir ledynmečio?</i>	Metai	2009	Karnauskaitė Elena	Pasaulio krašte	poezija
510	Gaidauskienė Nida	Kol nenudžiūvo virkštis...	Metai	2007	Skučaitė Ramutė	Varinis angelas	poezija
511	Gaidauskienė Nida	Ligos smilkymas židinio smalkėmis	Literatūra ir menas	2007	Ališauskas Arnas	Rentgeno nuotraukų albumas	poezija
512	Gaidauskienė Nida	Mėginimas atsiremti į <i>stalo</i> sidabrą	Nemunas	2009	Navakas Kęstutis	Stalo sidabras	poezija
513	Gaidauskienė Nida	Po naktipuodžio saule. Ir ne tik	Literatūra ir menas	2007	Šerelytė Renata	Balzamuotojas	proza
514	Gaidauskienė Nida	R. Kmitos „Upės matavimas“	Literatūra ir menas	2003	Kmita Rimantas	Upės matavimas	poezija
515	Gaidauskienė Nida	„Ramybės“: iš susikaupimo ar žodžių sankaupos?	Literatūra ir menas	2004	Drungytė Erika	Ramybės	poezija
516	Gaidauskienė Nida	Šešetas uo septintą nuomario rudenį	Literatūra ir menas	2005	Kajokas Donaldas	Karvedys pavargo nugalėti	poezija
517	Gaidauskienė Nida	Špyleris rašo diktantą	Literatūra ir menas	2006	Navakas Kęstutis	Atspėtos fleitos	poezija
518	Gaidauskienė Nida	Tu pats sau	Literatūra ir menas	2005	Čepauskaitė Daiva	Nereikia tikriausiai būtina	poezija
519	Gailūtė Gabrielė	Visa tiesa apie jaunystę	Šiaurės Atėnai	2010	Roth Philip	Apmaudas	proza
520	Gaižiūnas Silvestras	Estų epopėja Lietuvoje	Literatūra ir menas	2010	Tammsaare Anton Hansen	Tiesa ir teisingumas	proza
521	Gaižiūtė Nomedė	Du nauji karoliukai vilko dantų vėriniai	Šiaurės Atėnai	2004	Gutauskas Leonardas	Plunksnos. Kazbek	proza
522	Gansiniauskaitė Irena	Viešpatie, kur dėtis?..	Metai	2000	Astas Vydas	Aklavietė	proza
523	Garbačiauskas Paulius	Šv. Dominyko portretas: sėkmingas vertimo debiutas	Literatūra ir menas	2010	Bouchet Jean-René	Šv. Dominykas	proza
524	Garnelytė Gailė	Jie turbūt žinojo...	Nemunas	2009	Burokas Rimas	(Ne)gyvenimo fragmentai	poezija
525	Garšvaitė Silvija	Peleniniu tiltu per pasaulį	Metai	2001	Karnauskaitė Elena	Tiltas iš pelenų	poezija
526	Gasiulytė Elena	Kai medžiai nežydėdavo rudenį	Metai	2012	Bložė Vytautas P.	Metų laikai	poezija

527	Gasiulytė Elena	Kaip Marius Burokas išmoko (ne)būti	Nemunas	2012	Burokas Marius	Išmokau nebūti	poezija
528	Gasiulytė Elena	Laikas apeigų nepaveikia	Metai	2011	Stankevičius Rimvydas	Patys paprasčiausi burtazodžiai	poezija
529	Geda Sigita	Ar jau suvisam nereikalingas?	Metai	2004	Mieželaitis Eduardas	Nereikalingas žmogus. Akcentai	proza
530	Geda Sigita	Ko moko Alfonso Andriuskevičiaus trumpučiai eilėraščiai	Literatūra ir menas	2001	Andriuskevičius Alfonsas	Eilėraščiai	poezija
531	Geda Sigita	Teliūskavo ežeras, žydejo jazminai	Šiaurės Atėnai	2000	Kavaliauskas Česlovas	Pažadėtoji žemė	poezija
532	Genys Arvydas	Anapus tylių žodžių	Šiaurės Atėnai	2011	Bukontas Alfonsas	Pirštų atspaudai	poezija
533	Genys Arvydas	Kregždutė, pakylėjusi lyrikos dangų	Literatūra ir menas	2003	Karsavinas Levas	Tai tu mane kvieti	poezija
534	Gerasis D.	Trumpas įvadas į onirinių diskursų ir žmogaus-Sfinkso kritika	Literatūra ir menas	2003	Andriusis Žilvinas	Bildungas	poezija/p roza
535	Gilanda Hiliaras	Ir kas čia tiek prisijaudė?	Šiaurės Atėnai	2012	Rinktinė	Audiovizualinės poezijos festivalio TARP poezijos rinktinė	poezija
536	Gintalas Dainius	Apie tobulą pasaulį ir akmenį	Literatūra ir menas	2001	Šmit Patricija	Tobulas pasaulis	poezija
537	Gintalas Dainius	Bandymas ištrūkti iš karvės pilvo?	Literatūra ir menas	2003	Kalinauskas Jonas	Ir nėra svarbu	poezija
538	Gintalas Dainius	Didelis ir drąsus	Metai	2002	Šimonis Darius	Rykštė	poezija
539	Gintalas Dainius	Horizonto randas	Metai	2001	Andriuskevičius Alfonsas	Eilėraščiai	poezija
540	Gintalas Dainius	Pavargęs Mikutos satyras	Metai	2002	Mikuta Algimantas	Aštuoneiliai	poezija
541	Gintalas Dainius	Rantas	Metai	2004	Valionis Artūras	Skrendant nelieka pėdsakų	poezija
542	Gintalas Dainius	Septimios volungės ir keturiasdešimt kikilių	Metai	2004	Bozytė Dalia	Inkilas	poezija
543	Gintalas Dainius	Turtuolis vargšas	Metai	2000	Braziūnas Vladas	Ant balto dugno	poezija
544	Giraitis Liudas	Barbaras prieš G. Beresnevičių	Literatūra ir menas	2002	Beresnevičius Gintaras	Ant laiko ašmenų	proza
545	Giraitis Liudas	Darius Šimonis ir jo „Rykštė“	Literatūra ir menas	2002	Šimonis Darius	Rykštė	poezija
546	Girdzijauskas Juozapas	Lieptu be turėklų	Literatūra ir menas	2000	Ignatavičius Eugenijus	Marso pilnatis	proza
547	Girdzijauskas Vytautas	Algimantas Zurba eina	Literatūra ir menas	2000	Zurba Algimantas	...Eina...	proza
548	Girdzijauskas Vytautas	Aname krante likęs	Metai	2009	Buitkus Jurgis	Nematomas	proza
549	Girdzijauskas Vytautas	Atviras laiškas	Literatūra ir menas	2000	Kaukas Kostas	Užu stalo - gaidys	proza
550	Girdzijauskas Vytautas	Dar viena pasaka	Literatūra ir menas	2000	Saja Kazys	Stulpininkas	proza
551	Girdzijauskas Vytautas	Dirbk, pirk, mirk	Šiaurės Atėnai	2009	Jonuškaitė Birutė	Baltų užtrauktukų tango	proza
552	Girdzijauskas Vytautas	Elegija mirštančiam kaimui	Metai	2004	Šoblinskaitė Violeta	Vilkų marti	proza
553	Girdzijauskas Vytautas	Įvardijimai ir išvardijimai	Metai	2003	Juozaitis Arvydas	Laikraštis / I	proza
554	Girdzijauskas Vytautas	Karo dievas dar neatostogauja	Metai	2000	Ignatavičius Eugenijus	Marso pilnatis	proza
555	Girdzijauskas Vytautas	Mirties fabrikas Eldorade	Metai	2008	Survilaitė Janina	Vila „Edelveisas“	proza
556	Girdzijauskas Vytautas	Mito šešėlyje	Šiaurės Atėnai	2010	Kurklietytė Elena	Šešėlių verpėja: laukinės Todės istorija	proza
557	Girdzijauskas Vytautas	Pamirštų spalvų spindesys	Literatūra ir menas	2000	Granauskas Romualdas	Raudonas ant balto	proza
558	Girdzijauskas Vytautas	Postmoderni Kalėdų misterija	Metai	2008	Šoblinskaitė-Aleksa Violeta	Skyrybų kambariai	proza
559	Girdzijauskas Vytautas	Primirštų spalvų spindesys	Literatūra ir menas	2000	Granauskas Romualdas	Raudonas ant balto	proza
560	Girdzijauskas Vytautas	Vienintelis gėris	Šiaurės Atėnai	2011	Ruseckaitė Aldona	Marios vandens	proza
561	Girdzijauskas Vytautas	Vieškelis pro gyvenimą	Šiaurės Atėnai	2010	Čigriejus Henrikas Algis	Žemių pusėje giedra	poezija
562	Girdzijauskas Vytautas	Vilniau, mano meile	Metai	2000	Mackonis Rapolas	Senoji vilniečių karta	proza

563	Girdzijauskas Vytautas	„Žemaičio garlekio“ apologija	Šiaurės Atėnai	2010	Martinkus Vytautas	Žemaičio garlekys	proza
564	Gonsales-Krus Chordana	Juano Rulfo magiškasis realizmas	Literatūra ir menas	2006	Rulfo Juan	Pedras Paramas	proza
565	Graicevičiūtė Džordana	Šiuolaikinės kartos kronika ar romanas ŠMC ir „Café de Paris“ lankytojams?	Šiaurės Atėnai	2011	Grušaitė Gabija	Neišsipildymas	proza
566	Grajauskaitė Eglė	Tarp nežinomybės ritualų	Literatūra ir menas	2011	Nootenboom Cees	Ritualai	proza
567	Grigaitis Mindaugas	Netikėtas išsekimas	Metai	2008	Kunčius Herkus	Išduoti, išsižadėti, apšmeižti	proza
568	Grigaitis Mindaugas	Nykstančios tradicijos atšvaitas	Metai	2006	Granauskas Romualdas	Šunys danguje	proza
569	Grigaitis Mindaugas	Pasmės efektų žaismė	Nemunas	2006	Kunčius Herkus	Nepasigailėti Dušanskio	proza
570	Gugevičiūtė Gitana	Pagiriamasis žodis Servijui Galui	Nemunas	2006	Jakučiūnas Andrius	Servijaus Galo užrašai	proza
571	Gugevičiūtė Gitana	Uodega ryja gyvatę	Nemunas	2007	Skablauskaitė Jolita	Brudenis	proza
572	Gugevičiūtė Gitana	Welcome, intruder	Šiaurės Atėnai	2010	Rastauskas Rolandas	Privati teritorija	proza
573	Guščius Alfredas	Amplua – kintantis dydis	Literatūra ir menas	2009	Petraitytė Astrida	Trys gyvenimai	proza
574	Guščius Alfredas	Apie praeitį ir dabartį – baladiškai	Literatūra ir menas	2009	Iešmantas Gintautas; Kazlauskaitė Giedrė	Sulig kalnu didumo	poezija; poezija
575	Guščius Alfredas	Apie tvaną, bet ne bibliją...	Literatūra ir menas	2008	Užurka Jonas	Tvanas	proza
576	Guščius Alfredas	„Atmintis pati atsirenka...“	Metai	2012	Bubnys Vytautas	Širdimi regeti	proza
577	Guščius Alfredas	Avino išspirtas	Metai	2010	Girdzijauskas Vytautas	Trylika tekstų apie vieną gyvenimą	proza
578	Guščius Alfredas	Biografija, įsupta į laiko drobulę	Metai	2011	Granauskas Romualdas	Trys vienatvės	proza
579	Guščius Alfredas	Buvo ar galėjo būti?	Nemunas	2009	Buitkus Jurgis; Janonė Ineza Juzefa	Buvo nebūtinai	proza
580	Guščius Alfredas	Buvo kaimas, kaimės tebėra	Literatūra ir menas	2005	Batavičius Albinas	Tauragės kraštas. Devynakiai – Karšuvos žemės kaimas	proza
581	Guščius Alfredas	Demaskavimo aistra	Metai	2007	Balčiūnaitė Jonė	Viesbutis	proza
582	Guščius Alfredas	„Didžiosios šviesos“ užduotis	Literatūra ir menas	2005	Granauskas Romualdas	Kenotafas	proza
583	Guščius Alfredas	Du broliai – dvi teisybės	Literatūra ir menas	2004	Bubnys Vytautas	Tas ryto laukimas	proza
584	Guščius Alfredas	Esantis ir laukiantis	Metai	2008	Kašauskas Raimondas	Laukimas	proza
585	Guščius Alfredas	„Į mane grįžta mito pasaulis...“	Literatūra ir menas	2010	Kurklietytė Elena	Laukinės Todėl istorija. Šešėlių verpėja	proza
586	Guščius Alfredas	Į Prahą – lyg į kurortą	Metai	2012	Gudaitis Romas	Invazija į Prahą ir širdis	proza
587	Guščius Alfredas	Į tą pačią lentyną	Metai	2012	Kalvaitis Vladas	Sustiprinto režimo barakas	proza
588	Guščius Alfredas	Įdomi istorija ir žanro pinklės	Nemunas	2010	Marčėnas Rimantas	Sosto papėdėje	proza
589	Guščius Alfredas	Įdomus žaidimas su arkliais	Literatūra ir menas	2006	Dirgėla Petras	Arklių romansai	proza
590	Guščius Alfredas	„Ir neištarti žodžiai dainuoja“	Nemunas	2005	Iešmantas Gintautas	Mėlynas laivas	poezija
591	Guščius Alfredas	Ir stori romanai - nenuobodūs	Metai	2010	Kašauskas Raimondas	Badmetis, arba Žali akiniai arkliais	proza
592	Guščius Alfredas	Jackaus ir Karolio teisybė	Metai	2006	Bušma Bornius	Būk geras, Jackau, nemirk!	proza
593	Guščius Alfredas	Jie tebeklaidžioja labirinte	Literatūra ir menas	2010	Martinkus Vytautas	Žemaičio garlekys	proza
594	Guščius Alfredas	Jų laikas – amžinas	Literatūra ir menas	2000	Gaškaitė-Žemaitienė Nijolė	Užverstų šulinių vanduo	proza
595	Guščius Alfredas	Kai molis trupa tarp pirštų	Literatūra ir menas	2006	Žemgulytė Paulina	Nubėgantys vieškeliais	poezija
596	Guščius Alfredas	„Kaip ataidis dainos“	Literatūra ir menas	2011	Reimeris Vacys	Posmų gervės	poezija

597	Guščius Alfredas	Kam nusilenkia meilė?	Literatūra ir menas	2007	Ignatavičius Eugenijus	Kiparių tamsa	proza
598	Guščius Alfredas	Kas svarbiausia menininko egzistencijai?	Metai	2007	Zurba Algimantas	Aritmija	proza
599	Guščius Alfredas	Kirvis – kruvinas priekaištas	Literatūra ir menas	2007	Granauskas Romualdas	Rūkas virš slėnių	proza
600	Guščius Alfredas	Leviatanas turi nurungti... blusą	Metai	2011	Gadeikis Liudvikas	Juodojo kelio istorijos	proza
601	Guščius Alfredas	Lobių ieškotojas	Literatūra ir menas	2007	Bubnys Vytautas	Švento Vito šokis	proza
602	Guščius Alfredas	Pirmasis Asto romanas	Literatūra ir menas	2000	Astas Vydas	Aklavietė	proza
603	Guščius Alfredas	Raibi raštai nuo Šventosios	Metai	2009	Vanagas Rimantas	Visi nuo Šventosios	proza
604	Guščius Alfredas	Reikėtų kai ką implantuoti	Nemunas	2009	Sučylaitė Jūratė	Atsilaikymas	poezija
605	Guščius Alfredas	Subtili novelės jėga	Metai	2009	Astas Vydas	Rytmečio šviesa	proza
606	Guščius Alfredas	„Svarbiausia giedoti savo giesmę“	Literatūra ir menas	2012	Janonė Ineza Juzefa	Tandemas. Bendraukim sielom, mylimasai	proza
607	Guščius Alfredas	Tai kas praena, kunige rudenį?	Literatūra ir menas	2002	Augustinavičiūtė Nijolė	Solo naktį odžių fleitai	poezija
608	Guščius Alfredas	Tarp Baltušio ir Cellinio	Metai	2007	Areška Vitas	Kumelė vardu Emilija	proza
609	Guščius Alfredas	Taurėje – ir auka, ir atpildas	Nemunas	2011	Venclovas Petras	Kartybių taurė – iki dugno	proza
610	Guščius Alfredas	Tema – sena, sprendimas – naujas	Metai	2011	Zurba Algimantas	Krisius	proza
611	Guščius Alfredas	Žavus tasai vizijškumas...	Metai	2008	Blažytė Vaida	Ieškojimai	proza
612	Gustainis Liudas	Alfas Pakėnas volungės snape	Nemunas	2005	Pakėnas Alfas	Vilnonė provincija	poezija
613	Gustainis Liudas	Aptikus Grajauską	Nemunas	2011	Grajauskas Gintaras	Mažumynai	proza
614	Gustainis Liudas	Įveikti liūdesį	Nemunas	2007	Vaitkevičius Vladas	Šešėly krintančios žvaigždės	poezija
615	Gustainis Liudas	Jonvabalių šventė	Nemunas	2011	Kalinauskas Jonas	Plunksnų plėšytojos	poezija
616	Gustainis Liudas	Kibirksčiuojanti ironija	Nemunas	2012	Klusas Rimantas	Nepremijuotas – ne žmogus	poezija/p roza
617	Gustainis Liudas	Norėčiau sulaukti	Nemunas	2005	Venclovas Petras	Susapnuoti gyvenimai	proza
618	Gustainis Liudas	Nuo Roko iki Abelio	Nemunas	2006	Janušaitis Edmundas; Lideikis Mantas	Nuo Roko iki Abelio	proza
619	Gustainis Liudas	Pagimdžiau žvairą Elį	Nemunas	2008	Jakimavičius Liudvikas	Elio	poezija
620	Gustainis Liudas	Paribiai 12:12	Nemunas	2004	Zelčiūtė Dovilė	Atgal į vandenį	poezija
621	Gustainis Liudas	Pasakojimo apakinti	Nemunas	2007	Marčėnas Rimantas	Karūnos spindesio apakinti	proza
622	Gustainis Liudas	Patiklioms žuvelėms nuo marių	Nemunas	2006	Sobeckis Dainius	Žvejo sūnaus	poezija
623	Gustainis Liudas	Plaktukai kala smegenyse	Nemunas	2012	Aleksa Gasparas	Žiogas žvirblį medžiojo: pakraščių kasdienybė	poezija
624	Gustainis Liudas	Pokalbis verandoje, basomis	Nemunas	2010	Mikuta Algimantas	Veranda	proza
625	Gustainis Liudas	Prieš saulę kaip prieš vėją	Nemunas	2006	Čepliauskas Vytautas	Atsiverk į mane	poezija
626	Gustainis Liudas	Rūko kristalai	Nemunas	2009	Drungytė Erika	Rūkas ir vėjas	poezija
627	Gustainis Liudas	Sargas glamonėja skeletą	Nemunas	2007	Parulskis Sigitas	Trys pjesės	drama
628	Gustainis Liudas	Skaidrus upeliukas ir pakrantės šabakštinai	Nemunas	2004	Perednytė Eglė	Liepsnojanti valtis	poezija
629	Gustainis Liudas	Suprantu nerišliai, bet baltai – žiema	Nemunas	2006	Norvila Paulius	Septyni metų laikai	poezija
630	Gustainis Liudas	Tai sukūrys gegužinis	Nemunas	2006	Šlepikas Alvydas	Lietaus dievas	proza
631	Gustainis Liudas	Tegu ir bičiuliškai	Nemunas	2011	Rakauskas Mečys	Mergelės moterys (Kitip nebūtų žemiškas gyvenimas)	proza
632	Gustainis Liudas	Tragedijos akligatvis	Nemunas	2006	Latonaitė Loretta Gražina	Mirties angelas	proza
633	Gustainis Liudas	Ugėsta ne tie, kurie degė	Nemunas	2011	Nastaravičius	Dėmėtų akių	poezija

					Mindaugas		
634	Gustainis Liudas	Užgęsta ne tie, kurie dege	Nemunas	2011	Nastaravičius Mindaugas	Dėmėtų akių	poezija
635	Gylytė Ona	Prie Vaidoto Daunio lango	Nemunas	2005	Daunys Vaidotas	Langas	poezija
636	Ignatavičius Eugenijus	Atsivėrimai	Šiaurės Atėnai	2009	Sadauskas Romas	Gyvenimas prie vieškelio	proza
637	Ignatavičius Eugenijus	Kam kaimas tebekvepia kepama duona	Literatūra ir menas	2003	Mikulėnaitė Ema	Nepaprastos istorijos	proza
638	Ignatavičius Eugenijus	Mano tamsusis aš	Literatūra ir menas	2010	Parulskis Sigitas	Pagyvenusio vyro pagundos	poezija
639	Ignatavičius Eugenijus	Nemirtingumo ilgesys	Literatūra ir menas	2002	Lankauskas Romualdas	Išvyka prieš sutemas. Padegėjas	proza
640	Ignatavičius Eugenijus	Renesanso šviesuolis – Vilniuje	Literatūra ir menas	2002	Liegutė Emilija	Pranciškus Skorina	proza
641	Ignatavičius Evaldas	Ant juodo baltu	Literatūra ir menas	2011	Gedgaudas Valdas	Olando kepurė	poezija
642	Ignatavičius Evaldas	Būtojo laiko kartiniai	Literatūra ir menas	2010	Zelčiūtė Dovilė	Gastrolės	proza
643	Ignatavičius Evaldas	Vilnius be bažnyčių	Literatūra ir menas	2010	Šimkus Antanas	Sezonas baigtas	poezija
644	Ignatavičius Evaldas	Žvalgo išpažintis, arba Punktai sakymų pagal Jurgį	Literatūra ir menas	2008	Gimberis Jurgis	Papashos testamentas	proza
645	Ilgauskas Žydrūnas	Myli – nemyli	Šiaurės Atėnai	2001	Rinktinė	Mudviejų vakaras	poezija
646	Indriulaitis Aleksandras	Plunksnos ir teptuko ženklai	Literatūra ir menas	2005	Jackeivičius Jonas	Geltonas vabzdys	poezija
647	Ivanauskaitė Jurga	Trolis Mumis ir mirtis	Šiaurės Atėnai	2005	Beresnevičius Gintaras	Paruzija	proza
648	Ivinskytė Rita	Apie tėvynės meilę, literatūrą ir istorijos rašymą žaliai	Literatūra ir menas	2010	Ivaškevičius Marius	Žali	proza
649	Ivinskytė Rita	Didelis miestas mažoje literatūroje, arba miestietiškos peripetijos Justo Piliponio romane „Amžinas žydas Kaune“	Literatūra ir menas	2010	Piliponis Justas	Kelionė aplink Lietuvą per 80 dienų. Amžinas žydas Kaune	proza
650	Jackeivičius Jonas	Košmaro poetika	Metai	2008	Gintalas Dainius	Boa	poezija
651	Jakaitė Dalia	Apie laiką ir erdvę – „pirmoje“ Baliukonės knygoje	Metai	2001	Baliukonė Ona	Neregio sodai	poezija
652	Jakaitė Dalia	Impresionistinis žvilgsnis į pirmą eileraščių knygą	Metai	2004	Vilimaitė Skaistė	Tu	poezija
653	Jakimavičius Liudvikas	Apginti poetą	Literatūra ir menas	2006	Pogrebnojus Aleksandras	Eilės	poezija
654	Jakimavičius Liudvikas	Daugyba iš nulio	Literatūra ir menas	2006	Almanachas	Poezijos pavasaris 2006	poezija
655	Jakimavičius Liudvikas	Du – visai nepanašūs	Metai	2002	Radavičiūtė Renata; Sobeckis Dainius	Skersvėjis; Be vietovardžių	poezija; poezija
656	Jakimavičius Liudvikas	Kažkas pasibaigė. Niekas neprasideda	Metai	2000	Grajauskas Gintaras	Kaulinė dūdelė	poezija
657	Jakimavičius Liudvikas	Mūšos novelės	Literatūra ir menas	2003	Čigriejus Henrikas Algis	Ekvinokcijų žmonės	proza
658	Jakimavičius Liudvikas	Pasigaiėjimas su žanru	Metai	2003	Grajauskas Gintaras	Iš klausos	proza
659	Jakimavičius Liudvikas	Šis tas spėta – nesuspėta	Metai	2002	Gutauskas Gintaras	Metas keliaut, mylimoji	poezija
660	Jakimavičius Liudvikas	„Toli kur skaudžiau ir tikriau“	Metai	2002	Stankevičius Rimvydas	Randas	poezija
661	Jakonytė Loretą	Istorinė dokumentika ir kelionių egzotika su apsakymų etikete	Literatūra ir menas	2005	Bieliauskas Antanas	Atsisveikinimas su meile	proza
662	Jakonytė Loretą	Sunkiasvorė poezija	Metai	2000	Kukulas Valdemaras	Aštuoni gėli vakarai	poezija
663	Jakonytė Loretą	Tarp vilties ir mirties tavo namai	Metai	2001	Kubilius Justinas	Tėvas: nerimo formos	poezija
664	Jakučionytė Eglė	Delninė	Šiaurės Atėnai	2010	Brokert Rūta	Delnaklevė	poezija
665	Jakučiūnas Andrius	...esu - arba HAPPYEND	Nemunas	2007	Rudokas Tomas Artūnas	Pornomūza	proza
666	Jakučiūnas Andrius	Dvasinio turizmo abėcėlė	Nemunas	2008	Bončkutė Genovaitė	Laukiniai prisiminimai	proza
667	Jakučiūnas Andrius	Siūžeto magijai neturėtų likti abejingųjų	Nemunas	2007	Vilkaitė Aistė	Nojus ir Ema	proza

668	Jakučiūnas Andrius	Vavančios voverės vėlyn valva	Nemunas	2009	Gimžauskas Mantas darbai (vardas, pavardė)	poezija
669	Jankauskaitė Inga	Išverstomis kišenėmis	Šiaurės Atėnai	2010	Grajauskas Gintaras	Mažumynai	proza
670	Janonė Ineza Juzefa	Kas talentinga, nebus sena	Nemunas	2005	Abromavičius Stanislovas	Skiautinio ornamentai	poezija
671	Janonė Ineza Juzefa	Klausimynas lieka neatsakytas	Nemunas	2004	Geda Sigitas	Po aštuoniolikos metų: atsisveikinimas su Jabaniškėmis	poezija
672	Janonė Ineza Juzefa	Susitelkimas ties neįmanoma tiesa	Nemunas	2004	Bleizgys Gintaras	Su grojančiom kraujo gėlėm	poezija
673	Januševičius Benediktas	A – A	Literatūra ir menas	2003	Andriušis Žilvinas	Bildungas	poezija/p roza
674	Januševičius Benediktas	Apie „Dvideidį“	Literatūra ir menas	2003	Patackas Gintaras	Dvideidis Janas	poezija
675	Januševičius Benediktas	Beveik užbaigtas tekstas apie „Punktyrą“	Literatūra ir menas	2003	Daugirdas Romas	Punktyras	poezija/p roza
676	Januševičius Benediktas	„Blogį vaizduojant...“	Literatūra ir menas	2003	Almanachas	Poezijos pavasaris 2003	poezija; proza
677	Januševičius Benediktas	Dar dvi primaknygės	Literatūra ir menas	2000	Burbaitė Lina; Opolskaitė Daina	Autostrada Titikaka-Plateliai; Drožlės	poezija; proza
678	Januševičius Benediktas	Net keturios PK	Literatūra ir menas	2001	Morkūnas Vidas; Radavičiūtė Renata; Sobeckis Dainius; Kazlauskaitė Giedrė	Menekeno gimtadienis; Skersvėjis; Be vietovardžių; Sudie, mokykla	proza; poezija; poezija; proza
679	Januševičius Benediktas	Pats didžiausias „Poezijos pavasaris“	Literatūra ir menas	2001	Almanachas	Poezijos pavasaris 2001	poezija
680	Januševičius Benediktas	Rudeninis šimtalapis	Literatūra ir menas	2000	Almanachas	Poetinis Druskininkų ruduo 2000	poezija
681	Januševičius Benediktas	Šiandienos poetai rašo apie Vilnių ir angelus	Literatūra ir menas	2008	Almanachas	Poezijos pavasaris 2008	poezija
682	Januševičius Benediktas	„tik prašau, kad juos perskaitytum“	Literatūra ir menas	2001	Gutauskas Leonardas	Laiškai iš Viešvilės	proza
683	Januševičius Benediktas	Tokie nusidavimai lietuviški	Literatūra ir menas	2000	Kmita Rimantas	Nekalto prasidėjimo	poezija
684	Jasevičienė Angelė	Bandymas prisijaukinti mirtį	Šiaurės Atėnai	2009	Ivanauskaitė Jurga	Viršvalandžiai	proza
685	Jasevičienė Angelė	Dievui. Tėvynei. Artimui	Metai	2010	Kliukaitė Nijolė	Bitė	proza
686	Jasevičienė Angelė	Gyvenimo arenoje užmerktos akys	Metai	2011	Valenta Alvydas	Pradžios užkalbėjimai	proza
687	Jasevičienė Angelė	Iš pračties šešėlių karališkai sugrįžusi	Metai	2012	Janonė Ineza Juzefa	Galudaržės krūnė	proza
688	Jasevičienė Angelė	Įvadas į pasaulio pabaigą	Metai	2011	Kuklys Algis	Apokalipsė	proza
689	Jasevičienė Angelė	Kai literatūra virsta politika	Metai	2010	Mikelinskas Jonas	Dinozaurų ausyje	proza
690	Jasevičienė Angelė	Kur atsispindi pasaka?	Metai	2009	Plechavičiūtė Asta	Nelyginiai metai	proza
691	Jasevičienė Angelė	Pasiklydę Minotauro labirinte	Metai	2010	Aškinytė Rasa	Rūko nesugadinti	proza
692	Jasevičienė Angelė	Per gyvenimą bėgantis žmogus	Metai	2009	Sadauskas Romas	Gyventi	proza
693	Jasevičienė Angelė	Romanas kaip gyvenimo cirkas	Metai	2010	Jazukevičiūtė Dalia	Gyvatė keičia odą	proza
694	Jasevičienė Angelė	Sustabdytus gyvenimo akimirkos	Metai	2009	Kuklys Algis	Peizažas su Motiejum	proza
695	Jasiulionytė Asta	Jauki atminties šiluma	Nemunas	2012	Čigriejus Henrikas Algis	Ir parnešė apynio kvapą	proza
696	Jasiulytė Vakarė	Saulėlydžio būties poetika	Nemunas	2012	Kukulas Valdemaras	Saulėlydis mano giesmė	poezija
697	Jonkus Dalius	Filosofinės sutrikimo istorijos	Šiaurės Atėnai	2012	Keleras Julius	66 istorijos	proza
698	Jonušys Laimantas	51-oji valstija gintarinė	Literatūra ir menas	2005	Spurga Saulius	Gintarinės valstijos	proza
699	Jonušys Laimantas	Amerikos aspektai	Šiaurės Atėnai	2003	Franzen Jonathan	Pataisos	proza
700	Jonušys Laimantas	Amžino saulėlydžio kraštai	Šiaurės Atėnai	2007	Stasiuk Andrzej	Pakeliui į Babadagą	proza
701	Jonušys Laimantas	Antroji „Lolita“ ne geresnė	Šiaurės Atėnai	2005	Nabokovas Vladimiras	Lolita	proza
702	Jonušys Laimantas	Atsiskyrėlio godos	Šiaurės Atėnai	2008	Jakučiūnas	Tėvynė	proza

					Andrius		
703	Jonušys Laimantas	Auksinis jaunimas kreivų veidrodžių karalystėje	Literatūra ir menas	2010	Waugh Evelyn	Vargingi kūnai	proza
704	Jonušys Laimantas	Besieniame prieangyje	Literatūra ir menas	2005	Andriuskevičius Alfonas	(Prieš)paskutiniai eilėraščiai	poezija
705	Jonušys Laimantas	Bjaurastis su estetika	Metai	2003	Parulskis Sigitas	Trys sekundės dangaus	proza
706	Jonušys Laimantas	Blogis su žmogišku veidu	Metai	2006	Knabikaitė Vaida Marija	Mėnesiena tamsiam lange	proza
707	Jonušys Laimantas	Būties, mirties ir nemirtingumo pasauliai	Šiaurės Atėnai	2010	Melnikas Jaroslavas	Kelias į rojų	proza
708	Jonušys Laimantas	Gero rašymo pavyzdžiai	Šiaurės Atėnai	2005	Navakas Kęstutis	Gero gyvenimo kronikos	proza
709	Jonušys Laimantas	Hermio šešėlyje	Šiaurės Atėnai	2012	Banville John	Begalybės	proza
710	Jonušys Laimantas	Ilgintis dar tolimesnės erdvės	Metai	2009	Melnikas Jaroslavas	Tolima erdvė	proza
711	Jonušys Laimantas	Istorinė tikrovė – absurdiškesnė už fikciją	Šiaurės Atėnai	2004	Ouřednik Patrik	Europeana	proza
712	Jonušys Laimantas	Kaip Šveikas šneka lietuviškai	Šiaurės Atėnai	2000	Hašek Jaroslav	Šauniojo kareivio Šveiko nuotykių pasauliniame kare	proza
713	Jonušys Laimantas	Klajūno pasakas ir mįslės	Šiaurės Atėnai	2005	Imbrasas Artūras	Klajūnas	proza
714	Jonušys Laimantas	Kultūra nelaisvėje	Metai	2006	Šepetys Lionginas	Neprarastoji karta	proza
715	Jonušys Laimantas	Lietuvio nuotykių Vilniuje	Metai	2011	Kunčius Herkus	Lietuvis Vilniuje	proza
716	Jonušys Laimantas	Likimas kaip Estijos knygos	Šiaurės Atėnai	2003	Kross Jaan	Sustingęs skrydis	proza
717	Jonušys Laimantas	Linksma savizudžių draugija	Šiaurės Atėnai	2005	Paasilinna Arto	Grupinės savizudybės magija	proza
718	Jonušys Laimantas	Menininkas ir kvaišelis	Metai	2004	Gutauskas Leonardas	Plunksnos. Kazbek	proza
719	Jonušys Laimantas	Miestas ir liūdesys	Šiaurės Atėnai	2010	Pamuk Orhan	Stambulas: prisiminimai ir miestas	proza
720	Jonušys Laimantas	Mūsų antroji pusė	Šiaurės Atėnai	2011	Juozaitis Arvydas	Ryga – niekieno civilizacija	proza
721	Jonušys Laimantas	Nemeikščių nėra	Šiaurės Atėnai	2010	Nyka-Niliūnas Alfonas	Dienoraščio fragmentai 2001- 2009 ir papildymai 1940-2000	proza
722	Jonušys Laimantas	Pavojingi pokštai	Literatūra ir menas	2003	Kundera Milan	Pokštas	proza
723	Jonušys Laimantas	Pelenai smegenų ekskursijoje	Metai	2002	Kunčius Herkus	Pelenai asilo kanopoje. Smegenų padažas. Ekskursija: Casa matta	proza
724	Jonušys Laimantas	Per ugnį	Šiaurės Atėnai	2004	Styron William	Ir padegė šiuos namus	proza
725	Jonušys Laimantas	Pernelyg šviesi tamsa	Metai	2004	Šerelytė Renata	Vardas tamsoje	proza
726	Jonušys Laimantas	„Romano“ erezija	Metai	2005	Grajauskas Gintaras	Erezija	proza
727	Jonušys Laimantas	Sakinio bitės įkvėpti tekstai	Šiaurės Atėnai	2005	Rastauskas Rolandas	Kitas pasaulis	proza
728	Jonušys Laimantas	Santūria kalba apie klaikius išgyvenimus	Šiaurės Atėnai	2003	Levi Primo	Jei tai žmogus	proza
729	Jonušys Laimantas	Slėnio dvasia gyvenimo kely	Metai	2008	Černiauskaitė Laura Sintija	Benedikto slenksčiai	proza
730	Jonušys Laimantas	Sparnuočiai ir stiklasparnės	Metai	2008	Gutauskas Leonardas	Musės. Palėpė.	proza
731	Jonušys Laimantas	Srovenimas savitomis vagomis	Šiaurės Atėnai	2006	Poisson Sara	Šmogus	proza
732	Jonušys Laimantas	Susitelkusi tamsa	Šiaurės Atėnai	2007	Bowles Paul	Dangaus priejobstis	proza
733	Jonušys Laimantas	Tarp dviejų kultūrų	Šiaurės Atėnai	2010	Markelis Daiva	White Sheep, Black Field	proza
734	Jonušys Laimantas	Tekstų polėkis ir vertinimų kuklumas	Metai	2002	Vertimai	Gyvas atodūsis. Breathing Free	poezija
735	Jonušys Laimantas	Už rėmų	Metai	2007	Melnikas Jaroslavas	Pasaulio pabaiga	proza
736	Jonušys Laimantas	Uždaras žodžių sodas	Šiaurės Atėnai	2012	Jakučiūnas Andrius	Lalagė	proza
737	Jonušys Laimantas	Vertimo mįslė –	Literatūra ir	2006	Orwell George	Gyvulių ūkis	proza

		leidybos mįslė	menas				
738	Jonušys Laimantas	Vienatvė čia ir anapus	Literatūra ir menas	2006	Cerniauskaitė Laura Sintija	Artumo jausmas	proza
739	Jonušys Laimantas	Vieno emigranto Paryžius	Šiaurės Atėnai	2004	Papievis Valdas	Vienos vasaros emigrantai	proza
740	Jonušys Laimantas	Žiogo džiazas	Šiaurės Atėnai	2003	Radzevičiūtė Undinė	Strekaza	proza
741	Jonušys Laimantas	Žmogus be savybių prieš savybes be žmogaus	Šiaurės Atėnai	2007	Barth John	Kelio pabaiga	proza
742	Jonušys Laimantas	Žmogus tarp epochų	Šiaurės Atėnai	2001	Spurga Saulius	Pasaulio vidurys	proza
743	Jonušys Laimantas	Žodžių valstybėse	Šiaurės Atėnai	2010	Pavič Milorad	Chazarų žodynas	proza
744	Jonušys Laimantas	Žvilgsnis į žuvusį pasaulį	Metai	2003	Zingeris Markas	Grojimas dviese	proza
745	Jonušys Laimantas	Žydų klausimas šiandien Londone	Šiaurės Atėnai	2012	Jacobson Howard	Finklerio klausimas	proza
746	Juknytė Ernesta	Voratinkliais apsigobę eilėraščiai	Metai	2005	Butkytė Jurgita	Voratinkliais apsigobusios	poezija
747	Juknytė Ernesta	Žodžiuose nusėdusi tiesa	Metai	2007	Grybauskas Almis	Apžvalgos spiralė	poezija
748	Juodytė-Žižienė Aurelija	Atšipęs Gavelio skalpelis	Literatūra ir menas	2000	Gavelis Ričardas	Septyni savijudybės būdai	proza
749	Jurgaitytė Modesta	Kūno perspektyva veidrodyje	Literatūra ir menas	2005	Miliauskaitė Nijolė	Sielos labirintas	poezija
750	Jurgelevičienė Marija	Saviraškos pradžiamokslis	Nemunas	2004	Saulienė Ramutė	Šilkinės kojinės	poezija
751	Jurgutienė Aušra	Ar dar galima knygą pavadinti stebuklingu statiniu?	Šiaurės Atėnai	2011	Papievis Valdas	Eiti	proza
752	Jurkienė Jolita	Griežtai draudžiama triukšmauti	Literatūra ir menas	2001	Kmita Rimantas	Nekalto prasidėjimo	poezija
753	Kačkutė Eglė	Kitokia škotų literatūra, arba Iš įteisintų pakraščių	Literatūra ir menas	2008	Smith Ali	Kaip viskas buvo ir kitos istorijos	proza
754	Kačkutė Eglė, Mikalauskienė Neringa	Suaugusiųjų tragedija vaiko akimis, balsu ir kalba	Literatūra ir menas	2012	Donoghue Emma	Kambarys	proza
755	Kajėnas Gediminas	Banalumas neturi ribų	Šiaurės Atėnai	2003	Petterson James	Siuozanos dienoraštis Nikolui	proza
756	Kajokas Donaldas	Dvylika pastabėlių, kaip dėvėti „Dėvėti“	Literatūra ir menas	2001	Marčėnas Aidis	Dėvėti	poezija
757	Kalcaitė Simona	Poezija, liudijanti sapnus	Metai	2006	Kalinauskas Jonas	Sapnų liudininiai	poezija
758	Kalcaitė Simona	Vienišėjimo džiaugsmas	Metai	2006	Striogaitė Erika	Vienišėja	poezija
759	Kalėda Algis	Daugiaveidė poezija	Literatūra ir menas	2003	Rybakko Alicija	Eilėraščiai. Wiersze	poezija
760	Kalpokas Ignas	Paauglė apie paauglius	Nemunas	2006	Grambaitė Rasa	Mėtų arbata	proza
761	Kandratavičius Skaidrius	Apie Šmogaus sūnaus šuniškai „švelnų“ junga Saros Poisson apskurčių posūkių „Pasienyje“	Nemunas	2007	Poisson Sara	Pasienis	proza
762	Karaliūtė Asta	Knyga neturėtų kankinti skaitytojo	Literatūra ir menas	2006	Vilė Vėl	Kur vasara amžina	proza
763	Karmalavičius Ramutis	... atkerėtų komunių ir memuarų srautais...	Literatūra ir menas	2002	Kunčius Herkus	Pelenai asilo kanopojė. Smegenų padažas. Ekskursija: Casa matta	proza
764	Karmalavičius Ramutis	Metafizinio temperamento sutelktis	Literatūra ir menas	2002	Pukinskaitė Nijolė Simona	Žaidėja-žei-dėja	poezija
765	Kašauskas Raimondas	Įtaigus, atsinaujinantis žodis	Metai	2004	Sluckis Mykolas	Išsipildymas ne pagal Joaną	proza
766	Kašauskas Raimondas	Tiek daug gyvenimo ir išminties	Metai	2002	Mikelinskas Jonas	Žmogaus esmė	proza
767	Kašėtienė Miglita	Pretenzingas solipsizmo atvejis	Nemunas	2012	Daiva Po	Poetinis fraktalas	poezija
768	Kasparavičius Ramūnas	Gėlės ant svetimos palangės	Metai	2007	Juknaitė Vanda	Tiriamas iš tamsos	proza
769	Katkuvienė Jurga	Ar tikrai Woody Allenas nepakaltinamas?	Šiaurės Atėnai	2010	Allen Woody	Diagnozė: nepakaltinamas	proza
770	Kazijevaitė Kazimiera	Sėkmė atnešusios žiurkės nesėkmės	Literatūra ir menas	2010	Savage Sam	Firminas: metropolio praščioko nuotykių	proza
771	Kazijevaitė Kazimiera	Vertėja apie verstą knygą	Šiaurės Atėnai	2010	Meek James	Meilės aktas	proza
772	Kaziliūnaitė Aušra	Du šių metų Pirmosios knygos konkurso	Nemunas	2011	Tumasonytė Jurga, Jurašius	Dirbtinė muselė; Luiso Alberto	proza; proza

		laimėtojai			Aidas	Salvatjeros gyvenimo aprašymas	
773	Kaziliūnaitė Aušra	Informacija užminuoti puslapiai	Nemunas	2011	Spraunius Arūnas	Isto(e)rija apie soferį Sofiją	proza
774	Kaziliūnaitė Aušra	Ironija užminuoti puslapiai	Nemunas	2011	Spraunius Arūnas	Isto(e)rija apie soferį Sofiją	proza
775	Kaziliūnaitė Aušra	Kai įvaidis tampa raktu	Nemunas	2011	Valantinaitė Indrė	Pasakos apie meilę ir kitus žvėris	poezija
776	Kaziliūnaitė Aušra	Keturiuos medalio pusės	Nemunas	2011	Zelčiūtė Dovilė	Paleisk mano ranką	poezija
777	Kaziliūnaitė Aušra	Knyga, kurią perskaitęs nežinau, ar esi ją perskaitęs	Nemunas	2011	Radzevičiūtė Undinė	Baden Badeno nebus	proza
778	Kaziliūnaitė Aušra	Opą, opą į Europą!	Nemunas	2006	Ališanka Eugenijus	Exemplum	poezija
779	Kaziliūnaitė Aušra	Proginė knyga	Nemunas	2011	Milossz Czeslaw	Pavertgas protas	proza
780	Kaziliūnaitė Aušra	Šis tas apie ledlaužį	Literatūra ir menas	2008	Gimžauskas Mantas	Šamanas™	poezija
781	Kaziliūnaitė Aušra	Šyva, demonai ir kiti nutikimai	Nemunas	2009	Milašius-Montė Mindaugas	Lioj!	poezija
782	Kaziliūnaitė Aušra	Talento ir išmavimo šokis	Šiaurės Atėnai	2012	Rivas Manuel	Dailidės pieštukas	proza
783	Kaziliūnaitė Aušra	Tarp dviejų lygiagrečių	Nemunas	2011	Burokas Marius	Išmokau nebūti	poezija
784	Kaziliūnaitė Aušra	Tu esi knygos veikėjas	Šiaurės Atėnai	2012	Pelevin Viktor	T.	proza
785	Kaziliūnaitė Aušra	Vasara ir žaidimas	Nemunas	2011	Cortazar Julio	Žaidimas baigtas	proza
786	Kaziliūnaitė Aušra	Verslo romanas – kas tai?	Nemunas	2011	Gadeikis Liudvikas	Juodojo kelio istorijos	proza
787	Kazlauskaitė Agnė	Gyvenimas cinizmo butelyje, arbs Kitoks požiūris į religiją	Literatūra ir menas	2011	Sobeckis Dainius	Homo religiosus	poezija
788	Kazlauskaitė Agnė	Paauglio teisė rinktis	Šiaurės Atėnai	2011	Cicėnaitė Akvilė	Mano tėtis ir kiti nesusipratimai	proza
789	Kazlauskaitė Agnė	Švęsti skaitymą	Šiaurės Atėnai	2011	Morkūnas Gendrutis	Švęsti kosmose ir tvarte	proza
790	Kazlauskaitė Aušra	Popieriniai V. Gedgaudo kareivėliai	Literatūra ir menas	2010	Gedgaudas Valdas	Kario šešėlis	poezija
791	Kazlauskaitė Aušra	R. Granausko „Trys vienatvės“: novelių romanai ar prisiminimai	Literatūra ir menas	2011	Granauskas Romualdas	Trys vienatvės	proza
792	Kazlauskaitė Aušra	Seno poeto užrašai, arba Prarasto laiko beiškant	Literatūra ir menas	2010	Nyka-Niliūnas Alfonsas	Dienoraščio fragmentai 2001-2009. Papildymai 1940-2000	proza
793	Kazlauskaitė Giedrė	Apie sielą, nečiupinėjant jos pirštais	Metai	2007	Jakučiūnas Andrius	Servijaus Galo užrašai	proza
794	Kazlauskaitė Giedrė	Dvitaškio poezijos gimimas	Metai	2006	Navakas Kęstutis	Atspėtos fleitos	poezija
795	Kazlauskaitė Giedrė	Eime pietauti į Algirdo gatvę	Šiaurės Atėnai	2012	Urbanaitė Audronė	Cukruota žuvis	proza
796	Kazlauskaitė Giedrė	Gelbsint sakinio eilinį	Metai	2006	Rastauskas Rolandas	Metimas	poezija
797	Kazlauskaitė Giedrė	„Mokslininkai, Lacanas ir aš manome kitaip“	Šiaurės Atėnai	2012	Milašiūnas Raimundas, Normanas Vilis	Froidistiškai marksistiniai ir konservatoriškai anarchistiniai skrydžiai ant kušetės virš gegutės lizdu virstančio pasaulio	proza
798	Kazlauskaitė Giedrė	Neįmanoma užmiršti plaukti	Metai	2010	Ališauskas Arnas	Rentgeno nuotraukų albumas	poezija
799	Kazlauskaitė Giedrė	Neįvykęs romanas	Šiaurės Atėnai	2012	Bončkutė-Petronienė Genovaitė	Neįvykusi terapija	proza
800	Kazlauskaitė Giedrė	Nimforomanas	Metai	2011	Grušaitė Gabija	Neišsipildymas	proza
801	Kazlauskaitė Giedrė	Parulskis su plastmasine lėle	Šiaurės Atėnai	2007	Parulskis Sigitas	Sraigė su beisbolo lazda	proza
802	Kazlauskaitė Giedrė	Prajo varuzija, arba Seksas ir miestas	Šiaurės Atėnai	2005	Beresnevičius Gintaras	Paruzija	proza
803	Kazlauskaitė Giedrė	Pulp fiction and me	Literatūra ir menas	2005	Burokas Marius	Būsenos	poezija
804	Kazlauskaitė Giedrė	Puslapių drugeliai	Šiaurės Atėnai	2006	Ivanauskaitė Jurga	Miegančių drugelių tvirtovė	proza
805	Kazlauskaitė Giedrė	Romano nemaloneyje	Metai	2007	Sasnauskas Julius	Malonės akrobatika: iš	proza

						gatvių ir skverelių teologijos	
806	Kazlauskaitė Giedrė	Savitai generuota kalba	Šiaurės Atėnai	2005	Butkytė Jurgita	Voratinkliais apsigobusios	poezija
807	Kazlauskaitė Giedrė	Svetimi kambariai	Metai	2010	Černiauskaitė Laura Sintija	Kambarys jazminų krtme	proza
808	Kazlauskaitė Giedrė	Tualetiniai užkulisiai	Šiaurės Atėnai	2005	Butkytė Jurgita; Paliulytė Sonata	Voratinkliais apsigobusios; P. S.	proza; poezija
809	Kazlauskaitė Giedrė	Vieno paklydėlio istorija	Metai	2007	Daškevičius Valdas	Misterija	poezija
810	Keblys Kęstutis	Liudvikas lietuviškas ir Liudvikas angliškąs	Metai	2001	Jakimavičius Liudvikas	Medinė. Wooden	poezija
811	Keblys Kęstutis	Nešerk Monos Lizos	Metai	2003	Vėžys Rimas	Šešėliai veidrodyje	poezija
812	Kempinski Max	Apendiksas, arba Juden Requiem	Šiaurės Atėnai	2001	Rothenberg Jerome	Dibukas	poezija
813	Kempinski Maksas	2002-ųjų poezija	Šiaurės Atėnai	2001	Skripka Vytautas	Vienas	poezija
814	Kempinski Maksas	Brandos atestatas	Šiaurės Atėnai	2002	Drilinga Antanas	Nuolaužos	poezija
815	Kempinski Maksas	Diagnozė: skustagalvis	Šiaurės Atėnai	2001	Navickis Sarūnas	Diagnozė: Kaunas	proza
816	Kempinski Maksas	Gyvenimo graužtukas visiems	Šiaurės Atėnai	2002	Aleksa Gasparas	Pusė obuolio Ievai	proza
817	Kempinski Maksas	Medice, cura te ipsum	Šiaurės Atėnai	2001	Aleksa Gasparas	Adomo broliai ir moterys	proza
818	Kempinski Maksas	Netark Dievo vardo be reikalo	Šiaurės Atėnai	2002	Puišytė Aldona Elena	Netark Dievo vardo be reikalo	poezija
819	Kempinski Maksas	P. J. S.	Šiaurės Atėnai	2001	Smalskas Žilvinas	XL/XX	poezija
820	Kempinski Maksas	Pirmas malonumas	Šiaurės Atėnai	2001	Vitkutė Jolanta Ona	Vakaro žuvys	poezija
821	Kempinski Maksas	Poezija be vietos ir be viso kito	Šiaurės Atėnai	2001	Sobeckis Dainius	Be vietovardžių	poezija
822	Kempinski Maksas	Sapnų maišytuvąs	Šiaurės Atėnai	2001	Morkūnas Vidas	Manekeno gimtadienis	proza
823	Kempinski Maksas	Šis un tas par šo un to, arba Šis bei tas apie šį bei tą	Šiaurės Atėnai	2001	Almanachas	Eilėraštis vaikšto po tylą / Dzejolis staigā pa klusumu	poezija
824	Kempinski Maksas	The Asylum	Šiaurės Atėnai	2001	Križanauskas Andrius	Nakvynės namai Londone	proza
825	Kepenienė Nijolė	Neaprėpiamos literatūrinės ilgumos ir platumos	Šiaurės Atėnai	2012	Jakučiūnas Andrius; Poškienė Rožė	Lalagė; Tėviškės baladės	proza
826	Kepenienė Nijolė	Neišartuose žodžiuose slypinti poezija	Literatūra ir menas	2006	Žibaitienė Dalia	Žodžiai į šviesą	poezija
827	Keturakis Robertas	Duc in altum: akistata	Nemunas	2010	Almanachas	Duc in altum	poezija
828	Keturakis Robertas	Kas šviečia pro kasdienybę	Nemunas	2012	Jasukaitienė Regina	Pusryčiai po liepomis	proza
829	Keturakis Robertas	Kas tikra	Nemunas	2011	Puišytė Aldona Elena	Begaliniam kely	poezija
830	Keturakis Robertas	Tas Klusas užkniso juodai	Nemunas	2007	Klusas Rimantas	Koncertas vargonams ir armonikai	poezija
831	Keturakis Robertas	Tau, pavargęs žmogau	Literatūra ir menas	2000	Perednytė Eglė	Tamsoj ugnis	poezija
832	Keturakis Robertas	Tik ne į Dievo langą	Nemunas	2006	Dabrišius Gintautas	Sviest akmenuką	poezija
833	Kiaušas Vidmantas	Apie kitą akį	Literatūra ir menas	2003	Klusas Rimantas Petras Elena	Pravirkęs viena akimi	poezija
834	Kiaušas Vidmantas	Dievo karvytė ant vėjo pečių	Nemunas	2005	Keturakis Robertas	Ahasferas	proza
835	Kiaušas Vidmantas	Graži dovana	Nemunas	2008	Kajokas Donaldas, Rakauskas Romualdas	Sąskambiai: 1+2	poezija
836	Kiaušas Vidmantas	Gurkšnis subrandinto vyno	Nemunas	2008	Žvirinskis Tadas	Jalmos serbentai	proza
837	Kiaušas Vidmantas	Kaip eksponatai suartina žmones	Nemunas	2008	Raižytė Nijolė	Nepažįstamoji iš senos fotografijos	poezija
838	Kiaušas Vidmantas	Lietuvoj...	Nemunas	2007	Dabulskis Aleksas	Trys po šimtą arba Trejos devyniasdešimt devynerios	poezija
839	Klajojanti	Keletas pastabų apie žmogiškąjį lietu	Šiaurės Atėnai	2008	Staniulis Tomas	Diena, kurią verkiau visą	proza
840	Kliukaitė Nijolė	Maudynės sovietinio kaimo baloje	Šiaurės Atėnai	2008	Šerelytė Renata	Mėlynbarzdžio vaikai	proza
841	Kmita Rimantas	Baltų dėmių poezija	Metai	2007	Stasiuk Andrzej	Pakeliui į Babadagą	poezija

842	Kmita Rimantas	Bepراسmiškai gera poezija	Nemunas	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
843	Kmita Rimantas	Beprotiškai gera poezija	Nemunas	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
844	Kmita Rimantas	Dabar, kai jau ėmiau nieko...	Šiaurės Atėnai	2001	Karnauskaitė Elena	Tiltas iš pelenų	poezija
845	Kmita Rimantas	Detektyvas, įtariamas poezija	Metai	2005	Martinaitis Marcelijus	K. B. įtariamas	poezija
846	Kmita Rimantas	Eilėraščiai kaip užgyjanti žaizda	Metai	2011	Burokas Marius	Išmokau nebūti	poezija
847	Kmita Rimantas	Eretiškas pavasario poetas	Metai	2004	Geda Sigitas	Po aštuoniolikos metų: atsisveikinimas su Jabaniškėmis	poezija
848	Kmita Rimantas	Iš tuštumos į tuštumą	Metai	2001	Bložė Vytautas P.	Tuštuma	poezija
849	Kmita Rimantas	Kiaurai – iki pat galo ir dar toliau	Literatūra ir menas	2000	Grajauskas Gintaras	Kaulinė dėdelė	poezija
850	Kmita Rimantas	Nejaukiai apie atvirą poeziją	Metai	2005	Baltakis Algimantas	Žvirblių žiemavietė	poezija
851	Kmita Rimantas	Patackas yra gintaras	Metai	2003	Patackas Gintaras	Dviveidis Janas	poezija
852	Kmita Rimantas	Poetinė speleologija	Nemunas	2011	Platelis Kornelijus	Karstiniai reiškiniai	poezija
853	Kmita Rimantas	Poezija yra žodžio siela	Metai	2002	Mekas Jonas	Poezija	poezija
854	Kmita Rimantas	Recenzija be kailio	Nemunas	2008	Grajauskas Gintaras	Eilėraščiai savo kailiu	poezija
855	Kmita Rimantas	Romaną pasidaryk pats	Metai	2002	Andriušis Žilvinas, Beresnevičius Gintaras, Geda Sigitas, Parulskis Sigitas, Radvilavičiūtė Giedra	Siužetą siūlau nušauti	proza
856	Kmita Rimantas	Tas, kurio nėra	Nemunas	2006	Dabrišius Gintautas	Sviest akmenuką	poezija
857	Kmita Rimantas	Tuštumos ornamentai	Metai	2004	Bložė Vytautas P.	Prieš išskrendant tau ir man	proza
858	Kmita Rimantas	Žaidimas vogtomis vinimis	Metai	2004	Valiukas Mindaugas	Vogta vinis	poezija
859	Kolevinskienė Žydrone	Į praeitį – linksmai	Nemunas	2007	Švabaitė-Gylienė Julija	Draugų laivelis	proza
860	Kolevinskienė Žydrone	Nekasdieniai pasimatymai	Literatūra ir menas	2008	Kudrauskaitė Meilė	Tik valandos gėlėta skiautė; Kasdienė	poezija
861	Komarovskytė Jurgita	Darius Šimonis. „Rykštė“	Literatūra ir menas	2002	Šimonis Darius	Rykštė	poezija
862	Korskaitė Ingrida	„Knygos grožį gali lemti ne vien juodos raidės baltame popieriuje“	Literatūra ir menas	2003	Braziūnas Vladas	būtasis nebaigtinis / imparfait	poezija
863	Korskaitė Ingrida	Knygos grožį gali lemti vien juodos raidės baltame popieriuje	Literatūra ir menas	2003	Braziūnas Vladas	būtasis nebaigtinis / imparfait	poezija
864	Kranauskas Linas	Profesionalus poetas, vėjo sielvartininkas, švediškas šamanas	Literatūra ir menas	2004	Öjjer Bruno K.	Kol nuodai veikia	poezija
865	Krasnovas Aleksandras	Romanas, esė, dienoraštis?	Metai	2002	Keturakis Robertas	Kulka Dievo širdy	proza
866	Krivicckas Vladas	Gintar(as)jo karoliukų žaidimas	Literatūra ir menas	2003	Kunčius Herkus	Ornamentas	proza
867	Krivicckas Vladas	Įveiktas sentimentalizmo	Metai	2003	Blažytė Vaida	Geltona pieva	proza
868	Krūminas Arvydas	Metafizinė tamsa	Šiaurės Atėnai	2001	Pavilionis Rolandas	Tarp šviesos ir tamsos: 99 etudai	poezija
869	Kubilienė Irena	Ar būtina gaivinti atmintį?	Nemunas	2009	Kundrotas Juozas	Iškelti titnagą	proza
870	Kubilius Justinas	Daiktų gėlmės poetas	Šiaurės Atėnai	2004	Jonauskas Stasys	Žolės balsas	poezija
871	Kubilius Justinas	Kas neištirpdoma?..	Šiaurės Atėnai	2004	Maldonis Alfonsas	Tirpstantys ledynai	poezija
872	Kubilius Justinas	Romanas – sąmonės negatyvas	Šiaurės Atėnai	2006	Kunčius Herkus	Nepasigailėti Dušanskio	proza
873	Kubilius Vytautas	Liaudiško pasakojimo kaita	Metai	2003	Saja Kazys	Nebaigtas žmogus	proza
874	Kubilius Vytautas	Poetinė proza plečia savo ribas	Metai	2003	Kajokas Donaldas	Lietaus migla Lu kalne	proza
875	Kučinskaitė Kristina	Klaidžiojant po nupigintą Ulro dykumą	Metai	2008	Jokštaitė Kristina	Karta SOS	proza
876	Kučinskienė Audronė	Naujai atsiskleidęs graikų mitų pasaulis	Literatūra ir menas	2011	Ovidijus	Herojų laiškai	proza

877	Kuizininė Dalia	Spalvotas natūrmortas poetinio pasaulio žemėlapyje	Literatūra ir menas	2003	Molytė-Lukauskienė Daiva	Natūrmortas su gudobelės šaka	poezija
878	Kuizininė Dalia	Vaizdo ir žodžio dermė	Nemunas	2007	Molytė-Lukauskienė Daiva	Baltas kvadratas juodame fone	poezija
879	Kuklys Algis	Apsakymai lyga akvarelės	Literatūra ir menas	2007	Černiauskas Rimantas	Koridorių vilkas	proza
880	Kukulas Valdas	Horizontų kryžiai	Metai	2001	Šavelis Rimantas	Pasimatymai su gyvenimu	proza
881	Kukulas Valdas	Išstėtų variacijų gausmas	Metai	2000	Skripka Vytautas	Rytas su senstančiu imperatorium	poezija
882	Kukulas Valdas	Kalbos malonė ir malonė kalbai	Literatūra ir menas	2000	Braziūnas Vladas	Ant balto dugno	poezija
883	Kukulas Valdas	Kelionė į prozą ir atgal	Metai	2003	Jasukaitytė Vidmantė	Subačiaus gatvė. Getas	poezija
884	Kukulas Valdas	Laikė ir erdvėje be laiko ir erdvės	Metai	2007	Lygutaitė-Bucevičienė Stasė	Amžinas esi, kol gyveni	poezija
885	Kukulas Valdas	Neteisingai gražus pasaulis	Literatūra ir menas	2001	Kalinauskaitė Rasa	Įkalčiai	poezija
886	Kukulas Valdas	Susipažįstant vis iš naujo	Metai	2006	Žemgulytė Paulina	Nubėgantys vieškeliais	poezija
887	Kukulas Valdas	Trys dešimtmečiai per žolynus	Metai	2005	Jonauskas Stasys	Žolės balsas	poezija
888	Kukulas Valdas	Viena iš galimos serijos	Metai	2000	Peleckis-Kaktavičius Leonas	Pirmausiaus kraujas, paskui žodžiai	proza
889	Kukulas Valdemaras	Didysis Navako nuotykis	Nemunas	2006	Navakas Kęstutis	Gero gyvenimo kronikos	proza
890	Kukulas Valdemaras	Mažas praryja didelį	Metai	2010	Aleksa Gasparas	Prabudimai	poezija
891	Kukulas Valdemaras	Viena iš daugelio, bet vienintelė	Nemunas	2007	Sutema Liūnė	Tebūnie	poezija
892	Kunčius Herkus	Gyvenimo kronika – kūrybos akompanimentas	Metai	2001	Tapinas Laimonas	Imk, klajokli, žibintą vilties	poezija
893	Kunčius Herkus	„Juk visa, kas bjauriausia, dažniausiai nutinka naktį“	Metai	2001	Kalėda Edvinas	Auksaviriai	proza
894	Kuodytė Vaiva	Apie ką dainuoja lunatikai?	Nemunas	2004	Landsbergis Vytautas V.	Lunatikų dainos	poezija
895	Kuodytė Vaiva	Civilizacijos ir gamtos sandūra	Nemunas	2004	Balbierius Alis	Strazdo anatomija	poezija
896	Kuodytė Vaiva	Įdaiškinti eilėraščiai, arba įeilėrašinti dainai su daugybe galimybių	Nemunas	2007	Januševičius Benediktas	0+6	poezija
897	Kuodytė Vaiva	Kaip vištos norėjimas tampa rašymo aktu	Nemunas	2007	Januševičius Benediktas	Raugintu krauju	poezija
898	Kuodytė Vaiva	Kas dedasi „Trobelėje ant debesies“?	Metai	2007	Balbierius Alis	Trobelė ant debesies	proza
899	Kuodytė Vaiva	(Meta)religija pagal Skaidrių	Nemunas	2005	Kandratavičius Skaidrius	Metareligija	poezija
900	Kuodytė Vaiva	Moterų abėcėlė	Nemunas	2004	Perpetua	Kartojuosi moteriškumo abėcėlę	poezija
901	Kuodytė Vaiva	Nelaisvas laisvas kritimas	Nemunas	2007	Daugirdas Romas	Laisvas kritimas	poezija
902	Kuodytė Vaiva	Pasaulis pagal Donatą Petrošų	Nemunas	2004	Petrošius Donatas	Iš tvermės D.	poezija
903	Kuodytė Vaiva	Pelkėjantys maisto paviršiai	Metai	2007	Navakas Kęstutis	Iš gyvenimo garstyčių bei krienių	poezija
904	Kuodytė Vaiva	Pilki (?) krikšto drabužėliai	Nemunas	2006	Karčiauskas Mykolas	Krikštai	poezija
905	Kuodytė Vaiva	Trys Romo Daugirdo „niekad“ dimensijos	Nemunas	2005	Daugirdas Romas	Trys metrai už niekad	poezija
906	Kuodytė Vaiva	Žaismingieji „Letos pliažai saulėti“	Nemunas	2004	Spraunius Arūnas	Letos pliažai saulėti	poezija
907	Kuodytė Vaiva	Žaliosis Vytauto Kazielos pasaulis	Nemunas	2005	Kaziela Vytautas	Kai nebus pralaimėta	poezija
908	Kuodytė Vaiva	Žydras tolumo miesto kokteilis	Nemunas	2006	Rakauskas Mečys	Tolimo miesto kokteilis	proza
909	Kutkaitytė Monika	Būti šalia miegančio grožio	Literatūra ir menas	2007	Márquez Gabriel Garcia	Prisiminimai apie mano liūdnąsias kekšes	proza

910	Kuzminskaitė Dovilė	Knyga, liudijanti kančią	Metai	2012	Šlepikas Alvydas	Mano vardas – Marytė	proza
911	Kuzminskaitė Dovilė	Poezija eilutėse ir tarp eilučių	Metai	2012	Stankevičius Rimvydas	Ryšys su vadavieta	poezija
912	Kvietkauskas Mindaugas	Bevardės deivės istorija	Metai	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Kvėpavimas į marmurą	proza
913	Kvietkauskas Mindaugas	Kaskitės žemėn!	Metai	2007	Geda Sigitas	Daugiau nevaidinsiu Sofoklio	poezija
914	Kvietkauskas Mindaugas	Kuo sklinda balsas?	Metai	2002	Parulskis Sigitas	Nuogi drabužiai	proza
915	Kvietkauskas Mindaugas	Meistrystė, iš kurios neišvaduosim	Metai	2000	Marcinkevičius Justinas	Carmina minora	proza
916	Kvietkauskas Mindaugas	Mito pabaiga: lygiosios	Metai	2001	Platelis Kornelijus	Atoslūgio juosta	poezija
917	Kvietkauskas Mindaugas	Šventei pasibaigus: nauji Kęstučio Navako poetiniai gestai	Metai	2003	Navakas Kęstutis	Žaidimas gražiais paviršiais	poezija
918	Labanauskaitė Gabrielė	Atvirkščias pykčio žydėjimas	Literatūra ir menas	2005	Žagrakalytė Agnė	Išteku	poezija
919	Labanauskaitė Gabrielė	Kam skambina varpai?	Šiaurės Atėnai	2004	Strielkūnas Jonas	Ligi dvyliktos	poezija
920	Labanauskaitė Gabrielė	Ko norėtusi paklausti generuotos kalbos mutacijos	Literatūra ir menas	2005	Butkus Tomas S.	Generuotos kalbos mutacija	poezija
921	Labanauskaitė Gabrielė	Moteriškosios reprezentacijos A. Žagrakalytės poezijoje	Šiaurės Atėnai	2003	Žagrakalytė Agnė	Išteku	poezija
922	Laumys-Raganauskas Jonas	Juokdarys lelijų darželyje	Šiaurės Atėnai	2007	Kasparavičius Ramūnas	Visų gražiausia	proza
923	Laurinavičius Jonas	Kuriojų budgnė	Nemunas	2007	Tendzegolskis Aloyzas	Tūkstantis ir viena mintis	proza
924	Laurušaitė Laura	Filosofija muilo putose	Šiaurės Atėnai	2006	Normanas Vilis	Šnabždesys	proza
925	Laurušaitė Laura	Į sklepa – ne bulvių	Metai	2012	Katkus Laurynas	Sklepas ir kitos esė	proza
926	Laurušaitė Laura	Kas įpakuota į rožinę kapsulę?	Šiaurės Atėnai	2006	Zalite Māra	Margarita	drama
927	Laurušaitė Laura	Švelnaus ziedo heliocentriška jėga	Šiaurės Atėnai	2009	Mauriņa Zenta	Tremties tragizmas, Švedijos dienoraščiai	proza
928	Lazdynas Gintaras	Išorinio gyvenimo kronikos	Šiaurės Atėnai	2006	Hesse Hermann	Kurortininkas. Kelionė į Niumbergą	proza
929	Lešinskaitė Vaiva	Vietoj skulptoriaus – balzamuotojas	Nemunas	2007	Šerelytė Renata	Balzamuotojas	proza
930	Lešinskienė Irena	Su ilgesio gaida	Literatūra ir menas	2004	Liegutė Emilija	Baltoji moteris	proza
931	Liudies advokatas (Bleizgys Gintaras)	Recenzijos tęsinys: ginamoji kalba	Šiaurės Atėnai	2001	Kalinauskaitė Rasa	Įkalčiai	poezija
932	Liegutė Emilija	Ar padės Žūžė?	Literatūra ir menas	2003	Grigaliūnienė Danutė	Labas, Žūžė!	proza
933	Liegutė Emilija	Kur prasideda Tėvynė?	Nemunas	2006	Grigaliūnienė Danutė	Sesės	poezija
934	Liegutė Emilija	Ne vien šmaikštavimai	Literatūra ir menas	2002	Račickas Vytautas	Nauji Zuikos nuotykių, arba Tikrasis džiaugsmas	proza
935	Limanauskaitė Sigita	Dalykiškosios Klejos ir žaismingosios Eratos ginčas	Literatūra ir menas	2003	Marčėnas Rimantas	Lėtas skubėjimas pas Domą	proza
936	Linkevičius Jonas	Apie tai, kas svarbiausia	Metai	2009	Račickas Vytautas	Patricija, Antanas, jo tėtis ir mama	proza
937	Linkevičius Jonas	Iš emocių lyrizmo tėkmės	Nemunas	2007	Širvys Paulius	Liūnas linguoja - liūlia liūliuja	poezija
938	Linkevičius Jonas	Ne tik šimtas eilėraščių – visiems	Literatūra ir menas	2002	Skučaitė Ramutė	Takelis iš naujo	poezija
939	Linkevičius Jonas	Rimtos pokštūninkės raidės	Literatūra ir menas	2000	Liumaitė Eugenija	Raidės pokštūninkės	proza
940	Lisauskaitė Greta	Gyvenimas iki skambučio	Šiaurės Atėnai	2011	Valenta Alvydas	Pradžios užkalbėjimai	proza
941	Liubertaitė Pranciška Regina	Metareligija – prasminga ir sąmoninga žodžių delionė	Literatūra ir menas	2005	Kandratavičius Skaidrius	Metareligija	poezija
942	Liutkevičius Ramūnas	Knyga ne knyga, bet kam tas kefyras?	Nemunas	2009	Gimžauskas Mantas darbai (vardas, pavardė)	poezija
943	Lučiūnienė Goda	Absurdo legenda pagal	Literatūra ir	2004	Kondrotas Saulius	Meilė pagal	proza

		Saulių ir Tomų	menas		Tomas	Juozapa	
944	Lučiūnienė Goda	Džiazuojantis. Pliusinis. Kaunas	Literatūra ir menas	2005	Stučinskaitė Justina	Ačiū, gyvenu gerai	proza
945	Lučiūnienė Goda	Fragile	Literatūra ir menas	2004	Švabaitė Julija	Stikliniai ramentai	proza
946	Lučiūnienė Goda	Hiršo antikvariatas, arba Žydiškas Kerouaco variantas „Iš niekur į nieką“	Literatūra ir menas	2004	Kanovičius Grigorijus	Našlių kelionės	proza
947	Lučiūnienė Goda	J. Ivanasuskaitės ilgesio miniatriūros	Literatūra ir menas	2005	Ivanasuskaitė Jurga	Šokis dykumoje	poezija
948	Lučiūnienė Goda	Koks tavo vardas tamsoje?	Literatūra ir menas	2004	Šerelytė Renata	Vardas tamsoje	proza
949	Lučiūnienė Goda	Krūmas vidur kovos lauko	Literatūra ir menas	2005	Klimaitė Gabrielė	Liūdnas malonumas	proza
950	Lučiūnienė Goda	Kunčiaus civilizacijos aukso amžius	Literatūra ir menas	2004	Kunčius Herkus	Gaidžių milžinkapis	proza
951	Lučiūnienė Goda	Liepsnojanti knyga	Literatūra ir menas	2006	Parulskis Sigitas	Miegas ir kitos moterys	proza
952	Lučiūnienė Goda	„Matyti galima tik širdimi“	Literatūra ir menas	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Kvėpavimas į marmurą	proza
953	Lučiūnienė Goda	„Pasaulis yra žaidimų veidrodis“	Literatūra ir menas	2004	Škablauskaitė Jolita	Septyniadangė erdvė	proza
954	Lučiūnienė Goda	Tokia knyga... Tokia gili tylą	Literatūra ir menas	2005	Girdzijauskas Vytautas	Tokia moteris - lobis	proza
955	Lučiūnienė Goda	Traumų užspeista fantazija	Literatūra ir menas	2004	Šikšnelis Juozas	Apšlakstytas isopu	proza
956	Lučiūnienė Goda	„Tu nepanaši į pagimdžiusią bobą“	Literatūra ir menas	2005	Barauskaitė Ugnė	Dešimt	proza
957	Lučiūnienė Goda	Vaikystės negatyvai	Literatūra ir menas	2006	Šlepikas Alvydas	Lietaus dievas	proza
958	Lūžaitė Jurga	Daiktų poetika G. Grajausko „Naujausių laikų istorijoje“	Literatūra ir menas	2005	Grajauskas Gintaras	Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantiems	poezija
959	Lūžaitė Jurga	Lengva, žaisminga, anarchiška proza	Literatūra ir menas	2005	Klimaitė Gabrielė	Liūdnas malonumas	proza
960	Lūžaitė Jurga	Poezijos voratinkliuose	Literatūra ir menas	2005	Butkytė Jurgita	Voratinkliais apsigobusios	poezija
961	Mačaitytė Livija	Medūzos prisikėlimas, arba <i>apokalipsės ir kalipsės</i>	Nemunas	2006	Beresnevičius Gintaras	Paruzija	proza
962	Mačianskas Feliksas	Gundytojų pinklėse	Metai	2003	Vėlyvis Jonas	Neleisk mūsų gundyti. Krėvės 1940 metų vasara	proza
963	Mačianskas Feliksas	Pažadai ir dažai	Metai	2007	Eidintas Alfonsas	Ieškok Maskvos sfinkso	proza
964	Mačianskas Feliksas	Romanas lavonais nuklotas	Metai	2008	Juodvalkis Rimantas	Žūklionių kaimo lobiai	proza
965	Makseliene Simona	Apie šventpaikšį Tosiką Vilinietį	Šiaurės Atėnai	2003	Gutauskas Leonardas	Kazbek	proza
966	Malažinskaitė Erika	Leidimas į Garstyčių namą	Metai	2010	Toleikytė Ieva	Garstyčių namas	proza
967	Malažinskaitė Erika	Svarus poezijos liudijimas	Metai	2011	Milosz Czeslaw	Poezijos liudijimas	poezija
968	Malažinskaitė Erika	Tekstai, kuriems netaikoma amnestija	Metai	2009	Pocius Algirdas	Ponia Amnestija	proza
969	Malickaitė Rima	Apie apgailingumą	Metai	2007	Mikuta Algimantas	Šeško šokis	poezija
970	Malickaitė Rima	Tapatybės paieškos	Metai	2006	Valantinaitė Indrė	Žuvim ir lelijom	poezija
971	Malinauskas Levutis	Kempinėle ir titnagas	Šiaurės Atėnai	2009	Huysmans Joris-Karl	Atvirksčiai	proza
972	Manelytė Inga	Išsėtas pažadas	Literatūra ir menas	2010	Gary Romain	Aušros pažadas	proza
973	Marčėnas Aidis	„Drėgnos akių rainelės žvilgesy“	Metai	2005	Burokas Marius	Būsenos	poezija
974	Marčėnas Aidis	Iš didžiosios d. ir oriosios O	Metai	2005	Petrošius Donatas	Iš tvermės D.	proza
975	Marčėnas Aidis	Vieno Elio pergalingų pralaimėjimų istorija	Metai	2008	Jakimavičius Liudvikas	Elio	poezija
976	Marčėnas Rimantas	Aklagatvis?	Nemunas	2009	Čepiauskas Vytautas	Nė mirksnio ryžtis	proza
977	Marčėnas Rimantas	Baltos Hamleto pirštinės	Literatūra ir menas	2003	Inis Laimonas	Hamletas baltomis pirštinėmis	proza
978	Marčėnas Rimantas	Istorijos populiarinimo veikalas ar romanas?	Metai	2005	Užurka Jonas	Gediminas – nevainikuotas	proza

						karalius	
979	Marčėnas Rimantas	Marios susirūpinimo, atjautos ir vilties	Nemunas	2010	Ruseckaitė Aldona	Marios vandens	proza
980	Marčėnas Rimantas	Sausa istorinių tyrinėjimų faktografija ir gyvas kraujuojantis meninio kūrinio audinys	Nemunas	2008	Jasaitis Juozas	Per sutemas	proza
981	Marcinkevičius Tomas	Ant sienos piešiamas kitokybės mitas	Šiaurės Atėnai	2012	Dos Passos John	Manhatano stotis	proza
982	Marcinkevičius Tomas	Argumentai <i>ad hominem</i>	Šiaurės Atėnai	2011	Radzevičiūtė Undinė	Baden Badeno nebus	proza
983	Marcinkevičius Tomas	Bet mums nebebausu	Šiaurės Atėnai	2012	Huxley Aldous	Beždzionė ir esmė	poezija
984	Marcinkevičius Tomas	Faktas, kad toks egzistavo	Šiaurės Atėnai	2012		Pasaulis pagal Barą	proza
985	Marcinkevičius Tomas	Gerti dulkintis, dulkintis gerti	Šiaurės Atėnai	2012	Bukowski Charles	Paprastos beprotybės istorijos	proza
986	Marcinkevičius Tomas	Granausko neišvengiamumas	Šiaurės Atėnai	2011	Granauskas Romualdas	Trys vienatvės	proza
987	Marcinkevičius Tomas	Išminčiaus memuarai	Šiaurės Atėnai	2011	Milosz Czeslaw	Gimtoji Europa	proza
988	Marcinkevičius Tomas	Kaip aš sutikau rinkodarą	Šiaurės Atėnai	2012	Pavel Ota	Puikiųjų stirnių mirtis / Kaip aš sutikau žuvis	proza
989	Marcinkevičius Tomas	Kas nuvalgė avinžirnius?	Šiaurės Atėnai	2011	Ginsberg Allen	Staugsmas, Kadišas ir kiti eilėraščiai	poezija
990	Marcinkevičius Tomas	Labai protingi vaikai	Šiaurės Atėnai	2011	Šinkariukas Tomas	Kaip vaikai	proza
991	Marcinkevičius Tomas	Marozai ir susigūžėliai	Šiaurės Atėnai	2011	Užkalnis Andrius	Prijaukintoji Anglija	proza
992	Marcinkevičius Tomas	Paauglio memuarai	Šiaurės Atėnai	2011	Parland Henry	Sudužo: apie „Velox“ fotopopieriaus ryškinimą	proza
993	Marcinkevičius Tomas	Riksmas tarp dirbtinių eilučių	Šiaurės Atėnai	2011	Tumasonytė Jurga	Dirbtinė muselė	proza
994	Marcinkevičius Tomas	Saramago mirties projektas	Šiaurės Atėnai	2012	Saramago José	Kai Mirtis nusišalina	proza
995	Marcinkevičius Tomas	Sarkzmas	Šiaurės Atėnai	2011	Spraunius Arūnas	Isto(e)rija apie šoferį Sofiją	proza
996	Marcinkevičius Tomas	Skirmantas Valiulis ir Kalė Televizija, 1996-2010	Šiaurės Atėnai	2011	Valiulis Skirmantas	Telemano užrašai	proza
997	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Lietus, sukėlęs audrą, kas kartą vis kitoks	Nemunas	2006	Stankevičius Rimvydas	Tylos matavimo vienetai	poezija
998	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Pasakų kaktuso žiedai ir spygliai	Literatūra ir menas	2006	Keturakis Robertas	Ahasferas	proza
999	Markavičienė Dalia	Banalybė be odos	Nemunas	2009	Kmita Rimantas	Švelniai tariant	poezija
1000	Markavičienė Dalia	Pakeliui į sodą ant skardžio	Nemunas	2010	Čigriejus Henrikas Algis	Žemių pusėje giedra	poezija
1001	Markavičienė Dalia	„Paskutinės ekspozicijos“ repeticija	Metai	2010	Zelčiūtė Dovilė	Klaidinantys judesiai	poezija
1002	Markavičienė Dalia	Psichoterapijos seansas	Nemunas	2010	Apulskytė Mingailė	Tuščių kišenių žodžiai	poezija
1003	Markavičienė Dalia	Sunkus lengvumas bute A4	Nemunas	2010	Petrošius Donatas	Aoristas	poezija
1004	Martinaitis Marcelijus	Aidas Marčėnas, kuris pats save sukūrė	Literatūra ir menas	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
1005	Martinaitis Marcelijus	Trys Lauryno Katkaus išnėrimai	Literatūra ir menas	2003	Katkus Laurynas	Nardymo pamokos	poezija
1006	Martinkus Vytautas	Apie Joaną, sovietinės motors šešėlį	Literatūra ir menas	2004	Sluckis Mykolas	Išsipildymas ne pagal Joaną	proza
1007	Martinkus Vytautas	Kaip aš <i>mąstyčių</i> abėcėlę pažinau	Nemunas	2009	Dabulskis Aleksas	Mąstyčios	proza
1008	Martinkus Vytautas	Knyga apie meną kaip gyvenimą	Nemunas	2007	Venclovas Petras	Meilės ir mirties menas	proza
1009	Martinkus Vytautas	Knyga apie tolstantį gyvenimą	Literatūra ir menas	2003	Palilionis Petras	Svajojęs gražų gyvenimą	proza
1010	Martinkus Vytautas	Meilės prisikėlimų kaina	Nemunas	2008	Dirgėla Petras	Jauno faraono vynuogynuose	proza
1011	Martinkus Vytautas	Tarp grigališkojo choralo ir netikro Chopino	Literatūra ir menas	2002	Girdzijauskas Vytautas	Palūkėk, mirtie	proza
1012	Martinkus Vytautas	Tik taurus taurėja per	Metai	2012	Ulinauskaitė-	Likimo išbandymai	proza

		kančia			Mureikienė Joana		
1013	Martinkus Vytautas	Žvelk, angele, į savo būtį	Literatūra ir menas	2002	Avyžius Jonas	Ir išmuš tavo valanda	proza
1014	Martišiuotė Aušra	Dramaturgas, kurio bijojo teatras	Metai	2009	Grajauskas Gintaras	Mergaitė, kurios bijojo Dievas	drama
1015	Martišiuotė Aušra	Flirtas su absurdu	Literatūra ir menas	2007	Valiuakas Mindaugas	Kreatyvo mirtis	drama
1016	Martišiuotė Aušra	Naujosios lietuvių dramaturgijos klasika	Literatūra ir menas	2007	Parulskis Sigitas	Pjesės	drama
1017	Martišiuotė Aušra	Originalumo paieškos	Metai	2006	Parulskis Sigitas	Trys pjesės	drama
1018	Martišiuotė Aušra	Žaidimo peripetijos Kosto Ostrausko jubiliejaus puotoje	Literatūra ir menas	2006	Ostrauskas Kostas	Užgavėnių kaukės	drama
1019	Matonienė Gražina	Tarp neįprastumo ir taisyklingumo	Šiaurės Atėnai	2012	Bradbury Ray	Sudie, vasara	proza
1020	Maumėnaitė Birutė	Naktinis Jono Meko gyvenimas	Metai	2008	Mekas Jonas	Mano naktys	proza
1021	Mažrimas Aleksandras	Kalvis Selinis, Luiza, Ferdinanda, Klemensas... et compaigne	Literatūra ir menas	2000	Rinktinė	Citatu žodynėlis	poezija/p roza
1022	Mažrimas Aleksandras	Puotos trupiniai	Literatūra ir menas	2001	Neimantas Romualdas	Hejerdalas	proza
1023	Mažrimas Aleksandras	Rožės tebežydi raudonai	Literatūra ir menas	2000	Bieliauskas Antanas	Molinis kalnas	proza
1024	Mažrimienė Vida	Atgimusi „Tawa nouson“	Literatūra ir menas	2002	Tysliava J.	Tawa nouson	poezija
1025	Mažukėnienė Regina	Kitokios moterys ir jų laimė	Literatūra ir menas	2004	Raižytė Nijolė	Moterys ir sraigės	proza
1026	Meškauskas-Meškela Juozas	Pagautos ir sustabdytos akimirkos	Literatūra ir menas	2005	Žilaitytė Joana Danutė	Akimirkos	poezija
1027	Melnikaitė Sofija	Siurrealistiškas Etgaro Kereto realizmas	Literatūra ir menas	2012	Keret Etgar	Ilgintis Kisindžio	proza
1028	Merkevičiūtė Austėja	Sava sermėga ar svetimos plunksnos?	Šiaurės Atėnai	2007	Jelinek Elfriede	Pianistė	proza
1029	Meržvinskaitė Birutė	Karsavino sugrįžimas	Metai	2001	Karsavinas Levas	Toje akimirkoje – amžinybė	poezija/s tudijos
1030	Meškauskaitė Audronė	Iliustruota literatūrinės senatvės enciklopedija	Nemunas	2007	Jonynas Antanas A.	Paskutinės dienos Itakėje	poezija
1031	Meškauskaitė Audronė	Pasiklydę dykumoje	Nemunas	2007	Bowles Paul	Danguas prieglobstis	proza
1032	Mikalauskiene Neringa	Apie PDR almanachą. Asmeniškai	Literatūra ir menas	2010	Almanachas	Poetinis Druskininkų ruduo 2010	poezija
1033	Mikalauskiene Neringa	Ar gerai pasiūtas mokslinės fantastikos idėjų meninis drabužis?	Literatūra ir menas	2005	Ažušilis Vytautas	Ronetas; Dubleriai	proza
1034	Mikalauskiene Neringa	Būties poezija asiliukui	Literatūra ir menas	2011	Kajokas Donaldas	Kurčiam asiliukui	poezija
1035	Mikalauskiene Neringa	D. Zelčiūtės poezijos teatras: gyvenimas spektaklyje ar gyvenimo spektaklis?	Literatūra ir menas	2005	Zelčiūtė Dovilė	Atgal į vandenį	poezija
1036	Mikalauskiene Neringa	Danguas link, arba Kryžkelės be pusiakelių	Nemunas	2006	Kukulas Valdemaras	Judas taipogi dangų	poezija
1037	Mikalauskiene Neringa	Drakono suvilota	Literatūra ir menas	2012	Grajauskas Gintaras	Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą ir drakoną misterį Kaindlį	proza
1038	Mikalauskiene Neringa	Džukijos miškų trileris	Literatūra ir menas	2008	Vilpišauskas Giedrius	Vėjas nuo jūros	proza
1039	Mikalauskiene Neringa	„Esam iš dulkių, iš žiedadulkių“	Literatūra ir menas	2010	Bložė Vytautas P.	Aš ir kt. dykaduoniai	poezija
1040	Mikalauskiene Neringa	Gilaus mėlynumo poezija	Nemunas	2007	Paklonskaitė Diana	Gilaus mėlynumo	poezija
1041	Mikalauskiene Neringa	Iki poezijos pakylėta autentika	Nemunas	2005	Rudžianskas Viktoras	Miesteliai.lt	poezija
1042	Mikalauskiene Neringa	Įsilaužiantis	Literatūra ir menas	2003	Wahl Mats	Įsilaužėlis	proza
1043	Mikalauskiene Neringa	Kai laikas užmiega	Literatūra ir menas	2008	Bložė Vytautas P.	Tu palikai mane užmigęsį	poezija
1044	Mikalauskiene Neringa	Kazašo tapatybės paieška	Literatūra ir menas	2007	Kajokas Donaldas	Kazašas	proza

1045	Mikalauskiėnė Neringa	Kelio į meno anapusbę ženklai L. Gutausko epitafijose	Literatūra ir menas	2005	Gutauskas Leonardas	In fine	poezija
1046	Mikalauskiėnė Neringa	Kelių eilučių poetas	Literatūra ir menas	2006	Norvila Paulius	Septyni metų laikai	poezija
1047	Mikalauskiėnė Neringa	Laikinių reikalų pasaulyje	Literatūra ir menas	2009	Ignatavičius Evaldas	Laikinių reikalų patikėtinis	poezija
1048	Mikalauskiėnė Neringa	Liūdnas malonumas voratinklius nubraukus	Literatūra ir menas	2005	Butkytė Jurgita	Voratinkliais apsigobusios	poezija
1049	Mikalauskiėnė Neringa	Metas gyventi	Literatūra ir menas	2002	Babbitt Natalie	Amžinieji Takiai	proza
1050	Mikalauskiėnė Neringa	Migdolais pagardinta rašymo poezija	Nemunas	2006	Musteikis Audrius	Kartieji migdolai	poezija
1051	Mikalauskiėnė Neringa	(Ne)vaikams sužibusi žvaigždė	Literatūra ir menas	2005	Leonavičius Šarūnas, Marčėnas Aidas	Žmogaus žvaigždė	poezija
1052	Mikalauskiėnė Neringa	„Pasaulio pabaigos“ pabaiga	Literatūra ir menas	2007	Melnikas Jaroslavas	Pasaulio pabaiga	proza
1053	Mikalauskiėnė Neringa	Patarimas iširuošiam už septynių gatvių	Literatūra ir menas	2010	Katkus Laurynas	Už 7 gatvių	poezija
1054	Mikalauskiėnė Neringa	Penki nežinia kieno šešėliai	Literatūra ir menas	2006	Skablauskaitė Jolita	Brudenis	proza
1055	Mikalauskiėnė Neringa	Poezijos pasienio zona	Literatūra ir menas	2006	Poisson Sara	Pasienis	poezija
1056	Mikalauskiėnė Neringa	Populiariosios literatūros tinkluose – istorinis romanas	Literatūra ir menas	2012	Flick Rokas	Paskutinis traukinys	proza
1057	Mikalauskiėnė Neringa	Prancūziškos rožės lietuviškame darželyje	Literatūra ir menas	2010	Rilkė Rainer Maria	Rožės / Les Roses	poezija
1058	Mikalauskiėnė Neringa	Pūgos gūšiai žaliame Poezijos pavasario fone	Literatūra ir menas	2010	Almanachas	Poezijos pavasaris 2010	poezija
1059	Mikalauskiėnė Neringa	Recenzijų ilgesys ir tekstų kalba	Literatūra ir menas	2007	Rubavičius Vytautas	Verstas	poezija
1060	Mikalauskiėnė Neringa	Rupūžio drąsa giedoti	Nemunas	2007	Aleksa Gasparas	Giedantis rupūžys	poezija
1061	Mikalauskiėnė Neringa	Sidharto rūbas „Prasmių medžiotojui“	Literatūra ir menas	2007	Bložė Vytautas P.	Papildymai	poezija
1062	Mikalauskiėnė Neringa	“Šitas bus Elis“	Literatūra ir menas	2008	Jakimavičius Liudvikas	Elio	proza/poezija
1063	Mikalauskiėnė Neringa	Tuštumon giedantis Bleizgys	Literatūra ir menas	2008	Bleizgys Gintaras	Giedanti tuštumon kariuomenė	poezija
1064	Mikalauskiėnė Neringa	Vienišėjimo matematika	Literatūra ir menas	2006	Striogaitė Erika	Vienišėja	poezija
1065	Mikalauskiėnė Neringa	Žvilgsnis į būties ir kultūros fragmentų metafiziką	Literatūra ir menas	2004	Andriuskevičius Alfonsas	Rašymas dūmais	proza
1066	Mikalauskiėnė Neringa	Žvilgsnis į vakarykštę kultūrą	Literatūra ir menas	2005	Zweig Stefan	Vakarykštis pasaulis (europiečio prisiminimai)	proza
1067	Mikelinskas Jonas	Dalykai, apie kuriuos nori galvoti	Literatūra ir menas	2005	Janonė Ineza Juzefa	Atitrūkęs šešėlis	proza
1068	Mikelinskas Jonas	Kodėl būgnininko niekas nesiklauso?	Literatūra ir menas	2004	Lankauskas Romualdas	Būgnininko niekas nesiklauso	proza
1069	Mikelinskas Jonas	Manto kelias į raženas, arba Jo didenybė atsitiktinumas	Literatūra ir menas	2000	Čepiauskas Vytautas	Ražienos	proza
1070	Mikelinskas Jonas	Širdis, perpildyta meilės	Literatūra ir menas	2001	Peleckienė Silvija	Vita vitam	proza
1071	Miknevičius Lukas	Kalbos susisiekimo priemonė	Literatūra ir menas	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
1072	Miknevičius Lukas	Knyga apie nuobodulį	Literatūra ir menas	2006	Genazino Wilhelm	Skėtis vienai dienai	proza
1073	Miknevičius Lukas	Literatūron žengte marš!	Literatūra ir menas	2005	Antologija	Rašyk!	poezija, proza
1074	Miknevičius Lukas	Šnekėjimas ne be reikalo	Literatūra ir menas	2004	Čepauskaitė Daiva	Nereikia tikriausiai būtina	poezija
1075	Mikutyte Jurgita	Kas nebijo madingos temos?	Literatūra ir menas	2002	Gstrein Norbert	Metai Anglijoje	proza
1076	Milašius-Montė Mindaugas	Taip, tau Aš	Šiaurės Atėnai	2011	Keleras Julius	Tai tu	poezija
1077	Milkevičius Emilis	Dar vienas realistinis Pelevino romanas	Šiaurės Atėnai	2012	Pelevin Viktor	T.	proza
1078	Milkevičius Emilis	Erosas be dvasingumo aureolės	Metai	2010	Skablauskaitė Jolita	Sado sindromas	proza

1079	Milkevičius Emilis	Grailio išsklotinė	Šiaurės Atėnai	2012	Dainys Augustinas	Angelofilai: trys istorijos apie silos alchemiją	proza
1080	Milkevičius Emilis	Mažesnioji literatūra	Šiaurės Atėnai	2012	de Botton Alain	Apie meilę: žvelgiant pro filosofijos mikroskopą	proza
1081	Milkevičius Emilis	O vadinasi lai „Žvėries žmona“	Šiaurės Atėnai	2012	Obreht Tėja	Tigro žmona	proza
1082	Milukas Ričardas	Noriu Nobelio	Nemunas	2007	Perekrest Julija, Varneckaitė Ieva	Noriu Nobelio	proza
1083	Mišinytė Aistė	Stebint Stebėtoją	Šiaurės Atėnai	2009	Jaras Ramūnas	Dzen dzen	proza
1084	Mitaitė Donata	„...antenos retransliuoja vienatvę...“	Metai	2004	Šlepikas Alvydas	Tylos artėjantis	poezija
1085	Mitaitė Donata	Apie varnas ir kitokius aitvarus	Metai	2009	Čigriejus Henrikas Algis	Žiemų pusėje giedra	poezija
1086	Mitaitė Donata	Atlaikyti gyvenimą	Nemunas	2009	Karnauskaitė Elena	Pasaulio krašte	poezija
1087	Mitaitė Donata	Atšiaurus Tomo Venclovos eilėraščių pasaulis	Metai	2005	Venclova Tomas	Sankirta	poezija
1088	Mitaitė Donata	Avangardistas sulyriškėje	Metai	2011	Šimkus Antanas	Sezonas baigtas	poezija
1089	Mitaitė Donata	„Banali tik dainelė, ne tiltas...“	Literatūra ir menas	2003	Bozytė Dalia	Inkilas	poezija
1090	Mitaitė Donata	Eglės spygliai - žali	Metai	2003	Juodvalkė Eglė	Veidrodis ir tuštuma. The Mirror and the Void	poezija
1091	Mitaitė Donata	Mykolas Sluckis apie save ir kitus	Metai	2010	Sluckis Mykolas	Laiko sūpuoklėse	proza
1092	Mitaitė Donata	Pagaliau sulauktas „Kitaip“	Metai	2006	Venclova Tomas	Kitaip. Poezijos vertimų rinktinė	poezija
1093	Mitaitė Donata	Paskutinis Alfonso Maldonio tikrumas	Metai	2008	Maldonis Alfonsas	Už saulėlydžio	poezija
1094	Mitaitė Donata	Prilinktas prie atminties	Literatūra ir menas	2010	Martinaitis Marcelijus	Mes gyvenome	proza
1095	Mitaitė Donata	Tarp mirties ir gyvybės	Nemunas	2009	Stankevičius Rimvydas	Laužiu antspaudą	poezija
1096	Mitunevičiūtė Inga	Purvologijos mokslas, arba Kaip Julius Keleras privertė vaikus praustis	Šiaurės Atėnai	2012	Keleras Julius	Karalaitė Murzė	proza
1097	Molėta lėmeilė lietuviška	Molėta lėmeilė lietuviška	Šiaurės Atėnai	2002	Braziūnas Vladas	Lėmeilėmeilėmeilė	poezija
1098	Mumėnaitė Birutė	Kai sufleriai miega	Metai	2009	Biliūnaitė Agnė	Miegantys sufleriai	poezija
1099	Mumėnaitė Birutė	(Per)didelis paprasto žmogelio keistumas	Metai	2009	Kmita Rimantas	Švelniai tariant	poezija
1100	Musteikis Audrius	Arka ir arfa	Literatūra ir menas	2000	De carlo Andrea	Meilės arka	proza
1101	Musteikis Audrius	Laimingos Alessandro Baricco dienos	Literatūra ir menas	2000	Baricco Alessandro	Novečentas	proza
1102	Mykoliaitytė Aurelija	Istorija, kurią vertėjo papasakoti	Šiaurės Atėnai	2000	Baricco Alessandro	Novečentas	proza
1103	Mykoliaitytė Eglė	Postilių dialogai	Literatūra ir menas	2010	Sasnauskas Julius, Kazlauskaitė Giedrė	Postilės	proza
1104	N. N., Regalis Societatis Socius	Marcelijaus Martinaičio testamentas	Šiaurės Atėnai	2004	Martinaitis Marcelijus	Lietuviškos utopijos	proza
1105	Narbutas Vytautas	„Mano debesys liūdi maņę“	Šiaurės Atėnai	2010	Šerys Vytautas	Visa apie nieką	poezija
1106	Narmontaitė Loretta	Epas „Pasviręs pasaulis“. Naujo mito kūrimas	Literatūra ir menas	2004	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Pasviręs pasaulis, Magas, Mirtis Amerikoje, Angaras, Oro pilis, Liepsnojanti tuštuma	proza
1107	Narmontaitė Loretta	Magiškasis teatras	Metai	2005	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Liepsnojanti tuštuma	proza
1108	Nastaravičius Mindaugas	Ne vandens, o nuskęsti	Šiaurės Atėnai	2010	Baranova Jūratė	Baimė nuskęsti	proza
1109	Nastopka Kęstutis	Būtais nebaigtinis, o prancūziškai <i>imparfait</i>	Literatūra ir menas	2003	Braziūnas Vladas	būtais nebaigtinis / imparfait	poezija
1110	Nastopka Kęstutis	Istorija ir sapnai	Metai	2003	Juškaitis Jonas	Eglė vasaros naktį	poezija
1111	Nastopka Kęstutis	Meilės ir nemirties	Šiaurės Atėnai	2001	Andriuskevičius	Eilėraščiai	poezija

		blyksniai			Alfonas		
1112	Nastopka Kęstutis	Skaitau Čigriejų	Literatūra ir menas	2005	Čigriejus Henrikas Algis	Vieversiu ir kraujažolei	poezija
1113	Navakas Kęstutis	Knygų žiurkės etažerė (XVII)	Nemunas	2005	Ivanauskaitė Jurga	Miegančių drugelių tvirtovė	proza
1114	Nekrošius Juozas	Ar klaidūs „Krakatukų brūzgėlynai“?	Literatūra ir menas	2009	Šerelytė Renata	Krakatukų brūzgėlynai	proza
1115	Nekrošius Juozas	Atsidūsėjimas po geležiniais ratais	Nemunas	2008	Karčiauskas Mykolas	Erškėčių krūmas pamarius	poezija
1116	Nekrošius Juozas	Smiltys greitai byra	Literatūra ir menas	2002	Jakelaitis Vytautas	Saulė leidžiantis – toks buvimas drauge	proza
1117	Nemčinskas Tautvydas	BŪTIES PERFORMATYVAI, arba feliniškasis eseistas Gotlande	Nemunas	2006	Rastauskas Rolandas	Metimas	proza
1118	Nemčinskas Tautvydas	Išėjimo knyga?	Nemunas	2006	Andriuskevičius Alfonso	(Prieš)paskutiniai eilėraščiai	poezija
1119	Nemčinskas Tautvydas	Istorijos susklastotieji	Nemunas	2005	Martinaitis Marcelijus	K. B. įtariamasis	proza
1120	Nemčinskas Tautvydas	Laisvė gyventi ir kurti	Nemunas	2005	Patackas Gintaras	Didysis širdžių mūšis	poezija
1121	Nemčinskas Tautvydas	Nesurūdijanti Almio Grybausko laiko spirale	Nemunas	2007	Grybauskas Almis	Apžvalgos spirale	poezija
1122	Nemčinskas Tautvydas	Po įkvėpimo – iškvėpimas?	Nemunas	2008	Patackas Gintaras	Lapė, rožė ir bambukas	poezija
1123	Nemčinskas Tautvydas	Poetinių skautinių ekspozicija	Nemunas	2006	Daujotytė Viktorija	Perrašai	poezija
1124	Noreika Ernestas	Prarasto laiko tėkmės beiškant	Šiaurės Atėnai	2012	Jakštas Jonas	Iš paukščio sapnų	poezija
1125	Norkevičiūtė Edita	Su lietuviškais botais per Londoną	Metai	2012	Čepaitė Zita	Emigrantės dienoraštis	proza
1126	Norvaisaitė Rasa	Evangelijos pagal Joną parafrazės Gražinos Cieškaitės poezijos	Literatūra ir menas	2005	Cieškaitė Gražina	Tarp laiko ir amžinybės; Antgamtėje klajojanti šviesa	poezija
1127	Opolskaitė Daina	Tolimos erdvės tobulumas	Šiaurės Atėnai	2009	Melnikas Jaroslavas	Tolima erdvė	proza
1128	Pakėnas Alfąs	Pakeliui su vienplaukiu vėjaviškiu	Nemunas	2005	Baltuškevičius Vladas	Pakeliui	poezija
1129	Palubinskaitė Milginta	Pasaulis pagal Joną Jackeivičių	Literatūra ir menas	2007	Jackeivičius Jonas	Vabalas smegeninėje / A Bug in the Brain	poezija
1130	Parulskis Sigitas	Anapus natūralumo ir meno	Šiaurės Atėnai	2002	Stoma Saulius	Anapus tavęs ir manęs	proza
1131	Parulskis Sigitas	Antipatiškas pašto demonas	Šiaurės Atėnai	2004	Bukowski Charles	Paštas	proza
1132	Parulskis Sigitas	Antkapis jaunystei	Šiaurės Atėnai	2001	Mockus Aivaras	Tušti namai	poezija
1133	Parulskis Sigitas	Antroje mėnulio pusėje – tamsu	Šiaurės Atėnai	2000	Šerelytė Renata	Lėdynmečio žvaigždės	proza
1134	Parulskis Sigitas	Atminties užkariavimas	Šiaurės Atėnai	2000	Kunčinas Jurgis	Kasdien į karą	proza
1135	Parulskis Sigitas	Autoportretas su zylutėm	Šiaurės Atėnai	2005	Marčėnas Aidas	Pasauliai	poezija
1136	Parulskis Sigitas	Beprasmybės apoteozė	Šiaurės Atėnai	2005	Coetzee J. M.	Maiklo K gyvenimas ir laikai	proza
1137	Parulskis Sigitas	Bjok savo artimo meilės	Šiaurės Atėnai	2005	McEwan Ian	Tvartė meilė	proza
1138	Parulskis Sigitas	Dar vienas nuogas karalius	Šiaurės Atėnai	2005	Houellebecq Michael	Elementariosios dalelės	proza
1139	Parulskis Sigitas	Detektyvai – kičas ir kanonas	Šiaurės Atėnai	2001	Grangė Jean-Christophe	Purpurinės upės	proza
1140	Parulskis Sigitas	Dvi M. Kunderos knygos	Šiaurės Atėnai	2001	Kundera Milan	Juokingos meilės; Gyvenimas yra kitur	proza
1141	Parulskis Sigitas	Dviejų knygų skaitymo variantas	Šiaurės Atėnai	2003	Irving John; Kundera Milan	Našlė vieneriems metams; Pokštas	proza
1142	Parulskis Sigitas	Egzistencinės matematikos formulė	Šiaurės Atėnai	2002	Kundera Milan	Lėtumas	proza
1143	Parulskis Sigitas	Elegiškas autentiškumas prarasti	Šiaurės Atėnai	2001	Jakimavičius Liudvikas	Medinė. Wooden	poezija
1144	Parulskis Sigitas	Emigravęs į nelegalią būį	Šiaurės Atėnai	2000	Schulz Bruno	Cinamoninės krautuvės	proza
1145	Parulskis Sigitas	Grožį keliantis šurpas	Šiaurės Atėnai	2001	Walsen Robert	Jakobas fon Guntenas. Plėšikai	proza
1146	Parulskis Sigitas	Improvizacijos teatro ir jo teksto tema	Šiaurės Atėnai	2002	Ivaškevičius Marius	Artimas	drama

1147	Parulskis Sigitas	Iskilusi vaza	Šiaurės Atėnai	2000	Platelis Kornelijus	Atoslūgio juosta	poezija
1148	Parulskis Sigitas	Iššūkis civilizacijai, arba Nepažink savęs	Šiaurės Atėnai	2001	Palahniuk Chuck	Kovos klubas	proza
1149	Parulskis Sigitas	Kalbos antspaudai ir daktiloskopija	Šiaurės Atėnai	2001	Marčėnas Aidas	Dėvėti	poezija
1150	Parulskis Sigitas	Kalbos ir pasaulio griuvėsiai	Šiaurės Atėnai	2004	Beckett Samuel	Molojus	proza
1151	Parulskis Sigitas	Kalėjimas abipus sienų	Šiaurės Atėnai	2001	Almanachas	Laiškai į laisvę: nuteistųjų kūrybos konkursas	proza
1152	Parulskis Sigitas	Keistas laiškų likimas	Šiaurės Atėnai	2001	Janavičius Jurgis	Tada ir mes. Laiškai iš Australijos	proza
1153	Parulskis Sigitas	Kitokio gyvenimo paieškos	Šiaurės Atėnai	2005	Coupland Douglas	Gyvenimas po Dievo	proza
1154	Parulskis Sigitas	Knyga kenotafas	Šiaurės Atėnai	2002	Ivaškevičius Marius	Knyga kenotafas	proza
1155	Parulskis Sigitas	Knyga, pilna supresuoto grožio	Šiaurės Atėnai	2003	Hrabal Bohumil	Pernelyg triukšminga vienatvė	proza
1156	Parulskis Sigitas	Krintančių žodžių gaudytojas	Šiaurės Atėnai	2002	Vėžys Rimas	Krintančių žodžių gaudytojas	poezija
1157	Parulskis Sigitas	Kūryba kaip bandymas atpirkti	Šiaurės Atėnai	2005	McEwan Ian	Atpirkimas	proza
1158	Parulskis Sigitas	Laiškas Gintarui į Arkadiją	Šiaurės Atėnai	2000	Grajauskas Gintaras	Kaulinė dūdelė	poezija
1159	Parulskis Sigitas	Lietuviška muilo opera	Šiaurės Atėnai	2000	Pukelytė Ina	Prancūziškas romanas	proza
1160	Parulskis Sigitas	Liūdesio monstras Ku-117	Šiaurės Atėnai	2000	Kukulas Valdemaras	Aštuoni gėli vakarai	poezija
1161	Parulskis Sigitas	Marionėčių šokiai	Šiaurės Atėnai	2001	Kundera Milan	Atsisveikinimo valsas	proza
1162	Parulskis Sigitas	Mein Kampf baby	Šiaurės Atėnai	2000	Kunčius Herkus	Mano kova bambino	proza
1163	Parulskis Sigitas	Mirties galerija	Šiaurės Atėnai	2000	Mastersas Edgar Lee	Spūn Riverio antologija	poezija
1164	Parulskis Sigitas	Molė ir keturi evangelistai	Šiaurės Atėnai	2000	McEwan Ian	Amsterdamas	proza
1165	Parulskis Sigitas	Nakties viduriuose	Šiaurės Atėnai	2002	Céline Louis-Ferdinand	Kelionė į nakties pakraštį	proza
1166	Parulskis Sigitas	Nauji Juozapo mokymai Lietuvoje ir Europoje	Šiaurės Atėnai	2005	Erlickas Juozas	Prisimynimai	proza
1167	Parulskis Sigitas	Neįmanomas sugrįžimas	Šiaurės Atėnai	2004	Kundera Milan	Nežinomybė	proza
1168	Parulskis Sigitas	Nepakenktų truputis nuodų	Šiaurės Atėnai	2004	Ūjjer Bruno K.	Kol nuodai veikia	poezija
1169	Parulskis Sigitas	Nesižudyk, Veronika	Šiaurės Atėnai	2001	Coelho Paulo	Veronika ryžtasi mirti	proza
1170	Parulskis Sigitas	Neskestanti knyga	Šiaurės Atėnai	2000	Barth John	Plaukiojanti opera	proza
1171	Parulskis Sigitas	Nežadinkit savyje žudiko – gali apbusti	Šiaurės Atėnai	2001	Banville John	Parodymų knyga	proza
1172	Parulskis Sigitas	„Niekio“ dažnai reiškia „neblogai“	Šiaurės Atėnai	2002	Kunčinas Jurgis	„Niekio“ dažnai reiškia „neblogai“	proza
1173	Parulskis Sigitas	Nuostabi sąmonė	Šiaurės Atėnai	2005	Sjón	Tavo akys matė mane	proza
1174	Parulskis Sigitas	Pasensū patirtis	Šiaurės Atėnai	2001	Oe Kenzaburo	Asmeninė patirtis	proza
1175	Parulskis Sigitas	Pasivaikščiojimas su Geda	Šiaurės Atėnai	2001	Geda Sigitas	Sokratas kalbasi su vėju	poezija
1176	Parulskis Sigitas	Pavogtos dvasios antkapis	Šiaurės Atėnai	2001	Krüger Michael	Himelfarbo sugrįžimas	proza
1177	Parulskis Sigitas	Persekiojantys reiškiniai	Šiaurės Atėnai	2005	Gombrowicz Witold	Ferdydurkė	proza
1178	Parulskis Sigitas	Pomirtinis fotografijų gyvenimas	Šiaurės Atėnai	2002	Martinaitis Marcelijus	Pomirtinis fotografijų gyvenimas	poezija
1179	Parulskis Sigitas	Prietemoje	Šiaurės Atėnai	2004	Šerelytė Renata	Vardas tamsoje	proza
1180	Parulskis Sigitas	Romanas fejletonas	Šiaurės Atėnai	2003	Čepaitė Zita	Moters istorija	proza
1181	Parulskis Sigitas	Šiapus ir anapus laiko	Šiaurės Atėnai	2000	Tokarczuk Olga	Praamžiai ir kiti laikai	proza
1182	Parulskis Sigitas	Sidžito P. dienoraštis (vienos dienos kronika)	Šiaurės Atėnai	2001	Fielding Helen	Bridžitos Džouns dienoraštis	proza
1183	Parulskis Sigitas	Šiuolaikinis japoniškas stoicizmas	Šiaurės Atėnai	2004	Murakami Haruki	Avies medžioklė	proza
1184	Parulskis Sigitas	Slaptasis grafomanų farvateris	Šiaurės Atėnai	2003	Sinoue Gilbert	Dienos ir naktys	proza
1185	Parulskis Sigitas	Staćia galva į š...	Šiaurės Atėnai	2004	Murakami Haruki	Dansu dansu dansu	proza

1186	Parulskis Sigitas	Statistiniai vienetai	Metai	2000	Kalinauskas Jonas	Raktų rūdys	poezija
1187	Parulskis Sigitas	Stulpas žodžių dykumoj	Šiaurės Atėnai	2000	Saja Kazys	Stulpininkas	proza
1188	Parulskis Sigitas	Temstantis	Šiaurės Atėnai	2000	Marcinkevičius Justinas	Carmina minor	poezija
1189	Parulskis Sigitas	Turtuoliai vis dar verkia	Šiaurės Atėnai	2000	Roth Philip	Amerikietiška pastorale	proza
1190	Parulskis Sigitas	Uola, kuri juokėsi	Šiaurės Atėnai	2001	Erliskas Juozas	History of Lithuania	poezija/p roza
1191	Parulskis Sigitas	Vidutinio stiprumo angelas	Šiaurės Atėnai	2002	Pilch Jerzy	Stiprusis angelas	proza
1192	Parulskis Sigitas	Vokiečiams įgriso atgailauti	Šiaurės Atėnai	2004	Grass Günter	Krabo žingsniu	proza
1193	Parulskis Sigitas	Žmogus – skausmingas instrumentas	Šiaurės Atėnai	2005	Jelink Elfriede	Pianistė	proza
1194	Parulskis Uola Sigitas	7 mirtinos Herkaus K. nuodėmės	Šiaurės Atėnai	2002	Kučinas Jurgis	Pelenai asilo kanopoje. Smegenų padažas. Ekskursija: Casa matta	proza
1195	Patiomkinas Andrius	Coliukės nekaltybės diržas. <i>In memoriam</i>	Šiaurės Atėnai	2000	Opolskaitė Daina	Drožlės	proza
1196	Paulauskaitė Jolanta	Gyvenimo proza ir pasekmės	Metai	2002	Prancaitytė Daina	Moteris ant kranto	poezija
1197	Paulauskaitė Jolanta	„Iliuziono“ impresijos	Literatūra ir menas	2001	Zingeris Markas	Iliuzionas	proza
1198	Paulauskaitė Jolanta	„Laisvasis mūrininkas“	Metai	2001	Kajokas Donaldas	Mirti reikia rudenį	poezija
1199	Paulauskaitė Jolanta	Literatūrinės asociacijos	Metai	2002	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Gatevės muzikantas	poezija
1200	Paulauskaitė Jolanta	Literatūrinio farso verpetuose	Metai	2003	Kunčius Herkus	Ornamentas	proza
1201	Paulauskaitė Jolanta	Naujos kokybės ženklas	Metai	2002	Ališanka Eugenijus	Iš neparašytų istorijų	proza
1202	Paulauskaitė Jolanta	Netobulas netobulumas	Metai	2001	Skripka Vytautas	Vienas	poezija
1203	Paulauskaitė Jolanta	Noktiurno muzika	Literatūra ir menas	2002	Stulpinas Vytautas	Noktiurno grėsmė	poezija
1204	Paulauskaitė Jolanta	“Strekaza” prieš visuomenę	Literatūra ir menas	2003	Radzevičiūtė Undinė	Strekaza	proza
1205	Paulauskaitė Jolanta	Subtiliai žiauri poetika			Cabral de Melo Neto	Peilis iš ašmenų	
1206	Paulauskas Donatas	Narkašas	Šiaurės Atėnai	2009	Burroughs William S.	Narkašas	proza
1207	Paulauskas Donatas	Perversijos gydymas perversija	Šiaurės Atėnai	2010	Ballard J. G.	Avarija	proza
1208	Paulauskas Donatas	Unikalus skėrių atnosas	Nemunas	2008	Norvilas Gytis	Skėrių pusryčiai	poezija
1209	Paulauskas Donatas	Voratinkliais apsigobusi Jurgita Butkytė	Nemunas	2006	Butkytė Jurgita	Voratinkliais apsigobusios	poezija
1210	Paulauskytė Teresė	Apie gyvenimą ir nelaimingą meilę	Metai	2000	Strielkūnas Jonas	Einu namo	poezija
1211	Paulauskytė Teresė	Apie pasaką, sodą, palėdą ir ne tik	Metai	2002	Strielkūnas Jonas	Praejęs amžius	poezija
1212	Paulauskytė Teresė	Nauja ir sena	Metai	2002	Šerelytė Renata	O ji tepasakė miau	proza
1213	Paulauskytė Teresė	Pradžios pradėtinės, baigmės nebaigtinės	Metai	2004	Braziūnas Vladas	Lėmeilemeilemeile	poezija
1214	Peleckis Mindaugas	JMAS	Literatūra ir menas	2011	Sobeckis Dainius	Homo religiosus	poezija
1215	Peleckis Mindaugas	Tarp sarkazmo ir išminties	Nemunas	2008	Saja Kazys	Niekam nenusileisiu	proza
1216	Peluritytė Audinga	„...tik šitaip čezant šilkui prisiliesi...“	Literatūra ir menas	2000	Kajokas Donaldas	Mirti reikia rudenį	poezija
1217	Peluritytė Audinga	Dioniso sodų pasaulis	Nemunas	2005	Rudžianskas Viktoras	Miesteliai.lt	poezija
1218	Peluritytė Audinga	Įsidiuoti. Dabar	Metai	2003	Juknaitė Vanda	Įsidiuoti. Balsu.	proza
1219	Peluritytė Audinga	Kelionė į amžinąjį pavasarį	Metai	2005	Platelis Kornelijus	Palimpsestai	poezija
1220	Peluritytė Audinga	Marčėnas krentantis	Nemunas	2006	Marčėnas Aidis	Eilinė	poezija
1221	Peluritytė Audinga	Pasaulis ir jo pabaiga be pabaigos pagal Jurgą Ivanauskaitę	Nemunas	2006	Ivanauskaitė Jurga	Miegančių drugelių tvirtovė	proza
1222	Peluritytė Audinga	Penkios tezės vietoj recenzijos apie naująją Jurgos Ivanauskaitės knygą	Šiaurės Atėnai	2003	Ivanauskaitė Jurga	Placebas	proza
1223	Peluritytė Audinga	Poezijos nektaras	Literatūra ir menas	2000	Marcinkevičius Justinas	Poezija / Pirmoji knyga; Poezija / Antroji knyga	poezija

1224	Peluritytė Audinga	Rudeninė Ozyrio išpažintis	Literatūra ir menas	2003	Martinaitis Marcelijus	Tolstantis	poezija
1225	Peluritytė Audinga	Šalutinis poveikis	Nemunas	2008	Tamošaitis Regimantas	Vitaminų pardavėjas	proza
1226	Peluritytė Audinga	Vien gėlės yra išimtingos	Literatūra ir menas	2003	Kajokas Donaldas	Lietaus migla Lu kalne	proza
1227	Peluritytė Audinga	„Vien gėlės yra išimtingos“	Literatūra ir menas	2003	Kajokas Donaldas	Lietaus migla Lu kalne	proza
1228	Perminaitė Jurga	Jungties izotopijos	Metai	2000	Ališanka Eugenijus	Dievakaulis	poezija
1229	Petkevičiūtė Danutė	Knyga apie Barbarą Radvilaitę	Literatūra ir menas	2001	Matusevičiūtė Ona	Kunigaikštystės Barboros auka	proza
1230	Petraitytė Astrida	Ant ko kris vardų išsivadėjimo nuodėmė?	Šiaurės Atėnai	2012	Šlepikas Alvydas	Mano vardas – Marytė	proza
1231	Petraitytė Astrida	Eiti, bet – intravertiškai?	Šiaurės Atėnai	2010	Papievis Valdas	Eiti	proza
1232	Petraitytė Astrida	Gebanti būti	Literatūra ir menas	2010	Adomaitytė Gintarė	Vandenės užrašai	proza
1233	Petraitytė Astrida	Gundantys ir žlugdantys stiklo pilių mirażai	Šiaurės Atėnai	2011	Walls Jeannette	Stiklo pilis	proza
1234	Petraitytė Astrida	Su ožio kanopom, bet sparnuoti...	Šiaurės Atėnai	2010	Musil Robert	Svajokliai	drama
1235	Petraitytė Astrida	Tarsi barokinis gobelenas...	Literatūra ir menas	2009	Sabalaiuskaitė Kristina	Silva rerum	proza
1236	Petrašiūnas Lukrecijus	Dokumentininkas	Šiaurės Atėnai	2001	Mekas Jonas	Žmogus be vietos: nervuoti dienoraščiai	proza
1237	Petrauskaitė Rima	Ar pavykęs debiutas?	Literatūra ir menas	2007	Paklonskaitė Diana	Gilaus melynumo	poezija
1238	Petrauskaitė Rima	Neramiam pasaulyje ramiai tekančios „Vasario upės“	Literatūra ir menas	2007	Ramonas Antanas	Vasario upės	proza
1239	Petrauskas Valdas	Romanas „Divisadero“ – iš toll žiūrėti tuos, kurių netenkama	Literatūra ir menas	2009	Ondaatje Michael	Divisadero	proza
1240	Petrulionytė Justina	Mazochistų džiaugsmui, literatūrinį davatų liūdesiui	Šiaurės Atėnai	2011	Šinkariukas Tomas	Kaip vaikai	proza
1241	Pilipauskaitė Vitalija	Rūko upėse	Metai	2007	Granauskas Romualdas	Rūkas virš slėnių	proza
1242	Piročkinaitė Marta	Apsakymai pagal Ją	Literatūra ir menas	2010	Toleikytė Ieva	Garstyčių namas	proza
1243	Piročkinas Arnoldas	Trilogija apie tragiškiausią Lietuvos laikotarpį	Metai	2010	Eidintas Alfonsas	Aukštai šaltos žvaigždės	proza
1244	Plechavičiūtė Asta	Ar dera įteikti kelionių knyga kaip saldinių dėžutė?	Literatūra ir menas	2007	Normantas Paulius Lai Vėjus	Baltas	proza
1245	Plechavičiūtė Asta	Blogio ašies imperija?	Literatūra ir menas	2006	Jazukevičiūtė Dalia	Imperijos moteris	poezija
1246	Plechavičiūtė Asta	Ne sienakraštis	Literatūra ir menas	2007	Navakas Kęstutis	Iš gyvenimo garstyčių bei krienų	poezija
1247	Plechavičiūtė Asta	Socialinės lyrikos salonas	Literatūra ir menas	2007	Liniauskas Jonas	Voverės ir kitos būtybės	poezija
1248	Plechavičiūtė Asta	Trijų vyno taurių ir silkės uodegos degustavimas	Literatūra ir menas	2006	Navakas Kęstutis	Gero gyvenimo kronikos	proza
1249	Plečkaitis Marius	Eat the kitsch	Šiaurės Atėnai	2010	Žadan Serhij	Anarchy in the UKR	proza
1250	Plečkaitis Marius	Eksperimentai, kurie pasiteisina	Šiaurės Atėnai	2012	Satrapai Marjane	Persepolis	proza
1251	Plečkaitis Marius	Erotizmas mokykloje	Šiaurės Atėnai	2010	Rudokas Tomas Artūnas	Gimnastika visiems	poezija
1252	Plečkaitis Marius	Ir nedelsdamas išgėriau	Šiaurės Atėnai	2011	Jerofejev Venedikt	Maskva – Petuškai	proza
1253	Plečkaitis Marius	Ir vėl Huxley	Šiaurės Atėnai	2012	Huxley Aldous	Beždžionė ir esmė	proza
1254	Plečkaitis Marius	Istorija apie beprotiškąjį Vilį	Šiaurės Atėnai	2012	Normanas Vilis	Beprotnamis	proza
1255	Plečkaitis Marius	Kitos pelės ir kitokios katės	Šiaurės Atėnai	2012	Spiegelman Art	Maus	proza
1256	Plečkaitis Marius	Klampi lenkų proza	Šiaurės Atėnai	2011	Karpowicz Ignacy	Gestai	proza
1257	Plečkaitis Marius	Knygų žiurkės materializacija	Šiaurės Atėnai	2012	Savage Sam	Firminas	proza
1258	Plečkaitis Marius	Kodėl mes svajojame apie avarijas?	Šiaurės Atėnai	2011	Ballard J. G.	Avarija	proza

1259	Plečkaitis Marius	Kokią žinią šįkart atnešė Orwellas?	Šiaurės Atėnai	2010	Orwell George	Katalonijai pagerbti	proza
1260	Plečkaitis Marius	Meistriškai parašytas žmogus	Šiaurės Atėnai	2012	Coetzee J. M.	Lėtas žmogus	proza
1261	Plečkaitis Marius	Pargriovus veršį ant menčių	Šiaurės Atėnai	2011	Ilf Ilja, Petrov Jevgenij	Aukso veršis	proza
1262	Plečkaitis Marius	Pjaustant pirmosios knygos muselę	Šiaurės Atėnai	2011	Tumasonytė Jurga	Dirbtinė muselė	proza
1263	Plečkaitis Marius	Prakeiktoji tauta	Šiaurės Atėnai	2012	Saramago José	Kai Mirtis nusišalina	proza
1264	Plečkaitis Marius	Toliau geriam su Činaskiu	Literatūra ir menas	2010	Bukowski Charles	Faktotumas	proza
1265	Pocevičius Darius	Benediktas Pirmasis	Šiaurės Atėnai	2007	Januševičius Benediktas	0+6	poezija
1266	Pocevičius Darius	Lietuvių poezijos Cage'as	Šiaurės Atėnai	2009	Manvydas Arūnas	Mama, tėtė sužeistas!	poezija
1267	Pocevičius Darius	Nuogas karalius, plikas jo pimpaliukas	Šiaurės Atėnai	2004	Spraunius Arūnas	Letos pliažai saulei	poezija
1268	Pocevičius Darius	Poetai ir tankistai	Literatūra ir menas	2004	Stacevičius Stasys	Luktels ūkujančių bedugnis	poezija
1269	Pocevičius Darius	Revoliucijos nesukelem, užtat pasilinksminom	Šiaurės Atėnai	2010	Cinikas	Tegul klykia sirenos...	poezija
1270	Pocevičius Darius	Sintetinės Daugirdo gegutės per sintetinius ready-made	Šiaurės Atėnai	2009	Daugirdas Romas	Suklijuotos gegutės (ant penklinės tilto)	poezija
1271	Pocevičius Darius	Skaityti. Rašyti	Literatūra ir menas	2003	Navakas Kęstutis	Žaidimas gražiais paviršiais	poezija
1272	Pocevičius Darius	T. A. Rudokas griebiasi siurrealizmo	Šiaurės Atėnai	2010	Rudokas Tomas Arūnas	Pornomūza U2	proza
1273	Pocevičius Darius	Užsikodavęs	Literatūra ir menas	2004	Valionis Artūras	Skrendant nelieka pėdsakų	poezija
1274	Pocius Algirdas	Tikroviškos istorijos	Literatūra ir menas	2001	Kašauskas Raimondas	Devynios senų ir naujų laikų istorijos	proza
1275	Pociūtė Rima	Amerikiečių katinai yra jaukūs ir su nematomais čiuptuvėliais	Šiaurės Atėnai	2002	Pound Ezra	Lustra	poezija
1276	Pociūtė Rima	Emigruoti į vieną svetimą vasarą	Metai	2004	Papievis Valdas	Vienos vasaros emigrantai	proza
1277	Pociūtė Rima	Igyti tai, ko galėtų būti pavydima	Šiaurės Atėnai	2003	Abrutytė Neringa	Neringos M.	poezija
1278	Pociūtė Rima	Leona: liūtės dalis neherojiškoje visuomenėje	Šiaurės Atėnai	2009	Urnevičiūtė Dalia	Leona	proza
1279	Pociūtė Rima	Neuždaryti savo kambario durų	Literatūra ir menas	2010	Černiauskaitė Laura Sintija	Kambarys jazmino krūme	proza
1280	Pociūtė Rima	Postfeministinis postmodernizmas, arba Nuo ko susirgai, tuo ir gydykis	Šiaurės Atėnai	2004	Radvilavičiūtė Giedra	Suplanuotos akimirkos	proza
1281	Pociūtė Rima	Tebeaugantis lietuvių „augimo romanas“	Literatūra ir menas	2009	Černiauskaitė Laura Sintija	Benedikto slenksčiai	proza
1282	Potašenko Irena	Atsargiai, rankraščiai nedega!	Literatūra ir menas	2010	Bulgakovas Michailas	Pono de Moljero gyvenimas	proza
1283	Potašenko Irena	Eduardas Limonovas apie nesėkmę ir sėkmę	Šiaurės Atėnai	2010	Limonov Eduard	Nevykėlio dienoraštis	proza
1284	Potašenko Irena	Egzistencinių paribių Kolumbas	Šiaurės Atėnai	2011	Šalamov Varlam	Kolymos pasakojimai	proza
1285	Potašenko Irena	Mirtininkės dienoraštis	Šiaurės Atėnai	2012	Achmedova Marina	Mirtininkės dienoraštis. Chadiža	proza
1286	Potašenko Irena	Nacionalinių ypatumų Petuškai	Šiaurės Atėnai	2011	Jerofejev Venedikt	Maskva - Petuškai	proza
1287	Potašenko Irena	Paskutinio tremtinio sentimentai „Paskutiniam laisvės sūniui“	Šiaurės Atėnai	2010	Lermontovas Michailas	Paskutinis laisvės sūnus	proza
1288	Potašenko Irena	Pusiausvyros beiškant	Šiaurės Atėnai	2011	Rinktinė	Pusiausvyra: gruzinų, tadžikų, kazachų, baltarusių, rusų apsakymai, novelė ir apysaka	proza
1289	Požėra Kazys	Obuoliai iš Marijos Magdalietės rankų	Nemunas	2004	Šoblinskaitė Violeta	Obuoliai iš meilusių sodo	poezija

1290	Puišytė Aldona Elena	Širdies namų ieškojimas	Nemunas	2004	Ruseckaitė Aldona	Sidabro sodai	proza
1291	Pukertaitė Dovilė	Poezijos paslaptys: tarp žodžių ir eilučių	Nemunas	2011	Burokas Marius	Išmokau nebūti	poezija
1292	Pulokaitė Agnė	Istorijos refleksija Juliano Barneso romane	Literatūra ir menas	2007	Barnes Julian	10 1/2 pasaulio istorijos skyrių	proza
1293	Radavičius Rytis	Anapus anatomijos	Šiaurės Atėnai	2005	Andanazi Federico	Anatomas	proza
1294	Radavičius Rytis	Baltojo Maiko pasaulis	Šiaurės Atėnai	2005	McDonell Nick	Dvylika	proza
1295	Radavičius Rytis	Ežys neturi elegancijos	Šiaurės Atėnai	2012	Barbery Muriel	Ežio elegancija	proza
1296	Radvilavičiūtė Giedra	Įtikinamas neįrodymas	Šiaurės Atėnai	2012	Nabokovas Vladimiras	Žvelk į arlekinus!	proza
1297	Radvilavičiūtė Giedra	Nenorėčiau būti Alfonsas Andriuskevičius	Šiaurės Atėnai	2004	Andriuskevičius Alfonsas	Rašymas dūmais	proza
1298	Raižytė Nijolė	Gėlių mainai	Nemunas	2006	Adomaitytė Gintarė	Gėlių gatvė	proza
1299	Raižytė Nijolė	Gyvenimas kaip teatras	Literatūra ir menas	2000	Zelčiūtė Dovilė	Pagrindinis vaidmuo	poezija
1300	Rakauskaitė Lina	Kaip žirafoj arkliai ieškojau	Nemunas	2012	Navakas Kęstutis; Žinionytė Akvilė	Visi laišškai – žirafos	proza
1301	Raškevičiūtė Jurgita Žana	Paribių novelės	Metai	2007	Šerelytė Renata	Balзамuotojas	proza
1302	Raškevičiūtė Jurgita Žana	Poilsiaujanti poezija	Metai	2006	Norvila Paulius	Septyni metų laikai	poezija
1303	Ratkienė Irena	Kas yra logikos parodija?	Nemunas	2009	Tendzegolskis Aloyzas	Absurdo eilėraščiai	poezija
1304	Recenzentas K.	Apie svarbiausią – paprastai	Nemunas	2006	Ruskich Jevgenij	Vilkolakis	proza
1305	Riebzdaitė Alma	Gamtos ir socialumo aspektai	Šiaurės Atėnai	2004	Kmita Rimantas	Upės matavimas	poezija
1306	Riebzdaitė Alma	Tikėjimo kranto link	Šiaurės Atėnai	2004	Kajokas Donaldas	Mirti reikia rudenį	poezija
1307	Rimkutė Agnė	Paskutinio lenko istorija	Šiaurės Atėnai	2008	Glowacki Janusz	Paskutinis kiemsargis	proza
1308	Rimšas Rimtautas	Mūsų kompiliacijos	Šiaurės Atėnai	2009	Kelionis Aidas	Smėlynų vanduo	proza
1309	ROMP SIG (Rudzevičius Sigitas V. A.)	Apie Humaniką	Šiaurės Atėnai	2002	Rudzevičius Sigitas V. A. (Sig Romp)	Humanics	proza
1310	Rubavičius Vytautas	Kelionė į neten ir atgal	Metai	2000	Ivanauskaitė Jurga	Sapnų nublokšti	proza
1311	Rudokas Tomas Arūnas	Totalus angaro šokis	Metai	2001	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Angaras	proza
1312	Rugienė Agnė	Kasdieninis sielos žydėjimas	Literatūra ir menas	2007	Navickaitė Lina	Pražydingi vėją	poezija
1313	Rupšytė Sigrida	False alarm, arba Netikras gaisras	Metai	2011	Bernotaitė Sandra	Gaisras	proza
1314	Rupšytė Sigrida	„Seniai seniai gyveno...“	Šiaurės Atėnai	2011	Swift Graham	Vandenų žemė	proza
1315	Ruseckaitė Aldona	Atsiprašau autorės – tai mano karma	Nemunas	2005	Ivanauskaitė Jurga	Šokis dykumoje	poezija
1316	Ruseckaitė Aldona	Lyg pasipriešinimas laikui	Literatūra ir menas	2000	Macijauskienė Marija	Lyg visa Lietuva	proza
1317	Rytinės burnelės triumfo valanda	Rytinės burnelės triumfo valanda	Šiaurės Atėnai	2002	Pilch Jerzy	Stiprusis angelas	proza
1318	Sabaitytė Lina	Kelionė laiku	Nemunas	2011	Sabaliauskaitė Kristina	Silva Rerum II	proza
1319	Sakadolskis Romas	Pasisėdėjimas ant istorijos slenkščio	Literatūra ir menas	2009	Sruoginytė Laima Vincė	Lenino gala ant padėklo. Amerikietės studentės dienoraštis, rašytas paskutiniaisiais sovietų sąjungos gyvavimo metais	proza
1320	Sakalauskaitė Eglė	Katinas Temzėje ir nuvilto vaikiškumo istorija	Literatūra ir menas	2008	Anra Aneta	Katinas Temzėje	proza
1321	Sakalauskaitė Eglė	Sutartiniai ženklai	Šiaurės Atėnai	2009	Lyva Algimantas	Gotika	proza
1322	Šapokaitė Vytautė	Ar neprisivilo prisiminimų puodas?	Nemunas	2011	Degėsys Liutauras	Prisiminimų prisiminimai	poezija
1323	Satyro gimimas	Satyro gimimas	Šiaurės Atėnai	2002	Kučinas Jurgis	Grožio niekad negana	proza
1324	Saulėnienė Jovita	Giesmės iš švytinėčio pakrantės	Nemunas	2012	Molytė-Lukauskienė	Baltojo kiro giesmynai	poezija

					Daiva		
1325	Šeina Viktorija	„...dar nulaikančios nuovargį valandos“	Metai	2003	Jonynas Antanas A.	Lapkričio atkrytis	poezija
1326	Šeina Viktorija	„...toks mano dantiraštis“	Metai	2002	Norvilas Gytis	Akmen-skeltės	poezija
1327	Šeina Viktorija	Elegantiškos kronikos	Metai	2005	Navakas Kęstutis	Gero gyvenimo kronikos	proza
1328	Šeina Viktorija	„Graudus lyg blyškiaveidis Arlekinas ilgesys...“	Metai	2003	Molytė-Lukauskienė Daiva	Natiurmortas su gudobelės šaka	poezija
1329	Šeina Viktorija	„Kaip paprastai gyvenu...“	Metai	2004	Kmita Rimantas	Upės matavimas	poezija
1330	Šeina Viktorija	Na pažaiskime, kad...	Metai	2008	Žgrakalytė Agnė	Visa tiesa apie Ališą Meler	poezija
1331	Šeina Viktorija	Naujasis pranašysčių rinkinys	Metai	2003	Almanachas	Ligoninės priimamasis	proza/poezija
1332	Šeina Viktorija	Poezija palei pat gyvenimą	Metai	2003	Kontrimaitė Marytė	Palei pat gyvenimą	poezija
1333	Šeina Viktorija	Ramus poezijos šlamesys	Metai	2002	Stulpinas Vytautas	Noktiurno grėsmė	poezija
1334	Šeina Viktorija	Suplėkęs užantis tarp mirties ir gyvybės	Metai	2008	Stankevičius Rimvydas	Laužiu antspaudą	poezija
1335	Semaškaitė Janina	Į ką gręžiasi praeiksmas	Nemunas	2009	Čepiauskas Vytautas	İrmė	proza
1336	Šeputytė Andra	Žvilgsnis į jūrą iš periferijos	Šiaurės Atėnai	2005	Ivaškevičius Marius	Madagaskaras	drama
1337	Sereikaitė Jolanta	Erdvės galia	Šiaurės Atėnai	2009	Šimkutė Lidija	Mintis ir uola / Thought and rock	poezija
1338	Sereikaitė Jolanta	Erdvių ir vaizduotės sandūroje	Nemunas	2011	Skablauskaitė Jolita	Sado sindromas	proza
1339	Sereikaitė Jolanta	Lengvi atradimai	Nemunas	2010	Broktė Rūta	Delnaklėvė	poezija
1340	Sereikaitė Jolanta	Liūdesio rustika	Literatūra ir menas	2010	Janonė Ineza Juzefa	Su tavimi ir be tavęs	poezija
1341	Sereikaitė Jolanta	Poezijos pradų kontempliacijos	Nemunas	2012	Balbierius Alis	Skaidrumas	poezija
1342	Šerelytė Renata	Amžiaus krizės romanai	Metai	2006	Ivanauskaitė Jurga	Miegančių drugelių tvirtovė	proza
1343	Šerelytė Renata	Ar ironija yra visagalė	Metai	2004	Ivanauskaitė Jurga	Placebas	proza
1344	Šerelytė Renata	Ar keturkojui būtinas diplomai	Šiaurės Atėnai	2005	Raila Eligijus	Atminties kriauklės: Palemono Dračiulos rakštys, eilės ir poringės sulaišotos ir dienos švieson išvilktos dr. Eligijaus Railos	proza
1345	Šerelytė Renata	Ar literatūrai tinka savigny	Metai	2003	Staniulis Tomas	Herbas ir varlės	proza
1346	Šerelytė Renata	Ar nuosaikiame pasaulyje bereikia mąstyti	Šiaurės Atėnai	2007	Szymborska Wislawa	Neprivalomi skaitiniai	proza
1347	Šerelytė Renata	Ar verta bėgti nuo tikrovės?	Metai	2002	Kazlauskaitė Giedrė; Morkūnas Vidas	Sudie, mokykla; Manekeno gimtadienis	proza; proza
1348	Šerelytė Renata	Architektūrinis romanai	Šiaurės Atėnai	2009	Imbrasas Artūras	Laisvės vergai	proza
1349	Šerelytė Renata	Atradimų ritmas	Šiaurės Atėnai	2007	Nadolny Sten	Atrastas lėtumas	proza
1350	Šerelytė Renata	Baumė šiuolaikiniam eretikui	Literatūra ir menas	2005	Grajauskas Gintaras	Erezija	proza
1351	Šerelytė Renata	Beprotybės – sapno paralelė?..	Metai	2007	Kajokas Donaldas	Kazašas	proza
1352	Šerelytė Renata	Būties kodai atminties tamsoje	Metai	2009	Kalinauskaitė Danutė	Niekada nežinai	proza
1353	Šerelytė Renata	Daiktai, kurių nereikia	Metai	2001	Pukelytė Ina	Prancūziškas romanai	proza
1354	Šerelytė Renata	Daugiareikšmiškumo spastuose	Metai	2012	Jakučiūnas Andrius	Lalagė	proza
1355	Šerelytė Renata	Debesis – lietus – žemė	Metai	2010	Kanovičius Grigorijus	Debesis, vardu Lietuva	proza
1356	Šerelytė Renata	Dievo kanceliarėjai trūksta jausmų	Literatūra ir menas	2004	Melnikas Jaroslavas	Rojalio kambarys	proza
1357	Šerelytė Renata	Dvasių ir žmonių pasaulis	Šiaurės Atėnai	2008	Stroud Jonathan	Samarkando amuletas; Golemo akis	proza; proza
1358	Šerelytė Renata	Dvi šiuolaikinės pasakos	Šiaurės Atėnai	2007	Erpenbeck Jenny; Carter Angela	Istorija apie seną vaiką; Stebuklinga	proza; proza

						žaislų krautuvėlė	
1359	Šerelytė Renata	Erdvė, kurioje nepasislėpsi	Metai	2004	Radvilavičiūtė Giedra	Suplanuotos akimirkos	proza
1360	Šerelytė Renata	Geltonos durys	Literatūra ir menas	2002	Blažytė Vaida	Geltona pieva	proza
1361	Šerelytė Renata	Grįžimo paslaptis	Šiaurės Atėnai	2008	Morkūnas Gendrutis	Grįžimo istorija	proza
1362	Šerelytė Renata	Gyvenimas su rūku	Šiaurės Atėnai	2007	Granauskas Romualdas	Rūkas virš slėnių	proza
1363	Šerelytė Renata	Herojaus vienaskaita	Metai	2011	Parulskis Sigitas	Prieš mirtį norisi švelnaus	proza
1364	Šerelytė Renata	Hipnotinės reinkarnacijos	Metai	2005	Venclovas Petras	Susapnuoti gyvenimai	proza
1365	Šerelytė Renata	Iš ugnies – į vėjo pasaulį	Metai	2002	Verba Algirdas	Plaštakės pleška	poezija
1366	Šerelytė Renata	Ištartas	Šiaurės Atėnai	2007	Juknaitė Vanda	Tariamasis tamsos: pokalbiai su vaikais	proza
1367	Šerelytė Renata	Istorija negalima slėgti kopūstų	Literatūra ir menas	2001	Erlickas Juozas	History of Lithuania	poezija
1368	Šerelytė Renata	Istorijos kaukės	Metai	2001	Spurga Saulius	Pasaulio vidurys	proza
1369	Šerelytė Renata	Įtemptas geismo siūlas	Literatūra ir menas	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Artumo jausmas	proza
1370	Šerelytė Renata	Įžeminta transcendencija	Metai	2012	Tumasonytė Jurga	Dirbtinė muselė	proza
1371	Šerelytė Renata	Juoko kilpų pakaruokliai	Metai	2004	Erlickas Juozas	Juozapas. Apreiškimai	poezija/p roza
1372	Šerelytė Renata	Juoko teorija „tikrame“ gyvenime	Šiaurės Atėnai	2011	Lewis Clive Staples	Kipšo laiškai: seno velnio patarimai jaunam velniukui	proza
1373	Šerelytė Renata	Kai feminizmas virsta karu	Literatūra ir menas	2005	Fomina Aleksandra	Nepaprastoji padėtis	proza
1374	Šerelytė Renata	Kas gi tu esi, tėvyne?	Metai	2008	Jakučiūnas Andrius	Tėvyne	proza
1375	Šerelytė Renata	Kas slypi giliausiai	Metai	2003	Granauskas Romualdas	Duburys	proza
1376	Šerelytė Renata	Klausimai idealistui	Šiaurės Atėnai	2006	Aputis Juozas	Maži atsakymai į didelius klausimus	proza
1377	Šerelytė Renata	Labirintas be minotauro	Literatūra ir menas	2003	Spraunius Arūnas	Tylos!	proza
1378	Šerelytė Renata	Lietuviai pasauliniame kontekste	Šiaurės Atėnai	2005	Beresnevičius Gintaras	Pabėgęs dvaras	proza
1379	Šerelytė Renata	Malonė kaip liga ir gydytoja	Šiaurės Atėnai	2007	Sasnauskas Julius	Malonės akrobatika: iš gatvių ir skverelių teologijos	proza
1380	Šerelytė Renata	Marmurinė predestinacija	Šiaurės Atėnai	2006	Černiauskaitė Laura Sintija	Kvėpavimas į marmurą	proza
1381	Šerelytė Renata	Mechaninė amžinybė	Šiaurės Atėnai	2007	Melnikas Jaroslavas	Pasaulio pabaiga	proza
1382	Šerelytė Renata	Mėlynas vienatvės kraujas	Literatūra ir menas	2002	Skablauskaitė Jolita	Kitas kraujas	proza
1383	Šerelytė Renata	Mėnulio pasaulyje	Literatūra ir menas	2006	Skablauskaitė Jolita	Brudenis	proza
1384	Šerelytė Renata	Metafizinės atskirties istorija	Šiaurės Atėnai	2008	Lewis Clive Staples	Toli nuo tylinčios planetos; Perelandra; Klaičioji galybė	proza; proza; proza
1385	Šerelytė Renata	Mezgimo paradoksai	Šiaurės Atėnai	2007	Soból Marek	Moiros	proza
1386	Šerelytė Renata	Mirties ir gyvenimo sankirtos	Metai	2003	Venclovas Petras	Teatinė meilės karalystė	proza
1387	Šerelytė Renata	Mirties kaukės	Šiaurės Atėnai	2008	Akuninas Borisas, Čchartišvillis Grigorijus	Kapinių istorijos 1999-2004: mudviejų pasivaikščiėjimai pasaulio pakraščiais	proza
1388	Šerelytė Renata	Moters paslaptys	Šiaurės Atėnai	2009	Urnevičiūtė Dalia	Leona	proza
1389	Šerelytė Renata	Neatskleista metafora	Šiaurės Atėnai	2011	Zafón. Carlos Ruiz	Vėjo šešėlis	proza
1390	Šerelytė Renata	Nebylus pasaulis	Šiaurės Atėnai	2007	Baltušis Juozas	Skamė apie Juzą	proza
1391	Šerelytė Renata	Nekintantys dydžiai	Literatūra ir menas	2001	Ivanauskaitė Jurga	Sapnų nublokšti	proza
1392	Šerelytė Renata	Nelyginkite moterų	Literatūra ir menas	2003	Raižytė Nijolė	Moterys ir sraigės	proza
1393	Šerelytė Renata	Nesibaigiančios tremties ratas	Literatūra ir menas	2005	Ignatavičius Eugenijus	Obelis katedros aikštelėje	proza

1394	Šerelytė Renata	Nutrūkęs kontaktas su kūno visata	Šiaurės Atėnai	2008	Terakowska Dorota	Belytis	proza
1395	Šerelytė Renata	Padalytas obuolys	Metai	2002	Aleksa Gasparas	Pusė obuolio levai	proza
1396	Šerelytė Renata	Pakely į groteską	Metai	2007	Marcinkevičius Juozas	„...neleisk numirti vasarą...“	proza
1397	Šerelytė Renata	Panikinimo laikas	Šiaurės Atėnai	2006	Klimas Ramūnas	Maskvos laikas	proza
1398	Šerelytė Renata	Paukščio kaulų bokštas	Metai	2004	Kunčinas Jurgis	Pjūti fjūūt! arba Netiesų dvaras	proza
1399	Šerelytė Renata	Pavargusio žodžio ervė	Metai	2005	Granauskas Romualdas	Kenotafas	proza
1400	Šerelytė Renata	Pažeidžiama poeto teritorija	Metai	2011	Melnikas Jaroslavas	Kelias į rojų	proza
1401	Šerelytė Renata	Po vešliais nelaisvės kerais	Metai	2008	Dirgėla Petras	Jauno faraono vynuogynuose	proza
1402	Šerelytė Renata	Pokario varnų nostalgija	Šiaurės Atėnai	2007	Čigriejus Henrikas Algis	Varna braukia ašarą	proza
1403	Šerelytė Renata	Pradų trauka ir atostūmis	Literatūra ir menas	2004	Šoblinskaitė Violeta	Vilkų marti	proza
1404	Šerelytė Renata	Priešistorinė, bet ne urvinė	Metai	2007	Jonuškaitė Birutė	Kregždėlaiškis	proza
1405	Šerelytė Renata	Sąlyginė kalėjimo laisvė	Literatūra ir menas	2004	Saja Kazys	Nebaigtas žmogus	proza
1406	Šerelytė Renata	Sapnų liudijimai	Literatūra ir menas	2007	Gutauskas Leonardas	Sapnų teologija	proza
1407	Šerelytė Renata	Sapnų šalies logika	Metai	2005	Imbrasas Artūras	Klajūnas	proza
1408	Šerelytė Renata	Sergančio kūno kelionė	Šiaurės Atėnai	2007	O'Connor Joseph	Jūros žvaigždė	proza
1409	Šerelytė Renata	Sunku būti vyru	Metai	2005	Parulskis Sigitas	Doriforė	proza
1410	Šerelytė Renata	Susidūrimas su civilizacija	Šiaurės Atėnai	2008	Bieńkowski Dawid	Nieko	proza
1411	Šerelytė Renata	Šypsena, kryptanti į liūdesį	Literatūra ir menas	2003	Vilimaitė Bitė	Papartynų saulė	proza
1412	Šerelytė Renata	Talentas išlikti savimi	Metai	2002	Avyžius Jonas	Ir išmuš tavo valanda	proza
1413	Šerelytė Renata	Tas nuostabusis jausmingumas	Šiaurės Atėnai	2012	Čepaitė Zita	Emigrantės dienoraštis	proza
1414	Šerelytė Renata	Tėvynę mylėti labiau negu moterį	Metai	2006	Mikelinaskas Jonas	Čia ir dabar	proza
1415	Šerelytė Renata	Tūkstantis „romano“ fragmentų	Literatūra ir menas	2001	Mekas Jonas	Žmogus be vietos: nervuoti dienoraščiai	proza
1416	Šerelytė Renata	Tylios pasipriešinimo formos	Metai	2006	Martinaitis Marcelijus	Tylintys tekstai (užrašai ir raudonojo sąsiuvinio)	proza
1417	Šerelytė Renata	Užmiršto žmogaus gyvenimo įrodymai	Šiaurės Atėnai	2006	Mušinskas Danielius	Kalno saugotojas	proza
1418	Šerelytė Renata	„Yra kažkas, ką žino šunys...“	Metai	2011	Granauskas Romualdas	Kai reikės nebebūti: mano draugo gyvenimas ir mirtis	proza
1419	Šerelytė Renata	Žalias pokeris	Metai	2003	Ivaškevičius Marius	Žali	proza
1420	Šerelytė Renata	Žanro pagundos ir nuodėmės	Šiaurės Atėnai	2007	Saja Kazys	Tas, kuris	proza
1421	Šerelytė Renata	Žmogus-žvėris gyvenime ir komiksuose	Šiaurės Atėnai	2008	Picoult Fody	Dešimtas ratas	proza
1422	Šerelytė Irena	Kaip balzamuotojas pasaldina kasdienybę	Literatūra ir menas	2007	Šerelytė Renata	Balzamuotojas	proza
1423	Šerelytė Irena	Žvilgsnis į <i>RoRa</i> pasaulį	Literatūra ir menas	2006	Rastauskas Rolandas	Kitas pasaulis	proza
1424	Šidlauskas Aleksandras	Džiausmo ir skausmo poezija	Metai	2007	Skripka Vytautas Vilimas	Mažoji rinktinė	poezija
1425	Šidlauskas Aleksandras	Kupiškėnė poetė	Literatūra ir menas	2000	Tamošiūnaitė Uršulia	Ailios	poezija
1426	Šidlauskas Aleksandras	Pasakojimas apie vaikų poetą	Literatūra ir menas	2004	Linkevičius Jonas	Su volungėlės plunksna	proza
1427	Šidlauskas Aleksandras	Poetinis žemaičio pasaulis	Nemunas	2004	Jonauskas Stasys	Žolės balsas	poezija
1428	Šidlauskas Marijus	Praėjęs ir nepracinantis	Literatūra ir menas	2002	Strielkūnas Jonas	Praėjęs amžius	poezija
1429	Sigitas & Parulskis	Mirusio asilo ausys	Šiaurės Atėnai	2000	Antologija	Grūto parko lyrika	poezija
1430	Šikšnelis Juozas (Dubrė Raidas)	Černiauskas sapnuoja sliėkus	Literatūra ir menas	2003	Černiauskas Rimantas	Pasakėlės vaikams, vanagams ir sliėkams	proza
1431	Simanaitienė	Iš(at)pirkti eilėraščių	Literatūra ir menas	2008	Rudžianskas	Nuo do iki do	poezija

	Sondra		menas		Viktoras		
1432	Simanaitienė Sondra	Jausmų atminties formos	Nemunas	2011	Zelčiūtė Dovilė	Gastrolės	proza
1433	Simanaitienė Sondra	Kas nespjaudo į dangų, tas negeria su Dievu alaus	Literatūra ir menas	2005	Grajauskas Gintaras	Erezija	proza
1434	Simanaitienė Sondra	Pieno lašas į pasąmonės atmintį	Nemunas	2009	Gaidauskas Egidijus	Pieno punktas	poezija
1435	Simanaitienė Sondra	Žiaurūs ir nekalti M. Valiuko žaidimai	Literatūra ir menas	2004	Valiukas Mindaugas	Vogta vinis	poezija
1436	Šimkūnaitė Grytė	Istorijos iš atminties daugiabučio	Nemunas	2010	Toleikytė Ieva	Garstyčių namas	proza
1437	Šimkus Antanas	Gluminantis gluminančios istorijos perpasakojimas	Šiaurės Atėnai	2010	Saramago José	Evangelija pagal Jėzų Kristų	proza
1438	Šimkus Antanas	Gluminantis gluminančios istorijos perpasakojimas	Šiaurės Atėnai	2010	Saramago José	Evangelija pagal Jėzų Kristų	proza
1439	Šimkus Antanas	Su kuo valgyta kanapė?	Literatūra ir menas	2005	Brownlee Nick	Kanapė	proza
1440	Šimkus Vladas	Eilėraščių džinas	Metai	2000	Jackevičius Jonas	Septyni kartai dviem galvoms	poezija
1441	Simokaitė Unė	Išsikalbėjimai	Literatūra ir menas	2003	Švabaitė Julija	Kur šių naktį nakvosi	poezija
1442	Šimonis Darius	Solo mono scriptum	Literatūra ir menas	2002	Marcinkevičiūtė Birutė	Solo	poezija
1443	Simsonaitė Beatričė	Šmogžmonių slėpynės ir slėpiniai	Nemunas	2006	Poisson Sara (Čergelienė Rasa)	Šmogus	proza
1444	Skaudivilaitė Elena	Artipilnis gaivos „Aušros šotis“	Literatūra ir menas	2006	d'Ercerville Danielė	Aušros šotis	poezija
1445	Skaudivilaitė Elena	Dar šešiasdešimt keturi Jono Juškaičio eilėraščiai	Metai	2010	Juškaitis Jonas	Žemei laibiausiai patinka žmogaus šešėlis	poezija
1446	Skaudivilaitė Elena	Ne tik paukščių regėtoja	Metai	2011	Žilaitytė Joana Danutė	Paukščiai viršum vaivorykštės	proza
1447	Skaudivilaitė Elena	Tyro liūdesio poezija	Metai	2000	Žilaitytė Joana Danutė	Tyliu tavo tylą	poezija
1448	Skaudivilaitė Elena	Viešpatie, nebausk – palaimink...	Literatūra ir menas	2003	Marcinkevičius Justinas	Dienos drobulė	poezija
1449	Skliutauskas Jokūbas	Ar sugebame šiuolaikiškai pažvelgti į praeitį?	Literatūra ir menas	2000	Poška Antanas	Judėjos slėniais ir aukštumomis	proza
1450	Skrebiškytė Jūratė	Apie mūzas ir mažas nuodėmes	Šiaurės Atėnai	2012	Ališkanka Eugenijus	Gatevė tarp dviejų bažnyčių	proza
1451	Skujytė Asta	Atimtos atostogos	Metai	2012	Radzevičiūtė Undinė	Baden Badeno nebus	proza
1452	Skujytė Asta	Emigrantų išgyvenimo vadovėlis, arba <i>Bohemščikų</i> atsakymas <i>auksiniam jaunimui</i>	Metai	2012	Fomina Aleksandra	Mes vakar buvom saloje	proza
1453	Skujytė Asta	Filosofija iš po vaivorykštės	Metai	2012	Balbierius Alis	Vaivorykštė ir neandertalietis	proza
1454	Skujytė Asta	Pasisvečiavus Franburge	Metai	2011	Radzevičiūtė Undinė	Frankburgas	proza
1455	Skujytė Asta	Trumpas pasivaikščiėjimas ant ilgo molo	Metai	2011	Radvilavičiūtė Giedra	Šiąnakt aš miegoju prie sienos	proza
1456	Skunčikaitė Justina	Tai, kas lieka pažeidžiama	Metai	2011	Grajauskas Gintaras	Mažumynai	proza
1457	Skunčikas Romualdas	Už baltų durų – neįmanomos meilės istorija	Metai	2010	Račickas Vytautas	Baltos durys	proza
1458	Šlapkauskaitė Rūta	Literatūrinės pranašystės IPodo kartai	Literatūra ir menas	2007	Coupland Douglas	X karta. Pasakojimai akceleracijos visuomeni	proza
1459	Šlapkauskaitė Rūta	Yanno Martelio „Pi gyvenimas“: lygtis su transcendentiniu ne/žinomuoju	Literatūra ir menas	2006	Martel Yann	Pi gyvenimas	proza
1460	Slavinskaitė Irena	Atskaitos taškai	Nemunas	2007	Mikuta Algimantas	Šeško šokis	poezija
1461	Slavinskaitė Irena	Suskaidytos sulietos prasmės	Nemunas	2007	Ališauskas Arnas	Rentgeno nuotraukų albumas	poezija
1462	Šlekys Jonas	Dvylikos mėnesių	Metai	2003	Alekna Viktoras	Oi, ta Vorkuta	proza

		žiemos šaly					
1463	Šlekys Jonas	Palikimas, bet ar visas?	Metai	2000	Tamošiūnaičia Uršulia	Ailios	poezija
1464	Šlepikas Alvydas	Eilėraščiai tuščiai galvai	Literatūra ir menas	2002	Stankevičius Rimvydas	Randas	poezija
1465	Šlepikas Alvydas	Labai geras almanachas	Literatūra ir menas	2005	Almanachas	Poezijos pavasaris 2005	poezija; proza
1466	Šlepikas Alvydas	Poezija, matematika ir raudos	Literatūra ir menas	2002	Almanachas	Poezijos pavasaris 2002	poezija
1467	Šlepikas Alvydas	Vėjo nublokšti	Literatūra ir menas	2001	Treiny Romualdas	Aktorius Anupro meile	proza
1468	Sluckis Mykolas	Neužsisklendęs nostalgijoj	Šiaurės Atėnai	2004	Barėnas Kazimieras	Apsakymų rinktinė	proza
1469	Sluckis Mykolas	Žemiški ir nežemiški	Šiaurės Atėnai	2005	Carey Peter	Oskaras ir Liusinola	proza
1470	Sobeckis Dainius	Angelų sąjungos pavojai	Nemunas	2006	Peleckis Mindaugas	Nestosių į angelų sąjungą	poezija
1471	Sobeckis Dainius	Baltijoje svečiuojasi kaimynai	Nemunas	2006	Almanachas	Baltija 2005	poezija/p roza
1472	Sobeckis Dainius	De/Konstrukcija	Nemunas	2007	Autorius/Redaktorius (Grigulis Stasys); Grigulis Stasys	Re/Konstrukcija; Pakeliui iš Liliputijos	proza; proza
1473	Sobeckis Dainius	Diavadirbys G. Beresnevičius. Instrukcija Dievui pasidaryti	Nemunas	2006	Beresnevičius Gintaras	Paruzija	proza
1474	Sobeckis Dainius	Dvikalbė poezijos knyga?	Nemunas	2007	Rinktinė	Kitas krantas	poezija
1475	Sobeckis Dainius	Ekumeninio dialogo variklis	Šiaurės Atėnai	2001	de Melo Anthony	Paukščio giesmė	proza
1476	Sobeckis Dainius	Gyvybingos pasakos	Nemunas	2005	Peleckienė Silvija	Sibilės sapnai	poezija
1477	Sobeckis Dainius	Iliuzijos dar nemirė	Šiaurės Atėnai	2004	Clandestinus	Smert iliuzij	proza/drama
1478	Sobeckis Dainius	Kūnas svečiuose	Nemunas	2004	Darulis Egidijus	Svečiuose pas kūną	poezija
1479	Sobeckis Dainius	Kur yra pasaulio centras?	Nemunas	2007	Peleckis Mindaugas	Septyni tiltai pasaulio centre	poezija
1480	Sobeckis Dainius	„nenuoširdžiai Jūsų – Grajauskas“	Nemunas	2005	Grajauskas Gintaras	Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantiems	poezija
1481	Sobeckis Dainius	Nubudęs vienuolis	Literatūra ir menas	2003	Kajokas Donaldas	Dykinėjimai	proza
1482	Sobeckis Dainius	Paskutiniojo teismo banga širdžių mūšyje	Nemunas	2005	Patackas Gintaras	Didysis širdžių mūšis	poezija
1483	Sobeckis Dainius	Šėštasis pojūtis lietuviškai	Šiaurės Atėnai	2002	Sučylaitė Jūratė	Šėštasis pojūtis lietuviškai	proza
1484	Sobeckis Dainius	Žaidimas be taisyklių	Nemunas	2005	Almanachas	Žiemos žodžiai 2004	poezija
1485	Sobeckis Dainius	Žodžių istorija	Šiaurės Atėnai	2003	Peleckis-Kaktavičius Leonas	Žodžių žmonės: esė, pokalbiai, studijos	proza
1486	Šoblinskaitė Aleksa Violeta	„Nevalgyk lavonėlių, Lolita!“	Nemunas	2008	Beresnevičius Gintaras	Nuostabūs Tomo Vagabundo nuotyčiai ir regėjimai	proza
1487	Šoblinskaitė Aleksa Violeta	Pasikartojimai ir paralelės	Nemunas	2007	Vinciūnienė Rita	Sijos	proza
1488	Šoblinskaitė Aleksa Violeta	Paskui mintį, greitesnę už šviesą	Nemunas	2007	Venclovas Petras	Meilės ir mirties menas	proza
1489	Šoblinskaitė Aleksa Violeta	Punktyrais beldžiant į tylą	Nemunas	2007	Labokė Irma	Krituoliai	poezija
1490	Šoblinskaitė Violeta	Pasirodo, ne pelynai kartūs...	Literatūra ir menas	2003	Petraitytė Astrida	Mūsų kantrumo pelynai	proza
1491	Šoblinskaitė Violeta	Teksto ir konteksto grumtynės: laimi skaitytojas?!	Literatūra ir menas	2003	Aleksa Gasparas	Ėriukėlis stiklo ragais	proza
1492	Šoblinskaitė Violeta	Visi ketureiliai, vienas – ne	Nemunas	2005	Liniauskas Jonas	Žolės instinktas	poezija
1493	Speičytė Brigita	Balsas paraštėj	Metai	2005	Karnauskaitė Elena	Iš smilčių	poezija
1494	Speičytė Brigita	Drabužėliais dėvėtai	Metai	2001	Marčėnas Aidas	Dėvėti	poezija
1495	Speičytė Brigita	Grajausko pamokos	Metai	2004	Grajauskas Gintaras	Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantiems	poezija
1496	Speičytė Brigita	Sieloj kaip namie	Metai	2000	Miliauskaitė	Sielos labirintas	poezija

					Nijolė		
1497	Speičytė Brigita	Vaičiūnaitės eilėraščių sidabras	Metai	2001	Vaičiūnaitė Judita	Debesų arka	poezija
1498	Sprindytė Jūratė	Apie plunksnas ir garvežio mašinistą	Literatūra ir menas	2003	Gutauskas Leonardas	Plunksnos. Kazbek	proza
1499	Sprindytė Jūratė	Auksinė gija	Metai	2004	Kondrotas Saulius Tomas	Meilė pagal Juozapą	proza
1500	Sprindytė Jūratė	Aukštojo stiliaus sumuojanti knyga	Metai	2009	Marcinkevičius Justinas	Pažadėtoji žemė	proza
1501	Sprindytė Jūratė	Eiti ar bėgti	Metai	2011	Papievis Valdas	Eiti	proza
1502	Sprindytė Jūratė	Genties pirštas	Literatūra ir menas	2005	Aputis Juozas	Vieškelyje džipai	proza
1503	Sprindytė Jūratė	Iš kur imasi panašumas į Lietuvą?	Nemunas	2010	Martinaitis Marcelijus	Mes gyvenome: biografiniai užrašai	proza
1504	Sprindytė Jūratė	Kitokia esė	Metai	2006	Martinkus Vytautas	Šuns mazgas	proza
1505	Sprindytė Jūratė	Nedrungnas požūris į Donaldo Kajoko „Kazaša“	Literatūra ir menas	2007	Kajokas Donaldas	Kazašas	proza
1506	Sprindytė Jūratė	Neprisitaikymo iššūkis ar prisitaikymo drama?	Metai	2008	Jasukaitytė Vidmantė	Kai mes buvome vilkai	proza
1507	Sprindytė Jūratė	Noveliški portretai	Metai	2012	Girdzijauskaitė Audronė	Nutulę balsai	proza
1508	Sprindytė Jūratė	Pasimatymai	Šiaurės Atėnai	2004	Meras Iechokas	Stotelė vidukelėj	proza
1509	Sprindytė Jūratė	Perlai pakuliniam maišely	Metai	2003	Vilimaitė Bitė	Papartynų saulė	proza
1510	Sprindytė Jūratė	Proza ar traktatas?	Metai	2001	Zaikauskas Valentinas	Pėdsakai baigiasi rojuje	proza
1511	Sprindytė Jūratė	Struktūros žmogus	Metai	2012	Martinkus Vytautas	Dvylika lieptų: kalendorinės novelės	proza
1512	Sprindytė Jūratė	Tremčiai - sapnų ir pasakų kodas	Literatūra ir menas	2007	Gutauskas Leonardas	Sapnų teologija	proza
1513	Sprindytė Jūratė	Ugnispalviai lapiukai	Literatūra ir menas	2003	Juknaitė Vanda	Išsiduosi. Balsu.	proza
1514	Sprindytė Jūratė, Jakonytė Loreta	Tamošaičio vitaminologija	Metai	2008	Tamošaitis Regimantas	Vitaminų parдавėjas	proza
1515	Spurga Saulius	Per Kuršėnų žemės purvą	Literatūra ir menas	2004	Čepulis Apolinaras	Likimo upė	proza
1516	Stacevičius Stasys	„Visadan“ Jotvoje	Literatūra ir menas	2006	Birgelis Sigitas	Visadan esma	poezija
1517	Stankutė Aurelija	Individualizmo šventė Witoldo Gombrowicziaus romane „Transatlantas“	Literatūra ir menas	2010	Gombrowicz Witold	Transatlantas	proza
1518	Stankutė Aurelija	Nušauti negalima te/ikėti	Literatūra ir menas	2009	Žagrakalytė Agnė	Visa tiesa apie Ališą Meler	poezija
1519	Stankutė Aurelija	Poezija kas penkmetį	Literatūra ir menas	2008	Drungytė Erika	Rūkas ir vėjas	poezija
1520	Stankutė Aurelija	Veisiejų metraštininkė be grįžimo plano	Literatūra ir menas	2010	Šarkauskaitė Diana	Medžiai mano tėvai	poezija
1521	Staponaitė Lina	Telaimina jus Dievas, brangus autoriau, vertėjau ir kt.	Šiaurės Atėnai	2012	Vonnegut Kurt	Telaimina jus Dievas, pone Rouzvoteri, arbs Perlai kiaulėms	proza
1522	Steiblytė Kristina	Nei krapų, nei krepo	Šiaurės Atėnai	2012	Beckett Samuel	Teatras	drama
1523	Stražinskaitė Asta	Kvailybės demaskavimas	Nemunas	2009	Pukytė Paulina	Netikras zuikis	proza
1524	Striaukas Eugenijus	Debiutinė branda	Nemunas	2005	Butkytė Jurgita	Voratinklais apsigobusios	poezija
1525	Striaukas Eugenijus	Dviejų romanai	Nemunas	2006	Janušaitis Edmundas; Lideikis Mantas	Nuo Roko iki Abelio	proza
1526	Striaukas Eugenijus	Erudicija dar neatstoja talento	Nemunas	2005	Klimaitė Gabrielė	Liūdnas malonumas	proza
1527	Striaukas Eugenijus	Gimdyti rausvą drambliuką	Nemunas	2007	Gustainis Liudas	Kaip ir anuomet	proza
1528	Striaukas Eugenijus	Paradoksaliai žaismės poezija	Nemunas	2005	Kandratavičius Skaidrius	Metareligija	poezija
1529	Striaukas Eugenijus	Žvaigždėtos kasdienybės atspindžiai	Nemunas	2006	Ivanova Viktorija	Girgždantis žvirgždas	proza
1530	Striogaitė Dalia	Apie tuos, kuriuos teko sutikti	Metai	2000	Macijauskienė Marija	Lyg visa Lietuva	proza
1531	Striogaitė Dalia	Ar susitikome su Kaziu Boruta?	Literatūra ir menas	2005		Susitikimai su Kaziu Boruta	proza

1532	Striogaitė Dalia	Salomėja Nėris ir Petronėlė Orintaitė	Literatūra ir menas	2001	Orintaitė Petronėlė	Ką laumės lėmė. Liepalotų meldynuose	proza
1533	Suchodolskytė Rūta	„108 mėnuliai“	Literatūra ir menas	2010	Ivanauskaitė Jurga	108 Moons. The Selected Poems of Jurga Ivanauskaitė	poezija
1534	Šuopys Rimas	Ne pabaiga	Nemunas	2007	Melnikas Jaroslavas	Pasaulio pabaiga	proza
1535	Survilaitė Janina	Dorybingumas pagal M. Martinaičio biografinius užrašus „Mes gyvenome“	Literatūra ir menas	2010	Martinaitis Marcelijus	Mes gyvenome	proza
1536	Sventickas Valentinas	Apie Neringos k.	Metai	2004	Abrutytė Neringa	Neringos M.	poezija
1537	Sventickas Valentinas	Būtieji, būsimieji	Literatūra ir menas	2008	Marčėnas Aidas	Būtieji kartiniai: apžvalgos, įžvalgos, peržvalgos	poezija
1538	Sventickas Valentinas	Dvylikta	Literatūra ir menas	2004	Strielkūnas Jonas	Ligi dvyliktos	poezija
1539	Sventickas Valentinas	Gramatiko šokiai	Nemunas	2008	Marčėnas Aidas	Šokiai	poezija
1540	Sventickas Valentinas	„Į ateitį, kuri tebūna praeitis“	Literatūra ir menas	2009	Maldonis Alfonsas	Už saulėlydžio	poezija
1541	Sventickas Valentinas	Jeigu poezija yra liga, tai – atkrytis	Literatūra ir menas	2003	Jonynas Antanas A.	Lapkričio atkrytis	poezija
1542	Sventickas Valentinas	Ką moka Daiva Čepauskaitė	Nemunas	2004	Čepauskaitė Daiva	Nereikia tikriausiai būtina	poezija
1543	Sventickas Valentinas	Kapitalistinis realizmas ateina!	Šiaurės Atėnai	2004	Kučėnas Jurgis	Pjūti fjūt! arba Netiesų dvaras	proza
1544	Sventickas Valentinas	Kas išsipildė	Metai	2006	Braziūnas Vladas, Klova Algirdas	Iš naminio audimo dainos	poezija
1545	Sventickas Valentinas	„Knygos esą Dievuliui reikalingos“	Literatūra ir menas	2006	Geda Sigitas	Miegantis Teodendronas: Senieji jotvingių cilėraščiai	poezija
1546	Sventickas Valentinas	O buvo mūsų...	Literatūra ir menas	2005	Patackas Gintaras	Didysis širdžių mūsų	poezija
1547	Sventickas Valentinas	Panegirika epitafijų kūrėjui	Metai	2004	Gutauskas Leonardas	In fine	poezija
1548	Sventickas Valentinas	Rašytojo knygoje tikimasi literatūros	Metai	2001	Erlickas Juozas	History of Lithuania	poezija/p roza
1549	Sventickas Valentinas	Recenzija be pinceto	Literatūra ir menas	2008	Rudžianskas Viktoras	Nuo do iki do	poezija
1550	Sventickas Valentinas	Taigi, jokio atoslūgio	Literatūra ir menas	2001	Platelis Kornelijus	Atoslūgio juosta	poezija
1551	Sventickas Valentinas	Tiesiog graži knyga	Literatūra ir menas	2005	Leonavičius Šarūnas, Marčėnas Aidas	Žmogaus žvaigždė	poezija
1552	Sventickas Valentinas	Tik puolęs lapas mato visą medį	Metai	2003	Daugirdas Romas	Punktyras	poezija
1553	Svetlavičiūtė Gintarė	Cherchez la femme, arba kur dingo Mūza	Nemunas	2010	Parulskis Sigitas	Pagyvenusio vyro pagundos	poezija
1554	Švilpienė Dovilė	Dėl ko mušasi širdys?	Metai	2006	Patackas Gintaras	Didysis širdžių mūsų	poezija
1555	Tamošaitis Regimantas	Bėgančioji su vyrais	Metai	2012	Bončkutė-Petronienė Genovaitė	Neįvykusi terapija	proza
1556	Tamošaitis Regimantas	G. Beresnevičiaus hegemonija	Metai	2003	Beresnevičius Gintaras	Vilkų saulutė	proza
1557	Tamošaitis Regimantas	Išėjusios laimės ieškoti	Metai	2009	Jonuškaitė Birutė	Baltų užtrauktukų tango	proza
1558	Tamošaitis Regimantas	Tamsiojo gyvenimo kronikos	Metai	2006	Čepaitė Zita	Neapšviestas kelio ruožas	proza
1559	Tamošaitis Regimantas	Tuštumos švytėjimas	Metai	2008	Šimkutė Lidija	Mintis ir uola / Thought and rock	poezija
1560	Tamošaitytė Daiva	Vykęs eksperimentas su meile	Šiaurės Atėnai	2006	Jonuškaitė Birutė	Eksperimentas	proza
1561	Tamošiūnaitė Virginija	„Et in Arcadia ego“, arba „pasimatymas prie pašto“	Nemunas	2009	Patackas Gintaras	Išskyrus pasimatymą prie pašto	poezija
1562	Taškauskas Tomas	Atrastas laikas	Literatūra ir menas	2010	Daujotė Viktorija	Balsā ūkūs' / Balsai ūkuose	poezija
1563	Tidikytė Laimutė	Kaligrafiškas Bronės Juškaitės žodis	Literatūra ir menas	2007	Juškaitė Bronė	Išmestniukės priklydėlės	poezija

1564	Tidikytė Laimutė	Negį danguj – kaip žemėj?	Metai	2000	Šerelytė Renata	Ledynmečio žvaigždės	proza
1565	Tidikytė Laimutė	„Žvilgsnininkų“ proza sugrįžta	Literatūra ir menas	2007	Rinktinė	Modernioji lietuvių egzilio proza	proza
1566	Traškevičiūtė Virginija	Paslaptingoji viešnagė	Literatūra ir menas	2010	Young William P.	Trobelė	proza
1567	Trinkūnaitė Šarūnė	...citi koja kojom su gyvenimu...	Metai	2001	Žilinskaitė Vytautė	Kas atsitiko?	proza
1568	Trinkūnaitė Šarūnė	Dramatiškas šiuolaikiškumas	Metai	2001	Saja Kazys	Dramų turgus	drama
1569	Trinkūnaitė Šarūnė	Intelektualas šiuolaikybės apsuptyje	Metai	2001	Kukulas Valdas	Bailiojo drąsa gyventi	proza
1570	Tuliševskaitė Inga	Pasivaikšėjimai po miestų sielas	Literatūra ir menas	2007	Calvino Italo	Nematomi miestai	proza
1571	Tuliševskaitė Inga	Romanas apie romano gyvenimą	Literatūra ir menas	2007	Calvino Italo	Jeigu keleviis žiemos naktį	proza
1572	Tumasaitė Jolanta, Polovkina Judita	Neringos Abrutytės „Neringos M.“ recenzija. Dvi versijos	Literatūra ir menas	2003	Abrutytė Neringa	Neringos M.	poezija
1573	Tumasonytė Jurga	Belaukiant jų pabaigos	Nemunas	2011	Babonas Stasys; Dabrišius Gintautas; Katkus Laurynas	Žuvų gyvenimas šulinyje; Joju vienas; Sklepas ir kitos esė	proza; poezija; proza
1574	Tumasonytė Jurga	Dvasingumas, haliucinogenai ir JMM	Nemunas	2011	Kazragytė Dolorosa; Kajokas Donaldas; Ruseckaitė Aldona	Raudoni sandaliukai; Ežeras ir kiti jį lydintys asmenys; Šešėlis JMM	proza; poezija; proza
1575	Tumasonytė Jurga	Giesmių giesmė pagal trečiąjį	Šiaurės Atėnai	2011	Keleras Julius	Tai tu	poezija
1576	Tumasonytė Jurga	Grafomanija ir liepsnų liežuviai	Šiaurės Atėnai	2010	Bernotaitė Sandra	Gaisras	proza
1577	Tumasonytė Jurga	Inteligentiški pamokslai, Saussure'o ir šviesa tunelio gale	Nemunas	2011	Aleksa Gasparas; Marcinkevičiūtė Tautvyda; Vytautas Kaziela	Žiogas žvirblį medžiojo: pakraščių kasdienybė; Greitaigis Laiko liftas; Užklumpa šviesa	proza; poezija; poezija
1578	Tumasonytė Jurga	Išsivadavimas iš vaikystės	Šiaurės Atėnai	2010	Toleikytė Ieva	Garstyčių namas	proza
1579	Tumasonytė Jurga	Karpiai, mirtis ir arlekinai	Nemunas	2011	Pavel Ota; Saramago José; Nabokovas Vladimiras	Puikiųjų stirmių mirtis / Kaip aš sutikau žuvis; Kai Mirtis nusišalina; Žvelk į arlekinus!	proza; poezija; proza
1580	Tumasonytė Jurga	Made in Lithuania	Šiaurės Atėnai	2010	Morrison James Douglas	Viešpačiai ir Naujosios būtybės	proza
1581	Tumasonytė Jurga	Nepastebimi svetimiesiems	Nemunas	2012	Bukontas Alfonsas	Pirštų atspaudai	poezija
1582	Tumasonytė Jurga	Paaukotų knygų organai	Nemunas	2011	Elmiškis Vidmantas; Puišytė Aldona Elena; Patackas Gintaras	9 užkimusios gerkles; Begaliniam kely; Manęs nebus kai kada	poezija; poezija; poezija
1583	Tumasonytė Jurga	Pasaulis pagal Kajėną	Šiaurės Atėnai	2012		Pasaulis pagal Barą	proza
1584	Tumasonytė Jurga	Pro svetimas akis	Šiaurės Atėnai	2010	Nastaravičius Mindaugas	Dėmėtų akių	poezija
1585	Tumasonytė Jurga	Skrydis virš knygųčių lizdo	Šiaurės Atėnai	2011	Kunčius Herkus; Ivaškevičius Marius	Lietuvis Vilniuje; Mistras	proza; drama
1586	Tumasonytė Jurga	Tautos dvasios atsišaukimas	Šiaurės Atėnai	2011	Šavelis Rimantas	Tadas Blinda	proza
1587	Tūtytė Rita	Tikriausiai būtina	Metai	2005	Čepauskaitė Daiva	Nereikia tikriausiai būtina	poezija
1588	Ūkas Vygandas	Ko man ten citi	Nemunas	2007	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Krakas ir Nėkrakas	proza
1589	Urbonas Mindaugas	La Loba – tradicijų moteris, atsidūrusi globalizacijos taifūno akyje	Literatūra ir menas	2010	Jasukaitytė Vidmantė	La Loba. Kas už nieko	poezija
1590	Urbonas Mindaugas	Milorado Pavičiaus „Chazarų žodyno“ heterogeniškumas	Literatūra ir menas	2010	Pavič Milorad	Chazarų žodynas	proza

1591	Urbonavičiūtė Inga	„Karštos lūpos lipdo sniego senj“	Literatūra ir menas	2004	Striogaitė Enrika	Lyja	poezija
1592	Urbonavičiūtė Inga	Nusigyvenusio arkangelo balsas	Šiaurės Atėnai	2005	Platelis Kornelijus	Palimpsestai	poezija
1593	Urbonavičiūtė Inga	Paslėptoji Donkajoko magija	Literatūra ir menas	2005	Kajokas Donaldas	Karvedys pavargo nugalėti	poezija
1594	Urbonavičiūtė Inga	Stogo ir kupranugario lenktynės	Literatūra ir menas	2004	Veščiuinaite Aldona	Blykstelėjimai šimtmečiui baigiantis ir kiti netikėtumai	poezija
1595	Urbonienė Aistė	G. Dorės biblija ir gyvenimo melas	Literatūra ir menas	2006	Lindgren Torgny	Dorė biblija	proza
1596	Urbonienė Aistė	Islandiška gulbė	Šiaurės Atėnai	2001	Bergsson Guðbergur	Gulbė	proza
1597	Urbutis Benas	Po pilkšvu lietuvišku dangum	Nemunas	2005	Girdzijauskas Vytautas	Tokia moteris – lobis	proza
1598	Utkaitė Irena	Žmogaus metamorfozė - gyvūnų fiziologijos adaptacija	Nemunas	2006	Kunčius Herkus	Gaidžių milžinkapis	proza
1599	Vabuolas Jonas	Elegiškai romantizuota istorija	Nemunas	2004	Kundrotas Juozas	Sakmė apie knygnešį	proza
1600	Vabuolas Jonas	Istorinis panoramiškumas	Nemunas	2011	Volertas Vytautas	Varniukai	proza
1601	Vabuolas Jonas	Kauno rašytojų proza: trys praėjusių metų įspūdžiai	Nemunas	2012	Kalvaitis Vladas; Šinkariukas Tomas; Gimberis Jurgis	Sustiprinto režimo barakas; Kaip vaikai; Yra papildomų sąlygų	proza; proza; proza
1602	Vabuolas Jonas	Mergaitė, žaidžianti „namus“	Nemunas	2011	Šoblinskaitė-Aleksa Violeta	Truputis lauktuvių; rašiniai; Truputis lauktuvių; rašiniai. Antroji knyga	proza
1603	Vabuolas Jonas	Pažadintos sąžinės vaizdiniai	Nemunas	2009	Kalvaitis Vladas	Volungė; Svečias iš Magadano	proza; proza
1604	Vabuolas Jonas	Vaiko žvilgsnis pro Dievo langą	Nemunas	2006	Šlepikas Alvydas	Lietaus dievas	proza
1605	Vaičiūnaitė Judita	Sonetų ir žvaigždžių vainikai	Metai	2000	Baltuškevičius Vladas	Proregiai	poezija
1606	Vaitkevičiūtė Eugenija	„... Panai šukuodavo mano kaltūnus“	Nemunas	2006	Valantinaitė Indrė	Žuvim ir lelijom	poezija
1607	Vaitkevičiūtė Eugenija	„...kad menas įkvepia gyvent tikrovę mus“	Literatūra ir menas	2006	Marcinkevičiūtė Tautvyda	Dėkovo už alyvas	poezija
1608	Vaitkevičiūtė Eugenija	Apie dermę, aidus ir sąskambius	Literatūra ir menas	2006	Puišytė Aldona Elena	Palaimink žodį ir aidą	poezija
1609	Vaitkevičiūtė Eugenija	Apie Fabricijų, ažuolus ir meilę	Nemunas	2006	Aleksa Gasparas	Fabricijus sprogdina arklus	proza
1610	Vaitkevičiūtė Eugenija	Apie meną, laiką ir mus	Literatūra ir menas	2008	Venclovas Petras	Meilės ir mirties menas	proza
1611	Vaitkevičiūtė Eugenija	Apie neigimo simptomus ir drąsą	Metai	2006	Ivanova Viktorija	Girgždantis žvirgždas	proza
1612	Vaitkevičiūtė Eugenija	„Apsisiautę savos asmenybių lietaipalčiais stovėsime...“	Nemunas	2005	Parland Henry	Pavasaris Kaune	poezija
1613	Vaitkevičiūtė Eugenija	Atitokti žydint debesims	Literatūra ir menas	2003	Braziūnas Vladas	Lėmeilėmeilėmeilė	poezija
1614	Vaitkevičiūtė Eugenija	Brandžios būties akimirksnis	Literatūra ir menas	2001	Bložė Vytautas P.	Tuštuma	poezija
1615	Vaitkevičiūtė Eugenija	Dovanota pasaulio tema	Nemunas	2004	Janušaitis Edmundas	Ekvinokcija	poezija
1616	Vaitkevičiūtė Eugenija	Dulsvo rudens aptaisuos	Nemunas	2009	Teišerskytė Dalia	Atodūsiai	poezija
1617	Vaitkevičiūtė Eugenija	Dūmų sutverta kalba	Literatūra ir menas	2003	Zdanys Jonas	Dūmų stulpai	poezija
1618	Vaitkevičiūtė Eugenija	Eilėraščių nertos erdvės	Nemunas	2004	Striogaitė Enrika	Lyja	poezija
1619	Vaitkevičiūtė Eugenija	„Gyvenimas yra gyvenimas...“	Nemunas	2006	Macijauskienė Marija	Magnolija prie kelio	proza
1620	Vaitkevičiūtė Eugenija	„Ir kalbasi jie apie visokius dalykus...“	Literatūra ir menas	2007	Bleizgys Gintaras	Žiema, rudo, vasara	poezija
1621	Vaitkevičiūtė Eugenija	J. Mekas – trumpai apie pasaulį	Literatūra ir menas	2002	Mekas Jonas	Poezija	poezija
1622	Vaitkevičiūtė Eugenija	Kas už durų?	Literatūra ir menas	2009	Šerelytė Renata	Mėlynbarzdžio vaikai	proza
1623	Vaitkevičiūtė Eugenija	Katės ir angelo takais	Literatūra ir menas	2002	Šerelytė Renata	O ji tepasakė miau	proza
1624	Vaitkevičiūtė	Linksmų lemūrų akimis:	Literatūra ir menas	2008	Melnikas	Labai keistas	proza

	Eugenija	„Labai keisto namo“ filosofija	menas		Jaroslavas	namas	
1625	Vaitkevičiūtė Eugenija	„Norėčiau sniego“	Metai	2008	Rudzianskas Viktoras	Nuo do iki do	poezija
1626	Vaitkevičiūtė Eugenija	Nuo vandens iki vandens	Literatūra ir menas	2003	Janonytė Ineza	Vandens delionė	poezija
1627	Vaitkevičiūtė Eugenija	Poetiško laiko vardu	Literatūra ir menas	2005	Baltakis Algimantas	Žvirblių žiemavietė	poezija
1628	Vaitkevičiūtė Eugenija	Poezijos liepų šešėliuose	Metai	2009	Macijauskienė Marija	Liepų šešėlius	poezija
1629	Vaitkevičiūtė Eugenija	Prakalbinta Klio	Metai	2007	Marčėnas Rimantas	Karūnos spindesio apakinti	proza
1630	Vaitkevičiūtė Eugenija	Šiapus vakarėjančio laiko	Literatūra ir menas	2003	Liniauskienė Bronė	Ant vakaro kranto	poezija
1631	Vaitkevičiūtė Eugenija	Šilko girdėjimas	Literatūra ir menas	2004	Janušaitis Edmundas	Zondas	poezija
1632	Vaitkevičiūtė Eugenija	Škaidrus esmės švytėjimas	Literatūra ir menas	2003	Navakas Kęstutis	Žaidimas gražiais paviršiais	poezija
1633	Vaitkevičiūtė Eugenija	Skyrybos: literatūrinės, istorinės, egzistencinės...	Literatūra ir menas	2008	Šoblinskaitė-Aleksa Violeta	Skyrybų kambariai	proza
1634	Vaitkevičiūtė Eugenija	Tad juokis, o broli...	Nemunas	2006	Gimberis Jurgis	Meilė ir kiti fundamentalieji mokslai	proza
1635	Vaitkevičiūtė Eugenija	ūlr kiekvienas gal esame žvilgsnis...“	Literatūra ir menas	2007	Grybauskas Almis	Apžvalgos spiralė	poezija
1636	Vaitkevičiūtė Eugenija	ūleigū įkvepiu – manęs begalybė“	Literatūra ir menas	2002	Jakimavičius Liudvikas	Medinė. Wooden	poezija
1637	Vaitkevičiūtė Eugenija	Vaizdu, tikroviška, nesaldinta	Literatūra ir menas	2001	Šimulynas Šarūnas	Rugiuose prie obelių	proza
1638	Vaitkevičiūtė Eugenija	„Virpėjimas stygų klavišų kūno...“	Nemunas	2006	Gruszka-Zych Barbara	Miegu su tavim po oda	poezija
1639	Vaitkevičiūtė Viktorija	Iš tekstų, pavirtusių knyga	Metai	2005	Baliukonė Ona	Ant sapnų tilto	proza
1640	Vaitkevičiūtė Viktorija	Nenuobodūs pasiskaitymai intelektualams	Metai	2003	Petraitytė Astrida	Mūsų kantrumo pelynai	proza
1641	Vaitonytė Gintarė	Dūžtantys prisiminimai	Literatūra ir menas	2011	Parland Henry	Sudužo	proza
1642	Valionis Arvydas	Artumo pojūtis	Metai	2012	Morkūnas Gendrutis	Puodukas kefyro ant palangės	proza
1643	Valionis Arvydas	Grįžimas į nepaprastą laiką	Metai	2004	Tapinas Laimonas	Prarasto laiko nebūna	proza
1644	Valionis Arvydas	„umpapa umpapa... pas leišius“	Nemunas	2005	Skujeniekis Knuts	Aš esu toli viešėjęs / Es pabijau tūlos ciemos	poezija
1645	Valionis Arvydas	Vigilijos Miestui ir valstybei	Metai	2011	Juozaitis Arvydas	Ryga - niekieno civilizacija	proza
1646	Vanagaitė Gitana	Įsipareigojusi savajam laikui	Šiaurės Atėnai	2003	Juknaitė Vanda	Išsiduosi. Balsu.	proza
1647	Vanagaitė Gitana	Nelietuviškas lietuvis gyvenimas	Literatūra ir menas	2000	Juodvalkė Eglė	Cukraus kalnas, arba Lietuvis cukrinių nuotykių Amerikoje ir kitose egzotiškose šalyse	proza
1648	Vanagaitė Gitana	Sunkiai narpiojamas „Šuns mazgas“	Šiaurės Atėnai	2006	Martinkus Vytautas	Šuns mazgas	proza
1649	Vaseris Algirdas	Kuždesiai	Literatūra ir menas	2006	Daujotė Viktorija	Perrašai	poezija
1650	Vedrickaitė Imelda	„Būk savo vietoj, šelstantis šiaurietis“	Metai	2007	Kasparavičius Ramūnas	Visų gražiausia	proza
1651	Vedrickaitė Imelda	„Iš toli ir arti“ – iš Australijos ir iš Lenkijos	Literatūra ir menas	2003	Birgelis Sigitas, Šimkutė Lidija	Iš toli ir arti	poezija
1652	Vedrickaitė Imelda	„Rašymas kaip terapija – „Blogis yra banalus“	Literatūra ir menas	2007	Mušinskas Danielius	Kalno saugotojas	proza
1653	Vedrickaitė Imelda	„Skėrių pusryčiai ir žibučių vakarienė“	Literatūra ir menas	2007	Norvilas Gytis	Skėrių pusryčiai	poezija
1654	Vedrickaitė Imelda	Vieta ir tapatumas Jono Meko dienoraščiuose	Metai	2001	Mekas Jonas	Žmogus be vietos	proza
1655	Venčkauskaitė Gerda	Arlekinas mano draugas	Šiaurės Atėnai	2012	Nabokovas Vladimiras	Žvelk į arlekinus!	proza
1656	Venčkauskaitė Gerda	Kauliuko kelionė	Šiaurės Atėnai	2011	Stankevičius Rimvydas	Patys paprasčiausi burtazodžiai: poetinės apeigos	poezija

1657	Venčkauskaitė Gerda	Skrynios paslaptytys lietuviškai	Šiaurės Atėnai	2011	Pessoa Fernando	Poezijos rinktinė	poezija
1658	Venclovas Petras	Kas eina po mūsų?	Metai	2006	Almanachas	Kauno jaunieji. II knyga	proza
1659	Venclovas Petras	Kuisių burtininkė	Nemunas	2004	Skablauskaitė Jolita	Septyniadangė erdvė	proza
1660	Venclovas Petras	Paprastoji padėtis	Nemunas	2004	Fomina Aleksandra	Nepaprastoji padėtis	proza
1661	Venclovas Petras	Paraepopėjinė dykra	Nemunas	2004	Kundrotas Robertas, Lyva Algimantas	Liepsnojanti tuštuma	proza
1662	Venclovas Petras	Posūkis į šių dienų tikrovę	Nemunas	2005	Zingeris Markas	Sezonas su šokėja	proza
1663	Venclovas Petras	Sakmė apie Juozą	Nemunas	2005	Četrauskas Teodoras	Tarsi gyventa	proza
1664	Venclovas Petras	Spintelė su aštuoniais stalčiukais	Nemunas	2004	Melnikas Jaroslavas	Rojalio kambarys	proza
1665	Venclovas Petras	Su Anykščių ženklų	Nemunas	2004	Vanagas Rimantas	Atminties variantai; Žmonės mylėjo žmones	proza
1666	Venclovas Petras	Tarp novelės ir esė	Metai	2005	Klimaitė Gabrielė	Liūdnas malonumas	proza
1667	Venclovas Petras	Tikrumo paieškos	Nemunas	2010	Navickaitė Lina	Saulėgrįža	proza
1668	Venclovas Petras	Žodinis paminklas pokario inteligentams	Nemunas	2005	Granauskas Romualdas	Kenotafas	proza
1669	Venislovaite Aurima	Veidu į saulę	Nemunas	2010	Navickaitė Lina	Saulėgrįža	proza
1670	Veverskytė Aistė	Romualdo Granausko „Duburyš“: rupi prozos duona	Nemunas	2004	Granauskas Romualdas	Duburyš	proza
1671	Vidžiūnas Arvydas	„Juokingos moters agapė“: perlai iš jūržolių	Nemunas	2012	Jastramskienė Loreta	Juokingos moters agapė	proza
1672	Vilimaitė Skaistė	Pasitikėjimas dievo gailestingumu	Literatūra ir menas	2005	Meras Iechaokas	Stotelė vidukeleį	proza
1673	Vilimaitė Skaistė	Pragiedrulis	Literatūra ir menas	2010	Mažeikaitė Zlita	tenoriū būti	poezija
1674	Vilkaitis Aidas	Ar bučiuos Judas Lietuvos skaitytojus?	Literatūra ir menas	2000	El Avenas Darius	Antrasis Judo pabučiavimas	proza
1675	Vinciūnienė Rita	Daugiau visybės...	Nemunas	2005	Puišytė Aldona Elena	Įsiklausyti	poezija
1676	Vinciūnienė Rita	Koncertuoja Rimantas Klusas	Nemunas	2007	Klusas Rimantas	Koncertas vargonams ir armonikai	poezija
1677	Vinciūnienė Rita	Laikinai? Amžinai?	Literatūra ir menas	2003	Ruseckaitė Aldona	Laikinai amžinai	poezija
1678	Vinciūnienė Rita	STOČIŲ anatomija	Nemunas	2007	Zelčiūtė Dovilė; Aleksandravičius Algimantas	Stotys	poezija
1679	Virbickaitė Aistė Paulina	Apie <i>durnius</i> , genijus ir gyvenimą	Šiaurės Atėnai	2011	Zappa Frank	Tikroji Franko Zappos knyga	proza
1680	Visockaitė Emilija	Buržujiškos svajonės	Šiaurės Atėnai	2011	Grušaitė Gabija	Neišsipildymas	proza
1681	Visockaitė Emilija	Buržujiškos svajonės	Šiaurės Atėnai	2011	Normanas Vilis	Pavojingas protas	proza
1682	Visockaitė Emilija	Didieji patrioto lūkesčiai, arba Kritika ir apologija	Šiaurės Atėnai	2011	Fomina Aleksandra; Sabaliauskaitė Kristina	Mes vakar buvom saloje; Silva Rerum II	proza; proza
1683	Visockaitė Emilija	Ilgų nuotolių bėgimas	Literatūra ir menas	2010	Petrošius Donatas	Aoristas	poezija
1684	Visockaitė Emilija	Imk ir gyvenk	Šiaurės Atėnai	2011	Bleizgys Gintaras	Estafetė	proza
1685	Visockaitė Emilija	Münchhausen atostogos	Šiaurės Atėnai	2010	Parulskis Sigitas	Vėjas mano akys	proza
1686	Visockaitė Emilija	Vištos ir deimantiukai	Šiaurės Atėnai	2011	Askinytė Rasa; Rinktinė	Lengviausias; Ar turi alibi?	proza; proza
1687	Višomirskytė Vijaolė	Kutenanti nežinia Danutės Kalinauskaitės apsakymuose	Literatūra ir menas	2009	Kalinauskaitė Danutė	Niekada nežinai	proza
1688	Višomirskytė Vijaolė	Poezijos stotelėje stabtelėjus, arba byrančio deimantų rožančiaus šokis	Nemunas	2007	Zelčiūtė Dovilė; Aleksandravičius Algimantas	Stotys	poezija
1689	Visvydas Pranas	Dinozaurai bidi barikadose	Literatūra ir menas	2009	Daugirdas Romas	Suklijuotos gegutės	poezija
1690	Visvydas Pranas	Dutūkstantųjų staigmena	Literatūra ir menas	2000	Almanachas	Poezijos pavasaris 2000	poezija
1691	Visvydas Pranas	Galima smagiai traiskyti prasmę	Literatūra ir menas	2005	Daugirdas Romas	Trys metrai už niekad	poezija

1692	Visvydas Pranas	Galvos raikymui skirtos mintys	Literatūra ir menas	2003	Andrius Žilvinas	Bildungas	poezija/p roza
1693	Visvydas Pranas	Giliau nei muzika ir dar kai kas	Literatūra ir menas	2006	Daujotė Viktorija	Perrašai	poezija
1694	Visvydas Pranas	Intelektualių moterų numylėtinis	Literatūra ir menas	2005	Kajokas Donaldas	Karvedys pavargo nugalėti	poezija
1695	Visvydas Pranas	Ispūdinga dviejų žanrų knyga	Literatūra ir menas	2011	Palevičius Arvydas, Patackas Gintaras	Širdies aikštėj jų kenotafas	poezija
1696	Visvydas Pranas	Ją palydėjo ir Persefonė	Literatūra ir menas	2007	Ivanauskaitė Jurga	Odė džiaugsmui	poezija
1697	Visvydas Pranas	Lietuviškai prakalbinti W. Shakespeare'o sonetai	Literatūra ir menas	2012	Shakespeare William	Sonetai	poezija
1698	Visvydas Pranas	Literatūriniai pasimatymai prie pašto	Literatūra ir menas	2010	Patackas Gintaras	Išskyrus pasimatymą prie pašto	poezija
1699	Visvydas Pranas	Poezija iš įvairių pastraipų	Šiaurės Atėnai	2004	Geda Sigitas	Po aštuoniolikos metų: atsisveikinimas su Jabaniškėmis	poezija
1700	Visvydas Pranas	Saulėto "šaldytuvo" kaimynijoje	Literatūra ir menas	2002	Ališanka Eugenijus	Iš neparašytų istorijų	poezija
1701	Visvydas Pranas	Sėdėjau ant žalio metalinio suolo	Literatūra ir menas	2006	Ališanka Eugenijus	Exemplum	poezija
1702	Visvydas Pranas	Tiesiai prie Ramiojo vandenyno	Literatūra ir menas	2001	Almanachas	Poezijos pavasaris 2001	poezija
1703	Visvydas Pranas	Žaidimai su kvailybės impilu	Literatūra ir menas	2011	Daugirdas Romas	Mėnulio dezertyrui	poezija
1704	Volodkevičiūtė Eligija	Šuo Džimas ir kiti	Literatūra ir menas	2000	Liegutė Emilija	Šuo Džimas - geras	proza
1705	Voverienė Ona	Sugrįžimai	Nemunas	2010	Vaitkevičius Vladas	Šešėly krintančios žvaigždės	poezija
1706	Zabielaitė Dalia	Akademinio gyvenimo užkulisiai	Šiaurės Atėnai	2012	Lodge David	Mintijimai...	proza
1707	Zabielaitė Dalia	Apie apmaudo kilnumą	Šiaurės Atėnai	2010	Roth Philip	Apmaudas	proza
1708	Zabielaitė Dalia	Apie dūrius į laiko dvasią	Šiaurės Atėnai	2010	Barbery Muriel	Ežio elegancija	proza
1709	Zabielaitė Dalia	Apie istorijos ir gyvenimo „kodel?“(Šiaurės Atėnai	2010	Swift Graham	Vandenų žemė	proza
1710	Zabielaitė Dalia	Apie kitiškumo lemį	Šiaurės Atėnai	2010	Paasilinna Arto	Kaukiantis malnininkas	proza
1711	Zabielaitė Dalia	Apie seksualinį ir geografinį nomadiškumą	Šiaurės Atėnai	2010	Ulickaja Liudmila	Medėja ir jos vaikai	proza
1712	Zabielaitė Dalia	Apie žaidimą tamsos paribuose	Šiaurės Atėnai	2010	Fagerholm Monika	Amerikietė mergaitė	proza
1713	Zabielaitė Dalia	Audrų amžiuje	Šiaurės Atėnai	2011	Némirovsky Irėnė	Prancūziška siuita	proza
1714	Zabielaitė Dalia	Balkaniškos tikrovės magija	Šiaurės Atėnai	2012	Obreht Tėa	Tigro žmona	proza
1715	Zabielaitė Dalia	Be literatūrinės didybės	Šiaurės Atėnai	2010	Busfield Andrea	Gimę šešėliuose	proza
1716	Zabielaitė Dalia	Epochos perlukai ir šurpuliukai	Šiaurės Atėnai	2010	Goll Claire	Vaikantis vėją	proza
1717	Zabielaitė Dalia	Gelmės atodangų link	Šiaurės Atėnai	2010	Orheil Hanns-Josef	Troškimas meilės	proza
1718	Zabielaitė Dalia	Gyvenimo ir meno trauka	Šiaurės Atėnai	2011	Barnes Julian	Flobero papūga	proza
1719	Zabielaitė Dalia	Idealo ilgesys	Šiaurės Atėnai	2011	Lebert Benjamin	Pelikanų skrydis	proza
1720	Zabielaitė Dalia	Itališkos tikrovės magija	Šiaurės Atėnai	2010	Riccarelli Ugo	Tobulas skausmas	proza
1721	Zabielaitė Dalia	Kankinantį ir išlaisvinanti atmintis	Šiaurės Atėnai	2011	Sebald W. G.	Išėiviai	proza
1722	Zabielaitė Dalia	Kilstelėjus persiškos kraistės kraštelį	Šiaurės Atėnai	2011	Abdolah Kader	Mano tėvo užrašų knygelė	proza
1723	Zabielaitė Dalia	Kunkuliuojanti metropolio modernybė	Šiaurės Atėnai	2012	Dos Passos John	Manhatano stotis	proza
1724	Zabielaitė Dalia	Kūno ir sąmonės filosofijėlės pagal Murakami	Šiaurės Atėnai	2012	Murakami Haruki	Ką aš kalbu, kai kalbu apie bėgimą	proza
1725	Zabielaitė Dalia	Maroko gyvenimo ir kultūros mozaika	Šiaurės Atėnai	2011	Shah Tahir	Tūkstančio ir vienos nakties šalyje: kelionė pas Maroko pasakotojus	proza
1726	Zabielaitė Dalia	Minties adatėlių grožis	Šiaurės Atėnai	2011	Waugh Evelyn	Sugrįžimas į Braidshedą	proza
1727	Zabielaitė Dalia	Ne tik žodžių gausybės	Šiaurės Atėnai	2010	Pamuk Orhan	Nekaltybės	proza

		kolekcija				muziejus	
1728	Zabielaitė Dalia	Ne tim žodžių gausybės kolekcija	Šiaurės Atėnai	2010	Pamuk Orhan	Nekaltybės muziejus	proza
1729	Zabielaitė Dalia	Neatvirukinė egzotika	Šiaurės Atėnai	2010	Appanah Nathacha	Paskutinis brolis	proza
1730	Zabielaitė Dalia	Niekio bedugnės ir būties aukštumos	Šiaurės Atėnai	2010	Mulisch Harry	Zygfřidas: juodoji idilė	proza
1731	Zabielaitė Dalia	Pasaulis kvailybę reginčia akimi	Literatūra ir menas	2006	Boxsel van Matthijs	Kvailybės enciklopedija	proza
1732	Zabielaitė Dalia	Pelenų romanas	Šiaurės Atėnai	2010	Gospodinov Georgi	Natūralus romanas	proza
1733	Zabielaitė Dalia	Per istoriją į žmogaus sielą	Šiaurės Atėnai	2010	Claudel Philippe	Pilkosios sielos	proza
1734	Zabielaitė Dalia	Senosios prabangos likučiai	Šiaurės Atėnai	2010	Dehnel Jacek	Lialė	proza
1735	Zabielaitė Dalia	Sovietmetis skaudžių prisiminių šukėse	Šiaurės Atėnai	2012	Makine Andrei	Trumpų amžinų meilių knyga	proza
1736	Zabielaitė Dalia	Štai kas buvo gražiausia	Šiaurės Atėnai	2012	Pavel Ota	Puikiųjų stirinų mirtis / Kaip aš sutikau žuvis	proza
1737	Zabielaitė Dalia	Tapatybės labirintuos	Šiaurės Atėnai	2011	Shafak Elif	Stambulo pavainikė	proza
1738	Zabielaitė Dalia	Vakarietiško vaisiaus ragavimas raudonojoje Kinijoje	Šiaurės Atėnai	2011	Jin Ha	Laukimas	proza
1739	Zabielaitė Dalia	XX amžiaus tamsumos	Šiaurės Atėnai	2011	Müller Herta	Amo sūpuoklės	proza
1740	Zabielaitė Dalia	Žvilgsnis į šimtmetį pro automobilio langą	Šiaurės Atėnai	2012	Huelle Pawel	Mercedes-Benz. Iš laišku Hrabalui	proza
1741	Zaborskaitė Vanda	Vilniaus legendos kitaip	Literatūra ir menas	2005	Gustaitė Genovaitė, Leonavičius Bronius	Vilniaus legendos	proza
1742	Žagrakalytė Agnė	Ak, Eluard'as	Literatūra ir menas	2009	Eluard Paul	Pasaulis - vienvė	poezija
1743	Žagrakalytė Agnė	Bobinčius	Literatūra ir menas	2009	Černiauskaitė Laura Sintija; Marcinkevičiūtė Tautvyda	Benedikto slenksčiai; K. E. Lionė	proza; poezija
1744	Žagrakalytė Agnė	Bobinčius	Literatūra ir menas	2009	Kazlauskaitė Giedrė	Heterų dainos; Miegantys sufleriai	poezija
1745	Žagrakalytė Agnė	Formalumai	Literatūra ir menas	2009	Balbierius Alis	Formų knyga	poezija
1746	Žagrakalytė Agnė	Gyvenimiški lūžiai ir literatūrinės nuolaužos	Literatūra ir menas	2009	Monroe Mary Alice	Knygų klubas	proza
1747	Žagrakalytė Agnė	Naujas Bildungas ir naujas Balbierius	Literatūra ir menas	2009	Balbierius Alis	Bal Onirique; Formų knyga	poezija
1748	Žagrakalytė Agnė	Niekados!	Literatūra ir menas	2009	Grochola Katarzyna	Niekados!	proza
1749	Žagrakalytė Agnė	Pagyvenęs. Tas pats. Liudesys	Literatūra ir menas	2010	Parulskis Sigitas	Pagyvenusio vyro pagundos	poezija
1750	Žagrakalytė Agnė	Parodyk, kur skauda	Literatūra ir menas	2010	Stankus Vytautas	Vaikščiujimas kita ledo puse	poezija
1751	Žagrakalytė Agnė	Sapnų puota su stalo įrankių naudojimo instrukcijomis	Literatūra ir menas	2009	Andriusis Žilvinas	Bal Onirique	poezija
1752	Žagrakalytė Agnė	Visai ne ėriukai	Literatūra ir menas	2009	Stacevičius Stasys	Ne ėriukai naktį	poezija
1753	Zailskaitė Deimantė	„Antrininkės“: šiuolaikinė Pelenės istorija	Literatūra ir menas	2010	Sereikaitė Jolanta	Antrininkės	proza
1754	Zailskaitė Deimantė	Leiskime laiką eilėraščių vertikalese!	Literatūra ir menas	2010	Stankutė Aurelija	Leiskime laiką	poezija
1755	Žakevičienė Indrė	Buvimas įsigrauzęs, arba gyvenimas pagal voveres	Nemunas	2007	Liniauskas Jonas	Voverės ir kitos būtybės	poezija
1756	Žakevičienė Indrė	Narcizo žodis Daugiažiedžiam Jazminui	Nemunas	2005	Keturakis Robertas	Ir niekad vėlai	poezija
1757	Žakevičienė Indrė	Nostalgiškas atvirukas Dukrai, arba autografas visiems	Nemunas	2006	Macijauskienė Marija	Magnolija prie kelio	proza
1758	Žakevičienė Indrė	Pašiauštos būties misterija	Nemunas	2007	Daškevičius Valdas	Misterija	poezija
1759	Žakevičienė Indrė	Vaikystės šalies kronika: pro bėgančio laiko šakas	Nemunas	2008	Abromavičius Stanislovas	Pro metų šakas	proza

1760	Žakevičienė Indrė	Vardan grakščiosios lašalės, ežiagulio ir krūpsinčios širdies	Nemunas	2010	Aleksa Gasparas	Prabudimai	poezija
1761	Žalalis Mintautas	Intriguojanti knyga	Nemunas	2006	Peleckis-Kaktavičius Leonas	Baltijos erdvės	proza
1762	Žašinaitė Jurga	Baltiškiosios mitologijos literatūrinės projekcijos	Šiaurės Atėnai	2009	Muktupāvela Laima	Kilpa	proza
1763	Žašinaitė Jurga	Beieškant naratyvo, beklusant Eolo arfos garsų	Šiaurės Atėnai	2011	Šerelytė Renata	Vėjo raitelis	proza
1764	Žašinaitė Jurga	Klausianti knyga (?)	Šiaurės Atėnai	2009	Bobin Christian	Džiugė	proza
1765	Žašinaitė Jurga	Literatūrinis kasdienės šypsenos pakaitalas	Šiaurės Atėnai	2008	Murdoch Iris	Jūra, jūra...	proza
1766	Žašinaitė Jurga	Minčių aritmija lietuviškai	Šiaurės Atėnai	2008	Aleksa Gasparas	Ėriukėlis stiklo ragais	proza
1767	Žašinaitė Jurga	Paryžietiška publicistika, arba „Gyvieji“ kultūrų tiltai	Šiaurės Atėnai	2009	Vanagas Rimantas	Laiškai iš Paryžiaus	proza
1768	Žašinaitė Jurga	Tarp dokumentinės prozos ir poezijos	Šiaurės Atėnai	2011	Vanagas Rimantas	Peslių akademija	proza/poezija
1769	Žašinaitė Jurga	Viešpaties skreplėliai	Šiaurės Atėnai	2008	Schneider Robert	Miego brolis	proza
1770	Žašinaitė Jurga	Žemų gaidų moduliacijos	Šiaurės Atėnai	2009	Jazukevičiūtė Dalia	Stiklinis paukštis	proza
1771	Žekevičiūtė Indrė	Mistiškasis pasaulio apvaisinimas	Metai	2000	Gavelis Ričardas	Septyni savizudybės būdai	proza
1772	Žekevičiūtė Ingė	Modernus evangelijos variantas	Metai	2000	Saja Kazys	Stulpininkas	proza
1773	Zelčiūtė Dovilė	2007 metų poezijos aitvaras	Nemunas	2007	Almanachas	Poezijos pavasaris 2007	poezija
1774	Zelčiūtė Dovilė	Ant ledo lyties	Literatūra ir menas	2003	Elmiškis Vidmantas	Nuotraukos vietoj	poezija
1775	Zelčiūtė Dovilė	Ar šitą knygą parašiau ne aš?	Nemunas	2004	Bleizgys Gintaras	Su grojančiom kraujo gėlėm	poezija
1776	Zelčiūtė Dovilė	Bitės Vilimaitės tvirčiausias žmogus	Nemunas	2004	Vilimaitė Bitė	Mergaitės romanas	proza
1777	Zelčiūtė Dovilė	Giedantis mus, laikinus	Nemunas	2009	Bleizgys Gintaras	Giedanti tuštumon kariuomenė	poezija
1778	Zelčiūtė Dovilė	Lyg mėginimas susitaikyti su pasauliu	Nemunas	2004	Baliukonė Ona	Ant sapnų tilto	proza
1779	Zelčiūtė Dovilė	Savo paties atminimui	Nemunas	2011	Bleizgys Gintaras	Jonas Krikštytojas	poezija
1780	Zelčiūtė Dovilė	Ten, aukštai...	Nemunas	2005	Ivanauskaitė Jurga	Šokis dykumoje	poezija
1781	Zelčiūtė Dovilė	Vienintelė realybė	Literatūra ir menas	2000	Keturakis Robertas	Erškėtrožė ant santakos delno	poezija
1782	Žemaitytė Aldona	Baimė + fantazija = siaubas	Literatūra ir menas	2007		Siaubo pasakos	proza
1783	Žemaitytė Aldona	Dviejų realybių pinklėse	Nemunas	2011	Šerelytė Renata	Vėjo raitelis	proza
1784	Žemaitytė Aldona	Rožė daktarei Filomenai	Nemunas	2008	Taunytė Filomena	Kiek sveria siela	proza
1785	Žemgulytė Paulina	2000-ųjų "Poezijos pavasaris"	Literatūra ir menas	2000	Almanachas	Poezijos pavasaris 2000	poezija
1786	Žemgulytė Paulina	Aukštas dangus virš žolynų	Literatūra ir menas	2003	Lygutaitė-Bucevičienė Stasė	Iš buvusio dangaus	poezija
1787	Žemgulytė Paulina	„Greičiau tu praieiki“, –	Literatūra ir menas	2002	Čigriejus Henrikas Algis	Žiemos poezija	poezija
1788	Žemgulytė Paulina	Ką žada griaustinis žiemą?	Literatūra ir menas	2004	Graibus Valentinas	Griaustinis žiemą	poezija
1789	Žemgulytė Paulina	Kelios pastabos elegantiškai knygutei	Literatūra ir menas	2005	Paliulytė Sonata	P. S.	poezija
1790	Žemgulytė Paulina	Kitoks balsas	Literatūra ir menas	2000	Birgelis Sigitas	75 eilėraščiai	poezija
1791	Žemgulytė Paulina	Knyga kaip teatrališkas mostas	Literatūra ir menas	2007	Zelčiūtė Dovilė; Aleksandravičius Algimantas	Stotys	poezija
1792	Žemgulytė Paulina	Labiausiai įsiminė peizažai ir laikas	Literatūra ir menas	2005	Balbierius Alis	Strazdo anatomija	poezija
1793	Žemgulytė Paulina	Parskristi paskui debesį	Literatūra ir menas	2004	Džiugas Stasys	Kiškis neša dovanų	poezija
1794	Žiauberienė Vaiva	Autoriaus nemirtis, arba poezijos roganavimas	Nemunas	2009	Zelčiūtė Dovilė	Klaidinantys judesiai	poezija
1795	Žiauberienė Vaiva	Kaip į poetinį užantį užklysta Dievas	Literatūra ir menas	2008	Stankevičius Rimvydas	Laužiu antspaudą	poezija
1796	Žiauberienė Vaiva	Trys didžiosios Marcino Švietlickio silpnybės	Literatūra ir menas	2008	Švietlicki Marcin	Ne pagal grafiką	poezija
1797	Žiauberienė Vaiva	V. Alekno „Salomėja“ tarp kitų Salomėjų	Nemunas	2009	Alekna Viktoras	Salomėja	proza

1798	Žičkytė Augustė	Žmogiškoji drama prie publicistikos slenkščio	Metai	2011	Juknaitė Vanda	Ponios Alisos gimtadienis	drama
1799	Žiemytė Rasa	Pasitikėjimas	Šiaurės Atėnai	2004	Lingis Alphonso	Trust	proza
1800	Žmuida Eugenijus	Arvydas J. Galginas: apie gyvenimą ir mirtį	Literatūra ir menas	2007	Galginas Arvydas J.	Iš niekur atėjau	poezija
1801	Žukauskaitė Audronė	Filosofija be mėšlungio	Šiaurės Atėnai	2004	Andriuškevičius Alfonsas	Rašymas dūmais	proza
1802	Žukauskaitė Elena	Dar kartą apie meilę	Literatūra ir menas	2006	Inis Laimonas	Neužmirštuolių kalnas	proza
1803	Žukauskaitė Elena	Kodėl supyko poetas?	Nemunas	2005	Burokas Marius	Būsenos	poezija
1804	Žukauskaitė Elena	Po praeitį – moderniais džipo ratais	Nemunas	2006	Aputis Juozas	Vieškelyje džipai	proza
1805	Žukauskaitė Elena	Tradicijos balsas	Nemunas	2005	Jasaitis Juozas	Ganytojas. Servų vasara	proza
1806	Žukauskaitė Elena	Viena tarp daugelio kitų	Nemunas	2005	Janonė Ineza Juzefa	Atitrūkęs šešėlis	proza
1807	Žukauskaitė Elena	Žaismės pasaulis, kuriuo patikima	Nemunas	2005	Poisson Mari	Tikra mergaitė	proza
1808	Žukauskaitė Elena	Žvilgsnis į praeitį šių dienų akimis	Nemunas	2005	Žvirdauskas Vitas	Šeštasis keleivis	proza
1809	Zurba Algimantas	Į žaidimą įtraukus vaiką	Literatūra ir menas	2004	Venclovas Petras	Tomukas ieško tėtės	proza
1810	Zurba Algimantas	Kas pasiekta ir ko dar mokytis	Metai	2002	Genys Arvydas	Maištas prieš giminę	proza
1811	Zurba Algimantas	Ne visada žinom, ką turim	Metai	2002	Račickas Vytautas	Nauji Zuikos nuotykių, arba Tikrasis džiaugsmas	proza
1812	Zurba Algimantas	Skaudi tema. Romano valtis tykia neplaukia	Literatūra ir menas	2011	Venclovas Petras	Kartybių taurė – iki dugno	proza
1813	Zurba Algimantas	Žavi noveliškumas	Metai	2003	Strakšys Adolfas	Juodas rugpjūčio saulėtekis	proza
1814	Žvirgždas Manfredas	Atminties karoliai ir fosilijos	Literatūra ir menas	2008	Sluckaitė-Jurašienė Aušra Marija	Egziliantės užrašai	proza
1815	Žvirgždas Manfredas	Eilėraščiai iš pasiutimo	Metai	2007	Bleizgys Gintaras	Žiema, rudenio, vasara	poezija
1816	Žvirgždas Manfredas	Nelabųjų smėklos aukštuomenės salone	Literatūra ir menas	2004	DAurevilly Julesis Barbey	Šėtoniškosios	proza
1817	Žvirgždas Manfredas	Sugrįžimas iš paraštės	Metai	2008	Kruminas Juozas	Sugrįžimo laivas	poezija
1818	Žvirgždas Manfredas	Vienaveiksmiai sapnai	Metai	2010	Keleras Julius	58 sapnai ir kitos vienaveiksmės pjesės	drama

2 priedas. Recenzentų produktyvumo lentelė

Lentelėje pateikt duomenys apie 2000–2012 m. recenzentų produktyvumą kultūrinėje periodikoje (leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“). Buvo išskirti recenzentai, kurie publikavo 15 ir daugiau recenzijų.

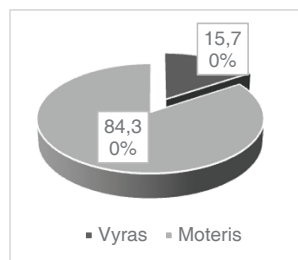
Recenzentas	Recenzijų skaičius
Šerelytė Renata	68
Parulskis Sigitas	63
Jonušys Laimantas	45
Guščius Alfredas	38
Zabielaitytė Dalia	35
Mikalauskiene Neringa	34
Bukelienė Elena	32
Vaitkevičiūtė Eugenija	32
Daujotytė Viktorija	29
Areška Vitas	27
Dragenytė Ramutė	26
Gustainis Liudas	24
Baranova Jūratė	21
Kmita Rimantas	18
Baublys Karolis	17
Girdzijauskas Vytautas	17
Kazlauskaitė Giedrė	17
Sventickas Valentinas	17
Marcinkevičius Tomas	16
Plečkaitis Marius	16
Sobeckis Dainius	16
Bleizgys Gintaras	15
Gaidauskienė Nida	15
Kaziliūnaitė Aušra	15
Kuodytė Vaiva	15
Iš viso:	668

3 priedas. Skaitytojų apklausos duomenys

Apklausa „Lietuvių literatūros kūrinų recenzijos žanro poreikis šandienos visuomenėje“ buvo atlikta internetu 2014 m. spalio – 2015 m. vasario mėnesiais *Sniego gniūžtės* principu. Bendras apklaustųjų skaičius – 121.

1) Respondentų skaičius pagal lytį

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Vyras	19	15,70
Moteris	102	84,30
	121	

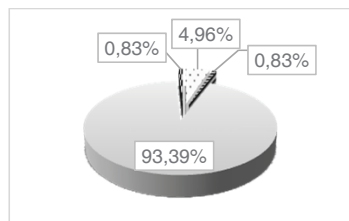

2) Respondentų amžius

	Jauniausias	Vyriausias	Amžiaus vidurkis
Amžius	18	77	32,8

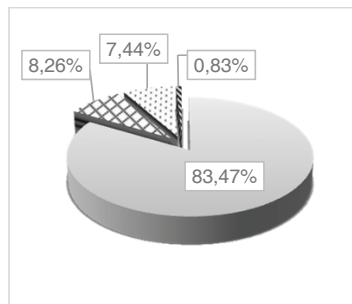
3) Respondentų išsilavinimas

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Vidurinis	6	4,96
Aukštesnysis	1	0,83
Aukštasis	113	93,39
Kita	1	0,83
	121	

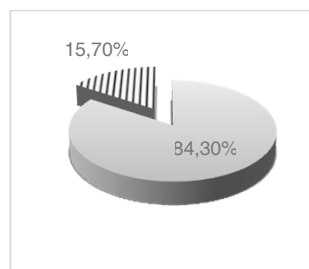
4) Respondentų lokacija

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Didmiestyje	101	83,47
Miestelyje	10	8,26
Kaime	9	7,44
Kita	1	0,83
	121	

5) Ar skaito literatūros kūrinių recenzijas?

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Taip	102	84,30
Ne	19	15,70
	121	

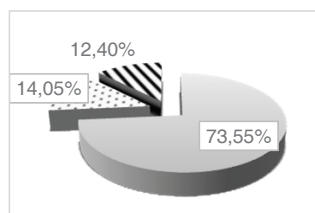

6) Literatūros kūrinių recenzijų neskaitymo priežastys:

1. Nedomina, neaktualu, nėra poreikio.
2. Nėra laiko.
3. Vengia recenzijos daromo poveikio, išankstinės nuomonės sudarymo.
4. Recenzija neatitinka lūkesčių, nepatenkina poreikių (sudėtinga stilistika, per ilgas tekstas).

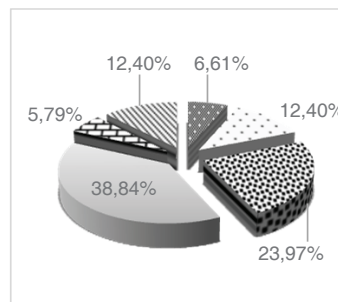
7) Pasirinkimas tarp kūrinio ir jo recenzijos

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Literatūros kūriniai	89	73,55
Literatūros kūrinio recenzijai	17	14,05
Neatsakė į klausimą	15	12,40
	121	

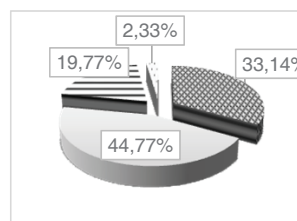
8) Literatūrinės periodikos skaitymo dažnis

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Kasdien	8	6,61
2–5 kartus per savaitę	15	12,40
Kartą per savaitę	29	23,97
Kartą per mėnesį	47	38,84
Neskaityu visai	7	5,79
Neatsakė į klausimą	15	12,40
	121	

9) Recenzijų skaitymo dažnis pagal publikavimo vietą

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Literatūrinėje periodikoje	57	33,14
Kultūriniuose interneto portaluose	77	44,77
Tinklaraščiuose (angl. <i>blog</i>)	34	19,77
Kitas variantas (įrašykite)	4	2,33
	172	

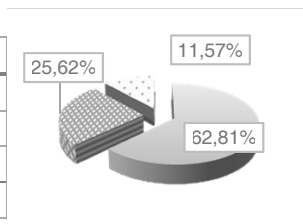

10) Recenzijų skaitytojų dėmesio centrai

	Recenzijos autoriaus autoritetas	Recenzijos pavadinimas	Suintrigoja recenzijos pradžia / pirmasis sakiny	Recenzuojamos knygos nuotrauka
Visai nedomina	13	16	18	45
Vidutiniškai	33	42	47	42
Labai domina	60	44	36	16

11) Ar svarbu, kas yra recenzijos autorius?

Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
Taip	76	62,81
Ne	31	25,62
Neatsakė į klausimą	14	11,57
	121	

12) Recenzijos aktualumas

Reitingas	Recenzento pastabos yra svarbios, todėl į jas atsižvelgiu.	Recenziją traktuoju kaip vieną iš nuomonių, todėl įtakos pasirinkimui skaityti knygą ji neturi.	Pirma skaitau literatūros kūrinių, o paskui – recenziją.	Sąmoningai vengiu skaityti bet kokio pobūdžio (teigiamas ar neigiamas) literatūros kūrinių recenzijas.
Visiškai nesutinku	8	16	30	90
Vidutiniškai sutinku	82	54	51	13
Visiškai sutinku	17	38	27	4

13) Skaitytojų patrauklios recenzijos ypatybės (atsakymų kalba netaisyta)

Aiškliai nusakanti knygos pobūdį, objektyvi, argumentuota, jokiu būdu nepatarianti ir netraktuojanti literatūros kaip produkto (pirkti-nepirkti)
aktuali, įdomi, ne per didelės apimties
Analitinė ir kuo mažiau nutolusi nuo kūrinio, t.y. peržengusi į recenzento prisiminimų ar esė sritį...
Artima skaitytojo aplinkai, jam suprantama ir, sakyčiau, atspindinti subjektyvią nuomonę, - tokios yra tinklaraštininkų rašomos ir nemažo dėmesio susilaukiančios, recenzijos.
Aspektinė, neištempta (dabar internete ilgus tekstus skaityti sunkiau), vertinanti, trumpai supažindinanti su turiniu, bet visame tekste vien apie jį nekalbanti.
Aštri
Atsakymas neprivalomas
Atskleidžianti ar verta skaityti knygą, arba nusakanti kokiam skaitytojų tipui skirta knyga, kad negaišti laiko knygoms, kurios yra neaktualios, menkavertės ir pan.
gerai parašyta
Gili. Nepadlaižiauanti autoriui. Recenzentas iš tiesų turi mylėti literatūrą, būti jos gurmanu, suprasti, kam adresuoja. Atsakymas į apatinį klausimą būtų ar verta skirti savo laiką kūriniui,

apie ką, ar yra kažkas naujo, originalaus.
gyva, neperilga. tokios dabar „Nemune“, „Literatūroj ir mene“, objektyvios, kalbančios skaitytojui.
Įdomi ir informatyvi.
Įdomi savo pateikimo forma ir idėjomis.
Įdomi, dinamiška ir parašyta gyvai; monotoniškos ir nuobodžios recenzijos tikrai nesužadina didelio noro skaityti, o blogiausia, jei recenzija skaitosi dar sunkiau nei pats kūrinys...
informatyvi, bet suasmeninta
Išlaikytas objektyvumo ir subjektyvumo balansas.
Išreiškianti nuomonę ir vertinimą, šmaikšti
Išsamiai nusakyti turinį, stilių bei literatūrinę kryptį
Kompetentinga ir nenuobodi.
Konkrečiai, nusakanti kūrinio pobūdį, leidžianti susidaryti įspūdį apie ką jame rašoma (t. y., nekalbama tik apie smulkius niuansus), ji turi būti neperkrauta tik specifiniam skaitytojų ratui skirta analize, todėl ir terminologija gali būti tik dalinė - praturtinanti skaitytoją, tačiau jo pastangų suvokti, kas rašoma, nenureikšminanti.
konkrečiai, pašaipei, argumentuota eiliniam žmogui (ne blogaja prasme), bet kas nesijaustum nesuprantantis ir dėl to kvailas
Kritiška, išmoninga, nenuobodi, kuo mažiau akademinė.
Lengvai suvokiama, išsami, nešališka, profesionali.
Man recenzijos įdomios ir kaip asmeniui, ir kaip specialistui (lietuvių kalbos mokytoja), pastarasis variantas lemia, kodėl jas skaitau, nes pirmiausia pradedu nuo knygos. Šiaip aplinkiniai retai skaito šį žanrą, o jei jau skaito, tai juos sudomina arba konkrečiai knyga, arba konkretus recenzentas, arba internete „užkabina“ pavadinimas ir pirmos eilutės.
Ne sausa
Nedidelės apimties, turi būti pateikta recenzento subjektyvi nuomonė bei rekomendacija, skaityt ar ne. Geriausia eseistinio stiliaus. (tai traukia šiuolaikinį skaitytoją)
Neilga, aiški, informatyvi, kuo mažiau beletristikos
nenuobodi, turi sietis su aktualijomis
Neperkrauta citatom, glausta, taupanti skaitytojo laiką, nes priešingu atveju vis tiek iki galo neperskaitoma.
nepiktavalė, aiškiai dėstoma, kalbama apie tekstus, kūrybinga
nešališka
Originali, paprasta ir aiški.
Pagrįsta itikinamais teiginiais, kuri neleistu atsispirti tolimesniam skaitymui. kartais neigiama nuomone net buna idomesne:)
paliekanti susidomėjimą knyga, paliekanti intriga dėl knygos siužeto
Parašyta šmaikštesniu stiliumi, tačiau kapstanti giliau, nei atrodytų iš pirmo žvilgsnio. Ji turi būti subalansuota, kad patrauktų tiek išsilavinusį, tiek mažiau mokslo ragavusį, tačiau knygomis besidomintį žmogų.
Patraukli, o į tai įeina daug: intriguojantis pavadinimas, rišli ir aiški kalba, gebėjimas iki galo išlaikyti skaitančiojo dėmesį ir t.t.
Pilna
Pirmiausiai recenzijoje neturėtų būti brukama autoriaus asmeninė nuomonė, recenzijoje turėtų atsiskleisti vertintojo platus išmanymas ir sviri argumentacija. Recenzijos autorius turėtų visapusiškai pažvelgti į kūrinį, ne vien iš teigiamos, ar neigiamos pusės.
populiariu stiliumi parasyta.
Priklauso nuo daug ko: knygos turinio, adresato, leidyklos politikos, leidinio specifikos. Jei recenzija spausdinama kultūrinėje periodikoje, ji turėtų siekti profesionalumo ir kiek įmanoma objektyvumo. Tai galioja tiek „rimtajai“, tiek „populiariajai“ literatūrai. Tačiau kituose

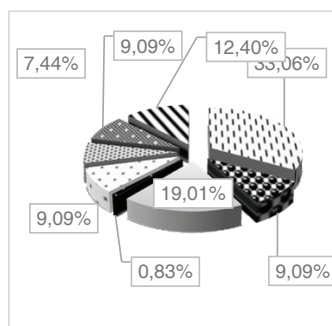
leidiniuose tikėčiau rasti greitai perskaitomas, trumpas, pagaulias apžvalgas, kuriose ryškus reklaminis sluoksnis.
Recenzija neturi būti tradicinio formato, ji turi išeiti už šio žanro ribų, galbūt netgi priartėti prie eseistikos.
Recenzija turėtų sudominti skaitytoją (suintriguoti) pačiam paimti knygą į rankas (nepriklausomai nuo to, kaip ją vertina recenzentas).
Recenzija turi būti analitinė, atskleidžianti kūrinio plusus ir minusus, parašyta autentišku stiliumi, inspiruojanti naujų minčių ir interpretacijų gimimą.
Recenzija turi būti parašyta paprastai, bet ne prastai: jos kalba turi būti suprantama tiek literatūrologui, tiek ne literatūrologui, tačiau recenzijos turinys neturėtų būti paviršutiniškas.
Stiliaus atžvilgiu gali būti labai įvairi. Jau nesu šiuolaikinis skaitytojas, žinau, kad daugelis pageidauja būtinai šmaikščių.
Trumpa
Trumpa, informatyvi, neparsidavusi
Trumpa, išraiškingai parašyta, su aiškia pozicija, provokuojanti.
trumpa, mažai tarptautinių žodžių (kai per daug neįdomu skaityti) , su juokeliu, su vaizdinėmis priemonėmis- nuotraukom, įkvepianti skaityti arba pasijuokti ir negaišti laiko
Trumpa, patraukliu stiliumi parašyta recenzija, taip pat asmeniškumas nekenkia.
Trumpa, sodri, apie esmę, su kultūrinėmis aktualijomis.
Trumpa, taikli, kiek įmanoma labiau objektyvi.
Trumpa. Atskleidžianti esminius dalykus. Bendrais bruožais (tik) nusakanti kontekstą, laikotarpį. Ir, žinoma, įdomi. Recenzentams reiktų atsisakyti plačių apžvalgų, gilinimosi į teoriją – tam yra skirti mokslo darbai.
Visų pirma, joje turėtų atsispindėti tikra tiesa apie tam tikrą kūrinį. Taip pat recenzija turėtų pirmais sakiniais sudominti skaitytoją, jį patraukti ir sužadinti norą recenziją perskaityti iki galo. Recenzijoje turėtų būti tiek dalykinio stiliaus elementų, kurie labiau skirti akademinės srities žmonėms, ir taip pat turėtų būti humoro elementų, kurie kaip tik leistų pritraukti skaitančių jaunų žmonių dalį.
Žaisminga, intriguojanti, skatinanti diskusiją, net savotišką intriga.

14) Recenzijos skaitytojų lūkesčiai

Reitingas	Santraukiškas turinio / esmės atpasakojimas	Temų išryškini-mas	Patari-mas, ar verta skaityti knygą	Knygos / kūrinio literatūrinio / kultūrinio konteksto pateikimas	Subjektyvi recenzento nuomonė	Objektyvios kritinės nuomonės išsakymas
0	15	1	19	1	10	
1	31	2	24	5	19	2
2	32	31	18	17	32	5
3	17	38	19	39	17	26
4	11	35	25	45	29	74

15) Leidinio patrauklumas

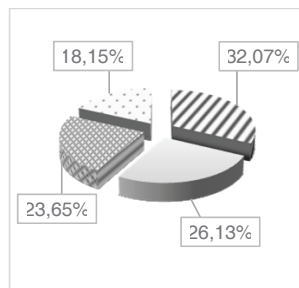
Atsakymo variantai	Skaičius	Santykis, %
„Literatūra ir menas“	40	33,06
„Nemunas“	11	9,09
„Šiaurės Atėnai“	23	19,01
„7 meno dienos“	1	0,83
„Metai“	11	9,09
„Kultūros barai“	9	7,44
Kitas variantas (įrašykite)	11	9,09
Neatsakė į klausimą	15	12,40
	121	

**4 priedas. Kiekybinis recenzijų pasiskirstymas literatūrinėje
periodikoje 2000–2012 m.**

Pasiskirstymas pagal leidinį

Leidiny	Skaičius	Santykis, %
„Literatūra ir menas“	583	32,07
„Šiaurės Atėnai“	475	26,13
„Metai“	430	23,65
„Nemunas“	330	18,15
	1 818	

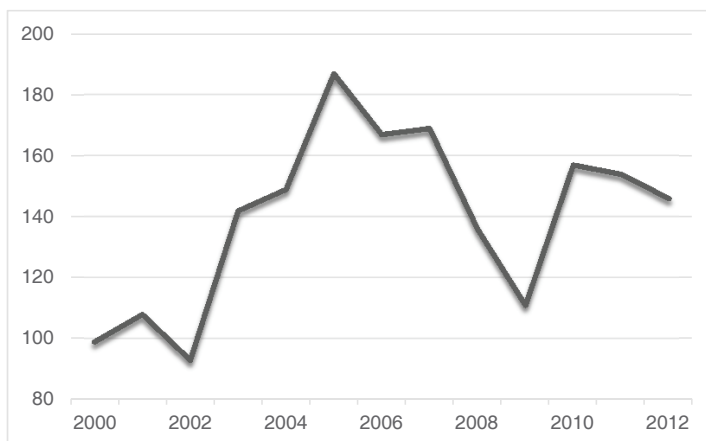

5 priedas. Recenzijų skaičiaus dinamika

Šiame priede pateikti duomenys apie literatūros recenzijų skaičiaus pokytį leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ 2000–2012 m.

Metai	Skaičius
2000	99
2001	108
2002	93
2003	142
2004	149
2005	187
2006	167
2007	169
2008	136
2009	111
2010	157
2011	154
2012	146
	1 818

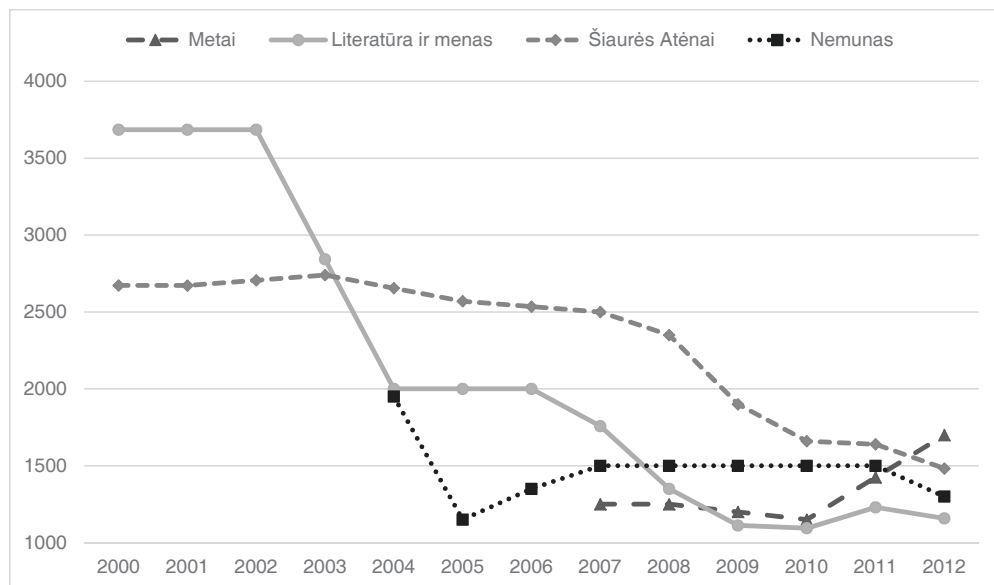
Chronologinė dinamika

6 priedas. Leidinių tiražų kaita

Leidinių tiražų vidurkiai 2000–2012 m.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
„Metai“	-	-	-	-	-	-	-	1250	1250	1200	1150	1425	1700
„Literatūra ir menas“	3685	3685	3685	2842,5	2000	2000	2000	1758	1350	1112	1094	1230	1158
„Šiaurės Atėnai“	2673	2672	2706	2740	2655	2570	2535	2500	2350	1900	1660	1640	1482
„Nemunas“	-	-	-	-	1950	1150	1350	1500	1500	1500	1500	1500	1300

Pastaba. Lentelėje ženklas „-“ reiškia, kad leidiniuose tiražas nebuvo nurodytas.

LITERATŪROS KRITIKO ŽODYNELIS

Publikuota „Šiaurės Atėnuose“ 2014 03 18.

8 priedas. Kultūros leidinių elektroninių archyvų interneto adresai

Šiame priede pateikti keturių leidinių – „Literatūros ir meno“, „Šiaurės Atėnų“, „Nemuno“ ir „Metų“ – elektroninių archyvų interneto adresai 2000–2012 m.

Leidinių „Šiaurės Atėnai“ ir „Nemunas“ pirmosios archyvo dalys (iki 2010 m.) yra saugomos Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos viešos prieigos elektroninių išteklių archyve (LIBIS sistemoje). Šioje sistemoje yra kaupiami elektroniniai ištekliai, kurie „yra sudėtinė šalies kultūros paveldo dalis ir yra saugoma ateities kartoms, kaip ir dokumentai tradicinėse laikmenose. Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2002 metų spalio mėnesį pradėjo kurti Lietuvos elektroninių išteklių archyvą, kuriame saugomos lietuviškos interneto svetainės ir kiti elektroniniai dokumentai“ (LNB). Šių dviejų savaitraščių internetinėse svetainėse yra nuorodos į senąjį jų archyvą.

- „Literatūros ir meno“ – elektroninis archyvas padalytas į dvi dalis:

1. 2002 04 12 – 2012 06 08 turinys pasiekiamas adresu <http://literaturairmenas.lt/archyvas/zurnalo-archyvas#senasis-archyvas-2002-04-12-nr-2894-2012-06-08,-nr-3383>,

2. nuo 2012 06 15 ir vėlesni numeriai: <http://literaturairmenas.lt/archyvas/zurnalo-archyvas/>;

- „Šiaurės Atėnų“ elektroninis archyvas išskaidytas:

- 1-a dalis – nuo 2002 07 13 iki 2010 03 26 turinys randamas sekant nuoroda http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20110131085054/http://www.culture.lt/satenai/?1eid_id=982&kas=leidpasirink,

- 2-a dalis – nuo 2010 04 02 ir vėlesnius numerius pateikia PDF archyve <http://www.satennai.lt/pdf-archyvas/>;

- „Nemuno“ elektroninis archyvas randamas dviem interneto adresais:

1. 2004 04 15 – 2009 06 26 <http://eia.libis.lt:8080/archyvas/viesas/20120319085926/http://test.svs.lt/?Nemunas:Archive>,

2. nuo 2010 01 07 ir vėliau: <http://nemunas.net/?p=31&page=11>;

- „Metai“ – nuo 2004 12 (gruodžio mėnesio numerio) savo turinį skelbia internetinės šiuolaikinės lietuvių literatūros antologijos tekstai.lt svetainėje <http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai>.

9 priedas. Dažniausiai recenzuoti lietuvių autorių kūriniai 2000–2012 m.

Šiame priede pateikti duomenys apie lietuvių autorių, kurių kūriniai buvo dažniausiai recenzuoti leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“, tekstus.

<i>Autorius</i>	<i>Knyga</i>	<i>Žanras</i>	<i>Leidykla</i>	<i>Leid. metai</i>	<i>Recenzentas</i>	<i>Recenzija</i>	<i>Rec. publ. vieta, psl.</i>	<i>Publ. metai</i>
Grajauskas Gintaras	Istorijos apie narsųjį riterį Tenksalotą ir drakoną misterį Kaindlį	Proza	Tyto alba	2012	Mikalauskienė Neringa	Drakono suviliota	Literatūra ir menas, Nr. 43 (3403), p. 11-12	2012
					Brazauskas Arūnas	Grajauskas prie Basilisko	Šiaurės Atėnai, Nr. 48 (1114), p. 9	2012
	Eilėraščiai savo kailiu	Poezija	LRS leidykla	2008	Bleizgys Gintaras	Gauruotasis pralaimi	Šiaurės Atėnai, Nr. 34 (908), p. 9	2008
					Dragenytė Ramutė	Šypsena ir cypimas eilėraščio kailyje	Metai, Nr. 11, p. 132-134	2008
Bartkutė Sigita					Jaučiantis savo kailyje	Literatūra ir menas, Nr. (3210), p. 4	2008	
Kmita Rimantas					Recenzija be kailio	Nemunas, Nr. 41 (221-662), p. 7-8	2008	
Mažumynai	Proza	Versus aureus	2010	Jankauskaitė Inga	Išverstomis kišenėmis	Šiaurės Atėnai, Nr. 24 (994), p. 9	2010	
				Balčiūnaitė Ramunė	Mažėjančių malonumų amžius	Literatūra ir menas, Nr. 29 (3293), p. 5, 16	2010	
				Skunčikaitė Justina	Tai, kas lieka pažeidžiama	Metai, Nr. 6, p. 145-147	2011	
				Gustainis Liudas	Aptikus Grajauską	Nemunas, Nr. 15-16 (333-334-774-775), p. 5	2011	
Naujausių laikų istorija: vadovėlis pradedantie siems	Poezija	LRS leidykla	2004	Baublys Karolis	Ar tikėti skraidančiais Eifelio bokštais?	Literatūra ir menas, Nr. 30 (3011), p. 4	2004	
				Speičytė Brigita	Grajausko pamokos	Metai, Nr. 10, p. 137-140	2004	
				Sobeckis Dainius	„nenuoširdžia i Jūsų – Grajauskas“	Nemunas, Nr. 2 (39-480), p. 6-7	2005	
				Lūžaitė Jurga	Daiktų poetika G. Grajausko „Naujausių laikų	Literatūra ir menas, Nr. 10 (3039), p. 20, 22	2005	

						istorijoje ⁴⁴		
	Erezija	Proza	Baltos lankos	2005	Bartkiūtė Ona	(Er)etiška erozijos erotika	Literatūra ir menas, Nr. 16 (3045), p. 4	2005
					Šerelytė Renata	Basmė šiuolaikiniam eretikui	Literatūra ir menas, Nr. 16 (3045), p. 5	2005
					Simanaitienė Sondra	Kas nespjauo į dangų, tas negeria su Dievu alaus	Literatūra ir menas, Nr. 22 (3051), p. 5	2005
					Jonušys Laimantas	„Romano“ erezija	Metai, Nr. 4, p. 149-150	2005
					Dragenytė Ramutė	Trylika erezijų apie Gintaro Grajausko romaną	Nemunas, Nr. 16 (53-494), p. 7, 8	2005
	Iš klausos	Proza	Vaga	2002	Jakimavičius Liudvikas	Pasigailėjimas žanru	Metai, Nr. 1, p. 144-147	2003
					D. P.	Kodėl nesijuokė Kristus?	Šiaurės Atėnai, Nr. 2 (636), p. 9	2003
	Kaulinė dūdelė	Poezija	Vaga	1999	Parulskis Sigitas	Laiškas Gintarui į Arkadiją	Šiaurės Atėnai, Nr. 12 (505), p. 9	2000
					Jakimavičius Liudvikas	Kažkas pasibaigė. Niekas neprasideda	Metai, Nr. 3, p. 147-149	2000
					Kmita Rimantas	Kiaurai – iki pat galo ir dar toliau	Literatūra ir menas, Nr. 1 (2777), p. 4	2000
	Mergaitė, kurios bijojo Dievas	Drama	LRS leidykla	2008	Martišiūtė Aušra	Dramaturgas, kurio bijojo teatras	Metai, Nr. 1, p. 139-142	2009
Parulskis Sigitas	Trys sekundės dangaus	Proza	Baltos lankos	2002	Andriuškevičius Alfonsas	Tas šilkografas šilkverpis Parulskis	Šiaurės Atėnai, Nr. 6 (640), p. 9	2003
					Bukelienė Elena	Pirmieji įspūdžiai, perskaičius S. Parulskio romaną	Literatūra ir menas, Nr. 9 (2939), p. 7	2003
					Jonušys Laimantas	Bjaurastis su estetika	Metai, Nr. 3, p. 144-146	2003
	Murmanti siena	Proza	Baltos lankos	2008	Aleksandravičiūtė Andželika	Žmogus tarp sienų	Šiaurės Atėnai, Nr. 32 (1002), p. 8	2010
					Dragenytė Ramutė	Man atrodo, aš jį nužudžiau	Metai, Nr. 7, p. 137-139	2009

	Vėjas mano akys	Proza	Baltos lankos	2010	Visockaitė Emilija	Miunhauzeno atostogos	Šiaurės Atėnai, Nr. 32 (1002), p. 9	2010
	Sraigė su beisbolo lazda	Proza	Baltos lankos	2006	Kazlauskaitė Giedrė	Parulskis su plastmasine lėle	Šiaurės Atėnai, Nr. 4 (830), p. 9	2007
	Marmurinis šuo	Poezija	Baltos lankos	2004	Dragenytė Ramutė	Šuniškas gyvenimas, arba „Mirojimas“	Literatūra ir menas, Nr. 20 (3001), p. 5	2004
	Prieš mirtį norisi švelnaus	Proza	Alma littera	2012	Alijauskaitė Agnė	Kai norisi švelnaus	Šiaurės Atėnai, Nr. 32 (1098), p. 8	2012
					Šerelytė Renata	Herojaus vienaskaita	Metai, Nr. 8-9, p. 169-171	2011
					Byčienė Gailė	Šigito Parulskio trumpų tekstų knyga „Prieš mirtį norisi švelnaus“	Nemunas, Nr. 26-27 (389-390 – 830-831), p. 7	2012
	Miegas ir kitos moterys	Proza	Baltos lankos	2005	Lučiūnienė Goda	Liepsnojanti knyga	Literatūra ir menas, Nr. 2 (3078), p. 5	2006
					Baranova Jūratė	Aurelijus Augustinas ir Šigito Parulskio „Išpažinimai“	Šiaurės Atėnai, Nr. 46 (776), p. 9	2005
	Doriforė	Proza	Baltos lankos	2004	Bukelienė Elena	Dukart išvartytas iš rojaus	Šiaurės Atėnai, Nr. 4 (734), p. 8-9	2005
					Bučys Algimantas	Lietuviško avangardo provincija	Literatūra ir menas, Nr. 3 (3032), p. 3-4 ir Nr. 4 (3033), p. 3-5, 22	2005
					Šerelytė Renata	Sunku būti vyru	Metai, Nr. 2, p. 139-141	2005
					Dragenytė Ramutė	Menas manipuluoti	Nemunas, Nr. 10 (47-488), p. 9-10	2005
	Pagyvenusi o vyro pagundos	Poezija	Baltos lankos	2009	Bražiūnaitė Martyna	Istrigęs klampioje būtyje	Metai, Nr. 8-9	2010
					Ignatavičius Eugenijus	Mano tamsusis aš	Literatūra ir menas, Nr. 12 (3276), p. 4	2010
					Žagrakalytė Agnė	Pagyvenęs. Tas pats. Liūdesys	Literatūra ir menas, Nr. 12 (3276), p. 4-5	2010
					Svetlavičiūtė Gintarė	<i>Cherchez la femme</i> , arba kur dingo Mūza	Nemunas, Nr. 23 (296-737), p. 4-5	2010
	Trys pjesės	Drama	Baltos	2006	Martišiūtė	Originalumo	Metai, Nr. 8-	2006

			lankos		Aurša	paieškos	9, p. 172-176	
					Martišiūtė Aušra	Naujosios lietuvių dramaturgijos klasika	Literatūra ir menas, Nr. 1 (3124), p. 4-5	2007
					Gustainis Liudas	Sargas glamonėja skeletą	Nemunas, Nr. 19 (153-594), p. 9	2007
	Nuogi drabužiai	Proza	Baltos lankos	2002	Andriuškeviči us Alfonsas	Aprėnkinge drabužius, arba Recenzija su nuorodomis	Šiaurės Atėnai, Nr. 5 (591), p. 9	2002
					Kvietkauskas Mindaugas	Kuo sklinda balsas?	Metai, Nr. 8- 9, p. 173-176	2002
	Siužetą siūlau nušauti	Proza	Baltos lankos	2002	Kmita Rimantas	Romaną pasidaryk pats	Metai, Nr. 8- 9, p. 176-178	2002

10 priedas. Dažniausiai recenzuotos knygos 2000–2012 m.

Šiame priede pateikta informacija apie daugiausiai leidiniuose „Literatūra ir menas“, „Šiaurės Atėnai“, „Nemunas“ ir „Metai“ recenzuotą lietuvišką knygą ir dažniausiai pristatytą užsienio autorių.

Dažniausiai recenzuota lietuviška knyga

Jurgita Butkytė. „Voratinkliais apsigobusios“: eilėraščiai. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005. Pirmoji knyga „Voratinkliais apsigobusios“ (2005) buvo 2006 m. apdovanota Zigmo Gėlės premija už geriausią metų debiutą.				
Recenzentas	Recenzija	Recenzijos publikavimo vieta	Metai	Psl.
Mikalauskienė Neringa	Liūdnas malonumas voratinklius nubraukus	Literatūra ir menas, Nr. 41 (3070)	2005	5
Juknytė Ernesta	Voratinkliais apsigobę eilėraščiai	Metai, Nr. 12	2005	140-144
Striaukas Eugenijus	Debiutinė branda	Nemunas, Nr. 36 (73-514)	2005	8
Lūžaitė Jurga	Poezijos voratinkliuose	Literatūra ir menas, Nr. 33 (3062)	2005	20
Kazlauskaitė Giedrė	Tualetiniai užkulisiai	Šiaurės Atėnai, Nr. 40 (770)	2005	8
Paulauskas Donatas	Voratinkliais apsigobusi Jurgita Butkytė	Nemunas, Nr. 9 (97-538)	2006	7

Daugiausiai kartų recenzuoto užsienio autoriaus kūriniai

Milan Kundera						
Recenzuojama knyga	Žanras	Recenzentas	Recenzija	Recenzijos publikavimo vieta	Metai	Psl.
Atsisveikinimo valsas	proza	Parulskis Sigitas	Marionečių šokiai	Šiaurės Atėnai, Nr. 22 (560)	2001	9
Juokingos meilės; Gyvenimas yra kitur	proza	Parulskis Sigitas	Dvi M. Kunderos knygos	Šiaurės Atėnai, Nr. 46 (584)	2001	9
Lėtumas	proza	Parulskis Sigitas	Egzistencinės matematikos formulė	Šiaurės Atėnai, Nr. 23 (609)	2002	9
Pokštas	proza	Parulskis Sigitas	Dviejų knygų skaitymo variantas	Šiaurės Atėnai, Nr. 5 (639)	2003	10
Pokštas	proza	Jonušys Laimantas	Pavojingi pokštai	Literatūra ir menas, Nr. 8 (2938)	2003	7
Tapatumas	proza	Baranova Jūratė	Meilės kaip komunikacijos nesėkmė	Šiaurės Atėnai, Nr. 36 (670)	2003	9
Nežinomybė	proza	Parulskis Sigitas	Neįmanomas sugrįžimas	Šiaurės Atėnai, Nr. 46 (728)	2004	9

11 priedas. Abėcėlinis sąvokų žodynėlis

Adresatas šioje disertacijoje suvokiamas kaip asmuo, kuriam skiriamas tekstas ir į kurį yra nukreiptas komunikacijos aktas. Adresatais vadinami recenzijos skaitytojas, galimas knygos skaitytojas, kūrinio autorius, redaktorius, vertėjas, apipavidalintojas ir kt.

Adresantu, t. y. informacijos, pranešimo siuntėju, šiame darbe yra vadinamas recenzentas.

Autobiografinis rašymas (angl. *autobiographical writings*) – tai toks rašymo būdas, kai kuriamas nefikcinis (negrožinis) naratyvas, kuriame (paprastai pirmuoju asmeniu) autorius pateikia asmeninio gyvenimo faktus (McGregor 2005).

Internetizacija (angl. *internetization*) – didėjantis internetinių technologijų ir procesų priėmimo, skvarbos ir diegimo procesas (Etemd et al. 2010: 319).

Komunikacija: „plačiaja prasme komunikacija gali būti suvokiama kaip **bet kokie informacijos perdavimo procesai**, vykstantys ne tik tarp žmonių, bet ir tarp augalų, gyvūnų, mašinų ir pan. Siaurąja prasme komunikacija laikoma **tik žmogiškoji arba socialinė komunikacija**, t. y. pasikeitimas simboliais ir reikšmėmis tarp žmonių“ (Puodžiūnas 2013: 7). Šiame darbe ‘komunikacija’ suvokiama kaip procesas, kurio metu A siunčia poveikį turintį pranešimą B. (O’Sullivan et al. 1994: 50), pasitelkdamas medijas.

Literatūros laukas yra pagal savitą logiką ir taisykles veikiančių socialinių ryšių sistema. Meno sociologo P. Bourdieu teigimu, „lauko struktūra, t. y. padėčių erdvė, yra ne kas kita kaip specifinių ypatybių kapitalo pasiskirstymo struktūra, lemianti sėkmę lauko viduje bei išorinį ar specifinį pelną (pvz., literatūrinį prestižą), dėl kurio šiame lauke varžomasi“ (Bourdieu 2011: 275). Literatūros lauko subjektai P. Bourdieu laukų teorijoje yra vadinami agentais, arba veikėjais (jais šioje disertacijoje vadinami recenzentai, rašytojai, recenzijų skaitytojai, LRS ir kt.).

Medija – bendriausia prasme – tarpinis veikėjas, kuris leidžia palaikyti ryšį. Kartais medija nurodo komunikacijos priemonės (pvz., spausdinta arba perdavimo medija), bet dažniausiai – technines formas, kuriomis šios reikšmės aktualizuojamos (pvz., radijas, televizija, laikraščiai, knygos, nuotraukos, filmai ir įrašai) (Fiske 1994: 176). Šiame darbe sąvoka „medija“ reiškia informacijos (turinio) perdavimo kanalą, t. y. **perduodamoji medija**.

Medijų virsmas – komunikacijos medijos transformacija, atsiradusi dėl poreikių sąveikos, konkurencingumo ir politinio spaudimo bei socialinių ir technologinių naujovių (Fidler 1997). Tiksliau, tai – visi pokyčiai, kurie atsirado įdiegus garso ir vaizdo laikmenas, radiją, televiziją, kiną, kabelines ir palydovines sistemas (plačiau žr. Blaukopf, Rauhe 2004: 111–143), t. y. tradicinės ir naujosios medijų konvergencija.

Mediatizacija apibrėžia kintantį medijų vaidmenį ir įtaką visuomenei bei kultūrai (Juraitė, Pinigienė 2014: 167–175). Darbe mediatizacija žymi medijų poveikio kaitą.

Naujoji medija – technologinės (kompiuterinės, skaitmeninės) revoliucijos sukurti informacijos perdavimo, atvaizdavimo būdai (internetas, televizija). L. Manovichiaus (2009) teigimu, naujų medijų išskirtinumas tas, kad kompiuteris naudojamas joms platinti ir eksponuoti, o ne gaminti (Manovich 2009: 89).

Pranešimas – komunikacija kalbant, rašant arba signalais (MWD). Tolesniame tekste žodis „pranešimas“ vartojamas komunikacijos raštu reikšme.

Tekstas – ženklų sistema, apibūdinama funkciniais jos komponentų tarpusavio ryšiais (Zeller 1995: 106). Komunikacijos moksle, anot J. Fiske'ės, „teksto“ ir „pranešimo“ sąvokos dažnai vartojamos sinonimiškai. Abi sąvokos nurodo reikšmingą struktūrą, sudarytą iš ženklų ir kodų, kurie svarbūs komunikacijai. Ši struktūra gali būti įvairių formų, tokių kaip kalba, raštas, filmas, suknelė ir t. t. Teksto išskirtinumas pranešimo atžvilgiu yra tas, kad sąvoka 'tekstas' siejama su semiotine arba lingvistine mokykla ir nusakoma kaip 'tai, kas yra svarbiausia kuriant ir keičiant prasmes' (O'Sullivan T. et al. 1994: 317). Šioje disertacijoje tekstas traktuojamas kaip parašytas kalbinis vienetas, turintis vidinę logiką, struktūrą ir komunikavimo intenciją.

Tinklaveikos visuomenė – socialinė struktūra, kurią sudaro gamybos, galios ir patyrimo tinklai, kuriantys virtualybės kultūrą laiką ir erdvę įveikiančiuose globaliniuose tinkluose (Castells 2007).

Tradicinė medija – tai, kas, vadovaujantis M. McLuhano medijų koncepcija, yra atspausda popieriuje (McLuhan 2003).

Skaitmeninimas (angl. *digitization*) – skaitmeninės formos suteikimas (informacijai ar vaizdams) (MWD).

Spauda šiame darbe turi spausdintų periodinių leidinių reikšmę.

Standartinė recenzija – tai tokia recenzija, kurioje ne prioritetine tvarka ir selektyviai gali būti pateikiama tokia informacija: 1) bibliografinė informacija, 2) informacija apie turinį, temą, formą, kalbą, intenciją arba knygos apipavidalinimą, 3) biografinė informacija apie autorių (kai manoma, kad tai nėra visuotinai žinoma), 4) informacija apie ankstesnius autoriaus kūrinius ir palyginimas su jais, 5) kūrinio palyginimas su kitų autorių kūriniais, 6) informacija apie ankstesnius autoriaus įvertinimus bei jos patvirtinimas arba modifikavimas, 7) atsiliepimai apie tekstą, 8) savų teiginių pagrindimas savais argumentais (Anz 2009: 606).

Viešosios erdvės privatėjimas (kolokvizacija) – skirties tarp viešosios ir privačiosios erdvių mažėjimas, viešojoje erdvėje pasireiškiantis konversacionalizacija (t. y. slinktimi pokalbio link), kai formuojasi šnekamosios kalbos ar slengo žodynas, išryškėja sakytinei kalbai būdinga sakinio struktūra ir kiti akivaizdūs kalbos (pa)prastėjimo požymiai (Marcinkevičienė 2009).

Visuomenės transformacija – vienos socialinės formos perėjimas į kitą (Polanyi 2002; Gruolt 2009). Visuomenės transformacijomis šiame darbe yra laikomos Centrinėje ir Rytų Europoje vykstančios socialinės, ekonominės, politinės ir kultūrinės permainos, prasidėjusios XX a. 9–10 deš. Esminiais visuomenės transformacijų veiksniais įvardijami Sovietų Sąjungos žlugimas, Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą 2004 m., 2008–2009 m. ekonomikos krizė (Balčytienė 2015). Visuomenės pokyčiai taip pat siejami su naujųjų medijų poveikiu.

Eugenija VALIENĖ

**GROŽINĖS LITERATŪROS RECENZIJA LIETUVOJE
XXI AMŽIUJE: KOMUNIKACINIS ASPEKTAS**

Daktaro disertacija

Spausdino – Vytauto Didžiojo universitetas
(S. Daukanto g. 27, LT-44249 Kaunas)
Užsakymo Nr. K16-058. Tiražas 15 egz. 2016 07 20.
Nemokamai.